KNIHY ODVAHY

A DOBRODRUŽSTVÍ

SVAZEK 61

André Laurie

DĚDIC ROBINSONŮV

André Laurie

DĚDIC ROBINSONŮV

**STÁTNÍ NAKLADATELSTVÍ
DĚTSKÉ KNIHY**

PRAHA 1962

Translation © Zdeněk Hobzík 1962
Illustrations © Jiří Hejna 1962

1

PAUL-LOUIS A JEHO OTEC

„Dopis, pane … A nevím odkud …“

Komorník přinášel dopis na podnosu, či správněji řečeno podnos držel v levé ruce a v pravé obracel, otáčel a vážil objemnou listovní zásilku, polepenou známkami exotického vzhledu.

Ale jeho zaměstnavatel byl příliš zabrán do rozhovoru, aby vůbec vnímal jeho slova.

„Pak bude lepší, vypravíme-li se do Anglie a tam navštívíme továrny v Birminghamu, Manchestru a Leedsu, které bys tak rád poznal,“ navrhoval právě synovi.

„Dobře! Ale k této cestě se vždy hodí příležitost,“ odpověděl mu mladík, „ty však, otče, bys tak rád uviděl Neapol, Florencii a nejnovější římské vykopávky! … Pojeďme proto raději do Itálie!

Byl červenec a rozhodovalo se o důležité otázce, kam na letošní prázdninovou cestu. Benjamin Gloaguen a jeho syn společně snídali. Byl to jejich ustálený zvyk již od doby, kdy mladík začal studovat na Vysoké technické škole. Jeho otec nedokázal odloučit se od syna a přenesl své penáty – domácí bůžky – z Nantes do Paříže do rozsáhlého bytu na náměstí des Vosges.

„Přenést své penáty“ v tomto případě nebyl jen básnický slovní obrat. Gloaguen otec byl totiž nadšený archeolog a vášnivý obdivovatel starořecké a starořímské kultury, a proto byl majitelem pěkné sbírky lárů a penátů, která více než ospravedlňovala toto rčení.

V rozsáhlé jídelně vybavené starým nábytkem sedavé barvy vše prozrazovalo zálibu Gloaguena staršího.

U zdí byly odlitky slavných starověkých děl, zlomky starobylých soch, poprsí s uraženými nosy, kameny s nápisy latinskými, řeckými i v písmě klínovém a hieroglyfickém, papyrusy prožrané červy, střepy hliněných nádob, etruské vázy, staré medaile, rytiny na kamenech, kamenné sekery a vůbec změť věcí, ve kterých by oko laikovo spatřovalo jen a jen bezcenné haraburdí.

Na krbu stála socha z černého mramoru s rukama přitisknutýma k tělu a s krahujčí hlavou. Skříně jako by byly chráněny proti vpádu myší mumií kočky, která se sem dostala přímou cestou z oázy Gizeh, a uprostřed stropu rozprostíral svá křídla vycpaný orlosup. Pokud pak šlo o posvátné skaraby, achátová a smaragdová pečetítka, zeleně a modře lakované figurky a miniaturní sošky egyptských bůžků, těch zde bylo seřaděno v ebenových vitrínách tolik, že to tu vypadalo spíše jako v nějaké hrobce v Thébách nebo v Memfidě než v prvém poschodí střízlivého domu na pařížském náměstí, kterému se kdysi říkalo náměstí Královské.

Model lokomotivy a indukční cívky ležící vedle sebe na malém stolku uprostřed všech těch připomínek minula, byly jediným znakem moderní doby a jakoby protestem proti archeologické přemíře. Tento prostý protiklad pak (každému návštěvníkovi této místnosti prozrazoval odlišné záliby obou jejích obyvatel.

Benjamin Gloaguen býval archivářem paleologického oddělení muzea v Nantes. Nečekané dědictví po vzdáleném příbuzném mu před deseti roky pomohlo k zámožnosti a dovolilo mu, aby se cele věnoval své zálibě, studiu a výzkumům minulosti lidstva.

Byl to asi padesátiletý muž jasného a bystrého pohledu, mající vysoké čelo věnčené šedivými vlasy a dlouhý nos, který jako by byl v ustavičném střehu. V Gloaguenovi bylo něco, co připomínalo loveckého psa stopujícího zvěř. Když jste ho viděli, jak zkoumá starý kámen nebo měděnkou zšedlou medaili, jak ji obrací, prohlíží ze všech stran a takřka z ní vyciťuje, jak mnoho zpráv nebo podnětů mu může poskytnout, pochopili jste, že tu jde o výhradní a dominantní vášeň člověka, kterému činy a projevy žijícího tvorstva jsou dokonale lhostejné a který se dokáže zajímat jen o věci staré přinejmenším dva tři tisíce let.

Máme-li říci pravdu, pak v Gloaguenových očích neměli dostatečnou starobylost ani Řekové doby Periklovy, nebo Římané doby Augustovy.

Galové z doby před Césarem, Keltové a staří vousatí druidové, kteří v Bretani zůstavili pozoruhodné pomníky své civilizace a po celé Evropě ještě dnes viditelné stopy svého průchodu – to byl pravý předmět jeho vědeckého kultu.

Benjamin Gloaguen se považoval za Kelta a byl na to hrdý. Keltský vliv znamenal pro něho vyřešení nejednoho historického problému. Podle něho Etruskové byli žáky keltských druidů; staří Řekové při galských vpádech do Makedonie a Egypťané prostřednictvím Féničanů, pěstujících obchodní styky s Armorikou, se seznámili s galskou kulturou a vypůjčili si z ní základy pro svou pozdější vyspělost. Tvrdil dokonce, že světová civilizace by byla dál o dva tisíce let, kdyby nebylo římských a francouzských barbarů. A s těmi barbary ho dokázal smířit jen nějaký příležitostný archeologický nález z té doby.

Zákon protiv, který zdánlivě ovlivňuje tak mnohé v přírodě, snad způsobil, že Gloaguenův syn Paul-Louis neměl vůbec pochopení pro radost ze starobylých věcí. V jeho očích měl kámen cenu jen tehdy, byl-li čistě přitesán tik, aby odpovídal moderním požadavkům architektury, a hlavně aby přesně zapadl do plánované konstrukce. Byl by nevěnoval ani deset kroků chůze, aby spatřil nějaký egyptský náhrobek nebo aby se seznámil s ninivskou historií vepsanou do vypálených cihel. A snad by se byl ani neráčil otočit, kdyby mu oznámili, že právě byly nalezeny ruce Venuše Miloské.

V jeho očích to nejmenší zdokonalení průmyslové výroby znamenalo daleko víc než všechny zázraky antického umění. Všechen obdiv si zachovával pro objevy moderní techniky a říkával upřímně, že pro něho je Babinetův kohoutek daleko významnější dílo než Belvederský Apollo.

Říkal to zcela otevřeně, protože to opravdu tak‘ myslil a poněvadž to vyplývalo z jeho sklonů i ze zaměření získaného studiemi. A tak mezi ním a otcem byla stálá „válka“, vybíjející se v ironických narážkách na předměty jejich zálib. Pan Gloaguen starší prohlašoval svého syna za Vandala nebo Yankeea, a Paul-Louis mu to oplácel tvrzením, že jeho tati je nějaký dávný velekněz Isidin, etruský hrnčíř nebo dokonce snad chaldejský mág, který omylem zabloudil do století páry a elektřiny.

„Pokládal bych si za větší čest, kdybych byl přidal jediný šroubek k Jacquardovu pletacímu stroji, než kdybych byl vytesal nějaký ten vlys zdobící Parthenón!“ vybuchl Paul-Louis.

„A já zase,“ odsekl Gloaguen starší, „kdybych byl modeloval třeba jen špičku nosu gladiátorova, než kdybych byl vynálezcem všech těch vašich čertovských mechanik!“

Takové byly jejich hádky, ale vždy se rozplynuly v oboustranném smíchu.

Paul-Louis byl třiadvacetiletý muž vysoké postavy, krátce ostřihaných vlasů a přímého pohledu. Jeho nezáludnou tvář věnčil rámec světlých vousů, který mu propůjčoval opravdu něco yankeeovského. Právě s úspěchem složil poslední zkoušku a získal diplom inženýra. Před vstupem na vysokou školu si odsloužil povinný rok u dvacátého pěšího pluku a odtud si přinesl do života vojenskou přímost a metodiku v každém činu.

Otec a syn se měli víc než rádi a každý z nich ve skutečnosti byl kdykoli ochoten obětovat své záliby a zvyky ve prospěch druhého. Proto Paul-Louis se v této chvíli tolik snažil přemluvit otce k cestě do Itálie a ten zase potlačoval své tajné přání a navrhoval Anglii.

„Pojedeme přes Švýcary, což mi dovolí zhédnout práce na Svatogothardském tunelu,“ snažil se ovlivnit otcovo rozhodnutí syn.

„A ty si myslíš, že ve Velké Británii není pro mne nic zajímavého?“ odpovídal otec. „Jsou tam přece staré římské tábory a bohaté sbírky v Britském muzeu i v Edinburghu. Je tam toho tolik, že na to jedna prázdninová cesta stěží stačí…“

„Ale říká se, že stavba nového elektrického vedení ve Spezzii je velmi zajímavá…“

Tento souboj vzájemné šlechetnosti by byl asi trval ještě hodně dlouho, kdyby ho komorník Baptisté nepřerušil opakováním svého hlášení:

„Dopis, pane … A nevím odkud …“

„S tím si nedělej starosti, hochu,“ s dobromyslným úsměvem mu odpověděl Gloaguen starší, „však se to dozvíme.“

A protože zmatený Baptisté zůstával stát jako sloup uprostřed jídelny, dodal, že zatím nic nepotřebují. Ale zvědavost asi nedopřála prostému komorníkovi klidu, neboť sotva za sebou zavřel dveře, již

se znova objevil s novým podnosem a začal velmi rozvážně rovnat nádobí na stolku.

Gloaguen starší zatím otevřel zásilku a vrhl letmý pohled na její obsah.

„Kalkata! … Kdo u všech čertů mi může psát z Kalkaty," řekl polohlasem.

A pak pokračoval:

„Tohle je pěkné nadělení… Můj švagr plukovník Robinson se rozhodl zemřít a ustanovit mě vykonavatelem své poslední vůle a zároveň poručníkem svých dětí. Koho by něco takového napadlo! … To mi udělá člověk, kterého jsem v životě neviděl a který mi psal jednou jedinkrát, když mi před třinácti lety oznamoval úmrtí mé sestry…"

Paul-Louis si jen matně vzpomínal, že jeho otec měl sestru – vlastně jen nevlastní sestru, neboť se narodila z druhého dědečkova manželství – že se provdala za anglického důstojníka a šla s ním Jo

Indie. Vzpomněl si též, že zemřela na choleru, ale to bylo tak vše, co o této své příbuzné věděl.

„Píše mi kalkatský advokát," vysvětloval Gloaguen. „A tihle právníci jsou schopni všeho. Poslouchej!

Kalkata 14. června 1882

Vážený pane,

plníme smutnou povinnost a oznamujeme Vám, že dne 8. t. m. zemřel v Kalkatě ctihodný plukovník George Plantagenet Crusoe Robinson, velitel, 111. pluku střelců Jejího britského Veličenstva, důstojník řádu Indické hvězdy a komandér řádu Bainského. Vlastnoručně psanou poslední vůlí z 19. března t. r., jejíž řádně ověřený opis připojujeme a jejíž originál je uložen v naší kanceláři, ustanovil Vás zemřelý poručníkem svých dětí a jedním ze správců pozůstalosti.

Očekávajíce Vaše příkazy, jsme připraveni k Vašim službám

Selby, Graham a spol.
advokáti.

Příjemná novina, co?" pokračoval Gloaguen ironicky. „Člověku jako já, který má vrozený odpor k peněžním věcem, padnou z ničeho nic na krk, poručenci z Indie …As nimi samozřejmě hromada zašmodrchaných záležitostí, jmění v rupiích a librách šterlinků, odpovědnost a nepříjemnosti všeho druhu … Něco takového se může přihodit jen mně! … Ještě štěstí, že nejsem povinen přijmout tuhle nepříjemnou poctu … A já ji odmítnu! … Kdyby jen proto, že vzdálenost by mi znemožňovala řádně plnit úkol poručíka … Aha! Tady je ta poslední vůle …"

A Gloaguen rozevřel obrovskou plachtu kolkovaného papíru, která se rozsahem téměř rovnala číslu časopisu *Times*, tradičnímu to vzoru pro velikost listin anglického právnického cechu. Listina byla dvousloupcová, písmo velké, okrouhlé. Levý sloupec byl psán anglicky, pravý francouzsky.

Archeolog četl hlasitě:

„Kalkata 19. března 1882. Toto je má závěť a projev mých posledních přání. Ačkoli jsem tělesně i duševně zdráv, mám vážné důvody se domnívat, že můj život je ohrožen a že padne v oběť mstě neznámého nepřítele, který v poslední době mě nejen varoval, ale přešel již k činu. Proto píši tuto závěť a doporučuji ji dobré vůli svých přátel.

Vystěhoval jsem se z vlasti před třiceti lety. Své rodině jsem byl lhostejný, jak už bývá obvyklým údělem mladších synů, a tak mezi mnou a ní došlo postupně až k úplnému odcizení. Za všechnu lásku a štěstí, kterých se mi v životě dostalo, vděčím své milované ženě Emilii Gloaguenové, která naneštěstí byla příliš brzy vyrvána z mého náručí, ale která přesto ještě dnes, po třiceti letech, žije v mém srdci. Je mi známo, jakou úctu i lásku měla pro svého bratra Benjamina Gloaguena, bývalého archiváře městského muzea v Nantes, dnes žijícího v Paříži. Vím také ze zpráv učených společností a z vědeckých pojednání, s jakou pílí a úspěchem se můj švagr oddává studiu archeologie, která je i mým koníčkem, mou vášní a oddechem.

Tyto důvody jsou mi popudem, abych jemu, jako jedinému svému příbuznému hodnému toho názvu, svěřil to, co mám na světě nejdražšího, dceru Florencii a syna Chandose. A prosím Benjamina Gloaguena ve jménu náklonnosti, kterou míval k jejich matce, aby se stal poručníkem a druhým otcem mým dětem až do dne, kdy dcera najde vhodného manžela a syn ukončí studium na Vojenské škole, k němuž směřovala jeho dosavadní školská průprava.

Mé dědictví se skládá:

1. z cenných papírů v hodnotě 18 000 liber šterlinků,
2. z nedoplatků gáže,
3. z penze, kterou stát bude povinován mé dceři,
4. z koní, nábytku, knih a uměleckých předmětů,
5. z mých rukopisů a záznamů o khmerské architektuře, z nákresů a fotografií, pořízených při mé archeologické výpravě do Kambodže …

A hrome!“ zvolal Gloaguen starší, přerušuje četbu závěti. „Ted to začíná být dokonce zajímavé! Khmerská architektura, o níž se ještě před deseti lety nevědělo zhola nic, je dokladem jednoho z nejvyspělejších antických umění v Asii …“

„Zas nějaké beztvaré kameny a sochy bez nosů?“ přerušil ho Paul-Louis s málo skrývaným pohrdáním. „Samozřejmě beznosé sochy, protože kdyby měly nosy, pak by nebyly hodné zájmu pánů archeologů.“

„Staré kameny bez tvaru! … A sochy bez nosů! …“ rozhořčeně odsekl Gloaguen starší. „Tak abys věděl, ty barbare jeden, naši námořníci objevili docela nedávno v kambodžských pustinách uprostřed džungle a v téměř neproniknutelných pralesích skutečné architektonické zázraky, chrámy a paláce, jejichž trosky po stránce umělecké mohou soupeřit s nejdokonalejšími uměleckými díly starého Řecka a starého Říma! … Jsou tam díla, která dosvědčují sílu génia neznámého asijského Michelangela! … A jsou tam sochy, které se dokonalostí rovnají starořeckým!“

Takové nadšení Gloaguena mladšího umlčelo a Gloaguen otec pokračoval v četbě závěti:

„Všechny písemné doklady jsou v mé kalkatské pracovně. Důrazně žádám, aby tato pracovna byla ihned zapečetěna a aby pečeti byly sňaty teprve v přítomnosti mého testamentárního zástupce, pana Gloaguena…“

„Safra, safra!… Tedy jen v mé přítomnosti!“ zvolal archeolog. „Ti angličtí plukovníci si představují, že Francouz si může vyjet do Kalkaty jako na výlet do Versailles …“

Ale zdálo se, že pisatel závěti tuto námitku předvídal.

Vím, že cesta do Indie není žádná maličkost, a proto k prosbě, aby se můj švagr ujal tak nákladného úkolu, připojuji šek na úhradu všech jeho výloh a dodávám, že mé sbírky a záznamy vynahradí každému opravdovému učenci námahu dlouhé přeplavby a únavu cesty. Proto také si přeji, aby se pan Gloaguen prvý seznámil s mými sbírkami a záznamy, a prosím ho, aby se osobně ujal mého vědeckého odkazu.

Advokátní společnost Selby a Graham, která k oboustranné spokojenosti spravovala mé záležitosti po celé čtvrtstoletí, pak žádám, aby po mé smrti se všestranně řídila pokyny pana Gloaguena.

G. P. C. Robinson

„Zatraceně svízelný úkol!“ povzdechl si archeolog, když závěť dočetl. „Copak člověk může honem sebrat kufr a vypravit se do Indie, někam až na druhý konec světa?“

„Proč by nemohl?“ sladce poznamenal Paul-Louis. „Kalkata není na opačném konci světa… Dnes se tam jede pouhých dvaadvacet dní… Nemohli jsme se shodnout na letošní prázdninové cestě… A tady je řešení!“

„Jak? Ty bys chtěl?“

„Ovšem. A jsem jist, že vy přímo zmíráte touhou tuto cestu podniknout!“

„Zmírám touhou, říkáš … nu ano, zmírám!“ odpověděl a v zamyšlení otáčel v prstech listinu, kterou právě dočetl. „Hleďme! Je tu ještě něco!“ zvolal, když si všiml, že v zásilce je ještě jedna obálka.

Na obálce byla jeho adresa. Když archeolog rozlomil pečeť, objevila se navštívenka:

Major O’Molloy
zatímní velitel 111. pluku střelců
Kalkata

Na druhé straně navštívenky bylo sdělení:

Paní O’Molloyová zdraví p. B. Gloaguena a prosí ho, aby přijal její pohostinství po dobu svého pobytu v Kalkatě. Připojuji fotografii Florencie a Chandose.

„Celá má sestra!“ zvolal Gloaguen starší, když se dost a se zálibou vynadíval na obrázek roztomilé, osmnáctileté nebo devatenáctileté dívky, která se na podobence opírala o rámě mladšího bratra. „Tu bych poznal mezi tisíci!“

„Tak vidíte, že jsem měl pravdu!“ ozval se Paul-Louis, a to s větší něžností, než měl v úmyslu. „Opakuji, tati, že je to vyřešení naší prázdninové cesty. Jede se do Kalkaty, a to hned …!“

„Poznáš alespoň Suezský průplav,“ odpověděl Gloaguen starší, jako by tím nalezl důvod pro konečné rozhodnutí.

„A vy pyramidy a muzeum v Bulaku!“ neodpustil si dodat Paul-Louis.

„A k tomu ještě památky staré indické a kambodžské kultury! … Ani bych se nedivil, kdybych tam někde nalezl závažné stopy, že naše galská kultura je asijského původu. Co je to konec konců , *dolmen?* Vzor indického chrámu v jeho prvotní podobě. A co je to naopak zase indický chrám? Prvotní dolmen přetížený ozdobami všeho druhu!… A k tomu tu jde o svatou povinnost splnit přání zvěčnělého švagra … Mé svědomí mi nedovoluje jeho prosbu odmítnout …“

„Totéž cítím i já …“

„Dobře tedy, je rozhodnuto. Odjedeme.“

Paul-Louis jako člověk praktický držel již v ruce jízdní řád a horečně v něm listoval.

„Kalkata … Parník společnosti *Messageries Maritimes* odjíždí 27.,“ pravil za okamžik. „Z Marseille jede přes Suez, Pointe-de-Galles. Puduččéri a Madrás …“

„Tedy pozítří!“

„Do té doby můžeme být hotovi s přípravami.“

„Budeme.“

„A budeme-li si chtít zkrátit cestu, můžeme v Alexandrii přestoupit na parník jedoucí do Kalkaty přímo.“

„Přestoupíme.“

„Dnes máme pondělí. Zítra večer nastoupíme do marseillského rychlíku. A pozítří, ve středu, se nalodíme na parník plující do Indie …“

Třesk tříštícího se nádobí donutil Gloagueny, otce i syna, aby Pozvedli hlavy od stránek jízdního řádu. Byl to Baptisté, který v horlivosti, aby novinku co nejdřív oznámil v kuchyni, upustil celou pyramidu porcelánu.

2

V KALKATĚ

Za pětadvacet dní oba Gloaguenové dorazili do Kalkaty na palubě lodi *Serapis.*

Jejich cestovní program se splnil jen částečně. Gloaguen otec opravdu uviděl slavné pyramidy a navštívil muzeum v Bulaku, nedávno obohacené o dvaatřicet sarkofágů dosud nevystavovaných faraónů, a Gloaguen syn mohl podle libosti zkoumat suezský kanál, měřit sklon jeho břehů a propočítávat práci obrovských bagrů, neustále zápasících se záplavou pouštního písku. Ale již v Alexandrii při příjezdu zjistili, že by potřebovali přinejmenším celý měsíc, kdyby měli zhlédnout všechny egyptské starobylosti. A byli nuceni použít hned příštího anglického parníku do Kalkaty, neboť Paul-Louis na celou cestu plánoval jen devadesát dní a chtěl se vrátit nejpozději v listopadu do Paříže, kde mínil pokračovat ve studiu na Škole pro stavbu mostů a silnic. A to rozhodlo, že jeho otec věnoval egyptským pamětihodnostem pouhých osmačtyřicet hodin.

„Bude to pěkný kus práce seznámit se s nejdůležitějšími památkami indickými v tak krátké době," povzdechl si archeolog.

A vstoupili na palubu anglického parníku. Po rychlém průjezdu rozpálenou pecí, které se říká Rudé moře, zdolali stejně rychle i Arabské moře. Cejlon se objevil jejich očím v nádherném rámci obrovských stromů, obepluli hrot Přední Indie a směřovali podle jejích břehů k severu. Za třináct dní po odjezdu z Adenu octla se *Serapis* na dohled člunového majáku, který je ukazatelem vjezdu do ústí Gangy. Zde vstoupil na palubu lodivod, jenž měl *Serapis* provést mezi rozsáhlým polem pískových lavic, kterými vody Gangy zanášejí Bengálský záliv.

Z vod se brzy vynořil velký ostrov Sangor a poté semafor Diamond-Harbouru při ústí Ugly. *Serapis* plula patnáct hodin protiproudu řeky jako jeden Z článků dvojité řady plavidel různé nosnosti a všech možných národností, která buď jela do kalkatského přístavu, nebo směřovala k širému moři.

Konečně na úsvitu nového dne zrak cestujících, dávno již znavený pohledem na nízké a zpola zatopené břehy, které loď míjela celých čtyřiadvacet hodin, uviděl zvolna se vynořovat za lesem stožárů majestátní řadu kalkatských paláců, vroubenou širokým nábřežím.

Bylo šest hodin ráno a slunce zaplavovalo svými paprsky nejmenší podrobnosti tohoto jedinečného panorámatu, když se *Serapis* zastavila.

Parník nevydechl ještě naposled kouř a páru ze svých železných plic, když ho sevřela do svého kruhu celá flotila drobných plavidel. Byly tu čluny naložené ovocem a květinami, bárky nosičů zavazadel, loďky s hromadou příbuzných a přátel, toužících co nejdříve přivítat očekávané, prostě změť bílých turbanů, světlých šatů, bronzových pletí a ohlušujícího křiku.

Vzdálené nábřeží se hemžilo pestrým shlukem lidu, vozy a nosítky, prodírajícími se malebným zástupem, a rámcem tomuto obrazu byly paláce, věže, sloupy a minarety, vynořující se ze zeleného podkladu a zářící ohňostrojem ranního slunce.

Gloaguen otec a Gloaguen syn, opřeni o zábradlí poblíž lodní zádi, zvědavě pozorovali vždycky stejně zajímavé divadlo útoku na přijíždějící zámořskou loď. Jejich zájem pak brzy upoutal člunek obratně řízený mladým, třináctiletým až čtrnáctiletým hochem, který se zřejmě chystal přirazit k parníku přímo pod nimi.

Hoch očividně nepatřil do třídy dohazovačů nebo nosičů, tak četně zastoupených v této chvíli kolem lodi. Byl v bílých plátěných šatech, prostých, ale slušivých. Jeho svěží pleť a kvetoucí tváře ostatně dokazovaly, že třebas byl narozen v Indii, je synem evropských rodičů.

Právě v okamžiku, kdy Paul-Louis si ho všiml, mladý veslař náhle vyzdvihl obě vesla do člunu, vztyčil se na přídi, z dlaní vytvořil hlásnou troubu a volal francouzsky:

„Pánové, můžete mi snad říci, zda na palubě je pan Gloaguen a jeho syn?“

Paul-Louis si pospíšil s odpovědí, že jsou to oni, a hoch vesele zamával na pozdrav svým slaměným kloboukem. Odkryl tak výrazně ryšavou kštici a jemně modelovanou, příjemnou tvář. Přitom volal:

„Hurá …! Jsem Chandos Robinson! … Dobrý den, strýčku, dobrý den, bra …“

Nedokončil. Pramice domorodého typu s posádkou jediného muže plnou rychlostí vrazila do člunku a převrátila jej. Chandos ztratil rovnováhu a padl do vody, dříve než si nebezpečí vůbec uvědomil.

Dvojí výkřik hrůzy z úst obou Gloaguenů byl vystřídán nadávkami sypajícími se na hlavu neobratného nebo snad zlomyslného veslaře, který se vzdaloval ze všech sil, aniž se ohlédl. Na místě, kde mladý hoch zmizel, bylo vidět jen soustředěné kruhy na černé hladině.

Paul-Louis matně, jako v prchavém snu, rozeznal temně hnědý trup s údy atleta a pod bílým turbanem prchajícího velký, drzý nos a pár jiskřivých očí, ve kterých svítila divošská radost.

„Dítě v moři! … Rychle lana sem, záchranný pás, bidla!“ ozývaly se hlasy na lodi.

Volání bleskem prolétlo palubou, vyvolávajíc na ní čilý ruch a zmatek …

Prásk!… Těžké tělo se odrazilo od zádi lodi, parabolou prolétlo vzduch prozářený sluncem a sjelo pod hladinu.

Byl to Paul-Louis, který se vrhl do moře, aniž ztrácel čas svlékáním kabátu.

Ale to už se také z moře vynořila Chandosova tvář, usměvavá a plná života.

„Pouhá druhá ranní lázeň,“ volal vesele a plaval k temnému boku parníku, odfrkávaje jako hříbě.

Vůbec si nevšímal schůdků spuštěných zatím až k hladině mořské vody. Chopil se provazu visícího z paluby a již za dvacet vteřin se skokem octl na palubě.

Paula-Louise zatím již voláním upozornili na šťastný konec příhody. Klidně vystupoval po schůdcích za pozdravného volání a potlesku těch, kdož se stali diváky tohoto dramatu, jež tak rychle skončilo.

Oba mladí lidé se upřímně objali.

„Děkuji ti, bratranče, zatím zůstávám dlužníkem,“ řekl Chandos. „Ale – klobouk je v pekle! Haló, ty nemotoro tam dole, vylov mi alespoň pokrývku mého rozumu!“

Hledal zrakem veslaře bronzové pleti, ale ten byl již daleko… Příliš daleko, aby ho kdo mohl dostihnout nebo alespoň rozeznat tahy jeho tváře, kterou ke všemu ještě zakrýval cíp látky sloužící neznámému jako turban. Chránil si oči před slunečními paprsky nebo chtěl zůstat nepoznán? Těžko říci, ale surovost jeho činu i jednání po srážce, kterou zavinil, svědčily spíše o druhé možnosti. A brzy zmizel v bludišti kotvících lodí.

„Ubohý hochu, už jsem vás měl za mrtvého," zdravil synovce Gloaguen starší a sevřel ho v náručí.

„Pozor, strýčku! Zamáčíte se!" vesele upozorňoval Chandos.

„Pojďme do kabiny, převlékneš se tam," navrhoval Paul-Louis.

„A proč?… Ty ovšem neznáš zdejší slunce! … Za čtvrt hodiny jsem úplně suchý … A hleďme! … Tady je i můj klobouk… Už jsem měl strach, že o něj přijdu … Děkuji vám, statečný příteli," obrátil se Chandos k námořníkovi a podával mu ruku a zároveň i odměnu za jeho úslužnost. „Kdybyste tak ještě mohl obrátit můj člun, to bych vám byl teprve bezmezné zavázán …"

Lehké plavidlo se kolébalo na hladině s břichem vzhůru jako mrtvá ryba. Námořník s jedním soudruhem je z lodního člunu brzy uvedli do správné polohy a přivázali k lodním schůdkům.

Paul-Louis se zatím v kabině převlékl do suchých šatů.

„Tak už je vše připraveno," pravil později Chandos oběma Gloaguenům. „Mohu vás odvézt z lodi, jestliže jste ovšem neztratili důvěru v mé nautické umění," dodal se smíchem.

„Naopak, nabyli jsme o něm to nejlepší mínění," odpověděl mu archeolog. „Ale jsou tu naše zavazadla …"

„O ta se nestarejte. Pošlu na loď vojína a ten je přiveze."

„Také dosud nevíme, kde se ubytujeme. Byl mi doporučen hotel U koruny…"

„To tak, strýčku, v hotelu! Myslíte snad, že majorka, totiž mistress O'Molloyová, by vás nechala bydlit v hotelu?… S tím nápadem se rozlučte! … Vlastně už jsem vám měl povědět, že to ona mi nařídila, abych vám jel naproti. Sama na vás čeká na nábřeží. Je s ní Florry, moje sestra. Vidíte tamhleten žlutý vůz a vedle něho dívku na koni?"

„Děkuji, hochu, ale já tu dámu neznám, a tak opravdu nevím…"

„Však ji brzy poznáte… Předem vás upozorňuji, že odmítat nemá význam … Tím, že jste přijel, jste už padl pod její diktát. Paní O'Molloyová nerozumí žertu, jde-li o otázku bezvýhradné kázně."

„Opravdu?" usmál se archeolog.

„Jinak bych to neříkal… Vždyť vlastně je to ona, kdo teď komanduje pluk," odpověděl Chandos s trochou zlomyslnosti, která však ihned utonula v záblesku vláhy v jeho očích. Slovo pluk mu připomnělo nedávnou bolestnou ztrátu.

„Major je na přehlídce," pokračoval pak. „Jen proto není tady. Celý důstojnický sbor však už dobře ví, že ke slyšení se chodí k paní majorce, a ne k panu majorovi…"

„Pak tedy odmítat nemá cenu."

„Pražádnou, strýčku. Určila pro vás již pokoje a dá vás do nich spíše odvést čtyřmi vojíny pod velením desátníka, než aby se smířila se ztrátou hostí."

„Pak ovšem se musíme podrobit," rozhodl Gloaguen starší a jal se sestupovat po schůdcích.

Brzy se octl i s Paulem-Louisem v Chandosově člunu. Hoch se opřel do vesel a zamířil přímo k nábřeží.

Paul-Louis se podivoval jak sebejistotě, tak i zručnosti a síle rudovlasého hocha. Ani člunař z povolání by byl nedokázal líp se Proplétat přístavem přeplněným kotvícími loděmi, bárkami i kotevními bójemi. A to Chandos i při usilovném veslování stále mluvil a nepřestával se ohlížet k nábřeží.

„Paní O'Molloyová a Florry mávají šátky," hlásil.

Gloaguenové si ovšem pospíšili zamávat klobouky a tak poděkovat za vřelé uvítání na dálku. Za chvíli poté člunek už přirazil k nábřeží a cestující vystoupili.

Jedna z dam seděla v kabrioletu, který byl řízen Indem v turbanu a provázen na zadních sedadlech podle místního zvyku dvěma ghorewalas, totiž sloužícími, jejichž úkolem je při zastávkách držet koně a odhánět od nich mouchy. Paní O'Molloyová byla nevysokého vzrůstu, jako kulička okrouhlá, růžových tváří a šedých, pichlavých očí. Ústa měla takřka od ucha k uchu, slaměný klobouk s kohoutími péry furiantsky nasazený na stranu a honosila se na tuto časnou hodinu až příliš odvážným množstvím šperků. Jinak byla stejně

kulaťoučká v jednání jako postavou a byla stále ještě líbivá, aniž by však člověk mohl říci proč. Ale zdržování a ztrátu času pro nějaké společenské ceremonie nesnášela.

„Pane Gloaguene,“ řekla, podávajíc mu ruku v šedé rukavičce, „buďte nám vítán! Dovolte mi, abych s vámi jednala jako se starým přítelem a dobrým člověkem, jakým jste … Jiný člověk by se hned tak nedal vyrušit z klidu pro děti, které ani nezná … Váš syn, hádám?… How are you, master Gloaguen? (Jak se máte, pane Gloaguene?) … Jste voják, že ano?… Ve Francii je vojákem skoro každý … Ale máte pěkně vycepované pluky v armádě … Jsem ráda, že vás poznávám… Tady je vaše sestřenice Florry … Drahé dítě, podejte ruku strýčkovi a bratranci! … Major mě pověřil, abych ho omluvila, že vás nemohl přivítat při příjezdu. Služba především, však to znáte! … A Chandosi, ty uličníku, cos to zas prováděl?… Tak se mi zdá, že ses koupal v šatech… Nestydíš se?… A čemu se vlastně směješ?“

Chandos se vystříhal pochlubit se, jaký je důvod jeho veselosti. Přece nemohl říci, že se směje výřečnosti paní O’Molloyové, která po celou dobu nepustila Gloaguena k jedinému slovu.

Florence Robinsonová nesestoupila s koně, jen se roztomile uklonila a vyměnila se strýcem i bratrancem upřímný shakehand, stisk ruky. Vysoká a štíhlá, s vlasy oné trochu naryšavělé světlosti, kterou malíři nazývají benátskou, byla opravdu půvabná ve svých šatech z bílého piku, v malém, téměř mužském kloboučku s těsně přitaženým závojem, pod nímž prosvítala téměř klasicky pravidelná tvář. Jen smuteční páska z černého krepu na paži připomínala nedávnou ztrátu drahého člena rodiny. Zdálo se, že své příbuzné vítá poněkud chladně. Ale tento chlad u ní zřejmě nepramenil ze sobeckého srdce nebo z plachosti žačky penzionátu. Byla to vytříbená zdrželivost hrdé dívky, která se nemíní cele řídit společenskými zvyklostmi a která vyčkává, než věnuje své přátelství, zda obdarovaný toho zasluhuje.

Po výměně pozdravů oba Gloaguenové nasedli s Chandosem do kočáru paní O’Molloyové, kočí pobídl koně a vůz se rozjel. Florry jela jako stráž před kočárem na svém černém koni a oba ubozí ghorewalasové musili běžet v prachu podle kabrioletu.

Paní O'Molloyová nepřestávala hovořit svou trochu cizokrajnou franštinou a oba Gloaguenové, ohlušení neustávajícím přílivem jejích slov, oslepení ostrým jasem indické oblohy a stále ještě pod dojmem kolébání, který si cestující po dlouhé cestě lodí odnáší s sebou i na pevninu, vnímali skoro jako ve snu zářivou pestrost kalkatského rána: přepychové kočáry, nosítka nesená v klusu domorodými nosiči, četné jezdce na koních, davy Evropanů mísící se s davy Indů, různé obleky i tváře, krátce celý ten ruch velkého přístavu a zároveň velkoměsta, skutečného to Bábelu národností i ras, hlučícího v rámci zeleně a anglických parků nebo v stinných ulicích vroubených sloupořadími paláců a lákavě upravenými výklady obchodních domů.

Pojednou byl Paul-Louis překvapen a trochu i nelibě dotčen jednáním Florencie, která se rozjela přímo ke káře opuštěné uprostřed ulice a donutila svého koně ke skoku přes tuto překážku, místo aby ji prostě objela. Chandos si všiml změny výrazu ve tváři Paula-Louise a dal se do smíchu.

„To jsou ty způsoby naší Florry, která mě stále poučuje a napomíná," pravil pak vážně. „Já rozhodně bych na veřejné ulici takové exhibice na koni neprováděl," dodal s pyšným sebevědomím člověka, který ví, co se sluší a patří.

„I ano, ty by ses prostě řítil ulicí tryskem a nic bys nedbal, že můžeš porazit třebas tucet chodců," ozvala se na jeho sebechválu Paní O'Molloyová a lehce ho klepla po tváři vějířem.

„Tohle se mi vyčítá pořád," bránil se náhle zrudlý Chandos, „a to pro jednoho člověka, kterého jsem na ulici porazil. Ale nic se mu nestalo!"

„Právě naopak, byl velmi potěšen měkkostí asfaltu, o tom jsem plně přesvědčena," nemilosrdně pokračovala paní O'Molloyová.

Když však viděla, že oči Chandosovy se zamžily studem i lítostí, pospíšila si dodat:

„Nic ve zlém, hochu! Víš přece, že jsem ráda zlomyslná, a já zase vím, že jsi udělal vše, abys svou chybu napravil… Seskočil s koně ještě v jízdě a toho ubožáka hned zvedl," obrátila se teď k panu Gloaguenovi. „Byl to Ind a Chandos si ho hned odvedl domů, kde ho dal prohlédnout naším vojenským lékařem, zda se mu něco nestalo, |a nepustil ho dřív, dokud mu nevnutil celé své kapesné …"

Chandose tato chvála přivedla ještě do větších rozpaků než před chvilkou zlomyslné narážky, a proto se pan Gloaguen rozhodl zavést rozhovor do jiných kolejí.

„Co je to za ty veliké ptáky tamhle?“ ptal se, ukazuje na řadu dlouhozobých ptáků, kteří jako by stáli hlídku na domovních střechách.

„To jsou kalkatští metaři a čističi ulic,“ odpověděl mu Chandos. „Takto brodiví ptáci, příbuzní čápů, s velkým vakem pod zobákem; říká se jim marabuti,“ vysvětloval. „Zde se všechny odpadky prostě vyhazují na ulici a marabuti už na ně čekají.“

Přijížděli k cíli. Kabriolet zahnul do rozsáhlého dvora a zastavil před krásnou budovou.

Bylo to obydlí velitele 111. střeleckého pluku a donedávna domov plukovníka Robinsona. Byl to opravdový palác zasazený do zeleně pečlivě udržovaného parku. Pravda, nábytek uvnitř byl dosti jednoduchý, ale v tropických krajích to1 je nutné, protože měkké pohovky a čalouněná křesla by se tam velice brzy staly rejdištěm a útulkem velkého množství hmyzu, který by se z nich nedal žádným

způsobem vypudit. Ale rozsáhlé sály a jejich rozčlenění v domě prozrazovaly, že jde o obydlí významné osoby, která často musí pořádat hostiny pro značný počet hostů. Celé přízemí domu bylo podle anglického zvyku vyhrazeno společenským účelům; byl tu přijímací pokoj, šatny, jídelny, společenský sál a četné pobočné salónky. Teprve v prvém poschodí byly obývací pokoje, vesměs ústící na širokou verandu. Kuchyně a přípravny byly v podzemí.

Na všech zdech a stropech byla omítka z drcených mušlí, která odrážela světlo mihotavými záblesky, vyvolávajícími dojem, že zdi jsou vykládány leštěnými polodrahokamy. Jemné rákosové rohože zářící čistotou pokrývaly podlahy, starobylé vázy, bronzové sochy a ukázky východního domorodého umění vyplňovaly kdejaký kout. A početná sedadla a křesla z bambusu, elegantní, pružná, lehká, vybízela na všech stranách k odpočinku. Vysoké sály a salóny vůbec neměly dveře, pouze vchody kryté gázovými záclonami. Všude pak bylo plno domorodých sloužících v bílém šatě, vážných a důstojných, ale vždy pozorných a ochotných.

Gloaguen a Paul-Louis byli uvedeni do svých pokojů. Ale jen se vykoupali a upravili, hned sestoupili do salónu, kde čekaly paní O'Molloyová s Florry a kam se zatím dostavil i major.

Byl to drobný člověk zažloutlé pleti a chorobného vzhledu, téměř holohlavý, s hluboko zapadlýma očima, rovný jako šíp a také jako šíp tenký, ve stejné míře zdrženlivý a nemluvný jako jeho žena pánovitá a hovorná. Stačilo vidět je pohromadě, aby se poznalo, že major úpí pod nadvládou své manželky a že Chandos mluvil bez nadsázky, když řekl, že ona je ten pravý velitel pluku. Ochablost a poddajnost v majorově vzhledu byla nadto zvyšována jeho dutým a sípavým hlasem, který se podobal hlasu břichomluvce a působil dojmem, že každičké slovo znamená pro toho člověka nadlidskou námahu. Vypadalo to, jako kdyby hovořila mrtvola, nebo spíše, vzhledem k chrčivosti a přerývanosti, jako by to byl hlas nějakého lidského automatu. Zajímal-li se major o něco, pak to byla jen otázka zdraví a jen v tomto směru se zajímal i o své hosty, jako kdyby byl členem zvláštní zdravotní posudkové komise.

„Výborné zdraví! … Nádherná tělesná konstituce… jako stvořený pro vojenskou jízdu!“ pravil, když stiskl ruku Paulu-Louisovi a závistivým zrakem se zadíval na jeho statnou postavu. „Výborná tělesná konstituce! …“

„A vy také zdráv, že ano,“ pokračoval, když se přivítal s Gloaguenem starším. „Ani ta nejmenší nemoc, že?“

„Nikoli. V naší rodině se nemoc pravidelně vůbec nevyskytuje,“ odpověděl archeolog.

„Važte si toho, pane, zdraví je hlavní … U mne je to naopak, s mým zdravím už je amen … Zdejší podnebí, každodenní námaha … a nemoc … jak to jmenujete … of the liver …“

Při těchto slovech si poklepával na pravou stranu břicha, těsně pod žebry.

„Major má nemocná játra,“ vysvětloval Chandos.

„Ano, játra, my říkáme liver… nemocná játra, pane… podnebí, námaha … Ale vy jistě také potřebujete něco povzbuzujícího, něco pro občerstvení.“

A zazvonil. Objevil se sloužící v turbanu, s rukama zkříženýma na prsou.

„Brandy se sodou,“ poroučel major mdlým hlasem.

Sloužící zmizel, aby se za chvilku vrátil se stříbrným podnosem přeplněným sklenkami, lahvemi a chladícími nádobami. Postavil vše na malý stolek a odešel.

„Posluž te si, pánové, prosím,“ vybízel major. „Tady je francouzský likér, tady whisky, džin … Já dávám přednost brandy ředěné selterskou vodou … Ve zdejším kraji jsou povzbuzující nápoje nutností … Člověk musí bojovat proti vlivům podnebí a potírat je … Jinak jednoho dne bác, zhroutíte se a je konec …“

Major si přitom nalil brandy do velké sklenice, přilil jen kapku selterské vody a naráz nápoj vypil. A hned, snad aby zbytečně neztrácel čas, začal připravovat novou „povzbuzující“ dávku.

„A když si pomyslím, že evropští lékaři, ti hlupáci, tvrdí, že jaterní nemoci, ve zdejším kraji tak časté, vznikají nemírným požíváním alkoholu!“ povzdychl si, stavě na podnos prázdnou sklenici. „Opravdu … chtěl bych je vidět tady! Neboť kde bych byl,

pánové, bez povzbuzujících prostředků po dvacetileté službě v Bengálsku?… V hrobě, a to už dávno!“

A nalil si třetí dávku svého domněle povzbuzujícího prostředku.

Oba Gloaguenové, přesvědčení vyznavači střídmosti, se s údivem dívali na nerozumného pijáka a v duchu se ptali, zda po třetí sklenici přijde ještě čtvrtá. Naštěstí pro nestřídmého pijáka právě v té chvíli došlo pozvání paní majorky ke stolu. Odebrali se do jídelny.

Stůl byl prostřen s nádherou ryze asijskou, byl plný stříbra, křišťálu a květin. Za každou bambusovou židlí stál sloužící v turbanu a se zkříženými pažemi; ten pro vás přisunul židli, usadil vás, rozprostřel vám na kolenou ubrousek, zkrátka jednal s vámi jako matka nebo přepečlivá chůva s dvouletým dítětem. Nad hlavami hostů obrovský punkah, uváděný v pohyb neviditelným sloužícím pomocí složitého systému šňůr a kladek, vytvářel v místnosti umělý průvan… Všechny sklenky – a byla jich před každým celá sbírka – byly přikryty čínským stříbrným kloboučkem, aby se komáři nepřilétali koupat v jejich obsahu. Talíře a mísy měly na svém spodku nádržky s teplou vodou, aby si omáčky udržely žádoucí teplotu i při průvanu uměle vyvolaném punkahem.

Oba Gloaguenové měli hlad cestujících, Chandos chuť čtrnáctiletého chlapce a obě zástupkyně ženského pohlaví příslovečnou chuť Angličanek. Proto všichni vzdali čest překořeněné indické kuchyni. Jen major nejedl vůbec.

Zato se s vervou vrhl na láhve, které v hojnosti kolovaly až se zneklidňující rychlostí. Dal si nalít sherry, madeiry, rýnského i šampaňského, zkrátka neodmítl žádný nápoj, a přece sbírka sklenek před ním byla stále prázdná. A když po zákuscích odešly z jídelny dámy, korunoval svou úspěšnou práci sklenkou chlazeného klaretu.

Poté se podávala káva a major byl zřejmě už přemožen únavou, neboť beze slova vstal od stolu a vrhl se na bambusovou lenošku. To právě sloužící přinášel vodní dýmky.

Indická vodní dýmka, zvaná huka, má pramálo společného s dýmkou, jak ji známe my. Je to složitý přístroj, skládající se z kovové nebo křišťálové nádržky, zpola naplněné navoněnou vodou, a ze dvou trubic; pravá trubice končí nádržkou, na níž se spaluje chillum nebo jiné kuřivo, a levá, pružná a ohebná, končí ambrovým

náustkem. Chillum je směs několika kuliček, které se spalují společně: jedna je z godanku, usušeného těsta z rozemletých růžových listů, kandysovaného cukru a sušených jablek. Další kuličky jsou z roztlučeného dřevěného uhlí smíšeného s rýžovou moučkou a představují hořlavinu udržující dýmku v činnosti. Spalující se chillum šíří odpornou vůni nevětraných tureckých budoárů, ale zdá se, že má zvláštní půvab pro své ctitele, neboť ti, kdož mu přivykli, nemohou se bez něho obejít, stejně jako jiní kuřáci nemohou být bez opia nebo tabáku.

Oba Francouzové ambrový náustek dýmky ani nepozvedli k ústům, jen ho s odporem odsunuli.

Major, ten si dopřál asi tuctu bafů, pak zavřel oči, zvrátil se na pohovku a klidně usnul. Hukabdar, obsluhovač dýmek, na tuto chvíli zřejmě čekal. Hned sebral všechny dýmky i jejich příslušenství a bez hluku se vzdálil. Za ním odešli z jídelny i oba Gloaguenové společně s Chandosem.

A to se ten major diví, že má nemocná játra, v duchu si řekl archeolog. Jaký div při takové životosprávě!

3.

CHANDOSŮV KONÍČEK

Den uplynul, aniž se obě dámy daly vidět. Zůstávaly po celé odpoledne ve svých pokojích, jak; je zvykem v horkých krajích. Pan Gloaguen starší využil samoty, aby napsal několik dopisů a přečetl si dvě tři kapitoly ze sanskrtské mluvnice. Paul-Louis navštívil zatím v Chandosově doprovodu doky a nejdůležitější kalkatské průmyslové závody.

Oba bratranci si báječně rozuměli a z procházky se vraceli již jako důvěrní přátelé. Při zpáteční cestě si také vyměnili několik zpráv o sobě a svých plánech.

„Jmenuješ se také Crusoe jako tvůj otec?“ ptal se Paul-Louis, který byl zvědav, zda Crusoe je jméno rodinné nebo pouze osobní.

„Ovšem,“ odpověděl Chandos a trochu se uzarděl. „Je to nedílná část našeho rodinného jména … My totiž jsme přímí potomci slavného cestovatele…“

„Kterého slavného cestovatele?“ vpadl mu do řeči Paul-Louis.

„Crusoea Robinsona přece, nebo jak se dnes častěji říká, Robinsona Crusoea,“ odpověděl hoch a zarděl se ještě víc. „Ty neznáš jeho dobrodružství?“

„Ale znám, jenom se ti musím přiznat, že jsem je dosud považoval za výplod spisovatelovy fantazie, právě tak jako většina čtenářů, myslím.“

„Ano, je to všeobecné mínění, ale ničím nepodložené,“ zvolal Chandos vzrušeně. „Jestliže někdo popírá Robinsonovu existenci, jak může věřit, že někdy opravdu žil Nabukadnézar, Richard Lví srdce nebo Kryštof Kolumbus? Jedno i druhé je pouhá víra, protože já ani ty jsme nikdy neviděli krále Ninive, stejně jako jsme nikdy nespatřili slavného cestovatele. Co o nich víme, to jsme se dozvěděli z historie nebo z ústního podání. A která tradice nebo která kniha působí víc dojmem skutečné události než příběh Robinsonův? Který rozumný člověk může číst to podivuhodné vyprávění Daniela Defoea a necítit, že takové příběhy se nevymýšlejí, že Defoeův hrdina skutečně žil a prošel všemi životními zkouškami, které zapsal do svého cestovního deníku … Ale mé přesvědčení se neopírá jen o literární cit. Spíše o rodinnou tradici a o skutečně věcné důkazy. Především je tu naše jméno Crusoe Robinson, které se dědí s otce na syna již po mnoho generací. Dále se opírám o skutečnost, že pocházíme z Yorkského hrabství, odkud byl i náš slavný předek, a že v celém hrabství jsme jediní tohoto jména. Opravdu podivná náhoda! Jméno Robinson není v Anglii nijak vzácné, ale v Yorkském hrabství jsme a vždycky jsme byli jediní Robinsonové my a k tomu, to zvlášť podotýkám, ještě s přídomkem Crusoe, který však Daniel Defoe nikde neuvádí jako součást jména rodinného. Říká pouze, že běžně užívané jméno jeho hrdiny bylo Robinson.“

„To je opravdu divné, ale vyvozovat z toho přímý rodinný původ?“

„Nu ano, zdá se to odvážné. Ale co na tom, že nemáme přesné genealogické doklady! Je tu ještě nepopsatelný pocit jistoty, snad

směšný, ale nikoli bezcenný, věř mi! Já například se považuji za Robinsonova pravnuka a nic mě nedokáže zbavit přesvědčení, že jím skutečně jsem. Mám týž způsob myšlení jako můj prapředek, jeho záliby, jeho chyby a zvláště stejnou vášeň cestovat a cestovat. Miluji toho svého prapředka a ctím ho ve vzpomínce stejně jako svého skutečného dědečka, který mě kdysi houpával na kolenou. Když čtu první díl jeho příběhu, zdá se mi, že se probírám písemným vyznáním vlastních myšlenek. A dokonce – nestydím se to říci –

jsem si jist, že se mu podobám i fyzicky. Ve svém pokoji mám starou rytinu z osmnáctého století, na které je Robinson zobrazen, jak se zpovídá otci ze svých cestovatelských plánů. Ukážu ti ji a řekneš mi, zda to nejsem celý já.“

„Ale nezapomínej,“ namítl Paul-Louis, „co o Robinsonovi soudí literární historie: že je to příběh skotského námořníka Sellkirka, který byl vysazen z trestu na ostrov Juan Fernandez, jejž Defoe prý také navštívil.“

„Vím, že literární historikové tak vyložili vznik Defoeova příběhu, i že jejich soud je všeobecně uznáván. Ale čím je jejich

mínění podloženo? Jen tím, že v sedmnáctém století žil nějaký Selkirk a že strávil několik let na ostrově Juan Fernandez, tehdy ještě neobydleném a pustém. Náhodná shoda ovlivnila literární historii… Ale Defoe se nikde ani tou nejmenší narážkou nezmiňuje o Selkirkovi a je docela dobře možné, že o něm nikdy ani neslyšel. Jeho hrdina přece není obyčejný námořník, a také ne Skot. Je to mladý Angličan ze zámožné rodiny, kterému se dostalo na jeho dobu téměř dokonalého vzdělání a který měl vášeň cestovat. A opakuji, že Defoe nemluví jen o nějakém anglickém mladíku, nýbrž zpřesňuje, že to byl rodák z Yorkského hrabství, který se narodil tehdy a tehdy, a že nesl jméno, které v Yorku nikdy nebylo běžné. A což Robinson Crusoe nemohl prožít totéž jako Selkirk? Kdo nám pak vůbec ručí za to, že ten Selkirk žil? … Ať tak nebo onak, Robinson a Selkirk jistě nebyli jediní, kdož byli vrženi na pustý ostrov; vždyť ještě dnes za jediný rok ztroskotá sedm až osm tisíc lodí různé nosnosti, jak jsem četl v časopise *Times.“*

Paul-Louis mohl uvést ještě mnoho námitek proti této zvláštní obhajobě, ale chápal, že by byly bezúčelné, a pak, sám byl zpola získán pevným přesvědčením svého mladého společníka. Proto se jen zeptal:

„Jaký doklad máš pro to, že odvozuješ svůj rodový původ od Robinsona. Měl Robinson Crusoe nebo Crusoe Robinson děti?“

„Samozřejmě, vždyť to Robinson sám říká na konci druhého svazku, vlastně posledního, který se nám dochoval… Jistě ani ty nepochybuješ, že ten příběh měl pokračování ...“

„Pokračování?“

„Ovšem. Nám známé vyprávění končí čtvrtou Robinsonovou cestou; Robinson se vrátil domů, kde nadále klidně žil v kruhu svých dětí. A teď sleduj pozorně mé další důvody! Jestliže jde skutečně jen o vymyšlený román, pak by to byl nemožný konec. Talentovaný autor jako Defoe – a k napsání tohoto románu, prvního svého druhu, bylo nutně třeba nemalého spisovatelského nadání – by se byl jistě nespokojil s tak plochým a také nelogickým závěrem svého díla. Mohl člověk, tak ovládaný cestovatelskou vášní, že se čtyřikrát vypravil do světa a prožil tam tolik dobrodružství, skončit v

měšťákových pantoflích? To je nesmyslné. Kdyby Robinsonův příběh byl skutečně jen spisovatelskou fikcí, pak by byl jeho autor nutně zakončil svůj příběh docela jinak. Byl by nám předvedl Robinsonův konec jako oběť tulácké vášně, byl by mu dal bídně zahynout poté, když tolikrát měl na dosah ruky zajištěný blahobyt… Říkám ti, že známé zakončení nás poučuje o dvojí možnosti: bud neznáme celý příběh Robinsonova života a někdy existoval a možná ještě existuje pátý díl jeho pamětí, líčící poslední Robinsonova dobrodružství, nebo tento pátý díl nebyl nikdy napsán, a to proto, že není vůbec známo, jak Robinson skončil – což by také plně odpovídalo jeho osobnosti. A je-li pravda, že pátý díl Robinsonových pamětí nebyl nikdy napsán, pak čtyři známé díly nejsou pouhou spisovatelskou fikcí, nýbrž skutečnými zápisy dobrodružného cestovatele Robinsona Crusoea.“

„Trochu odvážná teorie, ale nikoli nepravděpodobná,“ řekl mu Paul-Louis, usmívaje se nad zřejmou násilností hochových vývodů a závěrů.

„A posuď, jak jeden článek bezvadně zapadá do druhého:

1. Je pouze jedna rodina v Yorkském hrabství, která nese jméno Robinson Crusoe nebo správně Crusoe Robinson, a slavný cestovatel se narodil právě v tomto okrese.

2. Robinson výslovně uvádí, že se oženil a měl děti, které v době, kdy nastupoval poslední ze svých cest, byly již dorostlé.

3. Prohlašuje, že se vrátil domů v roce 1705 ve věku dvaasedmdesáti let, a tím končí vše, co o Robinsonovi víme.

Není v tom více než dost důkazů, že jednak jeho rod dále pokračoval, a za druhé, že jeho smrt je zahalena nějakým tajemstvím? Vždyť úmrtí tak významného člověka by nezůstalo bez ohlasu, alespoň ne v jeho rodném městě … Kdyby byl zemřel přirozenou smrtí, něco by se o tom vědělo …“

„Dobře promyšleno,“ řekl Paul-Louis, leč jeho úsměv se přitom jaksi prohloubil. „Ale chybí tomu základ. Dokaž mi, že Robinson Crusoe vůbec kdy žil.“

„Dokaž mi, že slunce svítí a že vůbec byla bitva na Katalánských polích,“ vesele odrazil jeho útok Chandos. Hoch si totiž již dávno

zvykl, že jeho odvážné teorie byly přijímány s úsměvem, a proto se neurazil.

„Nemysli si, že se touto otázkou zabývám od včerejška," pokračoval. „Mého otce můj koníček bavil, a tak loni jsem s jeho dovolením dopsal yorkskému arcibiskupovi s prosbou, aby mi zaslal křestní a úmrtní listy těch lidí, kteří nosili jméno Crusoe Robinson a narodili se nebo zemřeli v jeho diecési. A víš, co se stalo? Dostal jsem řadu dokladů, a hodně starých, ale nebylo lze nalézt zápis o úmrtí pověstného Robinsona."

„To může znamenat, že v Yorku nezemřel, ale také, že nikdy nežil."

„Kdepak! Dokazuje to jen, že nezemřel v Yorkském hrabství!"

„Obdržel jsi snad jeho rodný list? To by byl velmi průkazný doklad."

„Ani ten se nenašel," přiznával Chandos trochu rozpačitě. „Ale to není rozhodující. V té době se o archívní pořádek ještě moc nedbalo a kromě toho fara u svatého Pankráce, kde Defoeův hrdina byl pravděpodobně křtěn, vyhořela v roce 1680."

„A tak není dosažitelný ani jeho rodný, ani úmrtní list," pravil Paul-Louis. „To je tedy opravdu pěkný archívní pořádek!"

„Ano, ale zato máme doklady o posloupnosti rodu od počátku osmnáctého století až k mému otci, a to bez jediného přerušení. A v celé Anglii není jediná rodina, která by užívala zároveň obou jmen, Robinson i Crusoe. To ovšem znamená, že velký Robinson, jestliže žil, byl nesporně naším předkem, a já tomu věřím spíš než Genealogii anglických lordů."

„No dobrá!" zakončil tento rozhovor Paul-Louis, kterého pařížská výchova nevedla k tomu, aby viděl nějakou důležitost ve vždy problematických otázkách rodových.

Teprve při večeři se odvážil trochu si dobrat Chandose pro jeho koníčka, ale na tváři sestřenčině se objevil výraz, který mu prozradil, že se dívka plně ztotožňuje s odvážnou teorií bratrovou, a proto svůj vtip zamluvil.

Ať je jejich pradědem třebas námořník Sindbád, když se jim to líbí, řekl si. Mně to může být jedno.

Sestřenka Florry k němu byla ostatně už od okamžiku jejich seznámení velmi laskavá. A i teď se snažila zapříst s ním nějaký rozhovor, jenže naneštěstí se řídila tradičními anglickými předpisy, jak se má mladá anglická dívka bavit s mladým mužem.

„Hrajete rád kriket?“ zeptala se ho.

„Musím se přiznat, že tu hru vůbec neznám.“

„Tedy lawntennis?“

„Také ne.“

„A co pólo?“

„Vůbec nevím, co je to za hru.“

„Ach,“ vzdychla si zrozpačitělá Florry. „Snad tedy milujete lov na koni?“

„S lítostí doznávám, že jsem takového lovu nebyl nikdy ani svědkem.“

„Ale na koni jezdíte?“

„Nu to ano… Ale to ano znamená jen tolik, že se nedám shodit. Jinak zvláštní jezdec nejsem.“

Florry se na chvíli odmlčela a lámala si marně hlavičku otázkou, co vlastně jejího bratrance zajímá.

„Ach, pak tedy rád tančíte, viďte? Všichni Francouzi tančí výborně. Tančíte raději valčík nebo polku?“

„Mám-li říci pravdu, polka mi jakžtakž jde, valčík už hůře, ale čtverylku a jiné řadové tance jsem vždycky jen popletl.“

Florry poznala marnost své snahy a odmlčela se nadobro. Mladík, který neumí hrát kriket, ani lawntennis, ani pólo, který nejezdí na koni a netančí, to bylo něco, s čím se dosud v životě nesetkala. Ale rozhodně nemohl být džentlmen.

Byla vychována v náročném a rozmařilém prostředí představitelů anglické koloniální moci v Kalkatě, jejichž touhou vždy bylo vyrovnat se nejvyšším společenským třídám staré Anglie, ale kteří ve skutečnosti dokázali jen přehánět jejich Okázalost, pitvořit se po francouzské pochybné módě a k tomu ještě nekriticky podléhat orientální nádherymilovnosti. A tak pro Florry Robinsonovou život znamenal jen nepřetržitou řadu slavností a zábav. Jezdit na koni nebo v kočáře na gardenparties, na čaje o páté, na pikniky a plesy, na přesnídávky na trávníku, účastnit se závodů plachetnic, dostihů, lovů

a rybolovů a spousty vyražení, která si pro ukrácení dlouhé chvíle vymyslila bohatá a zahálčivá společnost – to byla jediná náplň dívčina života. A tak vůbec nedovedla pochopit, že někdo může neznát ani prvá tři písmenka abecedy tohoto „zaměstnání“ její společnosti.

A Paul-Louis naneštěstí ztratil matku v dětském věku a v době dospívání, věnované studiu po boku otce, který byl plně zaměstnán svými vědeckými zálibami, nepoznal mnoho vyražení a zábav. Několikrát se mu sice dostalo příležitosti účastnit se společenského života v rodinách přátel, ale to byly vesměs nezámožné měšťanské rodiny. Proto nabyl docela jiného názoru o úkolech ženy v životě, ať již matky, sestry nebo sestřenky. A byl to názor, který by Florence Robinsonová nazvala přinejmenším barbarským. Věřil totiž pevně, že pravým posláním ženy je péče o domácnost, a jestliže někdy snil své budoucí manželce, pak si ji představoval i jako ženu, která by měla pochopení pro jeho práci a pokrokové snahy.

Ať už byl jeho> názor na úkol ženy správný nebo nikoli, rozhodně byl v příkrém rozporu s míněním společnosti, do které náhoda zavála Gloaguena otce a Gloaguena syna. Paní O’Molloyová již dávno zapomněla na doby, kdy její manžel byl pouhým poručíkem a kdy ona musila přiložit ruku k dílu, alespoň v kuchyni. A Florry, která vyrostla v nádheře indického paláce, by vůbec nepochopila, že i žena je zrozena k práci. Což nebylo kolem ní stále dvacet sloužících, připravených posloužit jí na nejmenší pokyn, ovšem jestliže žádala to, k čemu ten který sloužící byl určen. Domorodý kuchař by byl velmi překvapen, ne-li dokonce pohoršen, kdyby dívku napadlo vstoupit do jeho království.

Angličtí důstojníci, alespoň důstojníci sloužící v koloniích, mají vysoké platy, a to vysvětluje jejich zvyky. Ženy a dcery těchto důstojníků v Indii tvořily svět pro sebe a dokonce se málokdy stýkaly i s ženami a dcerami civilních úředníků koloniální správy. Žily jen v samých zábavách a radovánkách a ve víru tohoto okázalého a lehkomyslného prostředí nebyl ovšem čas, aby si připouštěly nějaké rodinné starosti. V tom směru se velmi lišily od žen a dívek francouzských, a zvláště od žen a dívek z nezámožných vrstev. To byla hlavní příčina, proč si Florry a Paul-Louis zpočátku dokonale

nerozuměli. Paul-Louis viděl ve své sestřence bytost spíše výstřední než půvabnou, její nenucenost a volnost způsobů považoval za strohost a její poněkud mužské záliby za strojenost. Ona zase nedovedla pochopit a ocenit vážné a životem ucelené názory mladého muže, které tvořily neochvějný základ jeho povahy, a posoudila ho jako pramálo zajímavého. Proto jejich prvý pokus o sblížení skončil tím, že Florry odešla ke klavíru, když předtím několika milými slovy polaskala opičku Raki.

Raki byla z rodu trpasličích opiček, sotva větší než veverka, a po celý den klidně sedávala na bambusovém hřadu a louskala mandle, pokud se nechovala na klíně své mladé velitelky. Florry hezké zvířátko tak milovala, že se o ně starala sama a komorné je svěřovala jen jako průvodkyni při Rakiných vycházkách. Nechávala opičku dokonce bydlit ve svém pokoji a zvířátko jí oplácelo její péči a lásku příchylností, která se nejlíp projevovala, když si dívka před odchodem z domu nasazovala klobouk. Tu Raki z lítosti prolévala slzy a poté ze vzteku skřípěla zuby.

Paní O'MolIoyová již projednávala s archeologem záležitosti dědictví. Vysvětlila mu, že ona se musí starat i o to, protože manžel, když se po obědě prospal, odešel do klubu. Uchýlila se se svým hostem do okenního výklenku, jaké se v anglicky mluvících zemích nazývají baywindows a jsou vyhledávaným místem odpočinku. Okno vedlo do parku, který se rozkládal za palácem a svými fíkovníky, sykomorami a četnými palmovníky vytvářel kulisu takřka pohádkovou. S východem hvězd se dostavil vlahý vánek, který měkce rozvlnil vrcholky stromů a naplnil tichou harmonií temné masy zeleně. Paní majorce tato velkolepost tropické přírody již dávno zevšedněla. Pololežíc na bambusovém lehátku a jsouc ráda, že našla v panu Gloaguenovi trpělivého posluchače, pustila se do vyprávění.

„Musíte vědět, že na plukovníkově smrti je mnoho záhadného," svěřovala mu právě přitlumeným hlasem. „Sám uvedl v závěti, že už několik měsíců je cílem řady nevysvětlitelných útoků, směřujících proti jeho životu… Je ovšem pravda, že my všichni v této hrozné zemi se pohybujeme na půdě podminované nenávistí a mstou bez hranic … ale na vražedných pokusech proti plukovníku Robinsonovi,

jichž se nakonec stal obětí, je podivuhodná jejich potměšilá zákeřnost. Plukovník nebyl usmrcen zbloudilou kulí na lovu nebo dýkou v zákrutu některého stromořadí, jak se často stává anglickým důstojníkům. Nikdy se žádný škrtič nepokusil zardousit ho ve spánku a nikdy se v jeho1 jídle neoctl nějaký z těch rostlinných jedů, tak četných a hrozných, jejichž tajemství znají všichni Indové. Jednou však, když se koupal v řece Ugly, jen taktak unikl kajmanovi, který na koupaliště musil být dopraven, protože tam nikdy žádný nebyl spatřen… Jindy zase, když se vypravil do zřícenin u Dillí, zřítil se těsně před ním kus zdi a jen jako zázrakem se stalo, že plukovník jím nebyl rozdrcen… O dva měsíce později, když v nosítkách cestoval pralesem, málem padl i s nosiči do jámy na slony, vykopané napříč přes cestu a pečlivě pokryté větvemi a trávou; tehdy ho od jisté zkázy zachránila jen smrt jiného člověka, cestujícího také v nosítkách v opačném směru, který padl do téže jámy o minutu nebo dvě dříve, než k ní došli nosiči plukovníkovi …“

„Nemohla to být ve všech* případech jen náhoda?“ přerušil ji otázkou Gloaguen. „Kajman se mohl do Ugly dostat sám třeba i ze vzdáleného kraje, zeď mohla spadnout i záchvěvem půdy vyvolaným vlastními plukovníkovými kroky a ta jáma mohla být skutečně pastí na slony.“

„Úplně s vámi souhlasím. Ale v tom právě tkví ta potměšilá záludnost, jak jsem se již zmínila, neboť počet útoků na Robinsonův život, a abych ták řekla tvrdošíjnost, se kterou byly provedeny, vylučuje pouhou náhodu. Neukončila jsem totiž ještě výčet těchto útoků, které byly opětovány všemožným způsobem: nad plukovníkovým ložem se zřítil strop, staletý strom padl na místo, kudy se bral plukovník – a to jen o chviličku později, než tudy Robinson šel – v jeho stanovém lůžku se objevil štír, napadl ho vzteklý pes, mírný a poslušný kůň se náhle splašil a zvrátil se na jezdce … a bylo toho ještě víc. Schodiště se propadlo pod plukovníkem, puška se mu z ničeho nic roztrhla v rukou … a kdovíco všechno. Bylo toho tolik, že všichni Robinsonovi radili, aby zažádal o přeložení do Anglie… Doporučoval mu to i sám vicekrál. Plukovník byl houževnatý a umíněný člověk, ale byl by jistojistě nakonec uposlechl dobře míněné rady – byl si totiž dobře vědom, že

jde o záměrné úklady – kdyby se neznámým vrahům nepodařilo uskutečnit zločinný záměr dřív … A víte jak? …“

„Nemám ani zdání. Psaní se o tom nezmiňovalo.“

„Ale kalkatské časopisy psaly o případu podrobně a dlouho. Proto jsem myslila, že ho znáte… Došlo k tomu způsobem opravdu nečekaným … Jistě pochopíte, že plukovník byl pod stálým dohledem celého svého okolí. A byl to nenápadný dohled, protože Robinson si nepřál, aby se někdo staral o jeho záležitosti. Pod jeho okny celé noci bděla stráž; když si vyšel, byla hlídka před ním i za ním a jeden indický poddůstojník k smrti mu oddaný – Khasji se jmenuje – spával na prahu dveří jeho pokoje … A vidíte, všechno to nebylo nic platné! Ráno 14. července tohoto roku byl plukovník nalezen ve svém lůžku mrtvý, otrávený svítiplynem. Představte si, že plynová roura, vedoucí stropem jeho ložnice, náhle praskla a zaplnila místnost otravným plynem …“

„To je opravdu podivné,“ zvolal Gloaguen. „Ale bylo zjištěno, že roura byla někým přeťata nebo proražena?“

„Bez jakékoli pochyby.“

„Pak to ovšem ukazuje na ruku Evropana! … Žádný Ind by přece nepřipadl na takový způsob vražedného útoku.“

„Ano, to říká mnoho lidí. Ale byly to právě indické časopisy, které prohlásily, když se o případu psalo, že Indové nejsou tak zaostalí, jak se všeobecně soudí… A já tomu věřím, mám také své zkušenosti! … Nu, ať už je to tak nebo onak, původci zločinu zůstali nevypátráni …“

Na chvíli zavládlo ve výklenku ticho. Gloaguen byl ponořen v bolestné úvahy, které vyvolalo majorčino vyprávění. Ale paní O’Molloyová, jak; již víme, nebyla z těch, kdo vydrží dlouho mlčet. Brzy začala znovu, tentokrát z jiného konce.

„Víte, on plukovník měl podivné choutky!... Ne že bych chtěla špinit jeho památku, to ne, ale byl to spíše učenec než voják a velitel pluku … Archeologie znamenala pro něho všechno. Mohl-li rozluštit nějaký starý nápis nebo obkreslit si nějaký starý pomník, stačilo mu to k úplné spokojenosti!“

„Ale, ale,“ skromně si dovolil namítnout Gloaguen, „musím vás upozornit, že sdílím záliby svého zemřelého švagra! A soudím, že je

to nejušlechtilejší snaha na světě. Co může být zajímavějšího než pátrat po stopách dávno zašlých civilizací? … A co krásnějšího než kámen po kameni znova budovat pomník historie lidstva?“

Paní O’Molloyová vykulila oči při tom prohlášení, které ji tak nečekaně překvapilo.

„Souhlasím s vámi!“ vzchopila se v okamžiku. „Říkáte-li to vy, pak taková záliba má určitě svůj význam. Jestliže však někdo tuto zálibu má, potom takový člověk nemá být vojákem, nýbrž vědcem, profesorem nebo něčím podobným… Náš plukovník pro svého koníčka zapomínal na svůj pluk. Byl stále na cestách, pátraje po věcech, které nemají nic společného s vojenskou službou … Nedovedete si ani představit, kam to až vedlo. Posuďte sám podle tohoto příkladu.“

„Velmi rád,“ vážně odpověděl Gloaguen.

„Snad jste slyšel o anglickém pochodu na Kandahár při poslední trestné výpravě proti Afghánistánu, je tomu asi dva nebo tři roky … Náš pluk tvořil předvoj a plukovník Robinson, to se musí přiznat, byl stále v čele. Jenže trochu příliš pospíchal a zdá se, že zvláště tehdy, když ho na konci denního pochodu očekávaly nějaké zajímavé zříceniny. A proto také i před Kandahár dorazil předčasně. Afgánci pak byli dobře připraveni. Věděli totiž, že anglické tažení je odplata za vyvraždění britské diplomatické mise. Vinou plukovníkova spěchu se celý předvoj mohl dostat do kritické situace, kdyby se byl z nepředvídaných důvodů zdržel postup jádra armády… Odpusťte mi, že vám to říkám tak otevřeně. Je to nutné, máte-li si učinit o plukovníkovi správný obraz. Jiný na jeho místě by byl zdržoval pochod, aby zůstával v co nejužším styku s hlavním sborem, nebo alespoň by pro předvoj vybral tábořiště, které by bylo strategicky schopné dlouho odrážet případné útoky, kdyby se Afgánci rozhodli učinit z Kandaháru výpad … Ale plukovník mě! v hlavě něco jiného: touhu co nejdřív navštívit starobylou mešitu, stojící na pahorku poblíž Kandaháru, pověstný Ram-Mohun, o němž se Robinson podle nějakých zpráv domníval, že to kdysi byla svatyně daleko staršího kultu, než je islám. A tato archeologická záhada byla jediným plukovníkovým zájmem … A tak se pluk utábořil u paty tohoto pahorku. Vařilo se jídlo a vše se připravovalo k spánku, protože byly

již dvě hodiny v noci. Pluk totiž pochodoval za noci, aby netrpěl příliš úpalem. Vojíni brzy spali hlubokým spánkem, až krátce před úsvitem – dalo se to čekat – se ozvalo několik střelných ran a volání: »Do zbraně! … Afgánci! « Všichni byli rázem na nohou a tu se zjistilo, že chybí jeden důstojník, plukovník Robinson. A Afgánci se blížili. V posledním okamžiku přímo přiletí člověk a ztřeštěně se vrhne v čelo obranných řad … Plukovník!

Došlo k tuhému boji muže proti muži, než Afgánci byli asi po hodině odraženi.

Byl skoro zázrak, že to tak dopadlo, a mohlo k tomu dojít jen proto, že plukovník byl milován všemi vojíny, ať již bílými nebo hnědými, těmi hnědými, Indy, snad nejvíc. Říká se, že ho měli tak rádi pro jeho statečnost, ale já vím něco jiného. Byli by za něho kdykoli položili život, protože Robinson s nimi jednal jako se sobě rovnými. Nedbal vůbec prestiže bílé rasy, a dokonce prý se jí vysmíval. I na tom asi měla vinu ta jeho archeologie …“

„Soudíte zcela správně,“ vpadl jí Gloaguen do proudu řeči, „byla to určitě archeologie, která ho přivedla k tak pokrokovému názoru. Ale co jste mi právě řekla, utvrzuje mě v původní domněnce, že jeho vrahem nemohl být Ind.“

„I to mě už napadlo, když jsem uvažovala o všech pro a proti… Jenže pátrání, třebas vrah zůstal neznám, zjistilo mnoho závažných důvodů pro závěr, že pachatelem zločinu byl domorodec … Ale vraťme se ke kandahárskému případu. Když nepřítel byl odražen a nastal zase klid, Robinson svolal štáb pluku, vlastně jen ty, kdo nebyli mrtví nebo ranění, neboť pluk měl velké ztráty, a kajícně doznal svou vinu. Nedokázal zvládnout svou archeologickou netrpělivost a ihned po příchodu v doprovodu Khasjiho, který nesl svítilnu, se vydal k mešitě. Teprve střelba ho vytrhla z jeho archeologického bádání a donutila ho k úprku do čela obranných řad … Ale jen pozdějším událostem při afgánském tažení mohl Robinson děkovat, že upřímné doznání chyby zůstalo jediným trestem za jeho nevojenské chování… A svému Khasjimu pak může vděčit za to, že se neoctl jako mnozí jiní na listině ztrát. Jeho indičtí přátelé z řad prostých vojínů mu zajistili skoro nemožné vítězství a Khasji mu

zachránil život. A víte, co jméno Khasji znamená v překladu? Věrný přítel!“

4.

DODATEK ZÁVĚTI PLUKOVNÍKA ROBINSONA

Muž, který se právem jmenoval Věrný přítel, byl člověk výrazného indického typu, s hnědou pletí a šedivým plnovousem. Jeho oděv byl směsí stejnokroje domorodého střelce a obleku Inda ze zámožnějších tříd. Krátce ostřihané vlasy, držení těla a krátká červená vesta prozrazovaly jasně vojína nebo bývalého vojína, zvláštní klenutí čela, linie nosu, lesk očí, široké bílé kalhoty, jeho sandály a hedvábný opasek pak Bengálce. A Khasji také skutečně syn Bengálska byl.

Právě ve chvíli, kdy paní O'Molloyová pronesla překlad jeho jména, vstoupil do salónu a na pozdrav zvedl ruku k čelu.

„Co si přeješ, Khasji?" ptala se paní O'Molloyová.

„Přišli lawyers (advokáti)," hlásil krátce.

Slovo lawyers bylo v ústech Khasjiho, jak se říká, celou básní. Pouhý přízvuk měnil kratičké to slovo v projev pohrdání, které Bengálec měl k „civilům" všeobecně a k „civilům všech civilů", advokátům, zvlášť.

Majorka, ačkoli „civily" neměla také v lásce, Khasjiho city asi nesdílela, neboť hlášení návštěvy ji zřejmě živě zajímalo.

„To jsou Robinsonovi právní přátelé, pánové Selby a Graham," vysvětlovala Gloaguenovi. „Oznámila jsem jim váš příjezd a oni si přicházejí s vámi pohovořit. Mám je pozvat dál?"

„Rád se s nimi seznámím," odpověděl archeolog, ale netajil se podivem, že advokáti přicházejí na pohovor v tak pozdní hodinu.

Paní O'Molloyová mu vysvětlila, že tato hodina úředních návštěv není v Kalkatě nic neobvyklého, neboť pro úmorný denní žár se tu všechno projednává bud ráno, nebo večer. Jen to nepověděla, že pro právní zástupce poslala s výzvou, aby přišli co nejdřív, poněvadž byla sžírána zvědavostí, jaká je vlastně celková poslední vůle Robinsonova. To, že jeho pracovna a zápisky byly úředně zapečetěny, přirozeně jen roznítilo její obraznost.

„Ať pánové přijdou hned," řekla Khasjimu, který se obrátil na podpatcích a odcházel odměřeným vojenským krokem, jako by mu za zády vyhrávala do pochodu vojenská kapela.

Oba právníci vstoupili a paní O'Molloyová je představila archeologovi. Jako všichni advokáti a notáři té doby byli oba hladce vyholeni, měli černé šosaté kabáty a vysoké škrobené límce, masívní zlaté hodinkové řetězy a pod paží aktovky z lakované kůže. Pan Selby, starší z obou společníků, měl bujnou kštici vyplávlých vlasů, na oku monokl s obroučkou ze želvoviny a na malíčku prsten. Pan Graham, mladší společník, byl holohlavý a nosil brýle. A tak – jak často připomínal pan Selby – starší společník vypadal mladší a naopak.

Po vzájemném představení paní O'Molloyová chtěla odejít ze salónu, ale Gloaguen ji nemusil dlouho prosit, aby zůstala. Pak začal

pan Graham mluvit francouzsky, ale byla to divná franština. Vysvětloval, že jako vykonavatelům své poslední vůle jim plukovník Robinson uložil, aby po jeho smrti okna i dveře jeho pracovny zapečetili a pečeti nesňali dříve, dokud se k převzetí dědictví nedostaví pan Gloaguen starší. Přicházejí tedy, aby pečeti sňali, jestliže si to pan Gloaguen přeje.

„Ještě dnes večer?“ ptal se archeolog.

„Ihned, pane. Předáme do vašich rukou všechny plukovníkovy papíry i jeho sbírky a tím bude pro nás tento případ vyřízen.“

„A nebude třeba přítomnosti nějaké úřední osoby?“ ptal se archeolog. N

Bylo mu vysvětleno, že ne, že pánové tu jsou ve funkci notářů a zastupují proto zároveň pozůstalostní soud.

Nezbývalo tedy než vyplnit poslední přání zemřelého. Za doprovodu Khasjiho se všichni odebrali ke dveřím Robinsonovy pracovny, na nichž se skvěly tři velké pečeti z červeného vosku. Přesvědčili se, že pečeti jsou neporušeny, a pánové Selby a Graham je sňali rukou společnou a nerozdílnou. Pak zaskřípěl zámek a dveře se otevřely.

Do tváří vstupujících udeřil van teplého vzduchu. Pracovna byla rozsáhlá a měla teď vzhled hrobky, neboť její okna byla uzavřena okenicemi, také zapečetěnými, a to už celé dva měsíce. Když však byly odstraněny pečeti na okenicích, se stejnými formalitami jako ony na dveřích, a v místnosti pak rozžata světla, bylo zjištěno, že pracovna je v témž stavu, v jakém ji plukovník zanechal večer před svou smrtí. Znamenalo to, že všude byl bezvadný pořádek, v knihovně i ve vitrínách. Velká kožená alba se stříbrem kovanými rohy ležela symetricky na podstavcích v rozích místnosti a v jejím středu stál těžký psací stůl.

Zájem pana Gloaguena nejvíc přitahovaly zlomky mramorů a starobylých bronzů ve vitrínách. Byly to vesměs předměty mající vztah k indické archeologii a některé dokonce i k prehistorii. Archeolog se tak octl ve svém živlu a v sympatickém prostředí, které zvalo k podrobnějšímu výzkumu, ale opanoval se a čekal, co teď učiní notáři.

„Nejdůležitější papíry najdete asi v psacím stole," usoudil Graham. „Jestliže souhlasíte, pane Gloaguene, zahájíme soupis dědictví tam."

Když Gloaguen přikývl, Selby pohotově vytáhl z kapsy svazek klíčů a pustil se do otevírání zásuvek. V pobočních zásuvkách nebylo nic zajímavého, ale když se pan Selby chopil nápadného mosazného knoflíku a zvedl vrchní kryt, objevila se silná měděná deska nad hlavní, střední zásuvkou. A na desce byla velká obálka s nápisem:

Toto je má archeologická závět. G. P. C. Robinson.

Selby si pospíšil vložit obálku do rukou pana Gloaguena, který ji hned otevřel a přistoupil blíže k světlu, zatímco notářské zjišťování pokračovalo.

Uviděl, že obálka obsahuje malé pouzdérko ze safiánové kůže, zřejmě zhotovené na objednávku jako schránka pro tenkou zlatou minci o velikosti asi jednoho čtverečního decimetru, na které byly vyryty nějaké znaky, teď již téměř úplně setřelé, dále stostránkový rukopis s perokresbami, psaný plukovníkem, a konečně dopis, který Gloaguen okamžitě otevřel a četl:

Pro pana Benjamina Gloaguena.
Přísně důvěrné!

Kalkata 19. března 1882

Drahý švagře,

jestliže jsem se nemýlil v posouzení Vaší povahy, pak přijdete osobně sem, jak jsem Vás žádal, a převezmete mou archeologickou pozůstalost. Nedovolí-li Vám nepřekonatelné překážky, abyste přijel, pánové Selby a Graham již najdou bezpečnou cestu, aby se tato obálka dostala do Vašich rukou. Jediný pohled na plaketu vloženou do obálky Vám dostačí k rozpoznání její vědecké ceny.

Je to jedinečný nález, který jsem před dvěma roky učinil v podzemí starobylé mešity Ram-Mohunu nedaleko Kandaháru, a odvažuji se tvrdit, že písmo na ní je to nejstarobylejší, jaké dosud známe.

Politické důvody, dále je uvádím podrobně, mě donutily k dočasnému utajení nálezu. Tato plaketa byla chována v kamenné schránce, kterou afgánští mohamedáni uctívají jako posvátné dědictví po nějakém velkém marabutovi. Je to krátce jejich paládium, které nazývají zraimph. Kdybych byl nález oznámil, britská vláda by z politických důvodů usoudila, že plaketa musí být vrácena Afgáncům; ti však uctívají schránku jako celek a dodnes nevědí, že z ní zmizel obsah.

Plakety jsem se zmocnil v zájmu vědy a nasadil jsem pro ni život. Je to jediná kořist, kterou jsem si odnesl po vítězství nad Afgánci, když u Kandaháru přepadli tábor mého pluku. A nemíním ji vrátit, zvláště když dnes už vím, že na její vlastnictví nemají pražádný nárok. Je to totiž plod civilizace a náboženství mnohem starších, než je islám. Právem patří pouze vědě, lidstvu jako celku, a nikoli nějakému náboženství jako fetiš.

Rozhodl jsem se proto, že si ji ponechám alespoň tak dlouho, dokud úplně nerozluštím nápis na ní, a že ji potom věnuji některému muzeu. Pak se už pozná, zda ji věda vydá náboženským fanatikům.

Jestliže mi nebude dopřáno, abych svou práci ukončil, dokončíte ji Vy, drahý švagře, o to Vás prosím. Po rozluštění nápisů na plaketě s ní naložíte tak, jak uznáte za vhodné.

Jak poznáte z přiloženého rukopisu, domnívám se, že plaketa je chaldejského původu a že její nápis se vztahuje k potopě světa nebo k nějaké podobné pohromě. Odkazuji Vám tento vzácný poklad, odkazuji Vám své děti i své studie a zvláště Vás upozorňuji na zápisky týkající se khmerského umění v Kambodži.

Váš G. P. C. Robinson

Když Gloaguen pročítal dopis, zmocňovalo se ho vzrušení, jaké znají jen vědci, a nakonec se mu prudce rozbušilo srdce. Dříve než vzácný nález ukryl ve vnitřní kapse kabátu, pozvedl jej k světlu, aby se ještě jednou pokochal pohledem na plaketu.

V oboru chaldejské kultury měl veliké znalosti, a proto mu stačil krátký pohled k zjištění, že plukovníkova domněnka je oprávněná.

Dokonce se mu zdálo, že některé znaky jsou totožné se znaky druidského zvířetníku … Jaký nevyčerpatelný důl pro bádání, dohady, vývody a důkazy znamenala pro něho tato plaketa! Srdce mu překypovalo radostí a byl by rád plaketu políbil, kdyby byl v pracovně sám. Však už stejně byl čas, aby se přidružil k ostatním. Zavřel zbožně safiánovou schránku a skryl ji v kapse na prsou.

V té chvíli si všiml, že Khasji ho pozoruje podivným pohledem, ve kterém bylo možno číst hrůzu a soucit zároveň.

„Co je vám, příteli?“ zeptal se ho anglicky, jak nejlíp dovedl. „Znáte snad tu plaketu, že se na mne tak díváte?“

Khasji sklonil zrak.

„Zda ji znám!“ zahučel. „Byl jsem při tom, když se jí plukovník zmocnil. A ten den bud proklet! To ona zavinila plukovníkovu smrt, tím jsem si jist, jako že bude příčinou smrti jeho dětí, a možná i vaši!“

„Tyhle domorodé pověry nesedí tak statečnému muži, jako jste vy,“ odpověděl mu Gloaguen. „Jak můžete věřit, že ten kousíček zlata by měl moc zahubit toho, kdo jej nosí?“

„Nedovedu vám to říci, jsem jen obyčejný člověk,“ povzdychl si Khasji. „Ale vím, co vím, a dám hlavu na to, že tenhle ďábelský kousek zlata zabil plukovníka a zaviní ještě mnoho neštěstí.“

Kdy už tahle zaostalost zmizí, pomyslil si Gloaguen a nepřikládal podivnému chování Khasjiho žádný význam. Jen si řekl, že někdy později se Bengálce zeptá na podrobnosti nálezu.

Pak se vrátil do společnosti paní O’Molloyové, která už žárlivým zrakem pozorovala rozmluvu hosta s domorodcem. Oba advokáti zatím pilně pokračovali ve své práci, zotevírali všechny zásuvky, vitríny i sešity. Krátké nahlédnutí do soupisu Gloaguenovi stačilo, aby poznal, že jsou tu opravdové archeologické poklady, zvláště pokud šlo o khmerskou kulturu. Ale nesmělo ho ani ve snu napadnout, aby se pustil do nějakého podrobnějšího zkoumání. Hlavního účelu návštěvy Robinsonovy pracovny bylo dosaženo, neboť dovětek plukovníkovy závěti byl nalezen.

Gloaguen potvrdil jeho převzetí, aby zprostil advokáty další odpovědnosti. Ti byli již se soupisem hotovi, a tak se všichni vrátili

do salónu kromě Khasjiho, který byl pověřen úkolem, aby pracovnu uvedl do původního pořádku a pak ji uzavřel.

Rychlý pohovor o finanční stránce pozůstalosti zakončil úřední jednání. Bylo dohodnuto, že pánové Graham a Selby převedou prostřednictvím Anglické banky všechny peníze a cenné papíry do rukou Gloaguenova notáře a zařídí dopravu sbírek do Paříže. Poté se přestalo mluvit o dědictví, všichni zasedli k malému osvěžení šerbetem a brzy nato se oba advokáti odporoučeli.

Když jejich kroky na chodbě dozněly, paní O'Molloyová si přisedla blíž ke Gloaguenovi, jako by mu tím chtěla říci:

Konečně si můžeme v klidu pohovořit a vy mě seznámíte s obsahem toho tajemného dovětku!

Její očekávání však bylo zklamáno. Gloaguen jí pouze pověděl, že archeologické dědictví Robinsonovo je ze stanoviska vědeckého velmi zajímavé, ale že bude třeba dlouhé doby, než bude moci prostudovat obsáhlé zápisky. Nelze pomyslit na to, aby se do takové práce pustil zde v Kalkatě. Proto se také rozhodl, že hned zítra zabalí všechny papíry a pošle je do Paříže.

„Tak se jich zbavím a budu volnější v dalším jednání," skončil. „Samozřejmě nemůžeme věčně zneužívat vaší pohostinnosti. Také máme velmi málo času na naši plánovanou cestu po Indii, a protože zde už je všechno hotovo, uděláme nejlíp, když vyrazíme co nejdřív."

„Zamýšlíte prý podívat se taky do Kambodže, je to pravda?" ptala se paní O'Molloyová.

„Měli jsme to v úmyslu, ale teď vím, že se toho musíme vzdát. Na mapě se zdá, že Kalkata a Saigon jsou vedle sebe, ale v Kalkatě už člověk vidí, jak je do Saigonu doopravdy daleko. Myslím, že pro mne i pro syna bude nejlepší – zvláště protože s námi do Evropy pojedou i Florry a Chandos –, když se spokojíme docela skromnou cestou napříč Indií, z Kalkaty do Bombaje. Zbude nám na tu cestu měsíc až šest týdnů a uvidíme tolik krásného a zajímavého, co jen lze za tak krátkou dobu uvidět. Benares, Allahabad, Luknou, Dillí, Ágru, Barsun, Surate, Elloru…"

„Skutečně skoro pouhá procházka!"

„Slevil jsem mnoho ze svých nároků," pokračoval Gloaguen s vnitřním úsměvem a přitom přitiskl k srdci vzácnou zlatou plaketu. „Budu spokojen, když na vlastní oči spatřím ty proslavené památky, které už dávno znám z rytin nebo z fotografií. Však se toho na naší cestě naskytne tolik, že bych musil být notorický nespokojenec, kdybych nebyl spokojen. A bude to nadto spojeno s výhodou, že si zkrátíme cestu po moři, když vstoupíme na loď v Bombaji…"

Paní O'Molloyová viděla nerada, jak se hovor vzdaluje od dovětku k Robinsonově závěti, a pokusila se jej zavést blíž k tomuto zajímavému tématu tím, že začala zase mluvit o plukovníkově smrti.

„Často se ptám, zda náš ubohý plukovník neměl nějaké podezření, proč a kým je tak pronásledován … V dovětku k závěti o tom neříká nic?"

„Ani slovíčko. Dovětek jedná pouze o vědeckých otázkách."

„Ptám se jen proto," nedávala se odbýt majorka, „že by bylo povinností každého poctivého člověka, aby oznámil spravedlnosti i ten nejmenší náznak podezření, který by mohl vést k vypátrání vraha. Vždyť je jisté, že plukovník byl zavražděn. Tolik zločinných pokusů to jasně potvrzuje … A že jsem tak smělá, pane Gloaguene, co vám to před chvílí říkal Khasji? Vsadila bych se, že vám líčil své pošetilé obavy o Chandose!"

„O Chandose?... Ne, docela tak to nebylo. Zdá se však, že ten Bengálec věří v nějaké okultní nebezpečí, které už zasáhlo švagra a teď hrozí jeho dětem – a dokonce prý i mně…"

„O Chandose má strach nejvíc. Představte si, že ho nespouští skoro ani na okamžik z dohledu a že v noci spí před dveřmi hochovy ložnice, jako dříve před plukovníkovou… Nelze mu vytlouci z hlavy, že ty dvě tři náhody, které hocha postihly a které ostatně postihují všechny děti jeho věku, nebyly nástrahou. Jednou totiž prasklo lano Chandosovy houpačky, podruhé hoch spadl s koně … a vůbec vždycky to byly takové bezvýznamné příhody …"

Glaoguena zamrazilo. Vzpomněl si na ranní příhodu s převráceným Chandosovým člunem. Byla-li to také jen náhoda, pak vzhledem k těm dřívějším to byla náhoda přinejmenším podivuhodná.

„Opravdu?“ ptal se. „Chandos měl tedy již několik takových podivných příhod? … A kdy to začalo? Po smrti jeho otce?“

„Ano, ale opakuji vám, že to byla taková nepatrná dobrodružství, na která jsou zvyklí všichni hoši a nepřemýšlejí o nich ani pět minut.“

„Ta příhoda z dnešního rána, když teď všechno řádně uvážím, byla ovšem také dost podivná,“ v zamyšlení pronesl Gloaguen, spíše k sobě než k paní O’Molloyové.

„Jakže? Dnes ráno se zase něco stalo?“ dychtivě se ptala. „A já o ničem nevím!“

Gloaguen jí vypověděl, co se chlapci stalo, když jim jel naproti k lodi. Řekl, jak ho udivila bezohlednost domorodce, který nezastavil, když vrazil do hochova člunu, a že to vypadalo, jako by to byl opravdu udělal schválně …

„Podivné, opravdu podivné!“zvolala paní O’Molloyová a zachvění teď projelo i jí. „Jak to, že se o tom vůbec nemluvilo? … A kde vlastně ty děti jsou?… Neviděla jsem je, už se ani nepamatuji kdy!“

Prudce se zvedla a zazvonila. Vstoupil sloužící. Ten věděl, kde děti jsou. Florry a Chandos byli s Paulem-Louisem ve vedlejším salónku a vesele se bavili vzpomínkami na různé příhody ze školy.

Paní O’Molloyová je hned zavolala. Všichni tři vešli s rozesmátými tvářemi a s tak bezstarostnou životností, že v jejich přítomnosti nebylo možné myslit na nebezpečí a smrt. Gloaguen i paní O’Molloyová měli touž myšlenku a pověděli si ji úsměvem.

Tak se rodí strach! říkali si oba v duchu. Stačí, aby ti nějaký poplašenec hodil na hlavu svou přemrštěnou starostlivost, a hned vidíš strašidla všude …

Bylo již pozdě a hostům bylo třeba odpočinku.

Popřáli si dobré noci na odpočívadle mramorového schodiště. Pak se rozešli, dámy do svých ložnic v prvém poschodí, jejichž okna vedla na verandu nad parkem, a mužové do pokojů v témže poschodí, ale na opačné straně, v průčelí budovy.

„Hleďme, Khasji si už připravil lože,“ ukazoval Chandos na svinutou rohožku u dveří svého pokoje. „Věřili byste, že na vojně si

tak zvykl spát na zemi, že se toho zvyku nemůže zbavit?... Dobrou noc, strýčku! … Dobrou noc, bratránku!“

5.

MUŽ S KOBROU

Všichni již dávno ulehli a palác stejně jako sousední kasárny odpočíval v hlubokém tichu. Ale odbily právě dvě hodiny, když se v hloubi parku porozhrnula záclona zeleně. Hnědá hlava s očima, které ve tmě svítily jako oči kočičí, se tiše vysunula z podrostu tvořeného bauhiniovými, kardamonovými a betelovými stonky, jež ovíjely pně sykomorového lesíka.

Hlava zůstala na chvíli bez pohybu. Noční vetřelec naslouchal a snažil se zrakem proniknout hlubokou tmu. Pak se objevila svalnatá šíje, široká nahá ramena … Tu náhle skokem, stejně lehkým a tichým jako skok pardála, se vetřelec přenesl na písek stromořadí. Jeho celým oděvem byla hnědá bederní zástěra, těsně přitažená k tělu. Jeho nohy i bronzový trup byly nahé. Nepokryta byla i hlava. Na ní neznámý nesl plátěný pytel, pečlivě zavázaný, který, opravdu divná věc, se zdál prázdný i plný zároveň. Prázdný proto, že byl splasklý, a naopak zase plný, neboť netvořil záhyby, jaké se dělají u jednoduché nebo dvojitě složené látky. Kromě toho to vypadalo, jako by pytel na domorodcově hlavě byl dosti těžký a jako by v něm byl nějaký vnitřní, chvějivý život.

Muž jako šíp přeletěl pás světla, který měsíční úplněk narýsoval mezi oběma řadami stromů. Když se zase dostal do stínu, plížil se v jeho krytu až ke stromům vroubícím budovu paláce. Tam se zastavil; bud zaváhal, nebo vyhledával vhodný cíl pro svůj noční útok.

Téměř celá zadní stěna paláce byla zalita oslepujícím měsíčním světlem. Jen ta část, ke které nejblíž dosahoval roh sousední kasárenské budovy, se halila do temna stínu. Veranda, na niž se otvírala okna prvého poschodí, byla právě na rozhraní světla a tmy. Sem sé upřel zrak nočního vetřelce, zde bylo to, co hledal.

Okapová roura velkého průměru, který je nutný v krajích, kde několikaměsíční doba sucha se střídá s prudkými přívaly dešťů, se

táhla právě po stinné části zdi kasáren a zřetelně se na ní rýsovala i v temnotě. Ke zdi byla připevněna železnými pásy širokými dvanáct až patnáct centimetrů, a tím se stala pro vetřelce opravdovým žebříkem.

Vetřelec znehybněl v úkrytu a pozorně se rozhlížel a poslouchal, zda nějaký pohyb nebo hluk mu neprozradí přítomnost nežádoucího člověka. Pak se náhle jedním skokem přenesl přes pás světla, který ho dělil od kasárenské zdi, a octl se u okapové roury.

Zuby sevřel úvazek svého pytle, a pomáhaje si rukama i nohama, jal se šplhat do výše. V deseti vteřinách se dostal do úrovně palácové verandy, která byla vzdálena od rohu kasárenské budovy asi dva metry. Přitáhl nohy těsně pod tělo, odrazil se a pružně doskočil na podlahu verandy z lehkého santalového dřeva.

Byl to pozoruhodný důkaz vetřelcovy tělesné zdatnosti a nejpozoruhodnější bylo, že vše bylo provedeno takřka bez hluku. Kobylka by to byla nedokázala líp. Muž se okamžitě vrhl na podlahu a plazil se dál, kryt zábradlím verandy, které ho chránilo před zraky možného pozorovatele.

Právě v té chvíli zalehl do nočního ticha chřest zbraní a odměřené vojenské kroky. Ozývaly se od rohu jiné kasárenské budovy, která stála v sousedství paláce na opačné straně, tam, kde stromořadí spojovalo park s průčelním palácovým dvorem. Muž se přikrčil a mezerami mezi sloupky zábradlí pozoroval, co se bude dít. Bylo to jen střídání stráží hlídkujících u kasárenských budov a u paláce.

Muž čekal, až se vojáci vzdálí, že pak bude mít volné pole k další činnosti.

V tom se však zklamal. Vojín, který převzal stráž, nehlídal jako jeho předchůdce před průčelím paláce, nýbrž chodil sem a tam podél jeho boční stěny. A dával asi přednost světlu před tmou, protože obchůzku prováděl tak, že učinil pět kroků ve stínu a třicet až čtyřicet po osvětlené části stromořadí. A tak mizel za rohem budovy sotva na deset vteřin a po celé další tři až čtyři minuty ho bylo vidět.

A pokud bylo vojína vidět, mohl vidět také on. To hatilo všechny plány muže s pytlem. Ještě úžeji se přitiskl k podlaze verandy, asi uvažoval a došel k závěru, že je pro něho stejně nemožné pohybovat se po verandě jako se dostat zpět do parku. Nezbývalo mu než čekat, až hlídka bude vystřídána, nebo až se nabaží pochůzky na této straně

budovy. To však mohlo trvat také dvě tři hodiny. Je moudré zůstat na verandě a snad se zde dát překvapit ránem? Nebo mu pomůže nějaký mrak, který skryje měsíc? Ať moudré nebo ne, byla to nutnost a muž s pytlem se jí podrobil.

Již celou hodinu se tiskl k podlaze verandy ve velmi nepříjemné poloze, když hlídkující vojín asi došel k názoru, že by si mohl odpočinout, neboť se přestal objevovat na ozářené ploše stromořadí.

Vetřelec se pohnul a po kolenou a loktech se začal plížit po galerii. Z oken zastřených jen lehkou flórovou látkou bylo slyšet klidné oddychování spících. Spal celý palác. Noční návštěvník se zastavil u okna pokoje, v němž matně svítila noční lampička stíněná modrým hedvábím. Chvilku poslouchal, až se ujistil, že jeho pohyby neprobudily nikoho ze spáčů a že hlídkující vojín neobnovil svou obchůzku. Pak podsunul hlavu pod lehounkou záclonu a díval se do pokoje.

V jeho pozadí klidně odpočívala nezřetelně viditelná postava v nočním šatě ze šedého hedvábí, ležící pod bílým oblakem sítě proti komárům. Nic nemohlo být půvabnějšího, čistšího a tišší než spánek mladé dívky v polotemnu. Ten pohled by byl snad obměkčil i šelmu.

Jenže hlava, která dívku pozorovala, patřila člověku. Divoký záblesk radosti mu svitl v očích a hrůzný úsměv obnažil jeho bílé zuby. Pomalu rozvazoval pytel, který stále vlekl za sebou, a když tuto práci skončil, vsunul ústí pytle pod záclonu. Pak zvedl druhý konec pytle, zatřepal a něco temným úderem dopadlo na rákosovou rohož, pokrývající podlahu dívčiny ložnice.

Hned nato vytáhl prázdný pytel, dal se na zpáteční cestu po verandě a bez obtíží se dostal k její temné části, kudy přišel. Měsíc již značně poklesl k obzoru a stín sousedního rohu se protáhl do výšky.

Muž usoudil, že doba je vhodná pro návrat stejnou cestou, kterou se sem dostal. Skokem se přenesl k okapové rouře, sevřel ji ocelovým stiskem a sklouzl po ní k zemi.

Právě se odrážel ke skoku přes cestu mezi stromořadím, kterou dosud ozařoval měsíc, když hrozný, takřka nelidský výkřik děsu proťal noční ticho. Výkřik vyburcoval stráž z odpočinku. Voják

oběhl roh paláce a ještě spatřil temnou postavu, která právě proletěla přes alej osvětlenou měsícem. „Kdo tam?“ zvolal, a když nedostal odpověď, bez míření vypálil do temna parku, v němž postava zmizela.

Vše netrvalo déle než tři vteřiny.

V prvém poschodí paláce neumlkaly výkřiky, podobné srdcervoucím výkřikům zděšeného dítěte. Vše se rázem probudilo a dalo v pohyb. V kasárnách blýskala světla a ozývalo se volání na poplach. Veranda paláce oživla vyděšenými lidmi, kteří se navzájem dotazovali, co se děje. Výkřiky hrůzy, které neumlkaly, nýbrž naopak sílily, je vedly k oknu pokoje, kde spala Florry a které bylo osvětleno slabým, modrým světlem noční lampičky.

Jaké hrozné divadlo se naskytlo zrakům Khasjiho, který sem přiběhl prvý, paní O’Molloyové, jejích komorných a Gloaguena staršího, kteří byli v pořadí druzí, a posléze i Chandosovi, Paulu-Louisovi a domorodým sloužícím, kteří doběhli poslední!

Na rákosové rohoži se v agónii svíjela Raki, Florrina opička. Její tělíčko bylo ovinuto závity černého hada z rodu kober. Ubohé zvířátko, drcené slizkými hadími zákruty a zasažené jedovatými zuby, nemělo již sil bránit se a křičet. Teď to byla Florry, šílená hrůzou, bezmocný a zoufalý svědek nerovného zápasu, kdo volal v pláči o pomoc. Kdyby byla neztratila rozvahu, jistě by již prchla před hrozným nebezpečím, ,které ji ohrožovalo a před kterým ji na čas zachránila Raki. Vždyť ten černý had byl brejlovec, nejjedovatější z hadů vůbec, jehož uštknutí je smrtelné a zabíjí člověka za dvanáct minut.

Naštěstí tu byl Khasji. Nevykřikl hrůzou, ale beze slova zmizel. Ostatní si jeho odchodu ani nepovšimli; za kratičkou chvíli však spatřili, jak se prudce rozlétly dveře pokoje, ke kterým se tiskla zděšená Florry. Dívka se zapotácela, ,kdosi ji chytil do náručí a znova přibouchl dveře. Neuběhly však ani tři minuty, když se dveře začaly znovu otvírat, tentokrát pomalu a tiše. Na jejich prahu se objevil Khasji s hedvábnou šálou v ruce. Hodil šálu na chvějící se hromádku těla brejlovce a tělíčka Rakina, prolétl pokojem a vyskočil oknem na verandu.

„Klid, jen klid!“ volal. „Nikdo ať nevstupuje do pokoje! … Slečna Florry je v bezpečí!“

Pak se obrátil k domorodým sloužícím a chladnokrevně volal:

„Někdo přineste velkou misku mléka a někdo píšťalu nebo dudy! A rychle!“

V několika minutách tu všechno bylo. Misku s mlékem opatrně vsunul oknem do pokoje a pak vznesl píšťalu ke rtům. Začal na ni vyluzovat táhlou, pomalou melodii, tu a tam přerušovanou ostrými, vysokými tóny. Khasji zřejmě znal i tajemství indických zaklínačů hadů.

Pod okrajem šály se brzy objevila plochá hadí hlava a za ní se sunul na rákosovou rohož hadí krk. Za chvíli se had rozvinul úplně a opustil svou mrtvou kořist. Nedokázal odolat vábivé hudbě a plazil se k oknu. Jeho pohyby byly jako strojové, mohlo se říci, že je hudbou hypnotizován, přitahován.

Když se doplazil k misce s mlékem, hudba umlkla. Brejlovec však již ucítil mléko, sklonil hnusnou hlavu a pomalými doušky začal s rozkoší pít. Jeho rozkoš však neměla dlouhé trvání. Kulka z revolveru, který Khasji přisunul skoro až k té hnusné hlavě, ukončila

hadův život. Teď mohli všichni vstoupit do pokoje. Změřili hada a zjistili, že je dlouhý půldruhého metru. Pak odnesli i Rakinu mrtvolu a odebrali se do sousedního pokoje, kde se Florry již zotavovala z té hrůzy. Bylo jí líp než paní O'Molloyové, která byla v pravém smyslu slova zdrcena drastickým poznáním, že všechny ty drobné nehody nebyly jen náhody, že tajemní nepřátelé Robinsonovi nebyli usmířeni jeho smrtí, že prahnou i po smrti jeho dětí a že ani celý pluk je nedokáže ochránit před zločinnými úklady.

Celý pluk byl na nohou od chvíle, kdy hlídka vystřelila. Řetězce vojínů pročesávaly park a nejbližší okolí. Ale jejich kořist byla hubená. Pátrači nalezli jen prázdný pytel, který noční vetřelec odhodil na pokraji stromořadí. Nález však přece jen měl svůj význam. Spolu s hlášením toho strážného, který vystřelil na vetřelce, prozradil, jak se had dostal do dívčina pokoje. A to znamenalo potvrzení obav paní O'Molloyové.

Proto hned ráno se všichni shromáždili v salónu, aby se poradili, co podniknout, jak se chránit. Paní O'Molloyová, stále ještě vrcholně rozčilená, se ujala slova.

„Nesmí se váhat ani chvíli!" křičela. „Děti musí co nejrychleji opustit Indii, odveďte je okamžitě pryč! Hrozí jim děsné nebezpečí! A kdo je původcem toho všeho? Kdo drží v rukou nitky ohavných plánů namířených proti nevinným dětem? … Nic o tom nevím, ale nebezpečí tu je, a bezprostřední. Tato země je vlastí zákeřných zločinů a tajemných jedů! K útokům proti dětem bude docházet den za dnem, až se některý podaří, jako se to stalo v případě plukovníka Robinsona … Musíte prchnout, pane Gloaguene, a to hned … Jinak odvezu děti sama a zítra – ne, hned dnes – vstoupím s nimi na loď. Něco se musí udělat pro jejich záchranu! …"

„Jsem ochoten odvézt je odsud," vpadl jí do řeči Gloaguen. „Víte přece, že jsem to měl stejně v úmyslu."

„Ano, vím! Jenže nestačí opustit Kalkatu," odpověděla mu paní O'Molloyová, „nýbrž Indii vůbec! Plukovníka sledovaly vražedné útoky po celém poloostrově a stejně nenávistně budou pronásledovány i jeho děti. Jen tehdy, bude-li mezi nimi a tajemnými vrahy oceán, budou v bezpečí! Vstupte s nimi hned na loď!"

„Poněvadž je to takové, jsem ochoten vzdát se cesty do Bombaje,“ prostě odpověděl archeolog.

Právě v té chvíli se objevil ve shromáždění i major O’Molloy, kterého neviděli od včerejšího oběda. Jeho osobnímu vojínovi také dnes ráno dalo mnoho práce, než ho probudil a takřka donutil, aby vyslechl, co se stalo v noci. A major přišel neuspořádaný se splihlými vousy, zdánlivě ještě holohlavější, než byl včera, a ještě nejistější na svých ubohoučkých nohách.

„Co jsem to slyšel? … Zase nějaké nové svízele?“ koktal již na prahu. „Nikdo nemá soucit s nemocným člověkem … Přál bych těm lotrům, aby poznali, co jsou to nemocná játra! … Dobrý den, pánové, dobrý den, ženo, dobrý den, děti… Včera jsme se trochu zdrželi v klubu, kde jsme oslavovali povýšení dvou kamarádů … Proto jsem se nedával vidět …“

Pohled na tuto lidskou trosku nijak neposloužil nervům jeho manželky.

„Ta prokletá země, prokletá, prokletá, prokletá,“ křičela, teď již na pokraji nervového záchvatu. „Opusťme ji, opusťme ji všichni, dejte na má slova! … Bojím se i těch stromů tady, ze všeho zde dýchá smrt… Za každým křovím vidím vraha a z každého jídla cítím jed … O’Molloyi, odjedeme!“

„Ale, drahá,“ pokusil se major bojácně o námitku.

„Žádné odmluvy, O’Molloyi! … Máš-li ještě trochu ohledu ke mně, okamžitě se oblékneš do parádní uniformy a půjdeš k místokráli…Ted je pět hodin … za hodinu můžeš být hotov… a v sedm hodin již můžeš mít v kapse půlroční dovolenou … Ještě dnes odjedeme! Nejede-li parník, pojedeme plachetnicí!“

Major se nezmohl na odpor. Ze zkušenosti věděl, že by to nebylo nic platné. Beze slova opustil salón a svěřil se rukám sloužících, aby ho připravili na slyšení u vicekrále. A za tři čtvrti hodiny se vrátil vymydlený, upravený, zářící a ke všemu odhodlaný.

„Trváš na svém rozhodnutí?“ ptal se manželky.

„Jedeme ještě dnes! A je mi jedno kam!“

„Žena má docela pravdu … má játra potřebují odpočinek,“ pronesl major ke Gloaguenovi jako na vysvětlenou své pasívní poslušnosti.

A byl to také jeho jediný projev vlastní vůle, neboť pak hned vstoupil do kočáru, který ho odvezl k místokráli.

Na nervovou soustavu majorčinu měla jeho poslušnost zřejmě blahodárný účinek. Další jednání již probíhalo klidněji. Pan Gloaguen se dokonce odvážil vysmát se svému zklamání vědce i turisty.

„Co na tom," pravil, „zřejmě je psáno, že stejně neuvidím ellorské jeskyně a chrámy v Dillí, jako jsem v Egyptě nespatřil zříceniny Théb a Memfidy…" Ale vtom dostal nápad. „Paní O'Molloyová," pokračoval, „bude stačit, jestliže odjedeme pouze z Indie, nebo trváte na tom, abychom se hned vrátili do Evropy?"

„Čerta mi záleží na tom, jestli do Evropy nebo někam jinam! Chci jen odtud, odtud, a hned! Zde je nebezpečí, vidím je, cítím je! … Všecko ostatní je mi jedno …"

„Potom tedy se dá ještě mnohé dohonit!" zvolal archeolog nadšeně! „Víte, že jsem původně chtěl navštívit Kambodžu, abych mohl na vlastní oči spatřit a studovat pozoruhodné objevy zapomenuté khmerské architektury… Jestliže vy a pan major dovolíte, navrhl bych, abychom se do Evropy vrátili s odbočkou přes Kambodžu."

„Souhlasím s vaším návrhem, dokonce jsem jím nadšena," odpověděla mu paní O'Molloyová, která jako všechny Angličanky zbožňovala cestování a rázem se rozveselila při vyhlídce, že se podívá někam, kde ještě nebyla. „Nemyslím, že major by měl námitky …"

V tomto směru nebylo nebezpečí, to věděli všichni. Však také hned začali prodebatovávat přípravu na cestu do Kambodže. Všechna nebezpečí a hrůzy nedávných hodin se rozplynuly a byly zapomenuty. Pan Gloaguen byl přešťasten.

„Kdo ví, zda tu náhoda nezasahuje v můj prospěch, když mě nutí změnit cestovní plán," pravil. „Vždyť jen s lítostí jsem se vzdával kambodžské cesty. Možná že tam se mi podaří najít chybějící článek důkazu plynulého, na sebe vzájemně navazujícího vývoje arijských kultur …"

V celé malé společnosti zavládla nejlepší nálada, když se major vrátil s dovolenou v kapse. Paul-Louis a Chandos spěchali

informovat se o odjezdu lodí a zjistili, že ještě toho dne v šest hodin odjíždí parník: do Šanghaje, který zastavuje v Saigonu. Zajistili si hned kabiny pro všechny, počítajíc v to i Khasjiho, který by jinak s nimi jistě jel třeba načerno. Jakmile se vrátili, paní O'Molloyová hned propustila všechno služebnictvo, samozřejmě s řádným odškodněním, a major se šel omluvit soudruhům v povolání, že je tak nečekaně opouští. Řekl jim, že je volán do Evropy neodkladnými záležitostmi. Pak se všichni zabývali již jen zavazadly.

Nejzaměstnanější ze všech byl Gloaguen starší. Musil srovnat a zabalit všechny písemné doklady plukovníkovy a ještě dnes je odeslat do Paříže. Ale byl by to nedokázal, kdyby nebylo obětavosti Khasjiho, který archeologovi radil a ve skutečnosti rozvážně usměrňoval jeho horečný spěch. Před šestou byli všichni i se zavazadly na palubě *Dekkanu* a v šest hodin pět minut paroloď vyplula.

Archeolog, stojící vedle svého syna, se opíral o lodní zábradlí a melancholicky pozoroval, jak mizí kalkatské pobřeží a břehy Ugly.

„Tohle ale byl opravdu krátký pobyt," povzdychl si. „Vždyť trval pouze šestatřicet hodin. Jsem přesvědčen, že dosud žádný Pařížan si nevyjel do Indie na tak kratičký výlet."

Obrátil se a spatřil Khasjiho, který stejně jako on pozoroval mizející minarety a domy.

„Poslechněte, Khasji, teď jste snad spokojen, když opouštíte Kalkatu ve společnosti těch, které máte rád?" promluvil na něho.

„Jsem opravdu šťasten, že odjíždíme," odpověděl Ind, „neboť vím, že je to nutné. Ale …"

„Tedy i u vás je nějaké to ale?" ptal se Gloaguen. „Řekněte mi, co kalí vaši spokojenost."

„Proč ne," řekl Khasji temným hlasem, „právě vám to musím říci. Nebudu úplně kliden, dokud nehodíte do moře tu prokletou minci, kterou máte v náprsní kapse."

Pan Gloaguen se zachvěl a neodpověděl. Nebyl by více dotčen, kdyby Khasji na něm chtěl, aby skočil do moře, které zde již bylo dvě stě metrů hluboké.

6.

6.

JUNONA

Každý jistě ví, že Saigon je jedno z nejvýznamnějších a zároveň nejkrásnějších míst Zadní Indie. Ale bylo by nadsázkou tvrdit, že za svůj rozkvět vděčí jen a jen francouzskému panství. Je pravda, že Francie v mnohém přispěla, ale stejnou zásluhu má i pracovitost domorodého lidu, a největší sama příroda, která se postarala takřka o vše.

Saigon má totiž záviděníhodnou polohu na řece Danai – asi tak jako Londýn na Temži – u jednoho z nejbohatších moří, a proto je samozřejmé, že se stal tak důležitým přístavem a střediskem pro výměnný obchod zboží všeho druhu mezi Přední Indií, Čínou, Japonskem a Sundami na straně jedné a Evropou a Austrálií na straně druhé. Jeho prostorný, úplně bezpečný přístav, výborné spojení s rozsáhlým zemědělským zázemím po vodních cestách a v neposlední řadě i strategický význam místa Saigon přímo předurčily, aby se stal námořní zásobovací stanicí.

Prokopání Suezského průplavu, zřízení četných paroplavebních linek a telegrafních a telefonních kabelů, spojujících Evropu s asijskými přístavy, to byli další příznivi činitelé, kteří zapůsobili jako mocný podnět pro rychlý vzrůst a rozvoj Saigonu jako přístavu i jako velkoměsta. Jen v Americe nebo v Austrálii by se snad nalezla velkoměsta, jejichž růst byl stejně rychlý.

Ruch a život v saigonském přístavu a saigonském velkoměstě v ničem nezadával ruchu v Kalkatě. Byl jenom snad ještě živější. Vždyť zde se setkávala nejen Evropa s Dálným východem, ale i Čína s Austrálií, Indonésie s Japonskem. Proto tu bylo vidět ještě pestřejší změť typů a krojů než v Kalkatě. Saigon byl méně výstavný než Kalkata, ale život v něm byl jaksi přirozenější. Zásluhu na tom má právě domorodý lid, který nezná mystické sklony lidu indického, jeho náboženský fanatismus a hlavně – kastovnictví. Nejsou tu proto přehrady, které brání vzájemnému soužití.

Místní domorodci, Anamité, jsou velmi nadaní, pracovití a snaživí. Za pouhé čtvrtstoletí francouzské nadvlády, nikým nenuceni,

dovedli si získat tolik nových poznatků a využít jich tak k svému rozvoji, že se stali nejpokročilejšími ze všech obyvatelů francouzských kolonií, a to i těch, které byly pod francouzskou správou déle než století.

Krátce před příjezdem *Dekkanu* do Saigonu obvyklý ruch v přístavu a v městě ještě vzrostl. Zpestřel francouzskými uniformami všech možných zbraní, neboť do přístavu přibyla francouzská vojenská dopravní loď *Junona*, která sem vždy jednou za tři měsíce dojížděla, aby vystřídala mužstvo francouzských posádek v zemi. Z jejího nitra se vyhrnula spousta vojáků a spousta jiných se sbalenými zavazadly čekala již na *Junonin* příjezd. Docházelo k mnoha přátelským sezením: na seznámenou, na uvítanou i na rozloučenou. Večírek stíhal večírek, všude bylo plno veselosti a rozjásaných tváří.

Slavnostní nálada se zračila i na energické a oduševnělé tváři plukovníka Hugona de Quost de Tresmacher, velitele 6. pluku námořní pěchoty. Přes své šlechtické a trochu divné jméno nebyl ani aristokrat, ani podivín. Naopak, byl to jeden z nejdemokratičtějších a nejveselejších důstojníků francouzské armády. Život ho naučil přijímat vše s úsměvem, aby nemusil nad něčím plakat. Jinak to však byl voják od kosti, stále nějak činný, zdatný a pěkně rostlý, i když nevysoký. Zkrátka byl takový, jaký má být správný voják, a to byl všeobecný soud jeho vojínů, kteří ho měli víc než rádi. Však plukovník Hugon i v nejtragičtějších situacích – a za svou dlouhou službu v koloniích jich zažil bezpočet, a jakých! – vždy dovedl najít nějaké východisko z nouze, lidsky procítěné řešení, a nadto ještě nějaké to slovíčko pro zasmání, za které mu jeho vojáci byli snad vděčnější než za všechnu jeho péči. Ve službě byl nesmlouvavý k sobě i k druhým, ale v osobních vztazích to byl nejvlídnější a nejlaskavější velitel, skutečně upřímný druh a přítel.

Po dvouleté službě v Kočinčině se plukovník vracel do Francie a s ním dvě setniny jeho pluku. Jistě není třeba říkat, že už se těšil na domov.

„Už jen tři dni, pánové, a pak se jede!“ říkal právě několika důstojníkům, kteří ho obklopovali. „*Junona* prý nepluje nijak špatně … za týden jsme v Singapuru, za deset dní v Adenu … řekněme, že za dvanáct dní pak v Suezu… To bychom tedy měli dvaadvacet dní, ze Suezu do Toulonu také asi tolik, a tak se těším, že za nějakých šest neděl budu už sedět nad skleničkou madeirského v Helderově kavárně.“

Plukovník sotva dokreslil radostnou budoucnost, když mu donesli velké psaní se záhlavím na obálce: *Kancelář guvernérova.*

„Promiňte, pánové,“ omluvil se a otevíral psaní. „Hm, hm,“ pravil po chvilce odmlčení. „Tohle je tedy novinka … Tak to bývá, když člověk plánuje bez hospodáře. Depeše z ministerstva, prosím, která mění cestu *Junony* … Nepojedeme Suezem, nýbrž kolem mysu Horn se zastávkou na Marquesách a na Tahiti! … Ještě štěstí pro nás, že v rozkaze není nic o tom, že tam máme zůstat posádkou … Naši se asi bojí diplomatických zápletek pro anexi Společenských ostrovů.“

„Pak to bude docela zábavná cesta!“ zvolali důstojníci jako jedním hlasem.

„Ano, pěkný kousek cesty, než se dostaneme domů! Místo za pět nebo šest týdnů dojedeme do Toulonu teprve za čtyři nebo pět měsíců!“

„A přece jen zábavná cesta!“ odpověděl kapitán Fazelier, ctižádostivý důstojník, který se vracel do Francie, aby tam složil zkoušky na Vysoké vojenské škole.

„Zábavná cesta,“ zabručel velitel praporu Gerfelt, který k smrti rád každému odporoval. „Jestliže jste vstoupil k námořní pěchotě jen proto, pak jste nevolil dobře.“

„Ne pro zábavu, veliteli, ale pro rychlejší postup,“ odpověděl mu kapitán Fazelier. „A proto by mě taky zvlášť nebavilo, kdybych zmeškal čas zkoušek.“

„Podle vašich řečí by člověk soudil, že u nás je postup rychlejší než jinde!… Myslíte, že jsme dnešní?“ vrčel Gerfelt.

„Něco takového jsem přece neřekl,“ bránil se Fazelier mírně. „Ale zdá se, veliteli, že zapomínáte na žlutou zimnici, která působí značné mezery v našich řadách.“

„Jděte mi k šípku se žlutou zimnicí,“ rozhodným tónem odporoval Gerfelt. „Pamatujte si jedno: vystříhejte se vlhkosti, žaludek si držte v teple, jezte pravidelně čtyřikrát denně a uvidíte, zda se do vás pustí žlutá zimnice! … Já se toulám již dvacet let mezi Senegalem, Kočinčinou a Gabonem a kde ta vaše žlutá zimnice zůstala?“

„Ale přece jen existuje!“

„Existuje, existuje, no snad, ale jen pro ty rozmazlené! Člověk, který má jádro a odolnost…“

„Ale přece nepopřete, že statistika …“

„Na statistiku vám kašlu!“

Oba muži se rozohňovali a začínali se k nim přidávat i jiní, zvláště ti, jejichž tváře prozrazovaly, že prodloužení cesty domů jim není po chuti. Plukovník Hugon už začal přemýšlet o nějakém vtipu, který by dokázal zchladit horké hlavy, když mu ohlásili, že s ním chce mluvit kapelník plukovní hudby.

„To nemůže jít ke mně rovnou, hrome!“ zaklel plukovník. „Copak koušu? Řekněte mu, že čekám… Inu, milostpán od muziky,“ dodal pak k svému okolí.

Důstojníci se dali do smíchu. Všichni totiž věděli, že ješitnost pana kapelníka Rétyho je na světě bez soupeře, stejně jako jeho umělecká nedůtklivost.

K plukovníkovi přicházel člověk nevysoké, kulaťoučké postavy, s pažemi přitisknutými k tělu a se vzpřímenou hlavou. Byl v uniformě podporučíka s čerstvě vyleštěnou lyrou na límci. Šel pomalým, ale vojensky odměřeným krokem a zdravil plukovníka s důstojností člověka, který věří, že jen on je nositelem kultury za celý pluk.

„Vzkázal jste pro mne, plukovníku?“

„Ano pane Réty … Chtěl jsem vás poprosit, abyste trochu pozměnil program zítřejšího koncertu … Místní dámy si stěžují, že je častujete stále týmiž kusy.“

„Změnit program! … Ale to je vyloučeno, plukovníku! Vždyť už je to vytištěno! … Zdejší dámy zřejmě chtějí být náročné a přitom ničemu nerozumějí!… Copak takové úpravy se dají dělat levou rukou, jak ony si představují? …“

„Úpravy? … Myslil jsem, že hrajete vlastní skladby, pane Réty?“ zlomyslně se divil plukovník Hugon.

„Samozřejmě!“ s neochvějnou sebejistotou odpověděl kapelník. „Přesvědčte se ostatně sám, plukovníku!“

Z kterési kapsy vytáhl tištěný program a podával jej plukovníkovi. Ten jej vzal a četl nahlas:

1. Robert Ďábel ……. od M. Rétyho
2. Lazebník sevillský.. od M. Rétyho
3. Vilém Tell ……. od M, Rétyho
4. Černé domino ….. .od M. Rétyho
5. Hugenoti …… …od M. Rétyho
6. Bílá dáma ……...od M. Rétyho
7. Afričanka ……..od M. Rétyho

„Ach tak!“ dodal plukovník hlasem, který neztratil ani dost málo z předstírané vážnosti. „Ted vidím, jak jsem se mýlil. Všechny

skladby programu jsou od vás, vždyť je to zde černé na bílém. Až do této chvíle jsem myslil, že to jsou práce jakéhosi Meyerbeera, Rossiniho, Auberta …“

„Částečně, částečně, plukovníku,“ přerušil ho hudebník. „Ti lidé sice složili civilní opery na stejný námět, ale zpracování pro vojenskou hudbu je vesměs ode mne, a jak víte, úprava pro vojenskou potřebu je přece to hlavní!“

„Chápu, dokonale chápu … Tak říkáte, že ten program pro zítřek nelze změnit?“

„Ani pomyšlení, plukovníku. Na mou čest, musil bych říci ne, i kdyby mě o změnu žádal sám ministr války!“

„Když to nejde, tak to nejde … Vy přece tomu musíte nejlíp rozumět a my se musíme spokojit s tím, co jste pro nás připravil. A těm dámám, které změnu žádaly, to vysvětlíme důvody, jež jste nám uvedl… Nebylo by snad libo skleničku piva pro zchlazení?“

„Děkuji, ne, plukovníku. Nikdy nepiji mezi jídly. A hlavně ne alkohol. Umělec mého rázu si musí zachovat jasnou hlavu.“

„Tedy na shledanou, pane Réty!“

A kapelník se vzdálil s pyšně vztyčenou hlavou člověka, který právě vyhrál při proti svému nadřízenému.

Zatímco velitel a důstojníci pluku námořní pěchoty trávili v rodinném kroužku hodiny po ranním cvičení, na palubě *Junony*, zakotvené skoro přímo proti správní budově, vládla horečná činnost.

Celá posádka byla již pět dní zaměstnána nakládkou uhlí, při níž pomáhali četní domorodí dělníci, a teď, když tato práce byla skončena, věnovali se lodníci úklidu, mytí podlahy i kajut, čištění a natírání lodního trupu, zkrátka toaletě fregaty připravující se na dlouhou cestu přes moře.

Kapitán Maucarut, který fregatě velel, byl starý mořský vlk. Nikdo neznal líp všechny slabůstky a drobné hříšky námořníků.

Věděl, že pro tři Čtvrtiny jeho lidí – říkal jim „mé velké děti“ – je stejně nemožné řádně se chovat na pevnině s penězi v kapse, jako je pro studenty nemožné nedráždit psa, který se před nimi náhodou objeví bez dozoru. Proto se kapitán řídil dvěma pravidly a nikdy se od nich neuchyloval: nejdřív se postarat, aby na palubě byly provedeny všechny potřebné práce, a teprve pak udělovat posádce dovolení odejít na souš; dlužnou mzdu pak námořníkům nevyplatit dřív než v předvečer odjezdu. Jinak by rodiny námořníků nebo jejich rodiče a sourozenci marně čekali na vzpomínku z cesty v podobě poštovní poukázky. A hodných manželů a tatínků, synů a bratrů bylo na *Junoně* plno jako na každé jiné francouzské lodi.

Ale velký den výplaty – civilní státní zaměstnanci jej nazývali „svatého prvního“ a námořníci „svatého Dominika“ – konečně nadešel. Palubní komisař pan Gilbert, hezký mužíček pečlivě načesaný a napomádovaný, vstoupil do člunu s Dominikem, totiž s velkým dřevěným kufrem, okovaným ocelovými pásy, aby na pevnině u pokladníka vyzvedl peníze potřebné k výplatě.

Na palubu se vrátil za necelou hodinu.

„Dominik! … Dominik už je tu!“

Ve dvou vteřinách toto volání prolétlo celou lodí od hlavního stěžně až do podpalubí a vytoužený příjezd těžké pokladny byl zdraven veselými vtipy na všech stranách.

Nejhlučnější ze všech námořníků byl Camberousse, plachtař, kterého přízvuk řeči naráz prozradil jako syna Marseille, a po něm námořník Barbedette, také skoro Marseillan, poněvadž pocházel z La Ciotatu.

„Drž to dobře, starý vlku! … Ne abys to pustil,“ volal Camberousse na šedovlasého a vrásčitého námořníka, který řídil vylodění pokladny. „Jen pomalu a něžně!… Tisíc miliónů granátů, jen nám neutop Dominika! … Tak opatrně, ráz, dva… hup! … Vida, už jsme nahoře!… Má úctička, pane Dominiku! … Zdrávi dojeli? … Žádná nabouraná žebra? …“

Žerty Jihofrancouzovy byly všemi diváky přijímány velmi bouřlivými výbuchy smíchu, ale zřejmě nebyly po chuti veliteli člunu, starému a všemi mořskými větry ošlehanému Bretonci Kéradecovi, který, jak se zdálo, je považoval přímo za osobní urážku.

„Udělal bys líp, kdybys míň žvanil a víc přiložil ruku k dílu," stroze si vyjel na vtipálka.

„Podívejme se, táta Bručoun promluvil… To určitě se ještě dnes dá do deště," odsekl Camberousse, který si málo dělal z výtky lenosti, ostatně nikoli zasloužené. „Dámy a pánové," pokračoval, „je mi ctí oznámit vám, že za chvíli začne představení! A pěkné představení! »Pan Dominik u nás«, báječné drama o pěti aktech, jak každý přišel na své, nejdříve páni kapitáni a spol., po nich páni poddůstojníci, hlavně ti účetní, a nakonec i páni námořníci, na které čekají rozmanitá pobavení, jestliže ovšem dostanou opušťák z lodi, a na které jako vrchol všeho čeká několik perných dní v díře, když se nebudou umět mírnit v těch všelijakých radostech a rozkoších! …"

„Paša!… Zavři klapačku, hloupý vorvani!"

Paša, to byl velitel Maucarut, který právě vyšel ze své kabiny a vystupoval na velitelský můstek.

Naráz jako kouzlem zavládlo ticho.

„Ted přišla tvá chvíle, plavčíku!" pravil Kéradec růžolícímu mladíkovi a svou radu doprovodil přátelským žduchancem.

Coédic – tak se jmenoval ten plavčík – nejdřív zrudl jako pivoňka a pak hned zbledl jako plátno' při myšlence na odvážný podnik, který ho čekal. Tak rád by se jej teď vzdal, ale lpělo na něm tolik: očí a pak, vždyť ho posílá jeho bezprostřední nadřízený, v ,kterém Coédic viděl poloboha, protože Kéradec měl ze všech námořníků na lodi nejvíc vyznamenání. Ne, teď už nemůže ustoupit! A Coédic vykročil ke kapitánovi, v rukou ždímaje námořnickou čapku. Ve chvíli, kdy paša se k němu obrátil na své jednotvárné a tiché procházce po můstku, srazil paty k sobě a znehybněl.

„Co je? Co chceš?" zeptal se kapitán nevrle. Ale přitom v jeho hlase nebylo obtížné rozpoznat notnou dávku laskavosti.

„Veliteli, pro zítřek jsem v trestu, a přece bych tolik rád taky na pevninu …"

„Když jsi v trestu, tak to není možné … Ostatně všechny dovolenky budou jen na dvě hodiny …"

„Já neprosím ani o tolik, veliteli. Hodinka mi úplně stačí," domlouval se Coédic chlapeckým hlasem a jeho čapka se pomalu měnila v beztvarý cumel.

„A co chceš tak důležitého na pevnině dělat?“

„Víte, veliteli, dnes je přece svatého Dominika a já bych rád svou mzdu poslal našim domů.“

„To je tedy důvod,“ řekl kapitán měkčeji a vrhl na hocha pohled skoro něžný. „Jen proto tedy chceš na zem? … A proč jsi vlastně v trestu?“

„Protože jsem se dnes ráno opozdil o půl minuty při odevzdávání jídelních příborů.“

„Tak dobře. Přimluvím se za tebe u tvého bezprostředního nadřízeného. A dovolenku dostaneš, synku,“ dodal tónem opravdu otcovským.

Pak pokračoval ve své osamělé procházce a Coédic seběhl s můstku pln radosti.

Novinka, kterou přinesl, se bleskem roznesla po celé fregatě a mnohé zarmoutila.

„Jakže! Zkracovat opušťáky! … Co si to vzal starý do hlavy, že nedá víc než dvě hodiny?… To asi proto, že máme na palubě ty pěšáky! … Hrom aby do nich, do těch suchozemských krys! … Poctivý námořník má kvůli nim přijít o zaslouženou dovolenou! … No jo, náš paša, to je známý tvrdohlavec! … Rozhodně nebudeme plakat, až půjde na zasloužený odpočinek!“

„Na dvě hodiny na zem po dvou měsících plavby! … Tomu se pak říká spravedlnost! … Ale ať si nás ten náš starý nežádá, až nás jednou bude potřebovat… Pak mu připomenu tu jeho štědrost… Aby tisíc blesků do toho našeho řemesla! … Řekni, Barbedette, nebylo by nám líp tam dole s dělovou koulí u nohou?… Tisíc miliónů hromů do takového života! … Nebylo by člověku líp, kdyby se pověsil na nejvyšší špičce stěžně! … A to všechno kvůli té komisní palici našeho paši! … A ještě jednou sto tisíc hromů do těch pěšáků!“

Ták a podobně si ulevovali námořníci, zatímco kapitán Maucarut se na své samotářské procházce smál do vousů. Byl si totiž jist, jakou odezvu u jeho lidí vyvolá novinka, kterou záměrně pověděl nezkušenému plavčíkovi o nové úpravě dovolených.

„Jen si tam hlomozte a hubujte podle chuti,“ vychutnával svou válečnou lest. „Chci vás vidět zítra, až se vám řekne, že dovolenky

jsou na pět hodin! … Budete si myslit, že jste dostali dvacetkrát víc, než kdybyste obdrželi dovolenou na celý den – bez překážek …“

Zatím se již začalo s výplatou mzdy a námořníci byli plně zaměstnáni propočty, které každá výplata nese s sebou. A ty jim daly zapomenout na nedávné rozhořčení. Pokud sahá lidská paměť, nenašel se ještě námořník, který podle svého soudu správně dostal, co dostat měl. Každý je vždycky v hloubi srdce přesvědčen, že všichni účetní a výplatci se spikli, aby ho ošidili. Jsou to hlavně platové obstávky ve prospěch rodinných příslušníků, když námořník nedbá sám, příspěvky na oděv a srážky na invalidní pojištění, které vyvolávají ta nejčernější podezření.

„Ale je to darebáctví,“ hartusil Camberousse, když odcházel od stolku účetního poddůstojníka se mzdou v hrsti. „To bych rád věděl, co s těmi našimi penězi dělají?… Jako námořník první třídy mám mít frank dvacet centimů na den, a to dělá za dva měsíce dvaasedmdesát franků, nemám pravdu?… K tomu plachtařský příplatek devět franků měsíčně, to je tedy za dva měsíce osmnáct! Dvaasedmdesát a osmnáct je dohromady devadesát franků, a ty jsem měl dostat. A ti lupiči mi vyplatí jen šestačtyřicet franků a třicet centimů! … Ať visím, jestli někdy pochopím, jak k tomuhle číslu došli!“

„Každý plavčík ti to vysvětlí, když mu řekneš,“ vážně mu pravil Coédic. „Máš přece obstávku šestnáct franků pro rodinu, když sám nic neposíláš, ne? Za dva měsíce to dělá dvaatřicet franků. Patnáct centimů denně na extra šaty, čili za šedesát dní devět franků. Tři procenta platíš starobního příspěvku na dobu, až nebudeš moci makat. To máš za dva měsíce dva franky sedmdesát. Sečti si to všechno dohromady a uvidíš, že to dělá třiačtyřicet franků sedmdesát. Ty odečti od devadesáti a zjistíš, žes měl dostat zrovna tolik, kolik ti vyplatili.“

Okolostojící námořníci s otevřenými ústy sledovali, jak plavčík mistrně sečítá a odčítá. Jen Camberousse nemínil uznat svůj omyl.

„No jo, ty jsi zrovna jako ti naši poddůstojníci,“ odsekl Coédicovi zpola žertovně a zpola zlostně. „Je vidět, žes byl v námořní škole a že chceš být taky poddůstojníkem!“

V hloubi srdce věděl, že ten nováček má pravdu, ale nechtěl to přiznat.

Kolem Coédica se zatím nahrnulo mnoho jiných, kteří chtěli, aby jim také přepočítal správnost výplaty. A tento zájem odvedl jejich myšlenky od necitelného rozhodnutí kapitánova. Ostatně s filosofií pravých námořníků je brzy začali posuzovat méně přísně a řekli si, že konec konců dvě hodiny vyražení na zemi jsou přece jen lepší než nic. A v poledne, když do přístavu přijížděl z Kalkaty anglický parník *Dekhan*, ty velké děti měly už jen zájem o to, jak ten Angličan si vede při přistávání, jako by taková podívaná byla pro ně úplnou novinkou.

7.

VELRYBÍ PAGODA

Sotva se cestující z *Dekkanu* usadili v hotelu na hlavní saigonské třídě, pan Gloaguen starší začal hned shánět informace, jak nejrychleji by se dostal do horní Kambodže. Byl brzy poučen. Majitel hotelu, pan Taivang, který přišel hosty přivítat v bezvadném evropském oděvu, byl vzdělaný domorodec, až podivuhodně informovaný o všem, co se týkalo jeho vlasti. Byl to člověk, mluvící bezvadnou franštinou, dobře znalý všech evropských zvyků a tak vytříbeného jednání, že by byl ke cti svému cechu i v těch největších evropských městech.

„Přejete si navštívit horní Kambodžu?“ ptal se archeologa. „Nic snazšího. Dvakrát měsíčně vyplouvá odtud proti proudu řeky státní dělový člun, který obstarává poštovní službu …“

„Kdy odjíždí?“

„Za šest dní. Na jeho palubě se cestuje velmi pohodlně. Nemůžete si ani představit prostší a přitom příjemnější způsob cestování v tak horkém podnebí, jako je naše.“

„A to bych se dostal až k: těm starým khmerským zříceninám?“

„Až k nim nikoli, ale tak daleko, že odtamtud by nebyla další výprava žádným problémem … Pravda, potíže by tu byly, ale jen s evropskou kuchyní. Ale to se dá snadno napravit. Bude-li vám libo, dám vám připravit snadno přenosné bedničky konzerv a opatřím vám

čínského kuchaře, který dovede vařit po francouzsku. Takových tady je … Ovšem ještě doporučitelnější by bylo přivyknout zdejší stravě.“

„Ale to bych musil napřed vědět, jak ta zdejší kuchyně vypadá, a opravdu nevím …“

„Jestliže dovolíte, hned dnes večer vám předložím večeři upravenou po našem způsobu.“

Zdatný hoteliér si prostě věděl ve všem rady a pan Gloaguen starší jeho nabídku přijal. A pak hned spěchal oznámit všechny novinky svým druhům. A po schválení pana O’Molloye a hlavně jeho manželky bylo definitivně ujednáno, že khmerské památky navštíví všichni. Zamýšlená archeologická cesta se tím změní ve skutečný výlet. Zdálo se, že vše se obrací k lepšímu, a dokonce i Khasji, snad pod vlivem změny podnebí, se začal od hodiny k hodině propracovávat k poklidné náladě, jakou neznal již po dlouhé měsíce.

Když se denní žár trochu zmírnil, cestovatelé si vyšli na procházku městem. Věděli o něm již, že tvoří nepravidelný čtyřúhelník mezi hlavním tokem Danaie, dvěma jeho přítoky a příčným kanálem, který tyto přítoky spojuje.

Břehy hlavního toku jsou nejživější částí města, neboť zde je obchodní i válečný přístav, plovoucí dok, správní budovy a obchodní podniky vystavěné na nábřeží i na pilotech přímo v řece.

Pohled na řeku, zvláště ve večerních hodinách, je nádherný a velmi malebný. Vždyť řeka slouží za trvalé obydlí celému národu domorodců, kteří skoro ani neopouštějí své břichaté bárky nebo lehoučké sampany se slaměnými přístřešky. Na plavidlech je vidět ženy při vaření, při praní prádla i při kojení dětí, které pak v košíku zavěšují na vyklenutou střechu lodí a lodic. Džunky výrazných barev, vyzdobené lampióny, papírovými slunečníky, květy, péry nebo zvonečky, se tísní jedna vedle druhé i vedle anamitských bárek s třírohými plachtami na stěžních, které jsou vyztuženy lany spletenými z rákosu. Loďky domorodé výroby právě tak jako čluny evropského původu takřka nepřetržitě jezdí po řece nahoru i dolů. Zde opravdu žije celý národ na řece.

Tím však není řečeno, že veškerý život se omezuje jen na řeku. V ulicích na pevné zemi je ruch opravdu velkoměstský. Chodců i potulných obchodníků je tu spousta. Muži i ženy jsou oděni téměř

stejně. Jejich oblekem je dlouhá košile bez pásu, která spadá přes široké kalhoty. Vlasy nosí všichni dlouhé, na temeni hlav svinuté v úhledné uzly. Jen klobouky jsou různé. Ženský klobouk je plochý nebo mírně zvednutý na okrajích a vyrábí se tak, že rákosová kostra se polepí papírem. Klobouk mužů je kužel spletený ze slámy, s širokou základnou a na vrcholu vybavený celou kovovou soupravou, jejíž účel člověk pozná teprve tehdy, když vidí, že Anamitovi klobouk slouží nejen jako pokrývka hlavy, ale i jako čerpadlo vody, na přenášení písku a jako zásobárna potravin.

Pro cestovatele bylo zábavou pozorovat zvyky a mravy, tak nové jejich zrakům. Zvláště Paul-Louis a Chandos byli zaujati vším, co (kolem sebe viděli. Zastavovali se před obchody a krámky na chodnících, ve kterých prodávající hlučně nabízeli neznámé jim předměty, fantastické ozdoby i prapodivná jídla. Se zájmem pozorovali skupinu dětí, které seděly v kruhu na zemi a hrály házenou, jenže míč si odrážely hlavou, nohou, loktem – ale nikdy rukou. Pozorovali ubožáka kuliho, který si za jeden sapek kupoval arekový ořech, šálek čaje nebo kousek nakládané ryby, což bylo možná jeho jediné jídlo za celý den.

Při této příležitosti se bratranci dostali do debaty, kolik vlastně platí jeden sapek; nejchudší lidé jich měli u opasku celé růžence. Chandos mínil, že sapek se cenou rovná anglickému farthingu, který tehdy platil půltřetího francouzského centimu. Paul-Louis tvrdil, že sapek má cenu daleko nižší, ale nedovedl přesně udat jakou.

Už hezkou chvíli je poslouchal jakýsi domorodec a ten jim podal toto vysvětlení v dobré angličtině:

„Sapek platí jen šestinu centimu. Na jeden frank jich musí být šest set a tento počet tvoří jednu šňůru, totiž ty růžence, jak jste šňůry nazvali vy.“ A ukazoval jim svazek zinkových kotoučů s dírou uprostřed, navlečených na dlouhé šňůře.

Chandos a Paul-Louis si podrobně prohlíželi ty podivné mince a zjistili, že mají jen po jedné straně číslo. Bylo to číslo roku, kdy byl sapek ražen, či správněji řečeno lit.

Pak přirozeně věnovali pozornost i muži, který jim tak ochotně poskytl poučení. Byl to člověk asi pětadvacetiletý, atletického těla a oděn prostě podle zvyků zdejšího kraje. Tahy jeho obličeje se

ztrácely pod obrovským kloboukem, kterému Anamité výstižně říkají „vysoká hora“. Kdyby Paul-Louis nebo Chandos líp znali domorodce ze Zadní Indie, byli by si asi všimli, že jejich zpravodaj se v mnohém liší od běžného anamitského typu, že nemá zploštělý nos, vysedlé lícní kosti nebo pošikmělé oči. Proto se jen divili, že zdejší domorodec mluví tak dobře anglicky.

„Sloužil jsem na anglických lodích v Čínském moři a naposled jako tlumočník,“ bez dotazu ochotně vysvětloval muž … „Kdyby snad pánové potřebovali tlumočníka po dobu pobytu v Saigonu, jsem jim cele k službám,“ dodal. „Francouzsky mluvím dokonale.“

Paul-Louis si řekl, že tlumočník by jim byl velmi prospěšný jak v Saigonu, tak při jejich výletu do horní Kambodže, a vyzval domorodce, aby šel s nimi. Dohonili skupinku obou dam s Gloaguenem starším a tomu Paul-Louis sdělil své mínění. Major již ve skupince nebyl. Naříkal si na bolest v játrech a velkou žízeň, a proto se vrátil do hotelu.

Všichni zahrnuli Anamitu otázkami a brzy zjistili, že muž je nejen velmi inteligentní a plynně hovoří francouzsky, ale že je i dokonale obeznámen s poměry v zemi. Archeolog ho přijal do svých služeb, avšak zatím pouze na zkoušku. Procházku pak dokončili již pod vedením nově získaného služebníka.

KraOngDinhKy – tak se muž jmenoval – se velmi brzy ukázal jako výborný průvodce. Vyznal se ve všech zdejších předmětech, dobře vysvětloval jejich účel a dámám za několik franků nakoupil celou sbírku vějířů, vlasových jehlic ze slonoviny a různých anamitských drobnůstek. Zkrátka všichni s ním byli spokojeni a do hotelu se už vraceli v průvodu osobního tlumočníka.

Večeře již na ně čekala. Podle slibu pana Taivanga se skládala výlučně z jídel místní kuchyně. Hoteliér byl ovšem natolik rozumný, že je nezahrnul výstředními jídly, vyskytujícími se pouze na tabulích bohatých mandarínů, jako jsou například pověstná vlaštovčí hnízda, polozkažená vejce, tygří kýty, sušené sloní tlapy nebo opékaná kajmaní žebírka. Vybral jídla tak, aby se cestovatelé mohli sami přesvědčit, zda vůbec jsou schopni se přizpůsobit běžné anamitské kuchyni. Byla podávána vařená rýže, uzené ryby, želví maso, sušená

lotosová zrna a ananasové řízky, ale také opičí a psí pečeně a pasta z housenek bource morušového. Všecko se zapíjelo neslazeným čajem.

Večeře byla jednomyslně prohlášena za ohavnou. Paní O'Molloyová a Florry řekly upřímně, že je jim z ní špatně od žaludku při pouhém pohledu, Gloaguen starší a major nebyli sice natolik upřímní, ale jídel se sotva dotkli. Jen Paul-Louis a Chandos okusili od všeho, a dokonce předstírali, že jim to chutná. Tato přetvářka jim však nijak nevadila, aby spolu s ostatními nezběhli od chválených jídel a nezasedli k pochoutkám kuchyně francouzské, na nichž teprve dokonale ukojili hlad i chuť.

Místní kuchyně tedy nezískala nové zájemce. Všichni se jí nakonec slavnostně odřekli v přítomnosti pana Taivanga, který slíbil, že se postará bez odkladu o dostatečnou zásobu konzerv.

Pák se rozhodovali, co budou dělat těch šest dní, které musí strávit v Saigonu. Pan Taivang jim poradil několik výletů do okolí města a bylo stanoveno, že zítra je zahájí výpravou do zálivu Kokosovníků, kde je nejlepší saigonská pláž.

Ale příštího dne, když se mělo vyjet, paní O'Molloyová prohlásila, že je příliš unavena a že proto s ní nemohou počítat. Major nikdy vážně neřekl, že by se mohlo počítat s ním, a pan Gloaguen starší začal uvažovat, zda by mu větší osobní požitek neposkytla prohlídka saigonských památek a potulka po bazarech, kde snad objeví nějaké starožitnosti. A tak se výletní skupinka scvrkla na pouhé čtyři členy; byli to Florry, Paul-Louis, Chandos a Khasji, který nemínil opustit děti svého plukovníka ani na chvíli. Za tohoto stavu došli k nápadu, že by mohli k zálivu Kokosovníků plout na sampanu, který KraOngDinhKy slíbil obstarat. Objevil vhodné plavidlo odpoledne, naložil do něho košík potravin a v devět hodin večer vypluli. Výletníci měli spát na palubě na rohožích. Do rána se dostanou k cíli a vrátí se s večerním přílivem.

Pan Gloaguen by se byl v poslední chvíli málem vypravil s mládeží. Jaksi se mu nechtělo pustit samotné ty horké hlavy, jak potají všechny tři mladé lidi nazýval. Poněkud ho uklidňovala účast Khasjiho a nakonec rozhodlo to, že paní O'Molloyová neviděla ve výletu mladých lidí nic nevhodného'. Pan Gloaguen starší se proto

neodvážil pronést ani tu nejmenší námitku nebo připomínku, a tím méně pak‘ nabídnout dospělému synovi ochranu stárnoucího‘ otce.

Vždyť s mladými pojede mimo Khasjiho ještě KraOngDinhKy, který zatím již prokázal, jak nedocenitelným služebníkem je. Ten myslil na vše, i na možnost úžehu, proti kterému radil nakoupit velké salacos, ohromné, špičaté klobouky z manilové slámy, a dokonce i hedvábné rukavice jako ochranu rukou. A tak sampan vyplul bez archeologa. KraOngDinhKy se usadil na přídi, Khasji na zádi a tři ostatní pod rákosovou stříškou ve středu. Vítr naplnil plachtu a plavidlo se rozjelo k cíli výletu.

Záliv Kokosovníků leží přesně u ústí řeky Danaie do moře a je chráněn mysem sv. Jakuba, na němž se zvedá neotáčivý, ze železa konstruovaný maják. Pod mysem je rozsáhlá pláž s jemným pískem, věnčená pahorky porostlými kokosovníky, jejichž obrovské vějíře pláž stíní. V jejím blízkém sousedství je údolí Leknínů, které vděčí za své jméno koberci růžových lotosů, prostírajících se na hladině mrtvého říčního ramene. Přes to nebezpečné sousedství močálu je zde výborný vzduch, čistý a svěží, neboť je stále províván a vyměňován vánkem od moře. Proto záliv Kokosovníků je oblíbeným rekreačním místem saigonských Evropanů, zvláště v době parného léta.

Čím více se Danai, nesmírně široký již v Saigonu, přibližuje k moři, tím je jeho řečiště širší a širší, až konečně už nelze rozeznat, kde končí řeka a začíná moře. Břehy řeky jsou nízké, písečné, místy bažinaté a hustě porostlé kořenovníky. Zrak nedohlédne od jednoho břehu k druhému, a to již dlouho předtím, než se objeví třírohý mys sv. Jakuba s majákem na jednom ze tří vrcholů. A před mysem se prostírá záliv Kokosovníků, odpočívající v rámci svěží zeleně.

Přímo na pláži ve stínu kokosových palem se zvedá pagoda proslavená v celé Indočíně – Velrybí pagoda. Své jméno dostala podle kostry obrovské velryby, jež vyplňuje téměř celý vnitřek svatyně. Sem putuje mnoho domorodých námořníků, aby si vyprosili ochranu velryby; věří o ní totiž, že je přítelkyní trosečníků, jež zachraňuje na svých širokých zádech. A zastavují se zde i všichni plavci po Danai, aby posvátné velrybě přednesli své prosby a nabídli jí své dárky. Pravděpodobně jsou to vesměs dárky velice chudé,

neboť málokterá proslavená pagoda je v tak ubohém, bědném stavu, jako byla Velrybí pagoda, a ani na bonzích, kněžích pagodě sloužících, nebylo vidět blahobyt.

U této pagody přistal v sedm hodin ráno sampan našich cestovatelů po klidné noční plavbě na široké říční hladině. Florry, Paul-Louis a Chandos byli výletem nadšeni a Khasji se radoval jejich radostí. Jen KraOngDinhKy byl nějak zasmušilý, jako by ho něco tísnilo.

Vynesli z lodi košík se zásobami, usadili se ve stínu kokosovníků a s chutí posnídali za doprovodu gongů a tympánů, jejichž zvuky jsou obvyklou součástí modliteb v pagodách. Jen tři návštěvníci byli původci toho rámusu, jak se cestovatelé přesvědčili, když do pagody vstoupili. Ostatně tam nebylo nic k vidění kromě velrybí kostry, zbožně zahalené v bavlněném přehozu červené barvy, a kromě několika menších kamenných náhrobků, ve kterých prý jsou kostry menších vorvaňů a plískavic. Proto se zde cestovatelé dlouho nezdrželi a brzy odcházeli za nadšeného blahořečení bonzů, kteří od

těchto nevěřících dostali víc sapeků, než kolik jich snad vlastnili v celém svém životě.

Obešli záliv po stíněných úbočích pahorků a pak sestoupili do údolí Leknínů, kde si natrhali kytici růžových květů. Tím byl program jejich výletu vlastně vyčerpán, neboť v tomto krásném koutku země jinak nic zvláštního není. Byli již trochu unaveni, trochu příliš ožehnuti sluncem, ale stále plni života a nálady. Rozehřátí pochodem došli na mořský břeh, vstoupili na sampan a odjížděli.

Nebylo ještě poledne. Za příznivého vánku mohli dorazit do Saigonu před večeří.

Sampan měl vítr v zádi a plul rychlostí pěti až šesti uzlů za hodinu. Před jeho přídí, kam až zrak‘ dohlédl, bylo vidět jen nekonečnou modravou vodní pláň, zrcadlící se odrazy slunečních paprsků. Jen tam daleko na jihu se nad hladinou vynořoval mlhavý přízrak1 majáku sv. Jakuba a vpravo, těsně na obzoru, se jako temná čárečka jemně rýsoval na modravém podkladu pás kořenovníků.

Náhlý otřes sampanu vytrhl mladé cestovatele ze zadumání nad krásou okolí a Khasji se vztyčil. Vzápětí padl do vody těžký předmět. Pohlédli k přídi a spatřili svého tlumočníka polonahého, ale s kloboukem na hlavě, jak mocně rozráží vodu a míří tam, kde na obzoru mizel pás kořenovníků. Nechápali, co se děje, a jen je napadlo, že jejich průvodce byl náhle stižen záchvatem šílenství.

Stačila však malá chvilka, aby jejich údiv byl vystřídán úlekem, hrůzou.

Jejich sampan se potápěl…

Proč? Co se stalo? Na takové otázky nebyl čas. Khasji jednou rukou uchopil Florry, druhou Chandose, vytáhl je zpod přístřešku, který se jim tak snadno mohl stát hrobem, a společně s nimi se vrhl do vody. Přitom volal:

„Mladý pane, rychle do vody, skočte, nebo jste ztracen!“

Paul-Louis také neváhal. Indova pobídka ho zastihla již ve skoku.

A přece jen skočil v posledním okamžiku. Ve chvíli, kdy dopadl na hladinu, voda již s bublavým za vířením pohltila sampan.

Khasji už plaval, jednou rukou podpíraje Florry, na kterou Chandos volal slova povzbuzení. Paul-Louis byl zprvu stržen pod

hladinu vírem potápějícího se sampanu, ale brzy se vynořil a ze všech sil dohánět přátele. Asi sto metrů vpravo od nich bílá skvrna domorodcova klobouku směřovala k vzdáleným kořenovníkům.

„Hurá, tak jsme zase všichni pohromadě!“ volal Chandos, když Paul-Louis doplul k jejich skupince. Hocha nedovedlo zřejmě přivést nic z míry a dnešní nečekanou lázeň asi opět považoval jen za zpestření výletu.

Ale bylo to nebezpečné zpestření. Břeh byl vzdálen nejméně čtyři kilometry a Florry, ačkoli plavat dovedla, byla tísněna šaty nasáklými vodou, jež jí bránily v pohybu. Proto se držela na hladině jen díky podpoře Khasjiho, ale zůstávala trčet na místě. Po několika minutách zoufalých pokusů všichni pochopili, že nedokážou přeplavat ani mnohem menší vzdálenost, než jaká byla mezi nimi a břehem.

Florry dobře viděla, že je přítěží ostatním.

„Pusťte mě, Khasji,“ pravila s hrdinným klidem. „Kvůli mně se utopíte všichni. Zachraňte se sami!“

Indovou odpovědí na dívčina slova bylo jen to, že Florry pevně sevřel pažemi.

„Buď všichni, nebo nikdo!“ jasně mluvil rozhodný záblesk v jeho zraku.

Ani Chandos už nežertoval. Paul-Louis, stále přesvědčen, že v každé situaci lze nalézt nějaké řešení, nutil svůj mozek, aby přišel na nějaký způsob, jak se dostat z této děsné situace; zatím se zmítali téměř na místě a postoupili za minutu sotva o deset metrů.

„Khasji,“ pravil skoro vzápětí, „vy přece nosíte opasek?“

„Ano, ano.“

„Pokusím se odepnout vám jej a přitáhnout jej k sobě. Napneme ho jako provaz pod slečninými pažemi, každý stiskneme jeden jeho konec v zubech, a tak se snad hneme vpřed.“

„Rozumím vám.“

Mladému inženýrovi dalo mnoho práce, než svůj plán uskutečnil, ale byl to plán úspěšný. Florry se držela snáz nad vodou a Khasjise míň unavoval. Příliš vpřed však nepostupovali a jejich síly se vyčerpávaly.

Všem se vnucovala myšlenka, že bojují marný boj.

„Bratranče a vy, Khasji,“ ozvala se znovu dívka, „děkuji vám z hloubi srdce za vaši snahu zachránit mě, ale přece sami vidíte, že takto se nikdy nedostaneme k břehu. Proud nás sráží… jsme spíše unášeni zpět. Prosím vás, pusťte mě! … Sami se snad zachráníte … a snad zachráníte i Chandose…“

Před Paulem-Louisem vyvstal nový problém. „Nikdy!“ chtělo se mu vykřiknout, ale konec opasku v zubech ho nutil mlčet. Jak vyvrátit dívce její nápad, jak jí dodat odvahu?

Chandos snad vytušil jeho myšlenky.

„Nestojím o život bez tebe,“ skoro vykřikl na dívku. „Khasji nestojí o život beze mne a Paul-Louis dá za tebe život třeba stokrát!“

Dívka neodpověděla. Dala se do tichého pláče, neboť věděla, že je u konce se svými silami, a bolelo ji, že bude příčinou smrti všech.

Kdybych se raději byla nenarodila, myslila si.

Byla to její poslední myšlenka. Zatmělo se jí před očima a zdálo se jí, že padá do temné hlubiny. Omdlela.

„Tam vlevo je kouř!“ zvolal náhle Chandos a Paul-Louis s Khasjim otočili hlavy udaným směrem. Slabý, sotva viditelný proužek kouře se skutečně vznášel nad hladinou.

Dopravní parník, pomyslil si Paul-Louis, ten se sem může dostat nejdřív tak za hodinu … a to už bude pozdě. Ale vzdát se nesmíme! Budeme bojovat do posledního dechu!

Byl by tak rád zavolal na druhy – avšak nesměl. Mohl učinit jen jediné: změnit směr k onomu kouři. Khasji pochopil. I on odbočil a mladému inženýrovi se dokonce zdálo, že Indova hlava přikývla.

Bojovali z posledních sil. Bezvládné tělo dívčino bylo lehké, a přece jen tolik táhlo hlavu pod vodu …

Naštěstí se Paul-Louis mýlil. Tam v dálce to nebyl dopravní parník, nýbrž jen nízký parní člun. A to znamenalo, že záchrana je mnohem blíž a může být mnohem rychlejší.

Jen aby směřovali k nám, myslil si Paul-Louis. Byl by se rád podíval, ale ten řemen v zubech byl už tak těžký, že mu nedovoloval ani pootočit hlavu.

Místo něho pozoroval Chandos.

„Hurá! Jedou k nám! Nejedou, zrovna letí!“

Když hoch poznal, že plavidlo je nízký člun, a když se mu podařilo rozeznat na něm i postavy, rázem se mu vrátila jeho nálada.

Vztyčil se z posledních sil ve vodě, mával kloboukem a volal, řval, dokud mu nedošel dech.

Měl úspěch, tonoucí byli spatřeni. Parní člun zvýšil ještě rychlost a v poslední chvíli dorazil k hroznu lidských těl, která se udržovala na hladině už jen silou vůle.

„Držte se! … Hned jsme u vás, přátelé!“ ozval se z člunu hlas s výrazným bretonským přízvukem.

„A koukejme se, ona je s nima i ženská,“ dodal jiný ještě výraznějším přízvukem Marseillana.

Za chvilinku poté všichni čtyři trosečníci již leželi v člunu, živí, ale bez hnutí. Tři z nich byli v bezvědomí a čtvrtý, Chandos, který se bezvědomí bránil, upadl z vyčerpání do hlubokého, posilujícího spánku mládí.

8.

TAJEMNÝ DOMORODEC

Hlas s nápadným bretonským přízvukem patřil plavčíku Coédicovi a Marseillan, to byl zase jiný náš známý, námořník prvé třídy Camberousse. Oba byli posláni plukovníkem Maucarutem, aby dopravili dopis pilotovi, který bydlil ve služebním bytě domu vystavěného přímo pod majákem. *Junona* byla totiž připravena k odplutí a časté změny písčitého koryta řeky Danaie vyžadují zkušené ruky lodivoda, má-li těžká loď plout z moře do Saigonu nebo naopak.

Na lehkém parním člunu nebyli sami. Kromě topiče tu byl ještě Kéradec, který byl odpovědn za člun i za oba členy jeho posádky. Byli na zpáteční cestě, když spatřili Chandosovo mávání, a okamžitě zamířili k trosečníkům, které se jim podařilo zachránit v posledním okamžiku, když už byli u konce sil.

O tlumočníka se nestarali. Nevěděli, že byl na palubě sampanu, a bělavá skvrna, sotva už viditelná na hladině řeky, nevzbudila jejich

pozornost. A když se Khasji jako prvý probral z bezvědomí, již dávno zmizela kdesi mezi pobřežními kořenovníky.

Parní člun plul rychlostí dvanácti uzlů za hodinu, a tak velmi brzy dorazil do Saigonu. Neuplynuly ani dvě hodiny od chvíle, kdy skupinka čtyř výletníků byla vylovena z řeky, a Florry, Paul-Louis, Khasji a Chandos už vystupovali z kočáru před hotelem Taivang. Výměna šatstva a několik šálků dobrého čaje vrátily všem síly i náladu. Snad není třeba se zmiňovat, že jejich zachráncům se dostalo skvělé odměny.

„Tohle si dám líbit," liboval si Camberousse, když s jiskřícím zrakem pozoroval pět zlaťáků na své široké, dehtem zčernalé dlani. „Co tomu říkáš, táto Bručoune? Že je výnosnější lovit dámy z řeky než navazovat lana, ne? … U všech čínskejch pánbíčků, tomuhle říkám mzda. A bez srážek! Škoda, že něco takového nepotká člověka častěji!"

Kéradec neodpověděl. Jen si posunul čapku s pravého ucha na levé, což u něho bylo znamením velkého vzrušení. Coédic také mlčel, ale v očích mu svítila radost a srdce bušilo při pomyšlení, jak tam daleko na skalnatém pobřeží se zaraduje jeho matka, vdova po rybáři, až dostane větší, nečekanou podporu.

Zato paní O'Molloyová a pan Gloaguen starší byli v docela jiném rozpoložení myslí, byli zdrceni, zděšeni. Když zaslechli podrobné vylíčení ztroskotání, nemohli pochybovat, že šlo o zločinný útok na život výletníků. Nebylo přece možné, aby se sampan potopil jen nešťastnou náhodou. A co ten náhlý útěk tlumočníkův? Khasji soudil, že domnělý tlumočník, kterého před jejich zraky kryla plachta, mohl snadno prorazit dno plavidla, zvláště jestliže se na to předem připravil. Prohlásil, že podle jeho přesvědčení šlo o nový zločinný útok proti Florry a Chandosovi. Ta tajemná, nesmiřitelná zášť je pronásleduje i sem, do Saigonu. Ale on tentokrát viděl nepřítele! Ačkoli se mu podařilo uniknout, Khasji ho pozná, přijde-li mu ještě jednou do cesty, a pak … park …

A já ho snad spatřil již podruhé, řekl si pro sebe archeolog, vzpomínaje na muže v bílém turbanu, který vrazil v Kalkatě do Chandosova člunu. V duchu srovnával postavu muže s postavou tlumočníkovou … Ano, postava byla stejná… Ale co rysy tváře?

Zdálo se mu, že ten muž z Kalkaty vypadal docela jinak, třebas zahlédl jeho tvář jen na malou chvilku, a ještě jen matně … A potom, z Kalkaty do Saigonu je daleko … Je možné, že člověk by se mohl v tak krátké době objevit ve vzdáleném městě, aby tam opakoval svůj zločinný záměr? … Ne, ta podobnost postav je jen náhodná... Ale to nevylučuje možnost, že kalkatský a saigonský zločinec jsou agenti téže tlupy, která z jakéhosi divokého a slepého záští se rozhodla zničit děti plukovníka Robinsona, jako zničila jeho … Že jde o mstu, o tom nelze pochybovat… Ale jaký je tu důvod? … Proč ten neznámý mstitel stíhá svým záštím i děti, které určitě nikomu neublížily? …

Myšlenky archeologovy se teď přenesly na osobu mnohem bližší. Paul-Louis! Vždyť i on je v nebezpečí! Co chybělo, aby se nevrátil z nevinného výletu?… Jak to všechno skončí?… Jak1 skončí ten hrozný zápas s neznámem? … Je nutno se připravit na nové útoky, hroznější a možná úspěšnější než dosavadní? Nežene jeho touha poznávat cizí kraje syna do náručí smrti?…

Pan Gloaguen ani slovem, ani posunkem neprozradil, jaké myšlenky mu víří mozkem, ale pronikavost jeho pohledu a náhlá bledost to prozrazovaly za něho.

Stejné obavy sužovaly i paní O'Molloyovou, jenže ta nemlčela, nýbrž zuřila:

„Tvrdím, že tohle není žádný civilizovaný kraj! Jinak by takové věci nebyly možné! Kdyby tu byl pořádek a policie k čemu, pak ten falešný tlumočník by už byl za mřížemi!"

Na chvíli se odmlčela. Asi si vzpomněla, proč tak nakvap opouštěla Kalkatu. Ale nevydržela mlčet dlouho.

„Chcete, pane Gloaguene, abych vám upřímně řekla, co si myslím? … Že bylo šílenstvím jet sem do Saigonu! Musíme ihned opustit Asii! … Nechci být zavražděna … a snad i sežrána! Neříkejte, že v Asii nejsou lidojedi! Já vím, že tady je všechno možné! Naše děti jsou v nebezpečí, v nebezpečí jsme i my, a obrana je jediná! Evropa! Vrátit se do Evropy, a to co nejdřív! Kdo nám ručí za to, že nějaké tajemné ruce právě v této chvíli nepřipravují dynamitovou nálož, která vyhodí tento hotel do povětří… a nás s ním! Snad si myslíte, že jsem strachem zešílela, ale to není pravda.

Pravda je, že se bojím, hrozně se bojím! Vím, že ani na okamžik nezamhouřím oči! Ale odvezte mě do Evropy, do Paříže nebo do Londýna, kde se člověk může spolehnout na policii, a uvidíte, jak budu klidná! … A ten váš nápad vypravit se do nitra Kambodže a hledat tam nějaké zvetšelé kameny, to by byla vyložená sebevražda! … Ne, já tam nejedu! … A vy? Můžete za dané situace ještě myslit na tu cestu, aniž vás rozechvěje hrůza a děs?“

Ne, pan Gloaguen nemohl, to si v duchu přiznával. Bylo mu sice líto vzdát se dávné vědecké touhy, když její splnění bylo na dosah, ale přece jen tu bylo něco, čemu dával přednost před vědou, co pro něho znamenalo víc než archeologie. To něco se jmenovalo povinnost! Jeho povinnost poručníka mu velela nevydávat v nebezpečí životy poručenců, a snad i život vlastního syna. I on byl přesvědčen, že pobyt v Saigonu je nutno zkrátit, jak jen bude možné. Ustavičná bdělost a štědře placená ochrana najatých lidí by je snad dokázaly ochránit před úklady, ale to věčné napětí by bylo nesnesitelné. Ano, je nutné odcestovat!

„Paní O’Molloyová,“ odpověděl Gloaguen a sáhl po klobouku. „Jdu do informační kanceláře vyzvědět, kdy odjíždí první parník do Evropy, a tím pojedeme …“

Za deset minut poté archeolog již stál u přepážky v kanceláři Námořní dopravní a cestovní služby.

„První parník do Francie, pane?“ opakoval mladý zaměstnanec informační služby. „Ten jede až osmadvacátého, za devatenáct dní.“

„A nějaké spojení přes Šanghaj nebo Singapur není?“

„Do Šanghaje odjel včera parník *Dekkan* a příští pojede za čtrnáct dní. Do Singapuru je spojení za devět dní, osmnáctého.“

„Ale neodjíždí nějaká loď odtud dnes nebo zítra, ať už kamkoli?“

„Ne,“ odpověděl zaměstnanec překvapený touto podivnou žádostí. „Ostatně do Francie se dostanete nejrychleji přímým spojením. Jakákoli oklika znamená jen a jen prodloužení cesty.“

„Děkuji vám.“

Dokonale zmaten vyšel pan Gloaguen z informační kanceláře. Co teď? Jak se rozhodnout? Čekat těch devatenáct dní v Saigonu a chvět se strachem, že ruka tajemného mstitele dopadne na hlavy jeho poručenců? Nebo si snad najmout nějakou jachtu? To se přece nedá

pořídit za den a zatím … zatím už může být pozdě. Nový útok proti Florry, Chandosovi nebo i proti synovi může zatím být úspěšný … Při pouhém pomyšlení na tuto možnost ztuhla archeologovi krev v žilách. Okamžitý odjezd je nutný, byť se zdál nemožný!

Úplně zabrán do chmurných myšlenek a roztržitější než kdy jindy, archeolog se pomalu bral po nábřeží, nevnímaje nic, co se dělo kolem něho. Stal se světem sám pro sebe uprostřed hlučícího davu, kráčejícím automatem. Prudký náraz ho vytrhl ze zamyšlení.

„Nemotoro … Nemůžete dávat pozor na cestu!“ vykřikl hluboký rozhořčený hlas.

Pan Gloaguen vrazil do protijdoucího muže v uniformě námořního důstojníka, který se mu marně snažil vyhnout. Archeologův zrak zpřítomněl a začal vnímat postavu asi padesátiletého člověka růžových tváří se šedivými kotletkami vousů, postavu vězící v uniformě s odznaky fregatního kapitána. Zahleděl se do té energické, oduševnělé tváře před sebou a dvojí zvolání zalehlo do pouličního ruchu.

„Gloaguene!“

„Maucarute!“

„Tos tedy ty, kdo porážíš lidi na ulici?“

„A ty, kdo jim nadává nemotorů?“

„Kdo by si byl pomyslil, že se srazím s Gloaguenem v Saigonu!“

„Alespoň vidíš, jak je svět malý.“

A oba mužové se srdečně objali. Byli dávní přátelé, již z doby studia na střední škole v Nantes, a přáteli zůstali i po odchodu ze školy, ačkoli ve skutečnosti se vídali jen zřídka. Gloaguen starší poustevničil ve společnosti svých sbírek a pergamenů, kapitán Maucarut byl věčně na cestách. Byli v častém písemném styku, ale obyčejně trvalo léta, než se sešli bud v Paříži, nebo v Nantes. Při takové pamětihodné příležitosti spolu poobědvali, povečeřeli a dlouho do noci vzpomínali na dny mládí nebo kuli plány, jak se vídat pravidelně či alespoň častěji. Pak se rozloučili a znova trvalo pět šest roků, než došlo k novému pamětihodnému dni. Jinak tomu ani nemohlo být u dvou tak rozdílných povah. Ale ať byli pohromadě nebo daleko od sebe, měli se rádi a vzájemně se ctili.

„Copak asi dělá ten můj knihomol?“ vzpomínal často Maucarut. „Kdy jen se mi zas podaří zakotvit po jeho boku?“

„Už by bylo na čase, aby ten mořský vlk se jednou dal vidět,“ toužil archeolog.

Náhoda splnila tak často opakované přání obou.

Dali se do hovoru a Gloaguen samozřejmě hned zabočil na to, co mu působilo tak těžké starosti, a do podrobností vyprávěl Maucarutovi o tragických příhodách, které ho přivedly do Saigonu a teď ho nutily, aby si přál být co nejrychleji odtud.

„Vidím jen jeden prostředek, jak splnit tvé přání,“ odpověděl kapitán po chvilce úvahy. „Prostě se nalodíš i se všemi svými na *Junonu*. Zítra odjíždíme. Nebude to ovšem zrovna podle předpisů, neboť státní dopravní lodi smějí dopravovat jen vojsko a nanejvýš zaměstnance civilní správy a jejich rodiny. Ale já se na to dívám tak, že ty jako akademik, vědec a takřka sláva Francie máš větší cenu než nějaký úředník … Až se dostaneme do Toulonu, bude už mou starostí, abych to nějak vyřídil s ministrem námořnictví… V nejhorším případě zaplatíš dopravné za všechny, ale i tak na tom vyděláš, poněvadž jsme lacinější než dopravní linky. Jde přece o nebezpečí v prodlení, a to ruší platnost každého předpisu.“

„Opravdu? … Ty se toho odvážíš?… Ty nás vezmeš na svou loď?“ radostně ze sebe vychrlil Gloaguen, do hloubi srdce dojat touto velkomyslnou nabídkou.

„A docela rád! … Což se tím nesplní naše dávné přání? … Budeme pohromadě ne dni, nýbrž měsíce! … Musím tě upozornit, že plavba mé *Junony* tentokrát nebude krátkou projížďkou. Bude trvat pět měsíců, možná půl roku. Jedeme totiž kolem mysu Horn.“

„Kolem mysu Horn!“ zvolal archeolog, poněkud zchlazený touto nečekanou vyhlídkou.

„Ano, a zastavujeme na Marquesách, na Tahiti a snad také na Velikonočním ostrově.“

„Na Velikonočním ostrově? Tam přece jsou ty obrovské sochy a mnohé starobylé věci,“ rozehřál se znova archeolog. „To už stojí za nějaký ten měsíc zpoždění. Ostatně nemohu jinak. Saigon musíme opustit co nejdřív… Přijímám!“

„Kolik vás vlastně bude?“

„Sedm, počítajíc v to i jednoho Inda, vysloužilého vojína a oddaného přítele mých poručenců.“

„Dobře. Odjíždíme sice ráno, ale chceš-li, a já soudím, že by tak bylo nejlíp, pošlu pro vás za dvě hodiny. Kde vlastně bydlíš?“

„V hotelu Taivang.“

„Souhlasíš tedy.“

„Ano.“

„Za dvě hodiny mí námořníci přijdou pro vaše zavazadla a u nábřeží bude čekat člun.“

Přátelé si upřímně stiskli ruce a rozešli se. Gloaguen starší radostně spěchal do hotelu.

„Konec konců,“ bručel si při rychlé chůzi, „dopadlo to nad očekávání dobře. Kdo by se byl nadál, že potkám Maucaruta? Pobudu si s ním několik měsíců a přitom budeme pod ochranou celé armády … A ke všemu ještě uvidím Velikonoční ostrov a jeho záhadné sochy! … Tak konec obavám! Lepší vyřešení jsme si nemohli přát.“

V hotelu se paní O’Molloyová rozradovala nad archeologovou zprávou a Chandos nevěděl, co nadšením dělat. Popluje skoro kolem světa, a to na válečné lodi! Major O’Molloy nic nenamítal. Co by mu také byly námitky platné, když jeho manželka prohlásila, že je nadšena. Florry a Paul-Louis přijali vyhlídku na pětiměsíční pobyt na moři sice bez radosti, ale také bez stížností. Nedávné dobrodružství jim jasně dokázalo, že je nutné opustit Saigon co nejdřív.

Nebezpečí, kterému oba mladí lidé unikli jen o vlásek, mělo i vítaný následek: prolomilo ledy mezi Florry a Paulem-Louisem. Chladnost a lhostejnost, jimiž se vyznačoval jejich styk v Kalkatě a na palubě *Dekkanu,* se již brzy měly změnit v upřímnou, byť neprojevenou sympatii. Paul-Louis nemohl nepozorovat, jak rychle se dívka mění k svému prospěchu, když na ni přestal působit světácký vliv lehkomyslné kalkatské smetánky. A nedokázal neobdivovat její klid, vyrovnanost a odvahu k sebeobětování, které prokázala ve chvíli, kdy se rozhodovalo o životě nebo smrti. Ona si zase začínala víc a více vážit bratrance pro jeho vynalézavost, nesmlouvavou odvahu a upřímnou oddanost. A nezapomínala na vděčnost.

Mohl přece, říkala si často, plavat k břehu sám a nestarat se o mne, zvláště když jsem ho o to prosila. Nikdo by mu nemohl nic vytknout… Ale nevydal mě napospas osudu ani ve chvíli, kdy má slabost málem zavinila smrt nás všech!

Vzájemná úcta, obdiv a vděčnost dokázaly to, co bylo zdánlivě úplně nemožné. Dva lidé z různé společenské třídy, kteří přes opravdovou snahu nenalézali vhodný předmět k rozhovoru delšímu než několik minut, brzy se měli o čem bavit – nenucené a vesele – po celé hodiny.

Bylo šest hodin večer, když se nábřežím rozlehly harmonické akordy z Roberta Ďábla (autor ovšem pan Réty) a nesly se ve večerním vánku až k hotelu Taivang. To se loučil se Saigonem šestý pluk námořní pěchoty, který se v devět hodin měl nalodit na *Junonu.*

„Snad bychom mohli trochu na nábřeží a tam si prohlédnout obleky místních dam," navrhovala Florry. „Času máme dost, protože jsme si zavazadla už připravili."

Paní O'Molloyové se návrh příliš nelíbil, ale nakonec se dala zlákat možností zkritizovat místní módu. Řekla si, že mezi tolika lidmi jim nemůže hrozit žádné nebezpečí…

Ráno tohoto dne měla na pevninu odejít prvá skupina námořníků, šťastných majitelů dovolenek. Krátce po snídani se ozval velitelský zvuk píšťalky, který rozezvučel píšťalky nižších velitelů.

„Dovolenci na palubu!"

Nastal ruch a shon, končící v přesně vyrovnaných řadách. Mezi těmi nejnastrojenějšími bylo vidět Coédica, s palci na švech kalhot, s hrudníkem vypjatým a s patami u sebe přesně podle předpisu. Jeho rusá hlava se vynořovala ze zářivé bělosti límce, jeho tváře byly růžovější než obvykle od tření voňavým mýdlem, jeho blůza ani trochu pomačkaná a uzel vázanky mimo jakoukoli soutěž.

Denní rozkaz končil oznámením:

Dovolenci prvé skupiny se vrátí na palubu přesně v poledne. Druhá skupina odejde v pět a vrátí se v deset hodin večer.

„Ale to je přece pět hodin, a ne dvě! … Co to říkal ten žvanda Coédic?"

Všechny tváře se zjasnily tichými úsměvy. Posádka byla nadšena a dokonale přesvědčena, že jejich velitel, kapitán Maucarut, je tím

nejlepším velitelem na světě. Je to opravdový chlap! Námitek nebylo. A běda také těm, kteří by chtěli proti všeobecnému mínění něco namítat někde v hospodě nebo v kavárně dnes od sedmi do dvanácti a od pěti do desíti!

„Dovolenci k člunům!“

To znamenalo rozchod a postupné naloďování. U boku lodi byly připraveny všechny čluny a šalupy.

„Odraz!“ zní postupně z jednoho člunu po druhém a dlouhá řada plavidel se pohybuje od fregaty k nábřeží.

Coédic byl určen do druhé skupiny dovolenců a musil čekat do pěti večer. Proto byl po poledni na parním člunu vezoucím rozkaz pro lodivoda a mohl se zúčastnit záchrany trosečníků.

V půl šesté byl již na poště, kde předal úředníkovi u peněžní přepážky větší část své mzdy, pět zlaťáků od pana Gloaguena a krasopisně vyplněnou poukázku: *Madame Coédic, Recouvrance, via Brest, France.*

S lehkou kapsou, ale se srdcem naplněným radostí ze splněné povinnosti, kolébal se Coédic po nábřeží krokem, v kterém jako by zůstalo něco z houpání lodi. Smluvil si s Kéradecem společnou večeři, ale ten mohl přijít až v sedm hodin. Coédic měl tedy ještě celou volnou hodinu a nevěděl, jak čas zabít. Bylo mu jako všem plně zaměstnaným lidem, kteří se náhle octnou bez práce v docela jiném prostředí. A u námořníků zaměstnaných na válečných lodích, kde s těžkou prací se pojí přísná kázeň, je obvyklý zmatek a plachost ještě patrnější a výraznější. Na saigonském nábřeží bylo sice mnohé, co mohlo vzbudit pozornost i nezkušenějšího mladíka, než byl Coédic, ale Coédic byl prostota sama a neměl o nic jiného zájem než o své řemeslo. Proto také se zastavil u okraje nábřeží a bavil se pozorováním čínské džunky, porovnávaje jednotlivé části jejího výstroje s výstrojí francouzské goelety, když náhle se ho kdosi lehce dotkl na rameni. Obrátil se a octl se tváří v tvář podivné osobě.

Byl to muž, pokud se to ovšem dalo rozeznat, neboť jak jsme si již řekli, oděvy mužů i žen se v Zadní Indii pramálo liší, ale určitě to byl člověk mladý, bezvousý a bronzové pleti. Z jeho tváře nebylo vidět mnoho, neboť oči měl zakryty obrovskými čínskými brýlemi a před ústy si držel papírový vějíř.

Mladý námořník byl překvapen a očima se dotazoval neznámého, co mu chce.

Tajemný člověk místo odpovědi prstem ukazoval na černý pásek

Coédicovy čapky, na kterém se zlatem skvělo jméno fregaty: *Junona.*

„Francouzská loď?“ zeptal se teprve pak hrdelním hlasem.

Zdálo se, že ten hlas vychází spíš z nějaké podzemní jeskyně než z lidských úst.

„Ano,“ odpověděl Coédic.

„Kdy odjíždí?“

„Zítra ráno.“

„Má cestující?“

„Žádné, je to válečná loď a dopravuje jen vojáky nebo státní zaměstnance.“

Zdálo se, že cizinec je s odpovědí spokojen.

Spustil ruku, která až do té chvíle spočívala bez hnutí na mladíkově rameni, odepjal od pasu věnec sapeků a strčil ho Coédicovi do ruky.

Než si plavčík uvědomil, že to má být odměna za jeho zprávu, cizinec zmizel.

9.

CAMBEROUSSE NECHÁPE

Coédic pokračoval v procházce podél nábřeží a brzy byl přiváben k místu, kde vyhrávala vojenská kapela pana Rétyho.

Slavnost zrovna vrcholila. Byl tu celý Saigon. Evropané, Anamité, cizí obchodníci, důstojníci v třpytivých uniformách, dámy v nádherných oděvech, mandaríni ve zlatem protkávaném hedvábí, jejich ženy s rudě nalakovanými rty a těžkými náušnicemi, ti všichni plnili stromořadí, seděli na bambusových lavičkách a na rákosových křeslech, která ve čtyřnásobné řadě obklopovala pódium, kde vyhrávala hudba.

Orchestr zmlkl. Coédic kráčel stále vpřed a pozoroval podivný věnec mincí ve své ruce, když zaslechl hovor, který se zřejmě týkal jeho.

„Vsadím, co chcete, že je to Bretonec," pravil starší muž procházející se s dvěma mladíky. Byl to pan Gloaguen s Paulem-Louisem a Chandosem. „Nejčistší keltský typ, jaký jsem kdy viděl … Jestliže ten plavčík nepochází v přímé linii z keltských druidů, pak už nikdy nebudu věřit antropologii," dodával archeolog.

A vykročil ke Coédicovi.

„Že jste z Finistere, hochu, viďte?" ptal se archeolog důvěrně.

„Ano, pane. Z Recouvrance," odpověděl plavčík a zvedl ruku k čapce.

„Co jsem říkal?" radostně zvolal archeolog. „Z Recouvrance! Tedy z nejzazšího cípu Bretaně… Víc už člověk Bretoncem nemůže být… Já jsem jen z Nantes, hochu," a obdařil Coédica laskavým úsměvem. „A vidím, že budeme cestovat společně, když jste z *Junony*. Já a ti pánové zde dnes večer přijdeme na loď… Máme zvláštní povolení velitele …"

Při této rozmluvě Paul-Louis a Chandos pozorovali plavčíka se zájmem, jaký bezděky druhým vnukají takoví stateční hoši, kteří si zvolili zaměstnání námořníka, tvrdý život plný odříkání, ale zároveň život plně žitý.

„Jestliže se nemýlím,“ pravil pojednou Paul-Louis, „dnes po poledni jsme se viděli na parním člunu.“

Coédic se usmál.

„Ano, viděl jsem vás tam, a hned jsem vás poznal.“

„Musíme se vám omluvit, že jsme se hned nehlásili k svému zachránci. Nebyli jsme zrovna ve stavu, kdy si člověk pamatuje tváře,“ vysvětloval Paul-Louis.

„To je tedy pravda… měli jste toho víc než dost,“ odpověděl mu plavčík vesele.

„Bez vás bychom tu teď nebyli… a nezapomeneme na to. Jezdíte už dlouho?“

„Myslíte na moři? To tedy od narození. Jako nemluvně jsem se už plavil s otcem, který občas dopravoval svou bárkou zboží z Nantes do Bordeaux a jindy se zase věnoval lovu sardinek … Když zemřel, dali mě do námořnické školy. Plavčíkem jsem rok.“

A osmělen důvěrností rozhovoru, Coédic pozdvihl růženec sapeků a pokračoval:

„Můžete mi říci, pánové, co je tohle? Před chvílí mi to dal jeden domorodec a já nevím, k čemu to je.“

„To jsou peníze,“ vysvětloval Gloaguen starší. „Šest těch kotoučků platí jeden centim a celý věnec, jeli úplný, má hodnotu jednoho franku. Jak vidíte, ten váš domorodec se moc přes kapsu nepraštil… Ale musíme už jít, na shledanou na palubě.“

„Na shledanou, pánové,“ srdečně odpověděl Coédic na pozdrav i na upřímný stisk rukou obou mladých lidí.

Plavčíkovi se tito jeho noví známí velmi líbili. Byl k nim puzen pocitem náhlé, prudké sympatie, tou potřebou mít někoho rád, která tak často váže člověka k lidem, jimž nějak prospěl. Byl by rád šel s nimi, zůstal v jejich společnosti, ale neodvažoval se. Alespoň se však zastavil a sledoval je zrakem, dokud mu nezmizeli v davu.

Byl stále ještě ponořen v tento podivný druh snění, když táž ruka, která před čtvrthodinou opustila jeho rameno, spočinula na něm znova. Coédic se zase obrátil a znovu se díval do tváře záhadného domorodce. Kde se tu vzal? Kde byl v poslední čtvrthodině? To by byl Coédic nemohl říci. Ale domorodec pravděpodobně pozoroval,

jak plavčík rozmlouvá s Gloaguenem a s jeho průvodci, neboť se ptal přímo, upíraje na Coédica své obrovské okuláry.

„Ty lidi vy znát?“

A prstem ukazoval ve směru, ve kterém zmizela Gloaguenova skupinka.

„Znám i neznám,“ odpověděl Coédic takřka mimovolně, jako by nedovedl neposlechnout příkaz fascinujícího zraku neznámého.

„Co vám říkali?“

„Ptali se mě, zda jsem Bretonec, a řekli, že oni jsou taky,“ prostoduše odpovídal plavčík. „Zdá se, že dnes večer přijdou na naši loď a pojedou s námi. Proto asi mě oslovili.“

Cizinec uchopil Coédicovu paži a stiskl ji jako svěrákem. Jeho zrak za zelenými skly se blyštěl.

„Dnes večer přijdou na loď a pojedou s vámi,“ opakoval cizinec. „A vy odjíždíte zítra?“

Coédic přikývl.

„Ale říkal jste, že na lodi nejsou cestující?“ ptal se cizinec a jeho hlas se chvěl vztekem.

Otázku přímo zasyčel a v koutku jeho úst se objevila pěna.

„Řekl jsem pravdu,“ odpověděl mu Coédic už trochu zneklidněn. „Ale mají asi zvláštní povolení… A vůbec, co je vám do toho? … Proč se mnou tak třesete? … Pryč s tou tlapou, nebo …!“

Jak se zdálo, cizinec vůbec nepozoroval změnu mladíkova tónu. Zrak měl teď upřený k zemi a zdálo se, že usilovně přemýšlí. Teprve za chvilku vzhlédl.

„Koupím vaše šaty,“ navrhoval. „Dám své a ještě peníze… moc peněz …“

Coédic se dal do smíchu.

„Na palubě by mě zatraceně přivítali, kdybych se vrátil v těch vašich hadrech! … To by byla pěkná řádka dní v podpalubí!“

„Vy zůstanete tady, nepůjdete zpátky na loď,“ naléhal neznámý.

„Zběhnout? … Já, Coédic?“ vykřikl plavčík a teď už se nesmál. „Víte, člověče, že mě začínáte těmi svými otázkami a návrhy nudit! … Tady máte ten svůj brak, stejně nevím, co bych s tím dělal. Vemte si to a koukejte zmizet!“

Jediným otřesem se vybavil z domorodcova sevření, hodil mu sapeky pod nohy a klidně se od něho vzdaloval k místu, kde přistávaly čluny z *Junony*.

Když domorodec osaměl, zůstal ještě chvíli na místě, jako by se na něčem rozhodoval. Pak se otočil a zamířil přes nábřeží k ulici vedoucí do středu města.

Na *Junoně* se celý večer zabývali naloďováním různých skupin vojska, které se vracely do vlasti nebo byly odveleny na jiné působiště. V sedm hodin se na nábřeží objevil pan Gloaguen starší se synem a přáteli. Maucarut podle slibu poslal pro ně do hotelu námořníky. Ti se zmocnili všech zavazadel a s neobyčejnou zručností je pak naložili do jednoho z člunů. Cestovatelům nezbývalo než vstoupit do velitelovy joly, kterou Maucarut pro ně poslal k nábřeží.

Na zádi lodi je už čekaly pohodlné kajuty v blízkém sousedství kabiny kapitánovy a Khasjimu bylo na jeho žádost povoleno, aby směl spát v chodbě před Chandosovou kabinou.

U přistávacího schodiště kapitán Maucarut přijal osobně své hosty. Byl v parádní uniformě, neboť byl pozván na večeři ke guvernérovi. To byla také příčina, proč Gloaguenovi určil tuto hodinu k vstupu na loď.

„To mi spadl kámen ze srdce," oddychla si paní O'Molloyová, když se její noha dotkla paluby francouzské lodi. „Dokud jsme byli na zemi, viděla jsem všude jen a jen nebezpečí."

A pak, jako by se náhle rozpomněla na své britské sebevědomí, pozdvihla k očím lorňon a přejela kritizujícím pohledem své nejbližší okolí. Tato inspekce ji asi uspokojila.

„Kapitáne, jsem opravdu nadšena vším, co kolem sebe vidím," řekla. „Víte, že pořádek na vaší lodi je vzorný a že vaši lidé vypadají pěkně?… Na mou věru člověk by myslil, že se octl na britské lodi! … Ani bych tomu nevěřila, kdybych to neviděla na vlastní oči… Je to tak pěkné, jako byl odpoledne koncert vaší hudby … Ta také v ničem nezadala výkonu plukovní hudby našich střelců … Opravdový zázrak!"

„Vždyť přece nejsme divoši nebo nevzdělanci," odpověděl jí kapitán svým nevrlým způsobem.

Majorka, které bylo tak nečekaně předhozeno její skutečné mínění, na chvilku zaváhala, ale nikoli nadlouho.

„Divoši? … Ale kdepak, jak bych si mohla myslet něco takového," odpověděla s nejlíbeznějším úsměvem. „Ovšem vy jako světa znalý člověk jistě víte, kapitáne, že mezi Angličany a ostatními národy je přece jen jakýsi odstup."

„Zajisté, paní O'Molloyová, znalost světa a lidí mě už dávno poučila, že Angličané zůstali trochu pozadu za kontinentem," odpověděl Maucarut. „Své námořníky trestají bitím, k chudině byli a jsou tak tvrdí a necitelní, že tisíce chudáků je nuceno každoročně se vystěhovat, nechtějí-li zemřít hlady. A s národy, kterým Anglie vnutila svou nadvládu, zachází tak, že v těchto zemích následuje povstání za povstáním. Za sto let nedokázala naklonit si Indii a již po dvě stě let nedovede uspokojit požadavky irského lidu. Amerika slaví jako nejvýznamnější ten den své historie, kdy se jí podařilo odloučit svůj osud od osudu Anglie, a Austrálie se snad již zítra bude řídit americkým příkladem … Ano, již dávno vím, že je jakýsi odstup mezi Angličany a ostatními národy světa!"

Paní O'Molloyová byla více než překvapena takovou nečekanou odpovědí. Nikdy ji ani zdaleka nenapadlo, že by se nějaký cizinec mohl považovat za stejně vyspělého jako Angličan, a teď najednou uslyšela, že někdo se dokonce odvažuje stavět nad Angličana. Chtěla se pustit do slovního souboje s takovým odvážlivcem, zdrtit ho, roztrhat, ale kapitán jí unikl, když se vážně poroučel:

„Omluvte mě, prosím, pro dnešek jsem očekáván u guvernéra a už jsem se stejně opozdil. Zítra můžeme pokračovat, bude-li vám libo."

Naloďování vojska bylo v plném proudu. Velké převozní prámy tažené parními čluny chrlily vojíny na palubu po stovkách. Mužové se pak hned rozbíhali do svých ubikací, aby se za chvíli znova objevovali na palubě, kde jim byla vydávána už připravená síťová lůžka.

Po skupinách námořní pěchoty následovaly čety četníků, které měly být vyloděny na Marquesách.

V deset hodin večer bylo naloďování skončeno návratem dovolenců druhé skupiny, kteří se dostavili na nábřeží přesně na minutu.

Za dvě hodiny poté, právě o půlnoci, se vrátili i ti námořní a vojenští důstojníci, kteří se zúčastnili večeře u guvernéra. Potom vše odešlo spát a jen krok hlídek rušil hluboké ticho, které zavládlo na lodi.

Muž na hlídce právě odtloukl na lodním zvonu druhou ranní hodinu, když stráž hlásila člun u boku lodi. Palubní důstojník se naklonil přes zábradlí a volal:

„Ahoj, vy tam! … Co chcete?“

„Hlídkový celní člun! … Přivážíme vám muže, opilého a bez šatů, který byl nalezen spící na chodníku. Podle tetování na rukou a prsou se zdá, že je to váš námořník. Jméno *Junona* se alespoň v jeho tetování opakuje nejmíň pětkrát.“

Důstojník přiložil píšťalku ke rtům a hvízdl.

„Šest mužů ke schůdkům! … Spustit a podívat se!“

Rozkaz byl splněn ve třech minutách. Celní člun přirazil ke schůdkům a dva námořníci se naklonili do člunu nad nehybnou hmotou zabalenou do pláště.

„Je to Camberousse,“ zvolali oba námořníci skoro zároveň.

„Na palubu s ním,“ velel důstojník.

Námořníci se chopili spáče za paže ,a nohy a vynesli ho v mžiku na palubu, kde ho opatrně položili jako nějaký pytel peří.

„Do želez!“ rozhodl palubní důstojník.

I tento příkaz byl vykonán tak rychle, jako by záleželo na každé vteřině.

Ted byl na palubě *Junony* už i ten poslední opozdilec a loď mohla vyplout.

Stalo se tak ve čtyři ráno, když na palubu vystoupil objednaný pilot, mnohem dřív, než se probudil první z našich cestovatelů. Fregata plula rychle po proudu Danaie a saigonské domy brzy zmizely za její zádí v ranní mlze.

Když se dostali za mys sv. Jakuba, lodivod sestoupil do svého parního člunu, který do této chvíle byl ve vleku fregaty. Právě odrazil od lodi, když palubní hlídka nalezla v sudu na přídi balík obsahující

úplnou námořnickou uniformu a donesla jej poddůstojníkovi vedoucímu skladiště oděvů.

Podle inventárního čísla se snadno zjistilo, že je to stejnokroj Camberousse, který však spal v podpalubí v železech a dosud se nezotavil natolik, aby mohl vysvětlit tento tajemný a neobvyklý případ.

Ale můžeme si představit, jakými žerty a vtipy Marseillana zahrnuli jeho soudruzi, když se zase objevil na palubě ve službě. Podle jedněch byl Camberousse čaroděj a kouzly dokázal dopravit na palubu své věci, jejichž ztráta by ho jinak byla přivedla před válečný soud. Druzí zase soudili, že Camberousse prostě zešílel z radosti, že dostal pět hodin volno, a hlavně že měl v kapse pět zlaťáků. V šílenství prý se sebe svlékl oděv a nahý doplaval do města, kde se celý večer procházel a banketil v rouše Adamově.

Camberousse sám si zapamatoval jen velmi málo z onoho pamětihodného večera. Věděl, že pil jihofrancouzské, madeirské i šampaňské víno, anglické pivo, kmínku, whisky, džin, rum a ještě mnoho jiných kořalek ve společnosti zdvořilého a vzdělaného domorodce, s kterým se sešel v nějaké saigonské vinárně. Ale to bylo také všechno, nač si dovedl vzpomenout. Nechápal, jak ho mohli

najít nahého na chodníku. Spícího! to ano. Po takovém tahu a tolika výborných nápojích to přece není nic divného! Snad ho pak oloupili nějací darebáci, kterých je v každém přístavu plno. Ale proč? Vždyť všechny své peníze utratil v době, kdy ještě věděl, co dělá. To ostatní už platil ten roztomilý Anamita. Jestliže mu chtěli vzít uniformu, proč ji pak vrátili na loď?

Tahle nerozluštitelná hádanka ho soužila tak, že posmutněl a pohubl.

Kdyby byl mohl být svědkem jednání mezi kapitánem Maucarutem, vojenským velitelem a palubním důstojníkem odpoledne tohoto dne, byl by se snad rozpomenul a pochopil, že ta nejzapletenější hádanka mívá obyčejně velmi prosté řešení.

Vojenský velitel přiběhl na můstek ve chvíli, kdy Maucarut dával instrukce palubnímu důstojníkovi.

„Kapitáne," oznamoval vojenský velitel, „musím vám ohlásit, že moje stráž chytila na palubě cizího člověka, domorodce, když chtěl vniknout do skladiště potravin. Je to bud nějaký malajský míšenec, nebo Papuánec, protože je černý jako bota a nemluví ani francouzsky, ani anglicky, vůbec žádnou srozumitelnou řečí. Nelze z něho dostat jediné srozumitelné slovo."

„Není to některý z nakládačů uhlí, který nedopatřením zůstal na palubě?"

„Ne. Palubní mistr říká, že ho nezná, a nezná ho taky nikdo z topičů."

„Pak je to nějaký ubožák, který si myslil, že se dostane zadarmo do Singapuru nebo do Kantonu! Kdyby tak věděl, kam jede!"

Vojenský velitel naléhal na rozhodnutí, co s tím člověkem.

„Do želez!" odpověděl Maucarut a pokračoval v rozhovoru s palubním důstojníkem.

10.

NÁMOŘNÍ SOUD

Před sedmdesáti dny *Junona* vyplula ze Saigonu a tato plavba byla nejklidnější a nejšťastnější ze všech jejích dosavadních poutí. *Junona* byla kdysi proslavena jako nejrychlejší loď francouzského válečného námořnictva. To v době, kdy byla ještě plachetní fregatou. Z původních vlastností neztratila nic, ale pokrok ji připravil o slávu. I ona sice dostala šroub a parní stroj, dokonce o devíti stech koňských sil, ale jen proto, aby za nepříznivého větru mohla plnit svůj nový úkol. Stala se vojenskou dopravní lodí. Plula stále ještě pod plachtami a svou „lulku“, jak říkali námořníci, rozdýmala jen čas od času, když nebyl vítr nebo když vítr foukal proti nařízenému jí směru. Však také neměla nikdy naspěch. Nebyla hltačem kilometrů a mil, jako jsou obchodní parolodi, jejichž kapitáni musí umět vysvětlit třebas jen jedinou ztracenou hodinu a nikdy nesmějí zapomínat, že čas jsou peníze, „time as money“. Byl to takový lodní penzista, který ví, že toho a toho dne přijde důchod a ten že mu zajistí chleba.

Junona proplula již Molukami, Torresovou úžinou, oddělující Novou Guineu od Austrálie, a daleko za její zádí už zůstalo Šalomounovo souostroví i ostrov Vanikoro, smutně proslulý smrtí Lapérousovou. Na Marquesách se chvíli zdržela před přístavem Nuka-Hivou, kde vylodila dvacet četníků a na jejich místo přijala dvacet jiných, kteří se vraceli domů. Na Tahiti vysadila půl praporu námořní pěchoty pod velením Gerfeltovým, a to podle rozkazu, který tam na ni čekal. Další její cesta byla již stanovena otevřeným rozkazem. Skoro přesně podle obratníku Kozoroha měla plout k Velikonočnímu ostrovu, odtud do Valparaísa, kde se naloží uhlí, pak obeplout mys Horn a plout na sever k brazilskému přístavu Santa Catarina. Od brazilského pobřeží jí bylo určeno plout do Dakaru a potom Gibraltarskou úžinou zamířit k cíli – do Toulonu.

Žádná zvláštní příhoda nezpestřila dosud jednotvárnou cestu napříč Tichým oceánem. Zastávky v Nuka-Hivě a na Tahiti byly příliš krátké, aby se cestující mohli rozptýlit, neboť se musili spokojit takřka jen pouhým vstupem na zemi. Teplota v těchto šířkách byla

vysoká, ale nikoli nesnesitelná. Moře a obloha soupeřily od rána do večera, kdo z nich bude modřejší. Loď plula oblastí, kde jednotvárnost cesty není ničím rušena, kde se ani neobjevují velryby nebo vorvani, kde ptáci se skví jen svou nepřítomností a kde ostrov nebo ostrůvek se míjí nejvýš jednou za týden.

A tak třeba doznat, že vládcem na palubě *Junony* byla nuda, hlavně na dolních palubách, kde byly ubikace námořní pěchoty. Na souši i v době míru je život vojína naplněn činností od první do poslední hodiny; cvičení, úklid, školení, čištění zbraní i šatstva, stráže a pochůzky dopřávají málo času pro rozptýlení nebo četbu. Na palubě lodi je vojín zbaven možnosti cvičit, strážní služba mu zabírá nejvýš dvě hodiny denně a zbytek dne je nucen trávit v těsném prostoru, kde si připadá jako živý balík. Jakmile dozní budíček, svinuje své visuté lůžko, trochu přetře svou zbraň, posnídá, odchází na procházku na palubu, kde si smí vykouřit cigaretu, jestliže ještě nějakou má, a pak se už jen nudí čekáním na oběd a večeři, až se dočká chvíle, kdy zase smí rozvinout lůžko a pokoušet se o spánek. Jen málokteří čtou nebo si vymýšlejí nějaké zaměstnání, jako například vyřezávání prstenů z kostí dodávaných kuchařem, více je těch, kdo přes přísný zákaz prohrávají své příděly vína a tabáku v nějaké hazardní hře, ale většina postrádá vůbec jakoukoli pohnutku k činnosti a zvykne úplné lenosti. To snad ospravedlňuje do jisté míry pohrdavé mínění námořníků, stále zavalených úkoly všeho druhu, často i nebezpečnými, a stále ve střehu a v péči o loď a její výstroj, totiž mínění, že vojáci námořní pěchoty jsou líná prasata.

A přece i vojín námořní pěchoty dovede, když přijde jeho chvíle, probíjet se neznámými kraji, bojovat, nasazovat život. Jsou to obyčejně stateční a tvrdí mužové, které jejich služba pouze naučila umění přizpůsobit se. Není jejich vinou, že za dlouhých plaveb nemají na palubě nic na práci a že omezený lodní prostor jim brání, aby se věnovali obvyklému cvičení. Námořníci to dobře vědí, ale nijak jim to nevadí, aby se námořnímu pěšáku nepošklebovali a nečastovali ho různými „žertíky“, jakmile se jen naskytne příležitost. Jenom přísný dozor například může zabránit, aby polévka námořní pěchoty nebyla obohacována spoustou různých předmětů, jako jsou nadehtované kusy provazů, staré trepky nebo i vysloužilé

námořnické čapky. V kuchyni musí být stále stráž a ta ještě udělá nejlíp, jestli pokličku k hrnci pevně přiváže, neboť vždycky se najde někdo z námořníků, kdo vymýšlí způsob za způsobem, jak na chvilku upoutat pozornost hlídky jinam. „Vtipů“ na účet námořní pěchoty je přebohatá řada a námořníci se pokoušejí uplatnit je po celou dobu plavby, což je prostě tradiční zvyk. Důstojníci usvědčeného pachatele sice trestají, ale potají se povedenému „žertíku“ smějí.

Vždyť i oni mají pramálo rozptýlení kromě věčného whistu, který se nakonec také znechutí. Ti nejlepší z nich čtou, učí se cizím řečem, vzdělávají se nebo se věnují i spisovatelství a vědě. To jsou také ti nejšťastnější. Ostatní, a těch je většina, si odbudou svou službu na palubě a pak ubíjejí čas, jak se dá, a žijí jen jediné touze, aby loď brzy přistala v nějakém větším přístavu.

Kapitán Maucarut se na moři nenudil nikdy. Byl ve svém živlu, zajímal se i o ty nejmenší podrobnosti lodi i života na lodi, všeho si všímal a staral se o blaho svých „velkých dětí“ víc než o svou zábavu a rozptýlení. Jeho zaměstnání mu nebylo jen řemeslem, nýbrž skutečně povoláním. I on měl svou zálibu, ale ta souvisela přímo s jeho povoláním. Věnoval se studiu meteorologie a mořských proudů a v *Námořní revue* se objevovaly dva nebo tři jeho příspěvky ročně. To vše bylo víc než dost, aby naplnilo jeho život. Proto jeho tvář vždy vyzařovala spokojenost a při této jeho plavbě zvlášť, neboť měl přece na palubě přítele Gloaguena.

Pod kapitánovým drsným zjevem a chováním se krylo dobré srdce a vytříbený cit pro druhé. Proto se nijak nemrzel, že kromě přítele Gloaguena má ještě další hosty. Jeho znalost lidí a jejich slabostí mu pomohla zvládnout i složitou a výstřední povahu majorčinu; nejdříve jí ovšem dal rázně najevo, že on si nedá vyrvat z rukou právo velitele lodi. Zároveň však dovedl vystihnout a ocenit dobré stránky její povahy, a proto si paní O’Molloyové vážil, zvláště když poznal její starostlivost a péči o obě děti plukovníka Robinsona. A tak, ačkoli ji vždy nemilosrdně usadil, když její britská nadutost začínala vystrkovat růžky, jednal s ní s vybranou zdvořilostí.

K Florry byl otcovský i pozorný zároveň. Chandos se mu líbil pro svou otevřenost, upřímnost, povahovou pevnost a živou obraznost, Paul-Louis pro vážnost a praktičnost. Plukovník Hugon pak byl

zábavný společník, který vždy dovedl vysypat z rukávu nějakou tu rozmarnou historku. Jen major O'Molloy požíval výsady, že šel kapitánovi na nervy, a to jak pro svou manželskou poslušnost, tak i pro své věčné nářky na nevyléčitelná játra a pro stejně nevyléčitelnou nestřídmost v pití.

Major kapitánovu chladnost bud vycítil, nebo mu líp vyhovovala společnost kamarádů z mokré čtvrti v jídelně důstojníků, protože tam trávil všechen čas, který mu ponechávalo léčení jeho věčné žízně v kabině.

Na zádi fregaty život tedy míjel více než vyrovnaně. Paul-Louis hltal technická díla, která mu půjčoval kapitán, a pomalu se stával odborníkem i v oboru stavby lodí a jejich moderní strojní výbavy. Chandos si získal už na dvacet přátel mezi námořníky a pod zvláštním vedením Coédicovým se zasvěcoval do umění plachtařského' a kormidelnického. Stal se vlastně jakýmsi dobrovolným plavčíkem a k jeho naprosté spokojenosti chybělo jen to, aby se změnily lodní předpisy a on se směl plně zařadit do' lodní služby. Florry a paní O'Molloyová chvílemi četly, chvílemi provozovaly hudbu a velmi často poloseděly, pololežely na svých lehátkách ve stínu závěsné plachty, obklopeny kruhem důstojníků, jemuž vždy předsedal plukovník Hugon a někdy na krátkou chvíli kapitán Maucarut. Některého večera si společnost i zatančila, zvláště ve dnech, kdy se na palubě neobjevila kapela pana Rétyho, která jinak z přídě horní paluby zasypávala hladinu Pacifiku bohatými kadencemi Meyerbeerovými a Rossiniho – aby nevyšla ze cviku.

Pan Gloaguen starší plně využíval volného času k podrobnému studiu kandaharské plakety. Rozluštil už všechny nápisy a znaky, pokud byly alespoň trochu zachovalé, a celkově došel ke stejnému závěru jako plukovník Robinson. Střed plakety vyprávěl znaky klínového1 písma o potopě světa nebo jiné podobné zátopě v pradávných dobách a byl úplně shodný se záznamem na cihle z Ninive v Britském muzeu. Chaldejský původ plakety byl tedy nesporný. Ve znacích na okraji plakety se archeolog domníval poznávat znaky druidského zvířetníku, což mu bylo důkazem, že chaldejská a starokeltská civilizace mají stejný původ. Byl tak dokonale přesvědčen o historické průkaznosti svého objevu, že svým

nadšením nakazil celé okolí. Dokonce ani Paul-Louis se neodvažoval zchlazovat otcovo nadšení vtipy – snad i on začínal uznávat cenu a užitečnost archeologie.

Jen Khasji se nezměnil a nepřestával vrhat na plaketu pohledy pramálo přátelské. Pan Gloaguen to brzy postřehl, a proto, třebas věrnému Indovi plně důvěřoval, přece jen se od vzácného nálezu nikdy neodlučoval, ba dokonce s ním i spal.

Ostatně tragické události, z nichž pramenila Khasjiho nenávist k tomu kousku zlata, patřily už dávno minulosti… Saigon a tím Indii opustili již před dvěma měsíci a byli od nich odděleni tisíci mil a propastí oceánů. Pod nohama měli palubu pevné francouzské lodi a kolem sebe, kromě oblohy a moře, celou malou armádu hrdinů a oddaných přátel. Pomalu bledla i pouhá vzpomínka na dřívější úklady a nebezpečí a zároveň vzrůstaly pochyby, zda to všechno nebylo přece jen dílem pouhé náhody. Nakonec to dopadlo tak, jak se obyčejně stává. Minulost byla zapomenuta a city všech srdcí těžce zkoušené rodiny se upínaly jen k šťastnější budoucnosti.

Chandos přicházíval mezi ostatní pouze k jídlu a pravidelně přinášel nějakou historku z přední části lodi, kam se cestující jen málokdy podívali. Při snídani tohoto dne vyprávěl o chudáku, kterého mu bylo velmi líto.

Byl to černoch nebo snad míšenec, který se zdál kromě toho ještě duševně méněcenný. Celou cestu trávil v podpalubí se železy na nohou. Jen obden a někdy až třetího dne ho vyváděli na palubu.

Pouze na ‚krátkou půlhodinku, po níž musil zpátky do podpalubí. Byl jen kost a kůže… Však: také jeho způsob cestování byl pramálo pohodlný … Celý den ležet na prkenné podlaze v okovech! Jaký zločin asi spáchal, že se mu dostalo takového trestu?

„Je to ten člověk, který se vplížil neoprávněně na palubu a byl přistižen teprve na širém moři, když se chtěl vloupat do zásobárny," vysvětloval Maucarut. „Předpis pro válečné lodi v takovém případě stanoví, že takový pachatel musí být držen ve vězení až do příjezdu lodi ‚k cíli, kde je postaven před válečný soud."

„A to bude ve vězení za tak hrozných podmínek po celou plavbu?" ptal se Paul-Louis, který měl soucitné srdce a který se bouřil při pomyšlení na tolik bídy.

„Pravděpodobně,“ odpověděl mu kapitán s námořnickou tvrdostí, kterou si ani neuvědomoval.

„Ale, veliteli, to přece je hrozné! … Tak mučit člověka, který je snad vinen jen tím, že je zaostalý a hloupý. Odsoudit ho k plavbě kolem světa v podpalubí s okovy na nohou, a to bez soudu a bez slyšení jeho obrany! … Něco podobného přece není ke cti francouzského národa, v tom mi jistě dáte za pravdu.“

„Ach, veliteli, tak se mi zdá, že i Francouzi dovedou být tvrdí a necitelní,“ bodla paní O’Molloyová celá šťastná, že kapitánu Maucarutovi mohla oplatit stejnou mincí za jeho mínění o Angličanech.

Ale udeřila vedle. Maucarut měl dobré srdce i cit pro spravedlnost. Dosud se ještě nikdo* marně nedovolával jeho lidskosti a již při slovech Gloaguena mladšího si v duchu doznával, že je barbarstvím tak krutý trest pro cestujícího načerno, jehož zabezpečovací vazba by měla být jiná, snesitelnější. Styděl se, že vlastně on nařídil tuto vazbu, ačkoli splnil jen přísný a přesný předpis. Když nařídil, aby neznámý byl dán do želez, nepomyslil vůbec, že by bylo na místě ulehčit mu tento trest obvyklý na válečných lodích, kde se železy se seznámí každý, kdo je odsouzen k vězení v podpalubí. A potom na muže zapomněl… Je ovšem něco jiného strávit v okovech čtyřiadvacet hodin nebo několik dní, než se v nich trápit celé dlouhé měsíce. Až do té chvíle si kapitán neuvědomoval možnost rozdílné tvrdosti téhož trestu, ale zato doznal teď, že bezmyšlenkovitým vyřčením obvyklého trestu se dopustil tvrdosti a nečitelnosti, kterou mu pakl zcela oprávněně vytkla paní O’Molloyová.

„Víte, co udělám?“ řekl Gloaguenovi mladšímu po krátké úvaze. „Ještě dnes svolám námořní soud a dám před něj předvést toho nešťastníka, aby měl možnost se hájit. A vás hned ustanovuji jeho obhájcem!“

„Mne, kapitáne?“ zvolal Paul-Louis a zrudl. „Nejsem přece právník, soud jsem nikdy neviděl, neznám paragrafy… a teď taková odpovědnost…“

„O paragrafy nepůjde, pouze o spravedlnost. Právní stránka případu je jasná: přečin nebo zločin neoprávněného vstupu na

válečnou loď. O trestu nebudeme rozhodovat, k tomu je příslušný válečný soud, a nebudeme rozhodovat ani o tom, zda jde o přečin nebo zločin. Námořní soud může jen uvážit polehčující okolnosti pro zmírnění zabezpečovací vazby. A vaším úkolem bude, abyste soud přesvědčil, že takové okolnosti tu jsou. Nebo vám snad bude milejší, když tento úkol svěřím do rukou prvého dobrovolně se hlásícího obhájce z důstojníků nebo mužstva, jak je u námořního soudu na lodích za plavby zvykem?“

„Přijměte, bratránku,“ s úsměvem vybízela Florry. „A jestliže nám kapitán Maucarut dovolí, abychom byli přítomni soudu, rádi si vás poslechneme, to vám slibuji.“

„Vezmi to!“ volal Chandos. „Bude to zajímavé, až budeš bojovat proti starému copu!“

„Na mou čest, nemám odvahu odmítnout,“ prohlásil konečně mladý inženýr. „Ale jen vy budete mít na svědomí, veliteli, jestliže se soudu představím jako mizerný advokát.“

„A my?“ ptala se Florry.

„Jednání u námořních soudů jsou veřejná,“ odpověděl jí kapitán. „Dokonce si troufám opatřit vám čestná místa.“

Dívka nadšeně zatleskala. A zdálo se, že i paní O’Molloyová živě vítá výhled na nečekané rozptýlení. Ostatně její city sdíleli nejen společníci kapitánova stolu, nýbrž brzy i všichni na lodi. Námořní soud na lodi za plavby je vzácný případ a tento soud bude tím výjimečnější, že bude svolán ve prospěch hloupého černocha.

Paul-Louis byl představen vojenskému veliteli a ten mu dovolil, aby se dorozuměl s vězněm o obhajobě. Kapitán Maucarut zatím zařídil vyklizení a úpravu velkého sálu, který se již za dvě hodiny poté změnil v soudní síň.

V pozadí stál dlouhý stůl pokrytý zeleným suknem a s křesly pro senát. Před tímto stolem byl na jedné straně stolek pro obhájce a na druhé pro zástupce žaloby, prokurátora. Pak ještě několik lavic pro čestné hosty a za nimi prázdný prostor pro diváky.

Přesně ve tři hodiny Florry a paní O’Molloyová ve velké toaletě zasedly na čestná místa, vedle nich pan Gloaguen, major O’Molloy, plukovník, Hugon a větší počet důstojníků. Místo prokurátora zaujal první námořní poručík; z *Junony* a za ním se do> sálu začali tlačit

poddůstojníci a námořníci. Z vojínů námořní pěchoty přišlo jen několik jedinců. Dveře i okna sálu zůstaly otevřeny.

Paul-Louis zaujal své místo poslední. Soud pák hned zahájil řízení. Skládal se ze tří námořních důstojníků, jednoho poddůstojníka a jednoho námořníka. Předsedou byl kapitán lodi. Byl dán pokyn, aby byl uveden obžalovaný.

Mezi dvěma námořníky vstoupil do soudní síně zbídačelý a vyzáblý člověk; černé pleti, zpola nahý a zpola se halící v hadry. Usadili ho na stoličku před obhájcovým stolem. Byl to černoch, mulat nebo snad domorodec žluté pleti, pokrytý od hlavy k patě nesmytelným nánosem sazí a uhelného prachu? Těžko říci. Byl odpudivě špinavý, černé vlasy mu spadaly až přes oči a brada se ježila nepěstěným vousem. Jeho trup a údy měly pevné svaly, ale ty se teď na vyhublém těle rýsovaly jen jako napjaté provazce. Hlavu měl skloněnou, zrak bez lesku a spodní ret pokleslý; zdálo se, že nejeví nejmenší zájem o to, co se děje s ním a okolo něho.

Paul-Louis se vyčítavě zadíval na vězňovy průvodce, když šli kolem jeho stolku. Pomyslil si, že mohli vězně umýt, a připravoval si v duchu zanedbaný stav vězňův jako jeden bod obhajoby. V zamyšlení si nevšiml, že jeden z průvodců zatím poodešel ke stolku prokurátorově a cosi mu hlásil.

Vtom již předseda zahajoval řízení:

„Obžalovaný, povstaňte a řekněte nám své jméno a příjmení.“

Muž se nepohnul. Vojín vedle něho ho zvedl ze stoličky. Předseda opakoval dotaz po jméně, ale odpovědi se zase nedočkal.

„Mluvíte anamitsky nebo nějakou jinou řečí?“ ptal se jeden ze soudců v čistém saigonském nářečí.

Vězeň zůstal němý.

Paul-Louis se zvedl a přihlásil se o slovo:

„Nabyl jsem dojmu, že obžalovaný rozumí jen několika málo francouzským slovům. Zdá se, že se jmenuje To-Ho a že byl nosičem uhlí v Saigonu. Jen se divím …“

Předseda mu dal pokyn, aby zatím přerušil obhajobu, a udělil slovo zástupci žaloby.

„Soudím, že pan obhájce nám chce na prvním místě vytknout nemožný stav vězňův, pokud jde o tělesnou čistotu. Konstatuji, že již dříve byl několikrát učiněn pokus vězně umýt a že i dnes před zahájením soudu byl tento pokus opakován, což mohu dokázat svědky, bude-li třeba. Zde vidíte ubohého člověka, pokleslého na těle i na duchu. Ale já tvrdím, že to všechno je jen maska kryjící kdovíjaké zločiny. Vezměte džber vody a ten ubohý člověk se změní v šelmu, v divokou kočku, která se bude bránit zuby i drápy, aby se jí nedotkla jediná kapka. Snad by si rozrazil lebku o podlahu paluby nebo o stěny vězení, kdyby se tak stalo. Proč? Tak se ptám slavného soudu! To, čeho se dopustil zde, není třeba skrývat, protože to ví celá loď. Jeho špína je zřejmě jen obranou proti zjištění jeho totožnosti. Tu totožnost my z tohoto místa zjistit nemůžeme, i kdyby ten muž byl vydrhnut třebas doběla. To dokáže jen válečný soud, a ještě jen po dlouhém pátrání, které však jednou objeví, že muž zde před námi je těžký zločinec. Proto žádám, aby v jeho případě byl plně dodržován předpis o zabezpečovací vazbě podezřelých zločinců, jako se dělo až dosud!“

Po těchto slovech zástupce žaloby usedl a předseda dal slovo obhájci.

Paul-Louis byl ve svízelné situaci. To málo, co se od vězně dověděl, již řekl, a předem připravenou obhajobu, kterou chtěl opřít o žalostný zjev vězňův, a tak zapůsobit na soucit přísedících senátu,

tuto obhajobu mu zástupce žaloby rozbil dřív, než se dostal k slovu. Co teď? Na chvíli zaváhal a zůstal stát u svého stolku beze slova. Ale jen na chvíli. Zadíval se na ubožáka před sebou a dobré srdce mladíkovo jako by napovídalo mozku obhájcově.

„Slavný soude, pan zástupce žaloby správně přirovnal našeho vězně k divoké kočce. Ale co je to divoká kočka? Tvor bez rozumu! Já pak tvrdím, že i ten zanedbaný člověk před námi je tvor bez rozumu. Nejsem obhájce z povolání, ba nejsem ani právník. Proto neznám zákony, ale tolik vím, že žádný soud na světě by neodsoudil člověka, který nemá dostatečně vyvinutý rozum a tedy není odpovědeň za své činy. A to je případ našeho vězně. Vloudil se na palubu naší lodi. Já však tvrdím, že ve skutečnosti ani neví, jak se na loď dostal. O způsobu jeho příchodu na loď se jen odvažuji dohadovat. Všichni víme, a vy to víte líp než já, že domorodí nosiči uhlí rádi s sebou vodí své zaostalé soukmenovce, aby ti za ně pracovali, zatímco oni někde v úkrytu plachty na palubě nebo záchranného člunu vyčkávají dobu, kdy se jde pro výplatu, o kterou své hloupé bratry okrádají. Náš vězeň je jistě jeden z těch vykořisťovaných ubožáků. Svému vykořisťovateli se na lodi asi někam zatoulal a ten ztratil o něho zájem, jakmile měl v kapse peníze. Tak se asi náš ubožák dostal na loď. A že se pokusil ukrást nějaký suchar v zásobárně? To je ta divoká kočka pana zástupce žaloby! I ta na dálku vycítí potravu, má-li hlad, a žene se za ní ne rozumem, nýbrž pudem! Můžeme upřít takovou dávku pudu ubožákovi, který po rozumové stránce je na úrovni zvířete?

Pan zástupce žaloby správně řekl, že našemu soudu nepřísluší odsoudit tohoto člověka. Já k tomu jen dodávám – řekl jsem to již – že žádný soud na světě neodsoudí člověka, který je člověkem příliš málo. A vidíte, byl již odsouzen a odpykal si víc než dva měsíce trestu, a jakého trestu! Či samovazba v podpalubí s věčnými okovy na nohou není snad trestem? Podle mého soudu to je hrozný trest, jestliže trvá sedmdesát dní! Odvažuji se přirovnat jej k trestu v kládách v podzemí zámků starých feudálů! Lze namítnout, že to není trest, že je to platný předpis! Ale počítal tvůrce toho předpisu vůbec s možností, že zajišťovací vazba v okovech a ve vlhkosti lodního kýlu bude trvat půl roku? Já tvrdím, že nikoli, poněvadž pak by to byla

stvůra, která by neobstála ve společnosti lidu, jehož heslem je lidskost. Že lidskost je vůdčím motivem francouzského člověka, toho nejlepším důkazem je právě tato loď, na níž jsem hostem. Nikdy jsem nespatřil, aby někdo z vedoucích jednal s podřízenými nelidsky. A také jsem neslyšel jedinou stížnost v tomto směru, třebas mnohdy nechtě vyslechnu od pracujících na lodi mnohý projev radosti i žalosti. A právě v zájmu, aby tato lidskost vládnoucí na *Junoně* nebyla poskvrněna jediným činem příčícím se lidskosti, náš soud jistě rozhodne spravedlivě. Domnívám se, že pro splnění předpisu O‘ zabezpečovací vazbě viníka, který bude předán v Toulonu válečnému soudu, stačí zabezpečit ho stráží a že je možno mu dovolit pohybovat se ve dne na zdravém vzduchu na palubě, popřípadě mu i poskytnout příležitost, aby si svůj každodenní příděl potravy zasloužil prací! Snad všichni na této lodi jsou – právě tak jako já – přesvědčeni, že zbavit člověka možnosti, aby byl prospěšný celku, je také trest, poněvadž tím je člověk zbaven lidské důstojnosti! Ten ubožák zde je sice člověk mdlého rozumu, ale proč by nemohl pomáhat dovážet uhlí ke kotli? Takové práci je zvyklý, tu zastane …“

Tím Paul-Louis skončil. Senát se radil šeptem a po dvou nebo třech minutách předseda ohlásil výsledek hlasování. Bylo jednomyslně rozhodnuto, že vězeň nebude ani na noc poután okovy a že ve dne může pracovat, bude-li to jeho vůle, při dopravě uhlí nebo čištění lodi. Senát však při svém rozhodnutí odmítl posoudit, zda tak řečený To-Ho je nebo není odpovědeň za svůj čin vzhledem k duševní méněcennosti, protože takové rozhodnutí přísluší pouze válečnému soudu.

Paul-Louis tedy vyhrál, ale zároveň byl taktně upozorněn, že ve své obhajobě zašel příliš daleko …

Asi za dva dny se Florry ptala Gloaguena mladšího, co je s jeho klientem. A ráda uslyšela, že To-Ho se ochotně chopil práce a pracuje v topírně.

„Vida,“ vzpomněl si Chandos, „to mně připomíná, že jsme se ještě nepodívali do strojovny. Kapitáne, dovolíte nám to?“

„Nemám námitek,“ souhlasil Maucarut. „A jestliže půjdou i dámy, hlásím se za průvodce.“

Dámy jít chtěly, a tak Maucarut se hned po obědě postavil v čelo pětičlenné skupinky a vedl ji po lehkých železných schůdcích dolů do strojovny. Vedoucí strojník byl na návštěvu asi předem upozorněn, neboť čekal již na návštěvníky u paty schodiště. Byl to mladý ještě člověk, vysoký a štíhlý, klidné a energické tváře, jemuž odpovědnost propůjčila důstojnost ve vystupování a pracovní prostředí skoupost na slovo.

Uctivě pozdravil dámy a nabídl jim své služby.

„Zde jsou písty," začal vysvětlovat kapitán, když stanuli na železném můstku nad pracujícím strojem. „Náš stroj má devět set koňských sil a je zařízen na boční převod. To znamená, že nepohybuje přímo šroubem, jak tomu je u většiny moderních parolodí. Tam totiž lze šroubový hřídel umístit podle potřeby, ale u starých plachetníků, jakým je naše fregata, to není možné. Není dost místa. A tak náš šroubový hřídel je umístěn v určité vzdálenosti od vlastního stroje, který jím pohybuje prostřednictvím ozubeného převodu."

„Takový hřídel je z dobré oceli a hodně silný, že?" ptala se Florry.

„V průměru má přinejmenším právě tolik jako váš pas, slečno," odpověděl jí Maucarut. „Tím nechci říci, že váš pas by nebyl štíhlý, ale pro ocelovou tyč už je to tloušťka značná."

„To aby se hřídel nezlomil!" musila se samozřejmě ozvat i paní O'Molloyová.

„A vidíte, přece se to někdy stane," pravil kapitán. „Stačí nějaká nepostřehnutelná vada materiálu a při prudším nárazu se zlomí i tak silná tyč. Pro paroloď to znamená dosti povážlivou situaci. Pro nás by to tak zlé nebylo. Změnili bychom se prostě v plachetník, kterým jsme vlastně být nepřestali ani po vybavení tímhle strojem."

Potom sešli z můstku ke kotlům, které se skvěly vyleštěnou ocelí i mědí, svými pláty, kohoutky a manometry. Zde bylo děsné vedro, které dva větráky, sající vzduch zvenčí, zmírňovaly jen nepatrně. Přímo pod šachtami větráků se ještě dalo dýchat, ale již o jeden metr dále se návštěvníci dusili. Zdálo se však, že topičům dusivé vedro nevadí, byli tu ve svém živlu.

Když společnost došla k mřížím prostranství před topeništi, několik topičů právě přiváželo uhlí. Byl mezi nimi i To-Ho. Pozorovali ho se zájmem, ale on jako by si neuvědomoval jejich přítomnost. A byl černější a špinavější než kdy dřív.

„Slyšela jsem, že někdy dochází k výbuchu kotlů," ozvala se majorka. „Kdyby se nedával pečlivý pozor na tlak páry, mohli bychom vylétnout do povětří jako při výbuchu prachárny, že, kapitáne?"

„Asi tak. Ale náš vedoucí strojník, pan Hubert, je ve službě tak pozorný a pečlivý, že něčeho takového se obávat nemusíme."

„Ručit za správný tlak páry, to je přece má povinnost, veliteli," skromně mu odpověděl vedoucí strojník. „Ale stejně je dost nepředvídaných vlivů, ,které mohou způsobit výbuch parního kotle. Jist člověk není nikdy a může dělat jen jedno: bdělostí zmenšit počet různých škodlivých vlivů na nejmenší míru."

„Ale to se divím, že dnešní doba pokroku ještě nedokázala vynalézt něco, co by takové nebezpečí úplně odstranilo," namítla paní O'Molloyová a zadívala se přitom na místo, kde stál Paul-Louis.

„Kdyby šlo o nebezpečí jednoho a předvídatelného druhu," odpověděl jí mladý inženýr, který jejímu pohledu dobře rozuměl, „pak by to byla pro dnešní techniku hříčka. Ale jsou případy, kdy se ve stěně kotle náhle objeví trhliny a pukliny, někdy zase z některého paliva se při spalování tvoří prudce výbušný plyn, jindy po poměrně krátké době stěny kotle nevydrží ani menší tlak, než pro který byly určeny. Špatný materiál, vnitřní neviditelné kazy slitiny, slabost nebo špatné usazení některého nýtu, propálení stěny v topeništi, výskyt pyritů v uhlí, to všechno jsou další nepředvídané, zhoubné vlivy, s kterými dnešní technika bojuje, ale které brzy, jak doufám, určitě úplně vyloučí. Zatím člověka může před nimi chránit jen lidská bdělost … A to jsem se ještě nezmínil o výbuchu, k němuž může dojít při ucpání komínu. Četl jsem, že na kterési lodi vybuchl kotel, když do komínu spadl z lanoví námořník …"

„Br … vy ale umíte člověka potěšit. Až mi naskočila husí kůže! Tak se zdá, že kdykoli člověk vstoupí na palubu nějakého parníku, musí být připraven na výlet do povětří. Florry, pojďme hned pryč, než nás tyhle zmítající se a vzdychající páky vyhodí do vzduchu!"

„Jen klid,“ s úsměvem krotil Maucarut paní O’Molloyovou. „Tak zlé to přece jen není! A na naší lodi se můžete spolehnout na pana Huberta, který své věci rozumí …“

S lopatou v ruce a opřen o železnou stěnu strojovny, nový topič byl bezděčným účastníkem celé této malé technické přednášky.

11.

VÝBUCH

O dva dny později… Bylo několik minut po poledni a velitelský můstek byl skoro přeplněn. Kromě našich cestujících tu byli téměř všichni námořní důstojníci, neboť se blížila chvíle úkonu, který se v tuto dobu provádí na lodích každodenně a je se zájmem sledován. Vždyť i major O’Molloy pravidelně v tuto dobu přemáhal svůj všeobecný nezájem a objevoval se u schodiště velitelského můstku. Měřila se totiž poloha lodi a major si přicházel poslechnout výsledek vyhlašovaný důstojníkem denní služby. Denně jej poctivě zaznamenával do velké námořní mapy jako malý bod a jednotlivé body postupně spojoval v čáru, která na mapě vyznačovala cestu *Junony.*

Důstojníci se sextantem v ruce a skloněni nad chronometry čekali na okamžik, kdy se slunce octne na vrcholu své denní dráhy.

Bylo úplné bezvětří a dusivé vedro. Ani ten nejslabší dech vánku nečeřil vodní hladinu, která byla tak nehybná a rovná, jako by to byla hladina rtuti nebo roztaveného olova. Proto také na stěžních nebyly rozvinuty plachty. *Junona* plula jen hnána svým strojem a pruh temného kouře se za ní táhl takřka rovnoběžně se zpěněnou brázdou, kterou vyrývala do povrchu moře. V dálce, na všech hranicích prosluněné vodní pustiny, se rýsoval úplně jasný obzor.

Úder zvonu ohlásil skutečné sluneční poledne. Ihned zavládlo na můstku úplné ticho. Sextanty zamířily na obzor a důstojníci, každý ze svého místa a nezávisle jeden na druhém, měřili sluneční výšku.

Zakrátko klid a ticho vystřídal ruch a život. Sextanty mizely v pouzdrech a důstojníci odcházeli do kajut nebo do jídelního sálu.

Za pět minut poté důstojník denní služby už hlásil zjištěnou polohu lodi, kterou major O'Molloy přesně zaznamenal do svého zápisníku:

19° 51' 13'„ jižní šířky
121° 43' 17" západní délky

„Ale je to dnes vedro, kapitáne," pravila Florry Maucarutovi, pololežíc na bambusovém lehátku a malátně se ovívajíc vějířem. „Takové jsme ještě nezažili po celou dobu cesty."

„Pravda, a potrvá asi ještě několik dní," odpověděl kapitán. „Dostali jsme se do jedné z podivných oblastí, kterým se po námořnicku říká rovníkové tišiny a které jako by byly nějakou neviditelnou hradbou chráněny proti vnikání větru a vzduchových proudů. Jsou to jakési oázy, atmosférické ostrovy, kolem nichž vzduchové proudy jsou v pravidelném pohybu, ale do nichž nikdy nepronikají. Plachetní lodi se jim vyhýbají, jak jen mohou, neboť jinak by se jejich cesta prodloužila o několik týdnů nebo také měsíců. Tato tišina je jedna z nejznámějších a nejrozsáhlejších. Maury jí dal jméno kraj Zoufalství. Zvláště se jí střeží lodi plující do Austrálie s

vystěhovalci, neboť kdyby se do ní dostaly, hrozilo by jim nebezpečí, že se z ní dlouho nedostanou a že nevystačí se zásobami potravin a hlavně pitné vody.“

„Ale proč jen vystěhovalecké lodi, a ne také ty ostatní?“

„Protože lodi plující do Austrálie s vystěhovalci budou pomalu jediné plachetníky, které jezdí touto cestou. Kdysi zde bývala hojně užívaná lodní dráha, vedoucí však ne touto tišinou, nýbrž po jejích okrajích, ale dnes bych se vsadil, že tu projede nejvýš pět lodí za rok. A vystěhovalecké lodi jsou vždy hojně obsazené – to aby dopravní společnost na každé cestě hodně vydělala – a pro velký náklad lidí mívají jen nejnutnější náklad potravin a vody. Proto by se dostaly do velkého nebezpečí, kdyby se jejich cesta prodloužila třeba jen o několik týdnů … Nám ovšem takové nebezpečí nehrozí. My kraj Zoufalství necháme brzy za sebou, díky našemu šroubu …“

„Ale kde je Chandos?“ vzpomněla si najednou paní O’Molloyová, protože věděla, jak je hoch chtivý každého zeměpisného poznatku. „Už jsem ho neviděla aspoň hodinu.“

„Je tamhle v záchranném člunu. V knihovně objevil francouzské vydání Robinsona Crusoea a čte je tam. To, že listy knihy už nedrží pohromadě a nějaký snad také chybí, mu pravděpodobně nevadí.“

Jako na potvrzenou dívčiných slov se na člunu poodhrnula ochranná plachta a Chandosova hlava se objevila asi ve stejné výši, jako byla na můstku skupina rozmlouvajících. Hoch si prostě z člunu pořídil čtenářský salónek jen pro sebe.

„Kapitáne!“ volal. „Byl jste někdy na Robinsonově ostrově?“

„Na Robinsonově ostrově, hochu?… To je, nemýlím-li se, ostrov Juan Fernandez a od toho nejsme právě teď daleko. Dnes je tam peruánská trestanecká osada … Jednou na cestě do Limy jsme tam musili zajet pro uhlí, a jestliže naše spotřeba paliva bude stejná jako v posledních dnech, nevylučuji, že tam zamíříme i teď.“

„Ale já nemluvím o ostrovu Juan Fernandez,“ pohrdavě namítal Chandos. „To je přece ostrov Alexandra Selkirka, skotského námořníka … Já měl na mysli skutečný ostrov Robinsona Crusoea!“

„Ten jsem samozřejmě na svých cestách nikde nespatřil,“ smál se Maucarut. „Můžete mi snad udat jeho zeměpisné souřadnice?“

„To je právě ta potíž," zvolal Chandos. „Podle Defoea ostrov leží nedaleko ústí Orinoka a mohl by to tedy být některý z ostrovů v Karibském moři. Ale to je nesmysl, protože tam není žádný ostrov, který by odpovídal Defoeově popisu … Kdyby byl, už by se to dávno vědělo, poněvadž Robinsonův pobyt na něm by…"

Chandos nemohl dokončit. Kdesi v nitru lodi se ozval dutý výbuch, po kterém celou lodí otřásl záchvěv následovaný novým, jasnějším třeskem. A pak se můstek zahalil v oblak páry, která se sykotem unikala ze všech pojistných záklopek a jen zvolna se zvedala k bezmračné obloze.

„Vybuchl kotel!" zvolala zděšeně paní O'Molloyová.

„Nemyslím," chladnokrevně jí odpověděl kapitán. „To bychom zde asi už nestáli. Pára uniká z pojistných záklopek a z kohoutů, které tam dole otevřeli právě proto, aby k výbuchu kotlů nedošlo … Jdu se tam podívat sám … A vy," obrátil se k důstojníkovi majícímu službu na můstku, „neprodleně zařiďte, aby vchody do strojovny byly obsazeny strážemi. Každý smí ven, nikdo dovnitř!"

V několika vteřinách řetěz stráží odřízl přístup ke strojovně. Kapitán Maucarut již sestoupil po železném schodišti a zmizel v propasti dýmající oblaky páry.

Když se za čtvrt hodiny opět objevil na palubě, byl vážný a v jeho tváři se zračila starostlivost.

„Byl to skutečně výbuch," pravil důstojníkovi, který se k němu naklonil, zřejmě pln úzkosti, „ale kotle jsou nedotčeny, neboť když se šroub zastavil, Hubert dal ihned vypustit páru a ulít ohně. Nedovede si však vysvětlit, co bylo příčinou výbuchu, ke kterému došlo někde na zádi lodi. Poslal svého náměstka Bundeschutze, aby to zjistil, protože sám se nechce vzdálit od kotlů, aby nedošlo ještě k horšímu neštěstí. A mne nechtěl pustit ke šroubové komoře. Mohl jsem jen zjistit, že nikdo ze strojovny nepřišel o život, že nikdo není vážněji raněn … Bundeschutz mi přijde hlásit, až zjistí, co se vlastně stalo. Ať jde rovnou ke mně."

Pak Maucarut zamířil na záď a naladil tvář k úsměvu, když pravil k svým hostům, kteří se shlukli kolem něho:

„Neznepokojujte se! Nehrozí žádné nebezpečí!"

Těch několik slov stačilo, aby se do všech srdcí vrátila důvěra. Kapitán pak: vešel do velkého sálu, prošel jím a zavřel se ve své kajutě.

Když osaměl, otevřel pokladnu, vyňal z ní nějaké papíry, dvě nebo tři. mapy a se svého stolku vzal dalekohled, sextant, chronometr a přenosný kompas. Vše vložil do cestovní brašny a přidal několik kousků prádla. Pak ze zásuvky psacího stolku vyňal revolver, pečlivě jej nabil a vsunul do kapsy kabátu.

Když tyto přípravy skončil, usedl a čekal.

Tiché zaklepání ho brzy vytrhlo ze zamyšlení.

Byl to Bundeschutz, zástupce vedoucího strojovny, Alsasan, člověk příjemné tváře, světlých vlasů a modrých očí.

„Jak je?“ ptal se kapitán a ani jediný sval v tváři neprozrazoval jeho úzkostlivé obavy.

„Hřídel šroubu je rozdrcen těsně u výstupu. Stěna nad výstupem je očazena. Poškození bylo tedy určitě způsobeno výbuchem. Ale jestliže tam něco vybuchlo, pak jde o sabotáž! Víc jsem zjistit nemohl, protože vzniklým otvorem se do lodi valí voda…“

„Voda! … A měřil jste?“

„Ano. Podpalubí je již zatopeno do výše osmapadesáti centimetrů. Proto jsem nemohl zjistit příčinu výbuchu.“

„Rozumím. Osmapadesát centimetrů za dvacet minut! … Takové množství pumpy nedokážou odstranit! … Děkuji vám, nikomu zatím ani slovo! Až půjdete teď zpátky, řekněte důstojníkovi na můstku, aby dal povel k nástupu všeho mužstva a všech vojínů na horní a druhou palubu.“

Strojník odešel. Kapitán Maucarut se podíval na hodinky. Ukazovaly poledne ,a pětatřicet minut. Rychle cosi propočítával ve svém zápisníku a pak vzal půlarch, namočil pero do inkoustu a psal:

Rozkaz velitelův

Přesně v jednu hodinu připravte k použití všechny záchranné čluny a spusťte je na vodu. Každý člun bude vybaven třemi bednami sucharů, soudkem vína, dvěma sudy pitné vody, stem kilogramů

masových konzerv, příruční lékárničkou, plachtou, stěžněm, sextantem, chronometrem a dvěma svítilnami!

Naloďování všech cestujících, civilních i vojínů, se začne v jednu hodinu a musí být skončeno v jednu hodinu pětatřicet minut. Každý zaujme místo určené velitelem člunu a ponese přes paži přehozený náhradní oblek, nic víc. Žádné přikrývky, žádné kufry nebo balíky. Vojíni nechají na lodi tlumoky, ale vezmou s sebou zbraně a šedesát patron v opaskových nábojnicových schránách. Velitelem každého člunu je námořní důstojník určený poplachovým plánem.

Jakýkoli pokus o neposlušnost nebo o vyvolání zmatku bude nemilosrdně potlačen v zájmu záchrany všech.

Maucarut

Když kapitán dopsal a pevnou rukou připojil podpis, vyšel z kabiny a odevzdal rozkaz důstojníkovi denní služby s příkazem, aby jej přečetl postupně na obou palubách a všem těm, kdo svá pracoviště zatím ještě nemohou opustit. Pak přistoupil k svým hostům, kteří se v pozadí můstku v obavách dohadovali, co vlastně znamená ten neobvyklý a znepokojující ruch.

„Dámy," obrátil se kapitán přímo k oběma ženám, „musím vám oznámit vážnou věc a doufám, že oznámení přijmete s klidem a odhodláním, které jediné mohou zvítězit nad každou nesnází… Ale předem vás na svou čest ujišťuji, že nejde o bezprostřední nebezpečí.

Zlomil se hřídel našeho šroubu. To by nebylo nic vážného, ale k zlomu došlo těsně u lodní stěny a vzniklým otvorem vniká do naší lodi voda v takovém množství, že pumpy ji nestačí odčerpávat … Musíme proto opustit fregatu, která za několik hodin zmizí v hlubinách oceánu … Naštěstí máme víc záchranných člunů, než jich potřebujeme pro všechny na lodi, a desetkrát víc času, než je nejnutněji třeba pro nerušený a dobře organizovaný přestup do člunů. Moře je klidné a snad brzy potkáme nějakou loď, která nás vezme na palubu, vás jistě, a nás ostatní alespoň do vleku. Ale máme vlastní sílu, abychom se dostali k nejbližší zemi… Proto opakuji: nebezpečí není takové, abyste ztrácely odvahu. Naopak! Záchrana závisí na chladnokrevnosti všech a na dobrovolné kázni…"

„Hurá!" vykřikl Chandos a vyhodil klobouk do vzduchu.

Zmlkl však hned, když viděl, že jeho nadšení zůstává bez odezvy. Nebyl proto ovšem méně nadšen vyhlídkou na možná dobrodružství. Jako slibný začátek tu byla plavba v člunu po Tichém oceánu v oblasti, které se říká kraj Zoufalství.

„Kapitáne, buďte ujištěn, že budeme poslušné a klidné, pokud budete vy s námi," slibovala Florry, která správně chápala situaci.

„Se mnou budete určitě!" odpověděl jí Maucarut. „Hosté na lodi mají právo na místo v záchranném člunu velitelově, jestliže ovšem nedají přednost jinému. A kromě toho všechny čluny poplují pohromadě a já se dosud nemíním vzdát funkce admirála záchranné flotily …"

Kapitán byl dobrý člověk, a proto se snažil žertem povzbudit odvahu druhých, ačkoli v srdci mu nebylo právě veselo. Tížilo ho podezření, které za chvíli nepokrytě projevil při rozhovoru s oběma Gloagueny.

„Ten výbuch, který zničil i kormidlo, byl uvážený zločin, trestuhodná sabotáž. Nevím, jaké výbušniny pachatel použil, ale na lodi plné vojska není nesnadné opatřit si dostatečný počet patron. Domnívám se, že výbuch byl způsoben střelným prachem. Ale jedno nechápu: pohnutku takového zločinu. Kdo je ten darebák, který neváhá ohrozit život šesti set osmdesáti osob? Nebo spíše šílenec, poněvadž musil vědět, že ohrožuje i život svůj! … Je zde něco, co rozumný člověk nepochopí … Ale zločinný útok se povedl a jeho následky mohou být všelijaké … Promiňte mi, že vás teď opouštím. Musím dohlédnout na přípravy k nástupu do člunů."

Byly tři čtvrti na jednu a teď už si ,každý mohl všimnout, že k mořské hladině je blíž, čili jinými slovy, že loď se potápí… Kapitán prošel obě paluby, aby se přesvědčil, že jeho rozkazu bylo porozuměno a že je přesně prováděn. Když se dostal na pravou stranu druhé paluby, z řad vojínů vystoupil člověk a šel k němu. Byl to pan Réty.

„Veliteli," pravil s neochvějnou vážností, „váš rozkaz nařizuje, aby každý vojín vzal do člunu zbraň. Žádám vás jménem hudby 6. pluku námořní pěchoty, abychom si mohli vzít s sebou své nástroje. To jsou přece naše zbraně!"

„I ten velký buben?" ptal se Maucarut a jen těžko potlačil úsměv.

„I ten, veliteli,“ stále stejně vážně odpověděl Réty.

„Souhlasím,“ povolil Maucarut a odcházel. Musil však vyslechnout ještě jednu žádost.

Když došel ke schodům vedoucím na můstek, přistoupil k němu O’Molloy a důvěrně se domlouval:

„Kapitáne, že byste neměl námitek proti několika lahvičkám šampaňského a whisky, viďte? … Vždyť přece víte, jak na tom jsem s játry.“

„Vyloučeno, majore,“ suše mu odpověděl Maucarut. „Vyloučeno zvláště proto, že budete v člunu, ve kterém pojede velitel, který zákaz vydal.“

„Ale já si vlezu třeba do člunu prvního důstojníka, jestliže vadí jen to, že bych přestupoval zákaz vám na očích. Ten mi rozumí a nebude nic vidět.“

„Dobře tedy! Pod touto podmínkou vám povoluji dvě láhve whisky, a nic víc. A k tomu vás prosím, abyste je skryl, jak nejlíp umíte.“

Major spěchal hned vysvětlit manželce, že s lítostí v srdci bude nucen jet v jiném člunu než ona. Pro zdraví se přece musí něco obětovat…

Pohrdavé přikývnutí znamenalo její souhlas.

Přesně v jednu hodinu všechny záchranné čluny byly již na mořské hladině v kruhu kolem znehybnělé fregaty, a to vybaveny přesně podle Maucarutova rozkazu. Bylo jich sedmnáct, tedy víc než dost. Zásluhu na tom měl teprve nedávný rozkaz ministerstva námořnictví, že každá státní loď musí mít tolik záchranných člunů, kolik odpovídá největšímu počtu posádky i nejvyššímu možnému počtu jiných dopravovaných osob.

Sestup do člunů probíhal v dokonalém pořádku po obou bočních schodištích a po šesti přívěsných žebřících. Paní O’Molloyová, oba Gloaguenové, plukovník Hugon, Florry a Chandos zaujali místa v menším člunu kapitánově s Khasjim a s třiceti námořníky, mezi nimiž byl Coédic a Camberousse. Major O’Molloy vstoupil do člunu prvního poručíka. Obě boční kapsy jeho ‚kabátu byly naditý k prasknutí a posádka člunu se jistě musila velmi namáhat, aby obsah kapes neviděla a nepoznala láhve whisky. Třetí člun byl největší a

byli v něm kromě setniny námořní pěchoty všichni nemocní s oběma lodními lékaři. Pan Réty se svou kapelou a s nástroji se stěží složil v pátém člunu, ve kterém kromě nich bylo ještě osm námořníků pod velením lodního praporčíka. A tak to šlo dál člun za člunem a žádný z nich nebyl přeplněn. Snad jen člun pana Rétyho, a tam toho byl vinen obrovský buben, který námořníci veslaři nepřestávali posílat ke všem čertům.

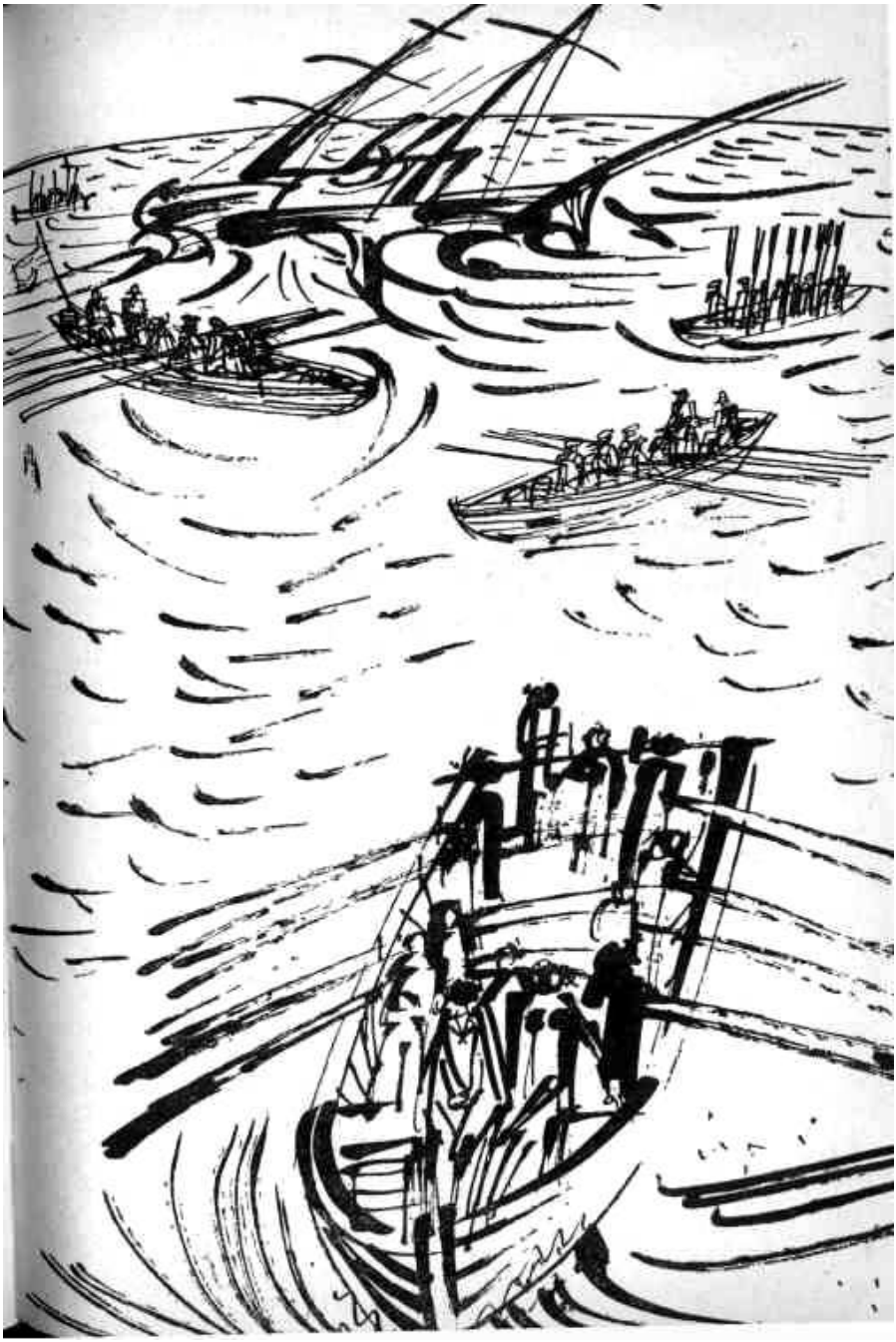
Za zářícího slunce, při nádherně klidném moři a vzhledem k takřka mechanickému pořádku, s jakým se dálo naloďování do člunů, opírajících se o temné boky majestátní fregaty, bylo těžko uvěřit, že jde o únik před hrozící smrtí. Ale *Junona* se potápěla takřka viditelně. Její nejspodnější paluba byla už zatopena.

Čluny odrážely od lodi a řadily se jeden za druhým v nevelké vzdálenosti od levého boku fregaty. Tam veslaři s pozdviženými vesly čekali na rozkaz k společnému odjezdu. Všechny čluny byly již v pohotovosti, ale kapitán Maucarut stále ještě nepronesl očekávané: Vpřed!

A tehdy se v otvoru v boku lodi, jímž se spouštívá žebřík, objevila osoba, na kterou si nikdo nevzpomněl, ačkoli byla příčinou mnohého rozruchu na lodi. Byl to To-Ho, klient Gloaguena mladšího a později dobrovolný topič. To-Ho ještě špinavější, černější, rozedranější a ošklivější než kdy dřív.

To-Ho se naklonil nad řádku člunů, jako by si z nich vybíral, a pak náhle skočil do vody a zmizel. Ale o pět minut později dvě černé paže objaly příď Maucarutova člunu, přisály se k ní jako chapadla chobotnice a pak se černá hlava vyzdvihla do výše okraje člunu a pár očí se tázavě zadíval do zraků kapitánových.

Maucarut byl zprvu překvapen a potom zrozpačitěl, ačkoli se snažil, aby si toho nikdo nevšiml. Tenhle nadpočetný cestující, jenž tak zvláštním způsobem žádal o přijetí do člunu, nebyl právě z těch, které by vybral za společníky paní O'Molloyové a Florry. Ale zároveň si uvědomoval, že není tak snadné přikázat ho do některého jiného člunu. V jeho se přece uprázdnilo místo odchodem pana O'Molloye, což byl logický důvod pro to, aby ten špinavý a ne právě libě vonící člověk byl do člunu přijat.

Rozhodnutí stálo kapitána hodně přemáhání, avšak nakonec přikývl.

To-Ho nečekal na slovní výzvu. Pažemi se vzepřel o okraj člunu a jediným skokem se octl v přídním prostoru, kde se schoulil ve snaze, aby se učinil co nejmenší. Bylo z něho vidět vlastně jen záda, ale i tak vyvolával dojem, že to není člověk, nýbrž jedna z těch hrubě tesaných nestvůr, které zdobí přídě čínských džunek.

„Vpřed!“ zavelel kapitán.

Vesla sedmnácti člunů zabrala zároveň a sedmnáct plavidel se ve vyrovnané řadě začalo vzdalovat od fregaty. Teprve teď si všichni trosečníci uvědomili své skutečné postavení a srdce se jim sevřela při tomto počátku cesty do neznáma.

Ale téměř zároveň se nad hladinou rozlehly rázné tóny Marseillaisy, které roznítily poklesávající mysli a všem připadaly jako pozdrav vzdálené vlasti. Pen Réty bystře vystihl okamžik, kdy i těm nejzaujatějším mohl dokázat užitečnost bubínků i obrovského1 bubnu, to se mu musilo přiznat.

Když tóny francouzské národní hymny umlkly a dozněly v dálce, fregata jako by se zachvěla. A pak: se její chvění stupňovalo, až se její paluby náhle roztrhly s třeskem podobným výstřelu z děla. To vzduch, který stoupající voda stlačovala a stlačovala, si prorazil cestu palubním příkrovem a uspíšil konec lodi. Fregata se chvíli kolébala na vodě, jako když postřelený pták kolísá ve vzduchu, a pak se zvolna p>otápěla.

Nejdříve zmizel její trup a pak spodní ráhna. Poté se stěžně začaly rychle nížit a nížit, až konečně bylo nad hladinou vidět už jen špičku hlavního stěžně s troj barevnou vlajkou. A nikoli dlouho. I ta zmizela a jen široké, k obzoru ubíhající kruhy značily místo, kde *Junona* klesá do vlhké propasti.

Šest set osmdesát Francouzů povstalo v křehkých plavidlech a s obnaženou hlavou doprovázelo smutné divadlo voláním: „Ať žije Republika.“

Bylo půl třetí.

12.

TOHO A KHASJI

Když všichni v člunech zase usedli, kapitán Maucarut pokynul, aby se plavidla přiblížila na dosah jeho hlasu.

„Nejbližší zemí je Velikonoční ostrov," oznamoval, když se čluny shromáždily. „Jsme od něho vzdáleni asi dvě stě mil. Jen tam můžeme doplout, jestliže se nesetkáme s nějakou lodí, která by nás mohla vzít na palubu. Ostatní tichomořské ostrovní skupiny a jihoamerická pevnina jsou pro nás příliš vzdáleny. Jestliže se zvedne příznivý vítr, můžeme k Velikonočnímu ostrovu doplout za pět šest dní. Bude-li však trvat nynější bezvětří, naše cesta se o mnoho prodlouží. Proto doporučuji všem, aby se uskrovnili ve svých potřebách, aby se šetřilo jídlem a hlavně vodou. Cestu k ostrovu znají všichni velitelé člunů, ale přesto bude jen moudré, zůstaneme-li pohromadě, loket u lokte, jak se říká. Tak si budeme moci sdělovat svá pozorování a vzájemně si pomáhat, bude-li třeba. Navrhuji, abychom se shromažďovali každého dne v půl jedné, po provedeném měření polohy, stejně jako dnes. V noci bude nutné plout se světly, abychom se neztratili jeden druhému z dohledu. Jestliže budeme tato prostá opatření zachovávat, nebojím se, že se nedostaneme k spásnému cíli…"

Krátký proslov kapitánův byl přijat pozdravným voláním ze všech člunů:

„Hurá … Ať žije velitel!"

Kapitánův návrh byl příliš moudrý a uvážený, aby byl přijat jinak. A měl bezprostřední následek, že jako kouzlem se rozplynuly obavy i těch nejzavilejších škarohlídů, že všichni začínali pevně věřit v šťastný konec neočekávaného dobrodružství. Ostatně moře bylo tak klidné, slunce tak zářivé, čluny s tak bezvadně vyrovnanými řadami vojínů, námořníků a důstojníků, že bylo těžko obávat se nějakého nebezpečí. Bylo to sice ztroskotání, ale působilo spíše dojmem výletu na člunech. Člověk je zvláštní tvor. Je citlivý k vlivům okolí a stačí mu mnohdy maličkost, aby rázem změnil své smýšlení. A to se stalo i teď. Dojem z pohledu na loď klesající do

hlubin jako by byl odvát v zapomnění; slova kapitánova byla tou maličkostí, která způsobila, že nikdo už nepovažoval situaci za povážlivou, tím méně pak za zoufalou.

A přece zoufalá byla! Když Maucarut mluvil o možnosti doplout k Velikonočnímu ostrovu a o naději, že se setkají s nějakou lodí, dobře věděl, jaká je skutečnost. Snad jen on, všestranný znalec moře a jeho záludností, správně posuzoval od prvního okamžiku skutečný stav věcí. Vždyť i on to byl, kdo podle hlášení zástupce vedoucího strojovny na deset minut přesně vypočítal dobu, kdy *Junona* klesne do mořských hlubin. Podle daných okolností dovedl zorganizovat obranu proti nebezpečí a tím vlít důvěru v srdce svěřených mu lidí, ale sám přesně odhadl skutečnost a svízele, které dosud tajila budoucnost. Nepověděl-li o tom nikomu, pak jen proto, že podle jeho přesvědčení stejně všichni až příliš brzy poznají smutnou pravdu.

Pluli k jihovýchodu. Vzdálenost prvního člunu od posledního byla nejvýš sto metrů a plavidla se pohybovala jen vesly, neboť bezvětří trvalo. Veslaři se bavili závody v rychlosti, a poněvadž dobrá nálada má právo uplatňovat se v každém postavení, přeletovaly od člunu ke člunu výzvy, pozdravy i škádlivé vtipy.

Slunce klesalo k obzoru v zlatisté čistotě, protože v ovzduší nebylo ani stopy po mlze, která by do ruda zbarvila jeho západ. V šest hodin se na člunech poprvé večeřelo a každý už obdržel potraviny podle stanovených dávek na hlavu.

Průměrně bylo v každém člunu čtyřicet úst a nutné zásoby: 240 litrů vody, 120 litrů vína, 280 kilogramů sucharů a 100 kilogramů konzervovaného masa. Při rozumných dávkách mohlo maso stačit na deset dní, suchary na dva týdny, víno a voda na dvanáct dní. Tento prostý výpočet měl hned prvního dne za následek, že maso a suchary, na lodích pramálo oblíbené, nabyly najednou příjemné chuti. Všichni jedli své příděly s potěšením a nazmar nepřišel ani drobet. A dávka vody, která se také pila s chutí, představovala větší množství, než se na *Junoně* vypilo za týden, neboť námořníci i vojíni námořní pěchoty se vyznačují tradičním odporem proti tomuto zdravému nápoji, a to i tehdy, když podle předpisu je zlepšen pravým vinným octem.

Přišla noc. Naštěstí byla vlahá, jako bývá evropský jarní den, a tak nikdo příliš těžce nepociťoval nedostatek přístřeší. Romanticky

založené povahy, jako Chandos, Florry a částečně i Paul-Louis, který poznával, že ke krásám přírody je citlivější, než sám myslil, zpočátku dokonce vychutnávali s rozkoší projížďku po klidných vodách Tichého oceánu, ve svitu souhvězdí jižní zemské polokoule. Tu a tam se v dlouhých pruzích na ztemnělé hladině rýsovala rudá světla člunů a zvyšovala kouzlo celkového obrazu. Nikdo nepociťoval tíhu samoty, ačkoli snad každý si musil uvědomovat nicotnou nepatrnost své osoby ve srovnání s nesmírností oceánu a s nekonečností noční oblohy, která se klenula nad jeho hlavou. Každý věděl alespoň tolik, že jejich plavba není bez nebezpečí, a vděčně oceňoval poměrnou pohodu této hodiny. Bylo to něco vzácného, nezvyklého a Florry již v duchu uvažovala, jakými slovy popíše své dnešní dojmy kalkatským přítelkyním, až jí k tomu listovní schránka v prvním přístavu poskytne příležitost.

Chandos, Paul-Louis a pan Gloaguen starší při výměně veslařů naléhali, aby se počítalo i s nimi. Khasji byl zatím plně zaměstnán výrobou důmyslného přístřešku pro paní O'Molloyovou a Florry; použil k tomu koberce, páru náhradních vesel položených napříč přes člun a svého nedocenitelného opasku. A dokázal skutečně pořídit pro obě ženy jakousi soukromou kabinu. K půlnoci celá mužská posádka člunu byla rozdělena na tři skupiny, z nichž jedna měla dvě hodiny veslovat a druhé dvě spát. Muži mimo službu se natáhli na dno člunu a pod lavicemi, za podušku použili náhradního oděvu a spánek na sebe nedal dlouho čekat.

Za ranního úsvitu se ukázalo, že čluny se víc rozptýlily, ale když se o půl jedné sjely k smluvenému soustředění, žádný nechyběl. Měřením polohy se zjistilo, že ujely asi devětadvacet námořních mil, ale že byly zahnány od přímé cesty k Velikonočnímu ostrovu příliš k jihu. Dokazovalo to, že jsou unášeny mocným mořským proudem směřujícím k jižnímu pólu a že s vlivem tohoto proudu se musí počítat při další cestě. Polohu změřili nezávisle na sobě všichni velitelé člunů a průměr všech měření byl přijat jako konečný výsledek. Podle něho pak byl stanoven směr další cesty, kterou nastoupili bez dlouhého zdržení.

„Mapa mořských proudů," vysvětloval kapitán Maucarut, když vystřídal muže u kormidla, „je problém, který zeměpisné vědě dá

ještě hodně práce. Zatím známe přesně jen dráhu jediného takového proudu, Golfského, té majestátní řeky v moři, která se rodí v Mexickém zálivu, dvěma rameny protíná Atlantský oceán rychlostí větší, než je rychlost Mississippi nebo Amazonky, a končí kdesi v arktických mořích. Tato mořská řeka pak unáší dvanáctsetkrát větší obsah vody než kterákoli z obou zmíněných řek …“

„Ale jak se to dělá, kapitáne, aby se zjistil směr a rychlost mořských proudů?“ zvídavě se ozval Chandos. „Vždyť tu není ani stopy po nějakém pohybu vody kolem nás, zatímco u řek se to vidí jasně.“

„To proto, že mořské proudy působí na obrovské ploše, jejíž šíři náš zrak neobsáhne, a pák že kolem nás není žádný pevný bod, který by nám pomohl pohyb rozeznat. V malém je to něco podobného jako pohyb naší země kolem osy a kolem slunce, které také nevnímáme. Prostě jde o zjev tak rozsáhlých rozměrů, že uniká našemu zraku, nikoli však našemu rozumu… Směr mořských proudů se určuje několika způsoby. Jednak tím, který nám prozradil existenci mořského proudu v těchto končinách, totiž pravidelným měřením polohy několika plavidel pohybujících se nezávisle na sobě týmž směrem ve stejné mořské oblasti. My máme sedmnáct člunů, které mířily podle kompasu k témuž cíli. A všechny se odchýlily od přímé cesty o stejný počet stupňů. To je důkaz, že nemůže jít o chybu v měření, nýbrž že je to vliv mořského proudu, jehož směr se pak už snadno určí propočtem rozdílu mezi přímou dráhou a zjištěnou odchylkou. Jindy se to dělá prostěji, ale konečný výsledek se pak může stanovit teprve po velmi dlouhé době, což je nevýhodné. Do moře se vhodí dobře zapečetěné láhve …“

„Takové, jaké do moře házejí trosečníci?“ přerušil kapitána zase Chandos.

„Ano, takové, jenže ve větším množství. V každé láhvi je papír s údaji, na kterém místě a v kterou dobu byla láhev do moře vhozena, a s prosbou, aby nálezce vyznačil na papíru místo a dobu vylovení a papír zaslal té a té vědecké společnosti. Mnoho takových lahví se zničí nárazy o břehy nebo úskalí, ale některé jsou po měsících nebo někdy i po několika letech vyloveny. Jestliže se místa odeslání a vylovení značného počtu lahví shodují, lze stanovit směr proudu,

kterým byly neseny. Tak se zjistily už existence a přibližný směr několika mořských proudů, například čínského, severopacifického a Humboldtova, což je právě ten proud, který nás odchýlil od cesty k Velikonočnímu ostrovu. Ale je ještě mnoho a mnoho jiných, které na zjištění svých směrů dosud čekají."

Tak míjel čas v poučování a v práci. Ve člunech byla dodržována přísná kázeň. Oddíly veslařů se přesně střídaly a naděje, že se trosečníci dostanou k Velikonočnímu ostrovu se stávala stále méně a méně chimérickou, ovšem za předpokladu, že se nepřihodí něco nepředvídaného. Všichni v člunech už se řídili pevnými zvyky. Námořníci střídavě vyprávěli příhody ze svého bouřlivého života. Camberousse byl jedním z nejoblíbenějších vypravěčů, byť právě nikoli nejvěrohodnější. Paní O'Molloyová a Florry čas od času listovaly ve dvou knížkách, které proti zákazu propašovaly na člun v kapsách. Chandos a Paul-Louis hodiny volna většinou prospali, neboť byli vyčerpáni prací u těžkých vesel, kterou konali nejen za sebe, ale i za pana Gloaguena.

Jen Khasji skoro nespal. A asi v pět hodin tohoto dne si všiml něčeho opravdu pozoruhodného.

Archeologa ani nebezpečí a nepohodlí v člunu neodradily od jeho oblíbeného koníčka, a tak vyňal z kapsy pouzdro s kandaharskou plaketou a snad již po tisící ji znovu pečlivě prohlížel a studoval. Pro Khasjiho, který byl prosycen nenávistí k tomu kousku kovu, to byl nesnesitelný pohled. Odvrátil hlavu směrem k přídi a spatřil zázrak. To-Ho, ten To-Ho, který se nehnul ze svého místa na přídi a byl apatický k svému okolí a ke všem, teď stál a upřeně se díval na plaketu v archeologových rukou. V jeho široce rozevřených očích se zračila směs výsměchu, žádostivosti a divoké nenávisti. Byl to výraz, který byl v příkrém rozporu s obvyklým poloblbým pohledem zanedbaného ubožáka.

Pan Gloaguen uložil plaketu do pouzdra a do kapsy a To-Ho si všiml, že je pozorován. Mžikem klesl do svého koutku a předstíral, že spí. Ale tím už nemohl uspat náhle probuzené podezření Khasjiho. Věrný Bengálec již dlouho přičítal plaketě vinu za všechna neštěstí, která postihla Robinsonovu rodinu, a teď mu blesklo mozkem, zda i zkáza *funony* nesouvisí s tím prokletým fetišem. Proč se ten špinavý

člověk, který neměl nikdy o nic zájem, najednou tak živě zajímá o zlatou destičku?… Proč se tak rychle schoulil na své místo, když vycítil, že je pozorován?… To mohlo znamenat jen jedno: že To-Ho není tím, kým se zdá! … Předstírá duševní zaostalost, ale je to jen dobře hraná role! Kdo to vlastně je a jaký sleduje cíl?… Proč ta komedie?

Khasji si položil tyto otázky, rozbíral je a došel k závěru, že domněle zaostalý Anamita není nikdo jiný než agent té moci, která se zapřísáhla, že zničí plukovníka Robinsona a celou jeho rodinu. Jistě jen on to byl, kdo výbuchem zničil *Junonu.* Jen jemu se to mohlo povést, protože špinavého poloblba si nikdo nevšímal. A poslali ho pracovat do topírny, odkud se snadno mohl dostat k hřídeli šroubu.

Co teď? Svěřit se s podezřením kapitánovi? Maucarut by se mu vysmál a pan Gloaguen také! Říci to Chandosovi? Ten by mu uvěřil, ale kdo dá na řeči romantického hocha? Ne, nezbývá jen jedno: opatřit si důkazy a tam toho nespustit z očí!

Vrhl na To-Hoa pohled a viděl, že ho ten chlap zpod přivřených víček také pozoruje. Dělal to mistrně, ale na Inda takové uskoky neplatí! Skrytý pohled Khasjimu jen prozradil, že To-Ho ví, že bude pozorován. Proti tomu byla jediná obrana: předstírat úplný nezájem o darebáka. A Khasji začal svůj plán hned provádět. Obrátil se k přídi zády.

Ale To-Ho věděl též, že vzbudil podezření, a zdánlivý Indův nezájem ho neoklamal. A tak byl zahájen souboj lsti mezi dvěma rovnocennými protivníky, souboj tím podivnější, protože tichý a nenápadný. Oba soupeři se však od té chvíle nespouštěli na okamžik z myslí a z dozoru. Oba stejně mistrně hráli svůj nezájem o druhého, ať už jedli, veslovali, pozorovali moře nebo jen zaháleli …

Oba si byli také vědomi marnosti svého zápasu. To-Ho nezměnil nic na své roli přiblblého člověka, kterému je vše na světě jedno; ovšem čas od času nedokázal potlačit záchvěv očního víčka, obočí nebo rtu a ten ho prozrazoval. Khasji zase byl k soupeři stále obrácen zády a tak okázalý nezájem musil být protivníkovi víc než podezřelý.

Trvalo to už dva dny a dvě noci. Okolí tichých soupeřů nic nepozorovalo, a přece přímo před jejich očima se rozvíjel vyčerpávající boj lsti dvou mužů.

Na konci druhého dne, čtvrtého od zkázy *Junony*, byl na všech člunech s hrůzou zjištěn děsivý fakt, že voda a víno ubývají rychleji, než se počítalo. Byla to vina rychlého vypařování pod účinkem tropického slunce. A úbytek byl nemalý, celá pětina obsahu.

Dávky tekutin byly sníženy a trosečníky začala v suchém vzduchu, prosyceném solí, trápit žízeň. Naštěstí příroda jiným způsobem nahradila ztrátu, kterou trosečníkům způsobila. Kvečeru se totiž zvedl vítr, který dovoloval vztyčit stožáry a napnout plachty. Ted čluny pluly rychlostí dvanácti mil za hodinu bez pomoci vesel. Vydrží-li vítr, mohou se dostat k Velikonočnímu ostrovu za osmačtyřicet hodin. Muži, kteří měli usednout k veslům, využili získaného času, aby ulehli a spali.

Minula půlnoc a zdálo se, že kapitán Maucarut u kormidla je jediný bdící člověk v člunu. Nebylo tomu tak. Temný stín, před zrakem Maucarutovým krytý plachtou, se tiše plazil mezi spáči, až se dostal k místu, kde spal pan Gloaguen poloopřen o stěžeň.

Tím stínem byl To-Ho, který došel k názoru, že i Khasji podlehl únavě a spánku.

To-Ho ulehl vedle archeologa a dlouhou dobu zůstával bez pohybu.

Pak se jeho ruka jako had plazila do výše, až spočinula na Gloaguenových prsou. S obratností cvičeného kapsáře vsunul To-Ho prsty do náprsní kapsy archeologovy, aby se zmocnil tobolky s plaketou. Ale tu jiná ruka sevřela zlodějovo zápěstí a držela je ocelovým stiskem.

Ta jiná ruka patřila Khasjimu. Ind předvídal, k jakému pokusu svede jeho soupeře tma. Využil tmy také a přemluvil pana Gloaguena staršího, aby si s ním vyměnil nejen místo, ale i kabát a klobouk. Chandose požádal, aby na chvíli usedl na příď člunu blízko „toho umouněnce“. Hochovi musil povědět, oč jde; pan Gloaguen se na nic neptal, snad už byl příliš ospalý.

Poučený Chandos sehrál svou úlohu mistrně. Neusedl na příď člunu, jak si přál Khasji, nýbrž pod záminkou pátrání po ztraceném noži se stále pohyboval sem a tam před místem, kde se choulil To-Ho, čímž mu bránil v jakémkoli výhledu pod nebo nad lavicí.

Tak se podařila výměna míst mezi Khasjim a Gloaguenem, a když se Chandos posléze vrátil na své místo, pan Gloaguen s indickým turbanem na hlavě už spal doopravdy. Nebylo divu, že To-Ho padl do léčky.

„Tak jsem tě přece dostal, darebáku,“ zasyčel Khasji To-Hoovi do ucha, když pro jistotu druhou svou rukou sevřel pevně jeho šíji. „Už předevčírem jsem poznal, že hraješ komedii s námi se všemi!“

To-Ho neříkal nic. Snad se domníval, že udělá nejlíp, když bude pokračovat v roli idiota. Ale to už mu nemohlo prospět, byl chycen při činu, který neodpovídal duševní méněcennosti.

Chandos nespal. Kdo by také čekal klidný spánek u romantického hocha, když nedaleko něho mělo dojít k závěru napínavého dobrodružství.

Jakmile se pod stožárem ozval hluk a Khasjiho zasyčení, Chandos byl skokem u kapitána Maucaruta, kterému krátce pověděl, co se stalo.

„Tady jsou provazy,“ řekl mu kapitán. „Vezměte je a vzbuďte Coédica. Spolu s ním pomozte Indovi zločince spoutat a uložit ho na

jeho místo na přídi. Dokážete-li to tak, že nikoho neprobudíte, pak jste pašáci!“

Stalo se, jak si kapitán přál, a nebylo to nic nesnadného. Krátce předtím, než se oba hoši připlížili pod stožár, To-Ho se rozhodl, že se osvobodí násilím, a Khasji byl nucen ho trochu přiškrtit. To-Ho mohl být proto snadno spoután a nepozorovaně, pomalu odtažen na příd.

Ráno ovšem se všichni velmi brzy dověděli, co se v noci událo. Coédic nedokázal mlčet před soudruhy, zvláště když ho o mlčení nikdo nežádal. A tak noční příhoda byla hlavním a skoro jediným předmětem rozhovorů a dohadů po celém člunu. Na Khasjiho se mnozí obraceli s dotazy, ale on nepromluvil. Měl nápad a při první vhodné příležitosti požádal kapitána o souhlas k jeho provedení. Maucarut se usmál a přikývl.

Khasji šel k To-Hoovi, kterému umně zauzlené provazy bránily pohybovat rukama i nohama, a vytáhl z kapsy břitvu v pouzdře, kus mýdla a nůžky. Břitvu a mýdlo zatím odložil stranou a nůžkami začal stříhat hustou, špínou slepenou kštici spoutaného. Pak obětoval značnou část svého denního přídělu vody, namydlil To-Hoovi tváře a začal ho holit.

To-Ho ležel tiše, předstíral bezvědomí. Zato ticho nebylo kolem něho, neboť námořníci, kteří se sem seběhli jako diváci, provázeli vtipy téměř každý tah břitvy. Měli také proč vtipkovat, čemu se divit. Podoba domnělého černocha se měnila účinkem břitvy jako zázrakem.

Nejdřív se ukázalo, že To-Ho není vůbec černoch, ani míšenec, ani Anamita, nýbrž nejspíše Ind. Jeho pleť byla bronzového nádechu, ale světlejší než pleť Khasjiho. Černocha z To-Hoa dělal nejen nános uhelného prachu, ale ještě vrstva nějaké černé barvy pod ním. Ani tím však maskování neskončilo. Tu a tam na tvářích byly pod vrstvou černé barvy slabé nánosy sádry, které byly obratně naneseny na tvář tak, že úplně měnily její rysy.

Zde Khasji narazil na vážnou překážku své další práce. Vrstvy uschlé sádry držely na tvářích jako přilepené, ale Bengálec se nemínil vzdát.

„Víš, bude tě to později trochu pálit, ale je to tvá vina,“ pravil To-Hoovi. Pak se obrátil k námořníkům:

„Hoši, skočte na záď pro hrst koudele a cestou ji dobře namočte v mořské vodě. Zbytek mé pitné vody by na rozmočení tolika sádry nestačil a pak – na takovéhle kvítko je dobré vody škoda.“

Khasji měl v mžiku k použití ne jednu, nýbrž pět hrstí koudele, mokvající mořskou vodou. Měl čas, potíral a smáčel To-Hoovi tváře skoro hodinu, než dokončil své dílo, které však stálo za čas i námahu. To-Ho zmizel. Před Bengálcem ležel docela jiný člověk.

„KraOngDinhKy, myslil jsem si to,“ bručel Khasji pro sebe. „Sice trochu jiný, ale přece jen on. KraOngDinhKy byla pochopitelně také jen maska!“

„Vždyť to je ten můj dobrodinec ze Saigonu,“ ozval se náhle za Khasjiho zády výkřik Camberoussův. „Ted už vím, jak se má uniforma dostala beze mne na loď! Neměli bychom toho darebáka trochu pověsit?“

„Mně se zdá, že je to ten člověk, co mi dal ty sapeky!“ přidal se Coédic.

„A mně zase, že je to ten muž, co překotil v Kalkatě Chandosovu loďku,“ pravil pan Gloaguen starší. „Co tomu říkáš, hochu?“

„Kdo do mne v Kalkatě vrazil, to nevím, ale KraOngDinhKy je tenhle člověk určitě,“ odpověděl Chandos.

„Tedy vrah, a proto na stožár s ním!“ horlil Camberousse.

„O tom rozhodne válečný soud,“ ozval se za skupinou klidný hlas Maucarutův. „Zvláště proto, že tenhle darebák určitě také potopil naši *Junonu.“*

Zajatec poznal, že je demaskován a odhalen, že přetvářka mu už nepomůže. Otevřel oči, oči sálající divokým žárem, který již nezakrývaly řasy zalepené uhelným prachem, a vrhl na muže stojící kolem něho pohled spíše pohrdavý než nenávistný.

13.

DRAMA V BOUŘI

Den uplynul bez zvláštních událostí. Ale ta z minulé noci a z časného rána bohatě stačila jako podnět k mnoha rozhovorům.

A byli to především hosté kapitána Maucaruta, kteří stále a stále probírali podrobnosti všech podivných příhod, které znali. Jaký měl vlastně To-Ho podnět pro neustávající úklady proti dětem plukovníka Robinsona? Když se mu podařilo zavraždit plukovníka – byl-li skutečně původcem tohoto zločinu – proč ta neutuchající zášť proti nevinným dětem? A kdo to vlastně je ten To-Ho? Člověk, o němž cestovatelé věděli, že mluví plynně čtyřmi jazyky, třebas teď se tvářil, že nedovede mluvit skoro vůbec, který byl stejně doma v Kalkatě jako v Saigonu a který musil mít velmi dobré technické znalosti, takže to nemohl být prostý domorodec! A jaké národnosti vlastně byl? Byl to Ind, Anamita, Malajec nebo Afgánec? Gloaguen

starší se klonil k názoru, že Afgánec, a to nejen podle určitých rasových znaků, nýbrž hlavně pro ten zájem o kandaharskou plaketu.

Když porovnali všechna pro i proti a dali dohromady, co každý z nich věděl o podivných náhodách kolem plukovníka Robinsona, když všechny skutečnosti i dohady prodebatovali a zvážili, došli k přesvědčení, že To-Ho je vykonavatelem nebo snad i duší podivné a tajemné msty. Velmi pravděpodobné bylo, že To-Ho zavraždil plukovníka a že dopravil brýlovce do ložnice jeho dcery. Že byl původcem útoku na Chandose v kalkatském přístavu a původcem potopení sampanu na Danai, o tom také nebylo pochyb. Stejně zřejmé bylo i to, že To-Ho začal u Coédica s pokusem dostat se na palubu *Junony*, což se mu podařilo později, když opil Camberousse a ukradl mu uniformu.

Ale byl to on, kdo zničil kormidlo fregaty a zavinil její zkázu?

Toto podezření bylo dosti oprávněné, neboť proč jinak by se byl vloudil na palubu *Junony?*

Zde však bylo něco, čemu se dalo jen těžko uvěřit. Vždyť tím činem by se byl To-Ho vydával sám témuž smrtelnému nebezpečí, které určil těm, které pronásledoval svou záští!

Ale to nebyl jediný temný bod případu. Když už toužil po smrti Chandosově a Florrině, proč volil vždy pro své úklady nepřímou cestu, v níž nejen nebyla jistota úspěchu, ale která nadto vždy byla nebezpečná i pro něho? Proč nezaútočil přímo, ať již dýkou, nebo střelnou zbraní, když k tomu měl tolik vhodných příležitostí?

Tato poslední otázka byla tak těžko zodpověditelná, že Gloaguen starší, kapitán Maucarut a plukovník Hugon při jejím rozboru došli jen k závěru, že toho ubožáka snad viní i ze zločinů, které spáchal někdo jiný, a že jen náhodná shoda okolností je příčinou jejich podezření.

Khasji takové nejistotě nepodléhal. Spíše se divil, proč To-Hou nebyl za své zločiny odměněn šesti kulkami do hlavy a proč se nadělá tolik cavyků s jeho zajišťováním na přídi člunu. S tímto řešením byl tak málo spokojen, že zajatce nespustil ani na chvíli z dohledu a ustanovil se jeho dobrovolným žalářníkem.

A tak se stalo, že asi ve tři hodiny odpoledne toho dne Khasji zpozoroval, jak ve vězňově zraku pojednou zasvitl záblesk vítězství.

Sledoval směr To-Hoova pohledu a viděl, že jím je maličká černá skvrnka hyzdící modř oblohy nedaleko slunečního disku. Tuto skvrnku pozoroval i kapitán Maucarut a zdálo se, že mu působí vážné starosti, neboť se co chvíli díval na malý aneroid, který vytahoval z náprsní kapsy.

Asi ve čtyři hodiny vítr náhle ulehl a bylo nutno se opět chopit vesel. Vzduch bez pohybu se stal nesmírně těžkým nebo alespoň to každému připadalo, protože se projevovaly obtíže při dýchání. Čím více slunce klesalo k obzoru, tím rudější a krvavější barvy nabývalo, až konečně zmizelo za černou kupou těžkého mraku. To již mluvilo jasnou řečí: schyluje se k bouři.

Příznaky byly tak neklamné, že kapitán Maucarut nařídil rozdělit večerní příděl o půl hodiny dřív a dal z plachet pořídit nouzový kryt na přídi i zádi člunu, takže nekrytý zůstal jen střed, kde po obou bocích seděli veslaři.

Dobře udělal, že spěchal. Začalo to ve chvíli, kdy zmizelo slunce a na oceán padl šedivý, jako olovo těžký plášť noci. V tom okamžiku se kdesi v dálce ozvalo protáhlé, ostré kvílení, hrozné, nevylíčitelné. Nebylo cítit sebeslabší pohyb vzduchu, a přece moře se pojednou rozvlnilo, pak zazmítalo a rozbouřilo. A již tu byl prvý nápor hurikánu, který rozechvěl vzduchové vrstvy do sykotu, kvílení a burácení. A za jeho úderem vzápětí následovaly vysoké, nebetyčné vlny.

Maucarutovi stačil jediný pohled, aby poznal, že zápasit není možné, že lze před hurikánem jen prchat, dát se jím nést. Nařídil, aby se přestalo veslovat, a dal nouzovým krytem z plachet opatřit i střed člunu. Pak už se mohl starat jen o jedno: řídit člun tak zručně, aby jediná vlna na něj nenarazila z boku a aby se nikdy vlny nesrazily nad ním, neboť pak by se člun naplnil vodou a potopil. Běda, nebyla to věc snadná! Stokrát, tisíckrát bylo nebezpečí za*žehnáno,* a hned se zase objevovalo v nové podobě. Každá minuta mohla být tou poslední! A tak tomu bylo po dlouhé hodiny této děsné noci.

Člun zachránila jeho lehkost, ale hlavně všestranná zručnost, nepřemožitelná vůle a klidná vyrovnanost kormidelníka, kterému jako by tato hra se smrtí působila rozkoš. S rukou na kormidlové páce a se zrakem upřeným přímo před sebe Maucarut vždy dokázal v

pravý čas takřka neznatelným pohybem udržovat člun ve směru letících vln a vyhýbat se vodním propastem, když se před člunem rozevřely jejich hltavé a nenasytné chřtány. Ještě štěstí, že hurikán se hnal stále týmž směrem, že nešlo o vířivou smršť, v této oblasti Pacifiku ostatně vzácnou, které neodolá žádné plavidlo nekryté palubou.

Za svítání zuřivost vichřice trochu zeslábla a začalo drobně pršet. Byl to tichý, vytrvalý déšť, který brzy promočí až na kůži. Lidé na člunu toho však pramálo dbali po minulých deseti hodinách, kdy vlna za vlnou je zasypávala prškami slané vody a kdy stále bylo nutné vodu z člunu vylévat. Hustá mlha deště zužovala pole viditelnosti do okruhu nějakých dvou set metrů a vše kolem se utápělo v šedavém přítmí clony drobounkých vodních kapek, kterými vítr bičoval rozbouřenou mořskou hladinu pod pětačtyřicetistupňovým úhlem. Koldokola provlhlého člunu nic než mokrá šeď. Ani stopa po druhém člunu. Pohltilo všechny moře? … Nebo byly bouří rozehnány? … To nikdo nevěděl.

Ale lidé v člunu o tom ani nepřemýšleli. Byli příliš znaveni a vyčerpáni. Bylo jim, jako by ta věčná voda rozpustila všechny jejich myšlenky v absolutní lhostejnost. Byli hnáni vpřed slepou a nezdolnou silou. Kam? … A jak dlouho ještě? … To nikdo nemohl říci, a tak nakonec už nikdo na nic nemyslil…

Od chvíle, kdy zeslábl vítr, vysoké vlny zmizely, ale moře nepřestávalo bouřit. Člun se kymácel z boku na bok i zepředu dozadu tak prudce, že cestující musili být stále ve střehu, aby nebyli vrženi na souseda. Paní O'Molloyovou a Florry musili k lavici přivázat. Bylo vyloučeno pokusit se o otevření beden s jídlem nebo soudků s nápoji. Každý takový pokus by byl asi znamenal ztrátu všeho.

Bylo také nemožné určit nynější polohu člunu vzhledem k zatažené obloze. Trosečníci mohli jen trpně čekat na konec, ať již bude jakýkoli. Maucarut usoudil, že vítr a vlny je nesou k jihozápadu rychlostí dvaceti mil za hodinu. To znamenalo, že se trosečníci vzdalují od Velikonočního ostrova, místo aby se k němu blížili.

Uklidnění – lze-li tak nazvat údobí stálého kymácení na všechny strany – trvalo asi šest hodin. Pak přestalo mrholit a vypukla nová bouře, naštěstí jen obyčejná bouře, a nikoli hurikán. Trvala tři dny s

přestávkami, které však nikdy nebyly dlouhé. Kdyby člověk umíral i na trvalé otřesy, pak by v člunu nezbyl nikdo živý!

Naštěstí jedno z nedlouhých uklidnění druhého dne bylo takové, že se mohli trochu najíst a napít. Všichni už to potřebovali, neboť byli vyčerpáni únavou, promočením a nedostatkem spánku. Coédicovi, který byl ze všech nejsvěžejší, se podařilo jen s velkou námahou zarazit pípy do sudu s vodou a do soudku s vínem a otevřít bednu se suchary. Rozdělili si skrovné posílení, jak to jen šlo, a sotva se trochu najedli, už tu byl nový výbuch bouře.

Příští den, osmý od katastrofy *Junony*, se stal dnem hrozné události. K ránu vítr poněkud ulehl a nastal příhodný okamžik k rozdělení potravy. Coédic podělil trosečníky suchary stejným způsobem jako včera a chtěl pokračovat v rozdílení nápojů. Tu však zjistil, že jak sud s vodou, tak i soudek s vínem jsou prázdné. Někdo v noci otevřel kohoutky píp a všechna tekutina vytekla … Stopy po víně na podlaze pod pípou soudku s vínem jasně prozrazovaly, že nejde o náhodné povolení spár, nýbrž o záměrný čin! Byla to nenahraditelná ztráta. I kdyby se teď bouře opravdu utišila a člun mohl znova nastoupit cestu k Velikonočnímu ostrovu, trosečníci nemohli ani na chvíli doufat, že se tam kdy dostanou bez zásoby vody. Jejich dosavadní útrapy mohly vyvrcholit jen smrtí – a to hroznou smrtí žízní!

Zjištění této nenapravitelné škody vyvolalo u všech, a hlavně u námořníků, nepopsatelné ohromení, které se však změnilo v šílený vztek, když Khasji nečekaně prstem ukázal na svázaného To-Hoa jako na původce tohoto jejich neštěstí. Bosé nohy spoutaného byly vzdáleny od kohoutků obou píp jen několik centimetrů … Mohl tedy prsty nohou kohoutky otočit a tím dovršit dlouhou řadu svých dosavadních zločinů.

„Ten tedy nás připravil o vodu a vydal nás napospas smrti!“

To-Ho přijal Khasjiho obvinění s vítězným úsměvem, tolik odlišným od obvyklého tupého výrazu jeho tváře. Ten úsměv – to bylo jasné přiznání!

A To-Ho se nespokojil s přiznáním němým. Poprvé od chvíle, kdy byl objeven na *Junoně*, otevřel ústa, aby pronesl souvislou řeč, a

to v tak čisté franštině, že by se byl za ni nemusil stydět ani vědec Gloaguen.

„Ano, vy psi," pravil, „já to byl! Já, váš nepřítel i soudce, který vás odsoudil k smrti vyhrazené vzteklým psům! … Já vyprázdnil vaše sudy, abyste pochcípali žízní, jestliže nechcípnete nadbytkem vody mořské!"

To-Ho doprovodil svůj vtip ďábelským úsměvem, a změřiv si všechny v člunu pohledem, pokračoval:

„Mysleli jste, že mě můžete držet v podpalubí v železech jako nějakého otroka. A mysleli jste, že mě spoutaného jako berana dovezete před nějaký ohavný soud! Mne – vykonavatele Alláhovy vůle! Zatím Alláh vydal v mé ruce vás, vás všechny. Nemohlo být jinak! … Že zemřu stejně jako vy? … To si jen myslíte! Na Syna sedmého ráje čeká slast sedmého Alláhova nebe, smrt je mu odměnou kdežto vy se smrti bojíte, protože tušíte, že se budete navěky věků smažit v nejspodnější džehenně jako všichni nevěřící psi, kterými …"

Hromadný výkřik vzteku mu nedovolil domluvit. Námořníci byli zprvu ohromeni nečekanou změnou, která se udála s přihlouplým topičem, pak i trochu zvědavi, co všechno se dovědí, ale takovou urážku nesnesli. Pěsti se zvedaly a námořníci postupovali k přídi …

„Do vody s ním!" ozval se návrh, když se vřava vzteku poněkud utišila.

„Ano, ať jde do svého ráje! … Na smrt!"

Několik námořníků se vrhlo na spoutaného, zasypali ho ranami a zvedli.

„Klid, slyšíte? … Patří před soud!" zahřměl hlas Maucarutův.

Ale bylo ho dbáno stejně málo jako zákroku mladého Gloaguena, který se snažil prodrat námořníky k přídi. Kdosi ho srazil na lavici, a když povstal, byl čin již dokonán. Paul-Louis už jen zahlédl tajemného mstitele na vrcholu vlny, která ho unášela stejným směrem, jako letěl člun, jenže mnohem rychleji. Jen chvíli mohl pozorovat tělo na hřebenu vlny. Nová, vyšší vlna mu hrůzné divadlo zastřela…

Obě ženy byly tak vyčerpány únavou a horečkou, že vůbec nevnímaly drama, které se právě odehrávalo nedaleko od nich. Byly

skoro v mdlobě a snad by si v této chvíli neuvědomily ani vlastní smrt.

Námořníci považovali čin svých druhů za spravedlivý trest, kapitán Maucarut chápal pohnutku „svých velkých dětí“, archeolog dřímal a jen Paul-Louis byl do hloubi srdce rozhořčen nad tím, čeho se stal svědkem.

„Khasji,“ oslovil Bengálce, „chápete, že vlastně vy jste vinen smrtí toho člověka?“

„A co na tom?“ klidně mu odpověděl starý vojín. „Byl to vrah a já se teď alespoň mohu dosyta vyspat.“

Jen to dořekl a již také skutečně spal. Ale nebylo mu souzeno, aby se vyspal dosyta. Oddával se spánku asi tři hodiny, když výkřik Paula-Louise ho donutil otevřít oči.

Mladý inženýr seděl u kormidla, které mu svěřil Maucarut, když poznal, že je u konce sil a že si nutně potřebuje odpočinout. Khasji viděl, jak Paul-Louis teď svírá kapitána za paži a třese jím.

Kapitáne, probuďte se!“ křičel mladý Gloaguen. „Podívejte se! … Vypadá to jako země!“

Kapitán si protíral oči a ještě poloomámen spánkem díval se směrem, kterým ukazoval Paul-Louis. Poněkud vlevo od přídě člunu spatřil temný, zvlněný pruh, který se matně odrážel od šedi obzoru. Aby se nemýlil, chopil se svého dalekohledu a dlouho pozoroval, než dalekohled sklonil.

„Země,“ opakoval chvějícím se hlasem. „Ano, myslím, že tam před námi je skutečně země… Pusťte mě ke kormidlu, hochu… Při naší rychlosti se k ní dostaneme za čtvrt hodiny … Viditelnost je špatná, a proto musíme být té zemi hodně blízko, když ji vidíme … Jen aby to nebyl klam smyslů!“

Ne, klam smyslů to nebyl. Každým okamžikem, jak se člun pod bičem zuřivé bouře hnal blíž k onomu temnému pruhu, rostla jistota, že tam vpředu je to opravdu země. Dalekohledem bylo možno již rozeznat hroty vrchů a posléze i obrubu stromového porostu na břehu.

Paul-Louis, takřka opilý radostí a nadějí, chtěl probudit otce, Chandose, Florry a paní O’Molloyovou.

Kapitán mu v tom zabránil.

„Počkejte ještě," pravil se smutným úsměvem, „kdo může vědět, zda budeme moci přistat… Já myslím, že je to málo pravděpodobné."

A prstem ukazoval na příď člunu, která se od spatřeného břehu odchylovala asi o třicet stupňů, jsouc poslušná směru větru.

To bylo velmi zneklidňující. Čím blíž se člun dostával na dohled břehu, tím víc se od něho uchyloval. Nebylo ani pomyšlení, že by spásného břehu bylo možné dostihnout veslováním. Bylo by nutné řezat vlny, jejichž prudkost v blízkosti pobřeží vždycky roste, a to znamenalo, že by člun byl rozbit dřív, než by ujel sto metrů. Měl jen dvě možnosti: bud prchat před bouří ve směru vichru, nebo ztroskotat.

Zpočátku se sice zdálo, že bouře žene člun přímo k zemi, ale teď již bylo zřejmé, že ji mine ve značné vzdálenosti. Brzy nastala chvíle, kdy temný pruh už nebyl před přídí, nýbrž po levém boku člunu, a posléze za jeho zádí, to již jen jako pouhý bod. Ještě pět minut a i ten bod zmizí v mlze …

Paul-Louis si div nezoufal. Být tak blízko země a nemoci přistat! … Kdyby byl sám, raději by se vrhl do moře a pokusil se o nemožné, než aby trpně snášel to kruté zklamání.

Kapitán Maucarut byl pod maskou lhostejného klidu ve stejném myšlenkovém stavu jako mladý inženýr, ale povinnost velela bojovat do posledního dechu o záchranu všech. Proto udržoval člun ve směru větru.

„Jestliže ten bod není mys nějakého velkého ostrova," pravil, aby utěšil sebe i svého společníka, „pak se nedá nic dělat. Jestliže to mys je, máme ještě naději…"

Byl to mys!

Byl to mys dokonce velmi protáhlý a značně vysoký. Ještě nezmizel za zádí, když se vzhled moře kolem člunu náhle změnil. Bouřlivé vlny se sice ještě stále hnaly k jihu s nezmenšenou zuřivostí, ale pouze po pravém boku člunu. Vlevo bylo moře poměrně klidné, asi tak, jako bývá v zátokách chráněných vysokými břehy.

„Ted můžete vzbudit všechny!“ pobízel Maucarut Paula-Louise. „Za chvíli jsme u břehu! …“ Přitom obratně řídil člun tak, aby jej zvolna dostal úplně z vlivu větru do klidných vod.

Zdálo se, že mu v tom pomáhá nějaký dosti silný proud směřující k západu, neboť vodní hladina se zde výrazně lišila od barvy vln širého moře.

Paul-Louis se zatím pohyboval od trosečníka k trosečníku a budil je, toho slovem, onoho zatřesením. Zpráva o blízkosti země vrátila brzy síly i těm nejvyčerpanějším.

Námořníci bez pobídky skočili k veslům … A za čtvrt hodiny se člun octl v pěkné zátoce, kde moře bylo také ještě rozbouřené, ale lehce splavné. Brzy poté pak kýl člunu zaskřípěl o písek dna nedaleko břehu.

14.

ZEMĚ!

U neznámé země přistali ve dvě hodiny odpoledne. Jako kouzlem každý z trosečníků měl najednou dost sil, aby bez pomoci druhých vyskočil na břeh, správněji řečeno do vody hluboké třicet až čtyřicet centimetrů, neboť člun se zastavil od skutečné země ve vzdálenosti asi dvaceti kroků. Co komu záleželo na promáčení! Dokonce i paní O’Molloyová odmítla návrh Paula-Louise, který se nabízel, že ji společně s Coédicem přenesou na zem. A také se sama a bez pomoci na pláž dostala. Vůbec při této příležitosti docházelo k mnoha divům a překvapením.

Vyčerpaní, vyhladovělí a před hodinou téměř již umírající trosečníci jako by pouhým dotykem s pevnou zemí nabyli nejen nových sil, ale úplné svěžesti. Po pláži se totiž rozběhli, jako když školáky propustí ze školy učitel. Snad se chtěli názorně přesvědčit, že nejsou hříčkou nějakého snu, že mají skutečně pevnou půdu pod nohama, že se opravdu dostali ze zajetí bouřících vln, jejichž jek ze širého moře doléhal až sem, a hlavně že jim nehrozí děsná smrt žízní.

Každý nejdříve pil. Vody bylo pro všechny dost v zurčícím potůčku, který plynul k moři z nedaleké pahorkatiny. Každý pil tolik,

jako by žíznil celý měsíc a jako by jeho póry nebyly po tři dny a noci zalévány tolikerou vláhou, nýbrž vysušovány žárem tropického slunce. Pili všichni. Ne proto, aby opravdu ukojili žízeň, nýbrž aby v sobě zabili přízrak žízně, který je donedávna děsil.

Pak se bud objímali, nebo si tiskli ruce, ale všichni se smáli a jeden druhého se zářícím zrakem upozorňoval na krásu zelenajících se kopců, jež věnčily zátoku. Plukovníku Hugonovi se kraj brzy zalíbil i něčím jiným. Jako náruživý lovec zde mohl použít své lovecké pušky, kterou se mu podařilo proti zákazu nejen propašovat do člunu, ale v nejhorší době i udržet v použitelném stavu. Na nedaleké skále se objevilo rohaté zvíře, lovec zalícil a stiskl spoušť. Nebyl to však kamzík, jak plukovník zjistil, když s několika námořníky doběhl k místu, kam jeho úlovek padl, nýbrž docela obyčejná koza. I ta však byla vítána. V okamžiku byla stažena, nabodnuta na rožeň pořízený z větve a za chvíli se již pekla nad velkým ohněm. Taková práce netrvá dlouho, když čtyřicet lidí přiloží ruku k dílu …

Jak bylo příjemné sušit se u plápolajícího táboráku! A oč příjemnější bylo za hodinu poté se sytit čerstvou pečení, zajídat ji sucharem a zapíjet svěží vodou.

Potom se všichni bez rozdílu zvrátili na vlahý písek, který jim už posloužil za kuchyni a jídelnu. To byl odpočinek, to byl spánek! Nikdy ani to nejměkčí lůžko nevidělo podobný!

Spali všichni a spali již skoro čtyři hodiny, když paní O'Molloyovou probudil paprsek slunce. Obloha se totiž zatím vyjasnila, temné mraky prchly někam daleko na jih a západ se rozhořel rudým zlatem.

Majorka se nejdříve důkladně přesvědčila, že nesní, a pak se její zrak nesl od spáčů kolem uhasínajícího ohně ke klidnému již moři a k pahorkům zdobeným vějíři kokosovníků.

A tehdy jí sevřela srdce smutná vzpomínka. Kde je teď manžel? … Ubohý O'Molloy! … Asi se utopil a leží někde na mořském dně … Proč jen pro ty dvě láhve šel do člunu prvého poručíka! … Ona – jeho vdova – do té chvíle nemyslela na něj, nýbrž jen na pití, jídlo a spánek! … To přece nemělo být! … Vždyť on byl tak hodný po celých těch pětadvacet let společného života! … Co jsme to vlastně

za tvory, že únava a nedostatek spánku dokáže v nás tak snadno utlumit ty nejlepší city? … Paní majorka si sebekriticky upřímně doznávala, že si na muže po celé tři dny útrap vůbec nevzpomněla, ale ani jednou! … Jaká nečitelnost! Jaká ohavnost!

Dala se do hořkého pláče. Ale nesměla by být ženou, aby se dlouho oddávala neplodnému smutku. Praktický duch jejího národa zvládl brzy výbuch bolu. Otřela si oči a začala uvažovat.

Tak tedy vdova … Ubohý major! … Měl ovšem své chyby, pil jako duha a dovedl se bavit jen o svých nemocných játrech…

Nepovedený důstojník, to se musí říci, neboť po tolikaleté službě by jinak už byl generálem … Ale měl také své přednosti! … Byl tak poslušný manžel! … A konec konců, byl džentlmen, to mu nemůže nikdo upřít! … Ubohý major! Je jí opravdu líto, že je mrtev, ale smrtelní jsme všichni, či ne? … Jestliže ona unikla smrti, je to opravdový zázrak … A smutek, to znamená černý krepový šat se závojíčkem z bílého tylu … Některým ženám sluší, jiné v tom vypadají nemožně… Ale jsou v tomto kraji obchody a krejčí?

„Kapitáne! … Haló, kapitáne! Myslíte, že tady někde nablízku je nějaké město, kde bych našla slušného krejčího?“

„Ach! … Co? … Co je? … Město? … Krejčí? … Říkala jste něco takového, paní O’Molloyová?“

„Ano. Chtěla bych vědět, kde jsme, zda je tu někde blízko větší město a …“

„O tom nemám ani nejmenší zdání… A hleďme, slunce! … Vítám tě, dobré slunce, či vlastně dobrou noc, protože už pospícháš spát! … Zítra bezpochyby bude možné změřit zeměpisnou polohu a pak uspokojím vaše pochopitelné dotazy, paní O’Molloyová. Zatím vám mohu říci jen tolik, že podle mého nijak přesného odhadu jsme asi nějakých tisíc kilometrů od Velikonočního ostrova, ale ať mě čert, jestli vím …“

„Tedy nevíte, zda je tu nějaké město?“

„Město?… Velmi pravděpodobně žádné… Dokonce by mě překvapilo, kdybychom zde našli nějakou vesnici, docela malou vesničku. Ovšem po tolika zvláštních příhodách …“

„Snad jste chtěl říci smutných, kapitáne,“ zavzlykala majorka a přitiskla kapesníček k očím. „Můj ubohý manžel…“

„Pravda… Máte pravdu, že smutných! … Vůbec jsem si nevzpomněl … Ale dosud netřeba zoufat! … Nic nedokazuje, že ostatní naše čluny ztroskotaly. Všechny byly unášeny týmž vichrem a stejným proudem! Rozhodovalo tedy jen to, jak obratně byly řízeny … Musíme se však dovědět pravdu co nejdřív! …“

Kapitán vstal a šel od skupiny spáčů ke skupině.

„Vzhůru! Vzhůru!“ volal. „Čas vyspat se budeme mít v noci…

Teď se musíme dovědět, jsme-li zde sami, nebo zda vlny zahnaly k této zemi ještě některý jiný člun.“

Námořníci si protírali oči a mnohým se zdálo, že zase slyší burácení vichru. Ale pohled na slunce klonící se k západu je brzy přivedl k plnému vědomí.

Čistily se zbraně, zkoušely se náboje a pak se všichni námořníci pod velením Maucarutovým vydali na pochod na sousední vrch, který kapitán po krátké úvaze vybral za nejvhodnější pozorovatelnu. K výpravě se přidružili i Maucarutovi hosté, poněvadž nepokládali za moudré, aby se jedni oddělovali od druhých.

Pahorek, k němuž výprava směřovala, byl nejzazším výběžkem masívu, který se táhl při břehu a kterému Maucarut již v duchu dal jméno mys Spásy. Byl jen řídce zalesněn, a tak výstup bude snadný. Na jeho vrchol se musí dostat nejpozději po hodinovém pochodu.

Nevelký oddíl zabočil do údolí otvírajícího se v pozadí zátoky a zprvu měl trochu nesnází s vysokou trávou, která zdržovala pochod. Ale ty rostliny znamenaly v jistém smyslu nečekané překvapení a zároveň byly cenným svědkem něčeho zajímavého.

Pan Gloaguen starší totiž s jistotou poznal mezi divoce rostoucími travinami trsy ječmene, ovsa a pšenice. Byly sice již zplanělé a zpola udušené okolní trávou, ale i tak znamenaly velmi důležitý nález. Jejich přítomnost zde dokazovala, že někde v sousedství jsou kultury těchto obilovin, nebo že tam kdysi bývaly.

„Ovšem s výhradou," dodával opatrnicky archeolog, „že jsme neobjevili ječmen, oves a pšenici v jejich původním stavu. Ale to je málo pravděpodobné, neboť věda už dávno zjistila, že tyto obiloviny nejsou dětmi jižní zemské polokoule. Jejich semena sem tedy musila být přinesena, a to bud lidmi, nebo větrem z nepříliš velké vzdálenosti."

„Já se obávám, že nejbližší země je odtud vzdálena tisíc kilometrů, což by znamenalo, že domněnka o přenesení větrem je nepřijatelná," namítl Maucarut.

„Nuže, pak je tato země obydlena lidmi na značně vysokém stupni vývoje nebo aspoň kdysi bývala," odpověděl archeolog na námitku hlasem, kterým obyčejně uzavíral své vědecké vývody.

A jeho vědeckou domněnku jako by potvrzoval jiný překvapivý objev. Když začali zlézat úbočí pahorku, narazili na kmeny vinné révy, jejichž průměr a rozměry svědčily o stáří přes sto let. Jejich žlutavé stonky se ovíjely kolem stromů ještě mnohem starších a prohýbaly se pod tíhou bohatých hroznů, jaké nikdy nemůže zplodit réva planá.

A hrozny byly zralé! Chandos, Coédic a někteří mladší námořníci, kteří obratně vylezli na stromy a snesli bohatou hroznovou sklizeň, o tom všechny přesvědčili. Každý s rozkoší pojídal hrozny a naplnil si jimi čepici, kapsy nebo kapesník jako zásobou pro další cestu.

„Jestliže není příliš odvážné dělat závěr z tohoto jediného ukazatele," pokračoval archeolog ve vědeckých vývodech, „pak soudím, že tento kraj byl kdysi obydlen, i když dnes už není. Tahle vinice byla určitě založena lidskou rukou, ale který člověk by jí dovolil tak obrůst plody a nesklízet je? … Kromě toho je zřejmé, že po téhle trávě nikdo nepřešel již několik let…"

Při těchto jeho slovech se v sousedním houští ozval hlomoz lámaných suchých větví a dupot prchajícího velkého zvířete. Všichni se zastavili jako přikováni k zemi.

„Divoké tele!" zvolal plukovník Hugon a vrhl se vpřed.

Jednomu z námořníků vytrhl pušku, zacílil a vystřelil. Dupot rázem ztichl.

Když přišli k zvířeti, už dodělávalo. Dostalo kulku za ucho, přímo do mozku. Bylo to malé, deseti až dvanáctiměsíční tele narudlé srsti. Ale bylo to tele divoké? To už byla jiná otázka.

Podle husté a chomáčovité srsti, podobající se spíše srsti kozí než srsti pěstěného hovězího dobytka, se dalo soudit, že to je opravdu tele divoké. Barva a stavba těla však byly stejné jako u jihoamerického skotu.

Bylo ujednáno, že tele zatím nechají zde a že bude zpracováno na večeři, až se výprava vrátí. A pokračovali ve výstupu. Tráva a křoví brzy ustoupily holé, skalnaté půdě, kde chůze byla snazší, a brzy poté se dostali nad koruny stromů, takže se jim otvíral rozhled po kraji. A za půl hodiny všichni stanuli na vrcholu kopce. Slunce právě mizelo pod obzorovou čárou a těžké stíny začínaly naplňovat prolákliny mezi pahorky. Ale obloha byla již úplně čistá, a tak zrak mohl ještě dohlédnout do vzdálenosti v okruhu tří až čtyř kilometrů. Správněji řečeno v polokruhu, neboť na severovýchodě a východě bránily v rozhledu značně vysoké pahorky. Jak kapitán Maucarut správně ještě před vyloděním usoudil, země zde vybíhala daleko do moře mysem, který Paul-Louis spatřil jako prvou známku souše. Na jižní straně mysu byla zátoka, kde přistali, na jihozápad souše pokračovala kamsi do tmy.

Ale nikde neviděli žádné známky lidského života, kouř nebo oheň. Zato zvířecí živel tu byl zastoupen hojně. A podivná věc, zdálo

se, že většina zvířat patří k domácím druhům. Byla zde stáda koz, huňatých ovcí a hejna slepic.

Dole v zátoce, nedaleko člunu vytaženého na písek, bylo možno dalekohledem rozeznat celou flotilu plovoucích kachen a kachňátek.

„Nebude nám zde chybět ani maso, ani mléko, ani drůbež a ovoce!“ poznamenal Maucarut.

„A dokonce ani chleba,“ dodal Gloaguen starší. „Ze semen zdivočelého obilí snadno vypěstujeme druhy šlechtěné.“

„S vaším dovolením, kapitáne,“ pospíšil si navrhnout Camberousse, „nebude nám chybět ani víno. Zavazuji se, že je vyrobím, a to dobré, jen jak budu mít sudy.“

„Ale zdá se, že v tomto podivném kraji chybí opravdová zvěřina,“ postěžoval si plukovník Hugon. „Copak pravověrného lovce může uspokojit hon na krávy a ovce, třebas zdivočelé? Ještě by tak chybělo, aby místo skutečné divoké se tu najednou objevila i zdivočelá domácí prasata!“

Maucarut neodpověděl ani na Camberoussovu nabídku, ani na Hugonovu stížnost. Byl zaujat něčím jiným. Obhlížel dalekohledem okolí a na jih od zátoky zpozoroval něco, co si zasloužilo pečlivého pozorování. Byl to štíhlý proužek dýmu, slabý jako provázek …

Ano, to tam byl skutečně kouř. Ale byl ten oheň, z kterého kouř vycházel, zapálen trosečníky z *Junony* nebo zdejšími domorodci? To bylo třeba zjistit. Mají nebo nemají upozornit na svou přítomnost hromadným výstřelem? O tom se teď kapitán radil s plukovníkem Hugonem, kterého odvedl trochu stranou.

Plukovník byl pro salvu.

„Jsou-li to našinci,“ pravil, „budeme alespoň mít hned jistotu. Jestliže to jsou domorodci, nemáme důvod se jich bát. Pětatřicet Evropanů vyzbrojených rychlostřelnými karabinami by si poradilo s útokem třeba i celého tisíce divochů. Ale ze zkušenosti vím, že domorodci obyčejně neútočí, pokud nejsou ohrožovány jejich životy nebo majetek.“

Kapitán byl příliš netrpělivý zvědět, kolik dalších trosečníků z *Junony* se zachránilo, než aby váhal souhlasit s plukovníkem.

Vlastně tomu bylo naopak. Kapitán potřeboval, aby plukovník souhlasil. Rozhodl se pro hromadný výstřel již v době, kdy spatřil kouř.

Plukovník se tedy vyjádřil kladně a Maucarut neotálel. Dal svým ozbrojeným silám povel nastoupit do čtverce, namířit pušky k obloze a pak se rozlehl povel: „ Pal!“

Všechny pušky třeskly zároveň. Výstřel se odrážel od skály ke skále po dobu asi dvaceti vteřin, než dozněl. Srdce všech se rozbušila, sluch zpozorněl.

Konečně po chvíli ticha, která se naslouchajícím zdála nekonečná, ač trvala jen několik minut, ozvala se vzdálená odpověď.

Trosečníkům se vydral z prsou vzdech úlevy. Ale slyš! Za prvou odpovědí přišel druhý, třetí, čtvrtý a pátý výstřel. A pak ještě šestý a sedmý …

Sedm salv jako odpověď na hromadný výstřel posádky kapitánova člunu! … To bylo sedmkrát víc, než se ještě před chvílí kdo odvažoval doufat. A naopak zase, když již nebylo pochyby, že osm člunů *Junony* uniklo hurikánu, všichni začali mít obavy o těch devět dalších. Ale i zde byla ještě naděje! Bylo přece možné, že chybějící čluny byly zahnány k nějaké jiné zemi v této oblasti nebo že dosud jsou na moři. Těm nechyběla voda a mohly tedy přečkat ještě několik dní, když se oceán uklidnil.

„Tak ráda bych věděla, zda můj muž je mezi těmi tam,“ povzdechla si paní O’Molloyová.

Ačkoli se už stmívalo, bylo jednomyslně rozhodnuto, že se hned vydají na zpáteční cestu k zátoce, aby si opatřili další zprávy. U nejbližších vysokých stromů námořníci nalámali silné větve, kterých později použili k pořízení nosítek na zabité tele. Zpáteční pochod jim trval jen půl hodiny a k zátoce se dostali dřív, než noc úplně zahalila svým temným závojem moře i břeh.

Z plachet, vesel a větví byly upraveny dva stany; docela malý pro obě ženy a velký, ač také nedostačující, pro všechny ostatní. Na nějakou objevnou výpravu dál od břehu teď v noci nebylo ani pomyšlení.

K večeři měli telecí řízky a hrozny. Po jídle nasbírali zásobu suchého dříví, aby po celou noc mohl být udržován strážní oheň. Obyvatelé velkého stanu byli rozděleni na čtyřčlenné hlídky, které

střídavě měly bdít nad stany a člunem. A pak se oba stany ponořily v ticho posilujícího spánku.

Jen kapitán Maucarut dobrovolně bděl celou noc a udržoval oheň. Kromě něho nespala i paní O'Molloyová. Té nedovolovala usnout nezodpověditelná otázka: Jsem vdovou nebo ne?

K jejímu dobru dodejme, že smuteční oblek a jeho opatření byly jen vzdálenou pohnutkou této otázky. Ted, když tu byla oprávněná naděje, byla by dala nevím co za to, aby se co nejdřív ujistila, že se její manžel zachránil.

15.

KDE JSME ?

Ráno se probudili do nádherného dne. Obloha byla bez jediného obláčku a jitřní vzduch vlahý. Zdálo se skoro nemožné pochopit, že ještě včera tato usměvavá zátoka byla bránou k hrůzám vod bičovaných hurikánem, bránou k jisté smrti.

Kapitán Maucarut si pospíšil. Již za časného svítání vypravil dvanáct námořníků s posláním, aby vyhledali ostatní skupiny trosečníků a jeho jménem je vybídli ke schůzce na jižním úbočí pahorku, který se tyčil ve vzdálenosti jen několika kilometrů od pobřeží a zřejmě byl zdaleka viditelný. Za dobu schůzky stanovil jedenáctou hodinu a jako účel zjistit chybějící a společně se rozhodnout, co pocit dál.

Maucarutova skupina vyšla v půl desáté a brala se k cíli brzy údolími otvírajícími se směrem k moři a brzy zase po úbočích vrchů patřících už ke skalnímu masívu, který končil mysem Spásy.

Cestou se znova a často mohli přesvědčit o zvláštnostech zdejšího rostlinstva a zvířectva. Nejčetnější tu byly rostliny i druhy zvířat evropského původu, ale všechny zdivočelé. Jistě sem kdysi byly dopraveny člověkem, avšak po léta a snad staletí nepěstěny, dávno již si samy vyvolily nezávislou cestu dalšího vývoje. Rostly zde řepa, mrkev, hrách, fazole, locika, cibule a vůbec všechny druhy zelenin, které známe z našich kuchyní, promíšené kapradinami, trávou a jinými divokými rostlinami panenských krajů. Duby, topoly, jilmy a

jasany tu byly sousedy palmovníku, banánovníku a indického fíkovníku. Větve obrovských oranžovníků se skláněly až k zemi pod tíhou zlatistých plodů. Švestky, broskvoně a třešně, které již dávno zplaněly, měly teď jen zakrslé plody; jejich přítomnost však byla důkazem lidské práce.

Zvířat domácích druhů zde bylo velké množství. Člověk neušel sto kroků, aby nevyplašil koně, ovci, berana nebo prase. A koldokola se ozývalo ,kdákání a kykyryký jako na nějakém evropském hospodářství. Přitom však nic nemohlo být divočejšího a tak výrazně jihozemsky nedotčeného jako zdejší kraj vysokých trav, věkovitých lián, které se ovíjely kolem ještě starších stromů, neproniknutelných banánovníkových houštin a koketních palmovníků, zdobících vlnovitá úbočí pahorků a jasně rýsujících své vějíře na pozadí modré oblohy.

Když došli k vrchu určenému za místo schůzky, dostalo se trosečníkům vrcholného důkazu, že byli vrženi do civilizovaného nebo kdysi civilizovaného kraje. Spatřili vesnici, skutečnou vesnici s

četnými domky a chatami, postavenými jednak ze dřeva a jednak z vrbového pletiva. Všechny ty stavby byly polozřícené, bez střech, zarostlé trním a trávou, některé pod příkrovem suchých větví, které na ně nanesly vichřice, ale poznatelné jako dílo lidských rukou. Jak vnějším tvarem, tak i vnitřní úpravou neměly nic společného s chatami domorodců Oceánie nebo Jižní Ameriky. Byly stavěny do čtyřúhelníku, opatřeny okny a komíny, stropními trámy a půdami, zkrátka byly to takové domky, jaké si staví pouze Evropan. A aby tyto důkazy byly ještě zpečetěny, jeden z námořníků při prohlídce vnitřku domků nalezl na pobořeném krbu hliněný hrnec, otlučený a zčernalý sazemi, ale dosud opatřený jménem výrobce, které archeolog velmi snadno přečetl: Spottiswoode, London. Tedy nějaký Angličan si kdysi v tomto hrnci vařil nepostradatelný pudink.

„Ó, hrnčířské umění, ty nedocenitelný pomocníku archeologie!“ nadšeně zadeklamoval Gloaguen starší. „Kde železo se rozpadá v prach a mizí, rozežráno rzí, kde čas smazává nápis z mramoru, tam odolává obyčejný hliněný hrnec. Hliněný střep vítězí nad staletími. Jestliže se nám dochovaly starověké mince a medaile, vděčíme za to většinou ochranným nádobám z hlíny, jestliže jsme mohli ze zapomnění vzbudit obraz nejstarších věků, pak jen díky hrnčířství… Čest jednomu z nejstarobylejších umění, umění hrnčířskému!“

Při těchto nadšených slovech vrhl vítězný pohled na svého syna, jako by mu chtěl připomenout užitečnost archeologie i archeologů. Což právě teď nápis na starém hliněném střepu, přečtený archeologem, nedal odpověď na otázku, kým byl tento kraj obýván? To musí snad stačit i takovému posměváčku, jakým je Paul-Louis.

Jenže Paul-Louis věnoval pramalou pozornost tomu, co se mluvilo kolem něho. Od okamžiku, kdy opustili údolí a začali stoupat po suché a skalnaté půdě, která se v mírném svahu táhla až k úpatí pahorku, byl plně zaujat určitými známkami, jež mu prozrazovaly geologické složení zemského povrchu. Co chvíli se shýbal, aby sebral nějaký kámen, nebo urážel skalní výstupky, používaje zadní strany sekyry místo kladiva. Jindy se opět vzdaloval od skupiny a v korytech potůčků zkoumal usazeniny, které se nahromadily na kamenitém dně …

A našel to, co hledal. Náhle se rozběhl za druhy.

„Poslyšte, přátelé, významné sdělení," volal a ukazoval na dlani podivně utvářený kus kamene, který jako by byl pokryt rzí. „To je železo a je zde přímo na povrchu."

Zpráva o nálezu byla přijata jen s malým zájmem.

„Zrnko prosa by pro nás znamenalo víc," jako by říkaly pohledy inženýrových společníků.

Paul-Louis byl takovým nezájmem nejen překvapen, nýbrž hluboce pohoršen.

„Jakže!" začal vyčítat. „Vy nechápete, že tenhle černý ‚kámen je symbolem i příslibem naší budoucnosti, naší spásy? Co byste v tomto ztraceném kraji dokázali bez železa a oceli? Vždyť byste postrádali ty nejprostší prostředky, bez kterých by nebyla možná civilizace! Klesli bychom na nižší úroveň, než jsou tichomořští domorodci, vrátili bychom se do stavu lidí z doby kamenné! … Právě tahle ruda to je, která nás udrží na výši člověka tohoto století … Abyste pochopili, uvědomte si ze zkušenosti, jak nesnadné je vyrobit jediné prkno bez pily a hoblíku, nebo bez hřebíků opravit člun, bez ocelových nástrojů vytesat mlýnský kámen a jím si opatřit mouku, nebo bez kovových nástrojů zpracovávat půdu a sklízet z ní žeň. Bez železa bychom si těžko postavili pořádný dům, ba nedokázali bychom si pořídit ani hrnčířský kruh, o němž otec před chvílí pěl slova chvály … Věřte mi, že tenhle kámen nám přinese osvobození…"

„To všechno je pravda, hochu," přerušil jeho řeč Maucarut. „Ovšem od tohohle kamene k železu a oceli je zatraceně daleko. Naneštěstí k jeho změně v ocel je třeba ještě mnoha jiných věcí."

„Souhlasím s vámi," odpověděl mu Paul-Louis, „ale ne tak docela. Nechybějí nám zde ani pracovní síly, ani palivo. Máme základní surovinu a musili bychom být zatraceně neobratní, abychom z ní nedokázali vyrobit kov. Nejsme přece lidmi z doby bronzové, kteří se teprve postupem dlouhých let musili naučit, jak dobývat z rud kov a měnit jej v užitkové předměty. My jsme tyto vědomosti zdědili od předků a bylo by smutné, abychom se vraceli na úroveň doby kamenné! … To by znamenalo úpadek, a já pro svou osobu takové ponížení rozhodně odmítám!"

„Tak se mi zdá, že nás takový návrat opravdu čeká," ozval se Gloaguen starší, jehož zájem byl vyvolán synovými připomínkami minulých dob. „Už vidím, jak klesáme na úroveň předhistorického člověka, až nám dojdou náboje do pušek a až nás čas oloupí o sekyry a nože."

„A mně se zase zdá, že vás by to ani příliš nemrzelo," na účet archeologův zavtipkoval plukovník Hugon. „Vsadil bych se hned teď, že byste se moc nebránil záměně našich pušek za luky a šípy."

Pan Gloaguen starší byl jeden z prvních, kdo se plukovníkovu vtipu upřímné zasmál, a další cesta pokračovala již v méně vážné náladě.

Ale čela všech se pák zase zachmuřovala tím víc, čím bližší byl cíl jejich cesty. Vždyť tam se dovědí, kdo přežil dobu hrůzy a kdo chybí. A snad ti, kteří jim byli drazí, nejmilejší, budou mezi chybějícími. I když dobrodružství trosečníků z *Junony* dopadlo líp, než se obávali, přece jen znamená hroznou katastrofu, jestliže skončí ztrátou osmi člunů čili tří set dvaceti lidí.

Tato bolestná myšlenka způsobila, že hovory mezi jednotlivými členy skupiny umlkaly, až zmlkly docela. Oddíl kráčel vpřed mlčky jako pohřební průvod, když náhle byl pozdraven břesknými tóny Marseillaisy.

To pan Réty a jeho kapela, jejíž členové se zachránili všichni, vítali ze sousedního pahorku svého kapitána.

Když trosečníci z kapitánova oddílu zaslechli zvuky národní hymny, nikdo z nich neodolal dojetí, které se projevilo různým způsobem. Jedni vpadli zpěvem do hudební melodie a druzí si mlčky tiskli ruce. Ale oči všech se zalily slzami.

Brzy poté, když došli na dosti rozsáhlou rovinu při úpatí vrchu, kde bylo místo stanovené schůzky, přivítalo je bouřlivé volání…

Osm skupin, odpovídajících osmi člunům, stálo odděleně na rovince a zdravily přicházející devátý oddíl. Ale to znamenalo, že i s Rétyho kapelou se zachránilo nikoli devět, nýbrž deset člunů. Rétyho skupina neodpověděla na salvu ze včerejšího večera prostě proto, že její členové neměli střelné zbraně, a jednu salvu asi přeslechli.

Sedm člunů – dvě stě osmdesát mužů – tedy chybělo. A mezi chybějícími byli všichni z člunu prvého poručíka, i major O'Molloy.

Paní O'Molloyová byla vdovou …

Ztráta dvou set osmdesáti mužů vnesla do shromáždění smutek místo nadšení a radostného veselí, které by jistě bylo zavládlo, kdyby shromáždění bylo úplné.

Čekalo však příliš mnoho práce, ,která nedovolovala vyčerpávat se neplodným smutkem. Čest památce mrtvých, ale život především!

Kapitán Maucarut po výměně pozdravů nechal větší část skupin na rovince a obě ženy pod ochranou pana Gloaguena staršího. Sám se všemi důstojníky oddílů, s plukovníkem Hugonem, Paulem – Louisem a Chandosem vystoupil až na vrchol pahorku. Byl to jen půlhodinový, ale zato perný výstup. Nahoře se přesvědčili, že je pravda to, co dosud bylo jen všeobecnou domněnkou: jsou na ostrově střední velikosti. Měl tvar trojúhelníku a dvě jeho strany tvořily vrchoviny svírající spolu pravý úhel. Delší z nich měřila nejvýš čtyřicet kilometrů. Na břehu této delší odvěsny, směřující přibližně od východu k západu, přistaly všechny čluny. Bylo to snadno vysvětlitelné, poněvadž bouře se hnala od severu k jihu a působil zde také mořský proud, který byl jasně znatelný i odtud. Proud se stáčel u mysu Spásy ve směru pobřeží ostrova a u jeho západního mysu se rozdvojoval. Na jihu, kam směřovalo jeho levé rameno, se na modři mořské hladiny rýsovala bílá čára, která jistě znamenala řetěz úskalí, a ještě dále temné vrcholky nevelkého množství palem prozrazovaly několik ostrůvků.

Ale na ostrově, na pahorcích na mořském břehu nebo v údolích, nikde ani nejmenší stopa po přítomnosti lidí. Vzhled ostrova byl utěšující, ba okouzlující, jeho půda byla jistě úrodná, ale vznášel se nad ní nepopsatelný smutek opuštěnosti, kterým se vyznačují neobydlené kraje. Bylo to jako nádherně vypravená divadelní scéna před prázdnými lavicemi.

Blížilo se poledne. Všichni námořní důstojníci si už připravovali sextanty, aby na daný povel změřili výšku slunce nad obzorem. Kapitán Maucarut upíral zrak na chronometr.

Když slunce přešlo místní poledník a byla porovnána všechna měření, Maucarut vyhlásil výsledek: „32°17'38“ jižní šířky přesně a 120°28'10“ západní délky za podmínky, že můj chronometr příliš neutrpěl bouří.“

Bylo zde několik map různého původu, francouzské, anglické a americké, ale ani jedna nezakreslovala na zjištěných souřadnicích žádný ostrov. Pravda, toto místo je přímo uprostřed rozsáhlé tišiny, známé jako kraj Zoufalství, které se vyhýbaly a vyhýbají plachetníky. A paroloď sem zabloudí tak jednou za dvacet let.

Kromě toho ostrov se nevynořoval vysoko z moře. Maucarutův aneroid udával výšku dnešní pozorovatelny – a byl to jistě jeden z nejvyšších bodů ostrova – pouze tři sta osmdesát metrů. Loď by se k němu musila dostat velmi blízko, kdyby ho měla spatřit stráž ze stožárového koše. Nebyl zakreslen na námořních mapách a na jižní straně byl chráněn úskalími. Z jihu se k němu nejspíš mohl dostat nějaký velrybář nebo lovec tuleňů, vracející se z lovu v antarktických vodách, ale ten jistě rychle odbočil stranou, jakmile spatřil běl zpěněné vody tříštící se o nemapovaná úskalí. Nebylo proto divu, že ostrov byl do této chvíle mořeplavcům neznám.

„Řekněme si to jasněji," poznamenal kapitán Maucarut při sestupu. „Objeven byl, to je zřejmé, ale jeho objevitelé z nějakého tajemného důvodu považovali za nutné svůj objev zatajit. Mohlo by se soudit, že ti první objevitelé byli nějací vzbouřenci, jako například vzbouřenci z anglické lodi *Bounty*, kteří obsadili ostrov Pitcairn a žili tam několik desítek let bez styku s ostatním světem, než byli objeveni, a to většinou už ne oni, nýbrž jejich potomci. Ale naproti tomu hojnost domácího zvířectva a bohatství rostlinstva evropského původu tuto domněnku vylučuje a nasvědčuje spíše plánované kolonizaci a pravidelnému styku kolonizátorů s vlastí… Zase jen o záhadu víc na tomto ostrově záhad!"

V debatě o všech těch záhadách a tajemnostech došli zpět na rovinku k ostatním. Kapitán Maucarut jim oznámil, co on a jeho průvodci zjistili.

„Jsme tedy od nejbližší obydlené země vzdáleni asi dvanáct set kilometrů," končil. „A není naděje, že by do těchto pustých končin zabloudila nějaká loď a vysvobodila nás. Můžeme se spoléhat jen na sebe, na svou práci a sebekázeň, které jediné nám zde mohou zajistit snesitelný život a popřípadě i umožnit návrat domů. Jen ve společné práci pro dobro všech nám kyne naděje pro budoucnost. Ztratil jsem

loď a tady nemám právo někomu z vás poroučet! Jen se vás ptám, zda se dobrovolně chcete podrobit práci a nutné kázni?“

„Ano! Ano… Ať žije kapitán Maucarut! Ať žije náš velitel, velitel i zde!“ zahřímaly stovky hlasů.

„Dobře tedy… děkuji… prozatím! … Jsme zde všichni, alespoň všichni ti, kdo přežili hrůzy posledních dní. Poraďme se vespolek, jak si představujeme svou budoucnost. Každý má právo projevit své mínění a já vás prosím, abyste toto své právo uplatnili. Máte také právo svobodně si zvolit ty, kdo budou plánovat práci, kdo ji budou rozdělovat a řídit, zkrátka zvolit si vládu této naší nové obce. A byl bych rád, kdyby tento náš stát byl vzorem republik, kde lid sám řídí své osudy.“

Rozsadili se po zemi a začala diskuse. Zprvu byla dosti zmatená. Nikdo z přítomných nebyl zvyklý mluvit na veřejnosti a málokdo se zabýval v mysli všeobecnými problémy, a to ještě jen v rámci svého povolání námořníka nebo vojína. Ti, kdo se přihlásili o slovo, dávali se spíše vést dojmy okamžiku než rozumovými úvahami. Jiní podlehli radosti, že se po těžkých zkouškách dostali do bezpečí rozkošného ostrova, a viděli jen příležitost k zotavení z útrap a k využití toho, co kraj nabízel.

„Chata z kmenů a z listí je brzy hotova,“ říkali. „Na ostrově je dostatek zvěře a v moři plno ryb. Uživí nás lov a rybolov. Proč se neoddat prostému a bezstarostnému životu, jaký stačí ke štěstí tolika lidem a národům? Podnebí je zde mírné a země úrodná! Dejme se do toho hned!“

„K čertu s vaším životem bez účelu a bez zítřka!“ odmítali jejich návrh muži rozhodnějších a dobrodružnějších povah. „To tak, zůstat dobrovolně v zajetí moře, když je tak snadné se z něho vymanit! … Dostali jsme se sem v době zuřivé bouře na otevřených člunech, proč bychom se tedy za klidného počasí nemohli dostat odtud? Opatříme čluny palubou, naplníme je bohatě zásobami všeho druhu a zamíříme k mysu Horn. Tam brzy potkáme nějakou loď, která nás vezme na palubu.“

Debata se rozproudila, stala se živou, ale pohybovala se pouze v rámci obou zmíněných námětů. Objevily se návrhy, aby ostrov byl zúrodněn celý, zřízeny skutečné statky a přiděleny těm, kdo na nich

budou pracovat. Později, až navážou spojení s vlastí, povolají si sem rodiny a zůstanou trvale osadníky nové francouzské kolonie. Zde promluvila touha po majetku a proti ní byl hned zas uplatňován neuvážený návrh těch, kdo by byli nejraději již zítra doma. Tato skupina zcela vážně mínila, že stačí postavit obrovské vory, naložit na ně ostrovní plody všeho druhu, nahnat živá zvířata a pak zamířit k jihoamerickému pobřeží, i kdyby musili celou cestu veslovat. Netřeba snad říkat, že tento druhý návrh byl uplatňován ne námořníky, nýbrž vojíny, a že námořníci jej přijali s bouřlivým smíchem a s uštěpačnými poznámkami. Důstojníci se marně snažili usměrnit náladu shromáždění k vážnému jednání, a tak po dvouhodinové diskusi se vlastně nikam nedošlo.

Paul-Louis se na začátku zasedání rozhodl, že se debaty nezúčastní. Ale když nesourodost návrhů a jejich neuváženost změnily vážné jednání skoro ve frašku, inženýrův praktický duch se vzbouřil a Paul-Louis podlehl neodolatelnému nutkání zasáhnout a dovést jednání k nějakému kladnému výsledku. Přihlásil se o slovo.

„Přátelé," začal, „jestliže jsem dobře porozuměl dosavadní debatě, vyplynula z ní dvě hlavní přání. Jedni z vás touží žít zde co nejklidnějším životem a popřípadě si tu zařídit pevnou existenci. Druzí naopak chtějí tento ostrov co nejdřív opustit. Na prvý pohled jsou to zcela protichůdná přání, ale jen na prvý pohled! Rozhodné je toto: jestliže někdo ví, co chce, je již na poloviční cestě k splnění svého přání. Obě vaše skupiny pak dobře vědí, co chtějí. Došli jsme tedy už na polovinu cesty k cíli, jenže jako synové devatenáctého století musíme postupovat metodicky, abychom co nejrychleji došli až na konec té cesty.

Někteří chtějí co nejrychleji odtud a správně řekli, že je to možné jen na plavidlech opatřených palubami a řádně zásobených. Ale jak si ty zásoby opatříme? Jak si opatříme prkna potřebná na paluby? Jen prací, a to prací zemědělskou! Ti, kdo chtějí zůstat, míní k sobě jednou povolat své drahé. Ovšem jak to lze dokázat? Jen spojením s vlastí, spojením po moři! Hleďte, jak oba zdánlivě neslučitelné návrhy jsou vlastně návrhem jediným! …"

Někdo pochopil a zatleskal. Přidal se druhý, třetí a pak tleskali všichni, i ti, kdo dosud nechápali. Paul-Louis poznal, že zvítězil.

„Bez práce nejsou koláče, to víme všichni," pokračoval. „Ale jen plánovaná, dobře uvážená práce vede bezpečně k cíli, práce podle schopnosti jednotlivců pro dobro všech! … Je nás zde přes čtyři sta a každý z nás něco zná, něco dovede. Na ostrově jsou snad všechny suroviny, které potřebuje průmysl: železo, dřevo, vlna, len, konopí, zkrátka vše. A ty cenné dary přírody na nás čekají! A my, rozumní, v pokrok věřící lidé, je máme snad nechat dále čekat a bud se svěřit na milost a nemilost živlům, nebo si zde zařídit život na úrovni oceánských domorodců, jejichž zemi jsme nedobrovolně obsadili? Ne, přátelé, my, lidé devatenáctého století, se nemůžeme spokojit ani s tím, ani s oním! Půjdeme za úkolem, který jediný je hodný pánů přírody, a to způsobem, který jedině je hodný člověka!

Nechť každý přispěje jen malým podílem práce na společném díle podle svých znalostí nebo schopností a já vám ručím za to, že se brzy zbavíme tohoto ostrovního zajetí, bude-li to naše vůle … Mezi námi je mnoho rolníků a vinařů, lidí rolnického původu. Ti nechť vzdělávají zemi, vyrábějí pro nás chléb, maso, víno. Právě tito lidé si zde pravděpodobně přejí zůstat. Nuže, my jim pomůžeme hospodářství zřídit a oni se názorně přesvědčí, zda zůstat stojí za to … Jsou mezi námi tesaři. Ti nechť porážejí stromy a zatím je zpracovávají na trámy a prkna, které budou potřebovat rolníci na stavbu hospodářských budov. Později pro nás vyrobí stožáry, žebra a prkna pro stavbu takové lodi, která se nemusí bát daleké plavby … Jsou mezi námi i horníci a kováři! Ti nechť mi pomohou dobýt ze země rudu a zpracovat ji na železo a ocel… Jsou zde plachtaři, z nichž mnohý kdysi býval tkalcem. Pomohou nám zpracovat len a vlnu, kterou vyrobí zemědělci. Jsou zde i soudruzi jiných řemesel! Také Pro ty se najde uplatnění v naší velké rodině. Budeme potřebovat boty, šaty, nářadí … Snad je zde někdo, kdo od raného mládí slouží na moři a domnívá se, že nic neumí. Pak se ale podceňuje!

Já mu pravím, že člověk, který za skučení vichru dovede vylézt po tenkých lanech až ke špičce stožáru, bude jedním z našich nejplatnějších členů v této zemi vysokých stromů obsypaných žádoucími plody …

Jedno je nutné: postupovat cílevědomě, plánovitě. Začneme s nepatrnými prostředky, začneme tam, kam se naši předkové dopracovali před dávnou dobou. Ale metodická práce zrychluje pokrok! Nejdříve postavme obydlí a vyrobme zásobu nářadí, hospodářského i řemeslného. Pak postavíme skutečné domy a nakonec loď, novou *Junonu,* nikoli jen loď plachetní, nýbrž loď s parním strojem, která nás – až se k tomu rozhodneme a kdo se k tomu rozhodne – bezpečně a přímou cestou doveze k břehům vlasti!“

Teď už chápali všichni, co je jejich budoucím úkolem, jejich povinností. I to, že k tak odlišným přáním obou skupin lze dojít touž společnou cestou. Jedni se již viděli na palubě nové *Junony,* jak je pod plnou parou veze domů, a druzí viděli *Junonu,* jak se k nim vrací a přiváží jim jejich drahé.

„Hurá! Hurá … Do toho! Do toho! … A hned!“ ozývalo se ze všech stran.

„Ano, hned se dáme do díla! Neomeškáme se ani o den!“ pokračoval Paul-Louis, když se vřava utišila. „Ale nepustíme se do toho ukvapeně. Čekají nás dva tři roky usilovné práce a budeme potřebovat hodně energie a elánu. A musí to být práce řízená. Někdo ji musí řídit, někdo musí podle vašich přihlášek zjistit, které obory práce a jak četně budou obsazeny, někdo musí práci určovat. Sešli jsme se zde také proto, abychom zvolili ty, ke kterým máte tolik důvěry, že jim svěříte vedení našeho malého státu. Rozmyslete se a navrhujte!“

„Vy! … Vy!“ bez rozmýšlení volala více než polovina hlasů. „Maucarut!“ křičela asi stovka a tuto volbu korunoval ještě jeden mocný hlas, Camberoussův: „Náš paša!“

Paul-Louis zvedl paži.

„Děkuji za důvěru! Ale řekl jsem, abyste se rozmyslili. A nemyslím, že jste příliš přemýšleli, když navrhujete mne. Samozřejmě že budu řídit ty práce, kterým rozumím jako inženýr, ale jistě pochopíte, že se budu musit sám chopit práce v řadách svého oddílu, má-li být ta práce úspěšná. Myslíte, že bych to stačil, kdybych se musil starat o plánování a postup prací všech oddílů? Já vím, že nikoli, a vy to jistě už chápete také! Správný však je návrh, aby hlavou naší malé osady byl kapitán Maucarut. Ten má zkušenost

v organizaci práce a dovede myslit jako námořník i jako voják, což já se budu musit teprve učit. Ale snad by nebylo vhodné, aby na jeho hlavu, hlavu jediného člověka, bylo svaleno tolik odpovědnosti. Zvolte mu k ruce radu. Je nás čtyři sta a myslím, že bude nejméně osm pracovních odborů. Zvolte tedy osmičlennou radu, avšak ne hned. Máte hodinu na rozmyšlenou, abyste zvolili ty nejlepší, a doporučuji vám, abyste volili jednoho z budoucích rolníků, jednoho z budoucích tesařů a tak dál podle budoucích pracovních odborů. Zvolí-li budoucí odbor horníků a kovářů do rady mne, slibuji, že jejich důvěru nezklamu … A té hodiny úvahy zatím využijeme tak, že každý ohlásí naší staronové hlavě, kapitánu Maucarutovi, jakou práci je schopen konat. Jistě se uvidí, že o polovině z nás to Maucarut už ví předem …“

„To bych řek!“ potvrdil ze shromáždění hlas s výrazným marseillským přízvukem, hlas Camberoussův, a vyvolal tím výbuch všeobecné veselosti.

Ale nesmál se pan Gloaguen starší. S tužkou v ruce se v rozpacích díval na bílý list papíru, který vytrhl ze zápisníku.

K čemu by zde mohla být užitečná archeologie? myslil si s pocitem méněcennosti.

Ale pak napsal pevnou rukou:

Benjamin Gloaguen, archeolog. Hlásí se k výkonu jakýchkoli písemných prací, k pochůzkám apod.

16.

FLORRY A PAUL-LOUIS

Paul-Louis zvítězil. Trosečníci se ochotně hlásili k práci podle schopností a dobře volili své zástupce v ostrovní radě. Nebylo jich však osm, nýbrž deset. Bylo totiž rozhodnuto, že bude plánovitě využito celého povrchu ostrova, a nikoli jen jeho části. Proto trosečníci byli rozděleni do deseti vesnic, rozmístěných po celém ostrově. Každá vesnice byla sídlištěm pracovníků jednoho oboru, jen lovci byli ve všech vesnicích a rolníci v osmi. Každá skupina začala tím, že si pořídila prozatímní obydlí a ve svém okolí sebrala všechny použitelné a zralé plody i semena.

Zprvu byla nejzaměstnanější vesnice hutníků a kovářů. Připadl jí totiž úkol, aby část sečných a bodných zbraní změnila v nejprostší nářadí potřebné k zpracování půdy. Při výrobě pluhů musila vypomoci vesnice truhlářů, protože nebyl dostatek kovu. Byly zhotovovány pluhy ze dřeva a jen radlice byla vyostřena proužkem oceli. Dřevěné byly i vodovodní roury a menší motyčky. Nemohlo být jinak, dokud ostrov nebude mít železo a ocel vlastní výroby. Paul-Louis a jeho hutníci zatím ještě dolovali rudu a stavěli taviči pece.

Ale i tak v několika týdnech bylo připraveno a oseto několik desítek hektarů půdy. Společná a radostná práce dovede dělat zázraky.

Dokazovala to vesnice plachtařů, tkalců a síťařů, která zvolila za svého zástupce – Camberousse. „Udělali to pro psinu," říkal sice Marseillan, ale brzy se vžil do svěřené mu funkce tak, že si vysloužil pojmenování „malý paša", které se později změnilo v lichotivější „náš malý paša" nebo prostě „náš paša". Tkalci, síťaři a plachtaři neměli mnoho vlastní práce, protože suroviny dosud chyběly skoro úplně. Camberoussovi to nevadilo. Zapojil sebe i svůj oddíl do práce zemědělské, při které si nejen vysloužil svůj prvý titul, ale také se seznámil blíž s liánami. Poznal jejich pevnost a odolnost.

Po dokončení zemědělských prací začal vyrábět. Nejen sítě pro rybáře, ale všechno to, co nejvíc postrádali rolníci. Pořídil se soudruhy stroj na kroucení provazů a rolníci brzy dostávali postraňky i postroje pro své potahy. Paul-Louis se v radě zmínil, že pro svůj důl nutně potřebuje lana, a Camberousse pohotově nabídl padesát metrů silného lana a tucet provazových žebříků, už hotových. Vesnici plachtařů vyslovila rada zvláštní dík a uznání a Camberoussovi začali obyvatelé vesnice říkat „náš paša“.

Zatím údolí, zbavená původního rostlinstva, přeoraná a osetá, se již zelenala prvými výhonky obilí, lnu i konopí. Plachtařům rostla surovina.

Stačil měsíc, aby se vzhled ostrova od základů změnil. Vesnice, postavené vesměs na boku nebo úpatí pahorků a vždy v blízkém sousedství potoka nebo pramene, rostly a byly stále hezčí. Původní tábořiště u zátoky dalo vyrůst třem budovám, dvěma rozsáhlým a jednomu malému domku. Ve velkých budovách bylo sídlo správy ostrova, poradní síň, nemocnice, kanceláře a skladiště zbraní i zásob, které měl pod správou plukovník Hugon. Malý domek byla vlastně

jen chata, kterou pozorní osadníci postavili pro paní O'Molloyovou a Florry. Obě ženy pak vkusně upravily domek uvnitř i navenek, takže se stal nejhezčí budovou ostrova.

O měsíc později vyrostl na ostrově první vysoký komín a začal chrlit do čistého vzduchu temný kouř. Byl to komín první huti, která měnila v drahocenný kov rudu, dováženou sem na dřevěných vozících po dřevěných kolejích od boku pahorku, kde se stovka horníků zakousla do rudné vrstvy. Dřevěná železnice byla nápadem mladého inženýra a osvědčila se. Prkna na vozíky a koleje dodala pila, poháněná nevelkým vodním tokem. Tam vyrobili také materiál na stavbu šesti větrných mlýnů, které se už stavěly, aby byly hotovy, až první žeň vydá zrno. Dvě chlebové pece, již hotové, sloužily zatím k vypalování hrnčířských výrobků, které vyráběl Coédic s jedním plavčíkem, pocházejícím z hrnčířské rodiny.

Chléb byla jediná potrava, která zatím ještě na ostrově chyběla. Drůbeže, masa, vajec, ryb a jedlých mušlí byl nadbytek. A k jídlu nechyběla chuť. Ta – stejně jako dobrá nálada všech – byla udržována prací, pobytem na zdravém vzduchu i vědomím, že konečný cíl se den ze dne blíží.

Prostředí, okolí, pravidelnost a každodenní zvyk působily na všechny tak, že už považovali svůj nynější život na ostrově za úplně normální, na minulost se dívali jako na dočtený román a na budoucnost jako na hezký sen, který se za čas stane skutečností. Zatím však plně stačila přítomnost. Taková je síla trvalé, cílevědomé práce. Zpočátku se snad zdá nutností, které je třeba se podrobit, ale brzy se stane skutečným štěstím, neboť uspokojuje touhu po činnosti, vrozenou každému člověku. Bylo to vidět při porovnání námořníků, vždy veselých i při tvrdé práci na palubě, s chováním vojínů, kteří byli při plavbě mrzutí a znudění. Ted mezi nimi nebylo rozdílu. Ať již pracovali na polích nebo na výstavbě budoucího průmyslu, tu i tam na volném vzduchu, všichni se smáli a žertovali, jako by jejich práce ani nebyla prací, nýbrž zotavením a odpočinkem. Dalo se říci, že si hrají na trosečníky stejně, jako když si děti někdy hrají na nějaké zahradě na školu. Jejich práce však nebyla proto horší. Každý pracoval svědomitě podle svého tělesného stavu a svých schopností.

I neužitečný archeolog Gloaguen se plně uplatnil. Sledoval a zaznamenával postup prací všech vesnic, což samozřejmě bylo spojeno s četnými pochůzkami – vlastně pojížďkami, neboť na ostrově byl až přebytek jezdeckých koní. Postaral se o to Chandos, který se ujal krocení zdivočelých klusáků a dokázal zkrotit i archeologa – naučil ho totiž jezdit na koni. Gloaguen starší pak na svých objížďkách poznal na mnohých místech ostrova tabák. Dali dohromady hlavy s Maucarutem a výsledkem porady bylo jakési zmonopolizování tabáku. Za pomoci důvěryhodných spolupracovníků, vesměs odpůrců tabáku, byly listy tabákových rostlin otrhány, usušeny, řádně zpracovány – a byla tu odměna pro významné pracovníky ve formě zvýšeného přídělu. Tato odměna a čestná uznání, veřejně čtená každého týdne při schůzi rady a pak na schůzích jednotlivých „obcí“, se staly povzbuzením i pro ty nejliknavější.

U nikoho nebyl vliv práce na změnu povahy nápadnější než u paní O'Molloyové a Florry. Na cestě ze Saigonu se rozptylovaly četbou, trochou hudby, rozhovory a hlavně sedmihodinovou až osmihodinovou nudou denně. Nijak jim to nevadilo, považovaly to za samozřejmost, a jistě je ani ve snu nenapadlo, že někdy a někde by mohlo být jinak. Jistě by se byly velmi divily, kdyby jim byl někdo řekl, že brzy po příchodu na malý ostrov v jižních mořích se budou stydět za svůj lenošivý život a že samy požádají o manuální práci. A asi by se byly urazily, kdyby jim jako práce byly nabídnuty praní a správky prádla, ošetřování nemocných a ostatní obvyklé úkony hospodyň. Kdyby jim pak někdo tvrdil, že v této práci najdou zalíbení, byly by se mu asi vysmály.

A přece to byla pravda. Toho dne, kdy Paul-Louis vyhlásil plán nutných prací i povinnost každého účastnit se jich a všechny k spolupráci získal, líbilo se jim to, ale ani zdaleka nepomyslily na to, že by se mohly přihlásit též. Proti něčemu takovému se považovaly za chráněné jednak svou třídní příslušností a jednak jako ženy.

Všeobecné ohledy, péče o jejich pohodlí a pozornosti, kterými byly zahrnovány, je v jejich přesvědčení jen utvrzovaly. Zdálo se jim prostě samozřejmé, že se druzí namáhají, aby ony měly co jíst, kde bydlit, čím se bavit a aby se mohly co nejdříve vrátit do civilizace.

Což nějaké ztroskotání mohlo něco měnit na platném společenském řádu? Paní O'Molloyová přece i na neobydleném ostrově zůstane ženou majora a Florry dcerou vyššího úředníka Jejího britského Veličenstva. Zde jako v Kalkatě nebo v Londýně přece musí dbát svého společenského postavení, zůstat ladylike, to jest objevovat se jen v rukavičkách a s jasnou tváří čelit chvilkové nepřízni osudu. To byla teorie, kterou se řídily.

Trochu jim ji rozviklal Chandos, když začal krotit koně pro druhé, čili stal se čeledínem, jak mu ráda vytýkala paní O'Molloyová. Chandos ovšem nemlčel a oplátkou nazýval majorku a sestru „princeznami". Krocení koní vůbec za práci nepovažoval, to byla hra. Ale pracovat chtěl a nejraději by byl pomáhal všem; všude byl také pro svou veselou náladu a ochotu rád viděn. Nakonec uvízl u Paula-Louise, jemuž se stal nedocenitelným a nejmilejším pomocníkem.

„Což jsem ti neřekl, že naše rodina má robinzonství v krvi," odmítal vždy bratrancovu chválu. „Já si myslím, že jsem se narodil jen proto, abych žil na pustém ostrově, a líbí se mi to! Smí se snad Robinson bát nějaké práce nebo se jí vyhýbat? Robinzonství je mé pravé povolání …"

Byla to pravda. Zdálo se, že Chandos po svém fantastickém předkovi zdědil opravdu všechny dobré vlastnosti. Byl nejen pln chuti do práce, ale i pln vynalézavosti. Nesmíme také zapomínat, že Robinsonův příběh znal zpaměti a že tato neobvyklá znalost vedla velmi často k užitečnému napodobování. Byl to například Chandos, kdo z tenkých lián podle prapředkova vzoru upletl první košík a přičinil se tím o to, že se z lián začaly všeobecně vyrábět schránky všeho druhu, které přišly jako na zavolanou při první žni obilí.

Chandos byl tak šťasten, tak vrcholně nadšen svou mnohostrannou prací, že Florry mu jeho stále dobrou náladu začala závidět.

Dívka se často nudila. Všichni byli v zaměstnání, a proto už nebylo ani pomyšlení na kroužky nadšených obdivovatelů a ctitelů. Muži se vraceli až večer vyhladovělí a utrmácení, najedli se a odcházeli spát. A Florry těžce snášela tíži nezvyklé samoty.

Její povaha se pomalu od základů měnila. Všechny věci, které kdysi obdivovala a měla ráda, promenády, plané společenské rozhovory a touha po obdivu, se jí začaly jevit v pravdivém světle, jako dětinské a bezcenné. Naopak zase v jejích očích nabývala větší a větší ceny práce, kterou kdysi pohrdala, protože ji neznala. Rozumně usoudila, že žít na světě bez cíle a nezanechat po sobě jediné dílo, nebo alespoň snahu po užitečném díle, znamená ponižovat se nikoli na úroveň rostliny nebo zvířete, neboť i ty jsou užitečné, nýbrž na úroveň parazita, příživníka.

Po pravdě řečeno všechny tyto nové myšlenky byly nedílně spojeny s obrazem, který se dívce stále zřetelněji a výrazněji rýsoval v srdci – s obrazem Paula-Louise. Od chvíle, kdy mladý inženýr v Saigonu dokázal, kdo vlastně je, že má pod hrubou slupkou statečné a citlivé srdce, Florry si ho začala vážit a věnovala mu svou vděčnost, od které byl už jen krok k upřímnému přátelství. Na palubě *Junony* se často spolu bavili a dívka poznala šíři jeho zájmů i vědomostí, hloubku jeho citu a pevnost jeho povahy. A přátelství se zvolna měnilo v cit hlubší. Když Paul-Louis svou upřímností nadchl všechny k účasti na společném díle, odmítl vedoucí místo na ostrově a místo toho se jako první pustil do nejhrubších prací, všechny její dřívější city ustoupily bezmeznému obdivu.

Teď nemohla pochopit, jak se mohlo stát, že se v Paulu-Louisovi tolik mýlila a že na prvý pohled nepoznala jeho pravou cenu. Zlobila se na sebe pro svou tehdejší slepotu, a to zvláště proto, že Paul-Louis, jak správně vystihla, jí od té chvíle považuje ještě pořád za svéhlavé a lehkomyslné děvče. Jistě je přesvědčen, že ona zde postrádá své tanečníky a obdivovatele, své vycházky a vyjížďky. Když na to vše myslila, často se jí do očí draly slzy.

Vidí ve mně jen marnivou loutku, která se k ničemu nehodí, říkala si trpce. Ano, loutku, která se dovede jen hezky oblékat a dobře tančit!

A čím jiným celkem vzato byla? Chandos zřejmě sdílel inženýrovo pohrdání k těm, které nazýval princeznami.

„Tady jsou pro princezny květiny … Pomeranče pro princezny … Pro princezny je to moc daleko … To se pro princezny nehodí…“

Slovo princezna nebo princezny se Chandosovi stále vracelo na rty a Florry dobře věděla, že ten hrdý titul ve skutečnosti znamená výtku slabosti, nevyléčitelné bezmocnosti a neschopnosti. Posléze to slovo Florry dopálilo ták, že se vzepřela.

„Princezna!“ řekla. „Však ti rozumím. Myslíš snad, že bych nedovedla pracovat, kdybych chtěla?“

„Ty a pracovat! … To bych rád viděl!“ zvolal Chandos a údivem doširoka otevřel oči. „Co dovedeš?… Ještě takhle hrát na klavír, ale k jeho výrobě se dostaneme nejdřív za dva roky, zbude-li nám k tomu vůbec čas.“

„Ne, ne, drzý bratříčku! Mám na mysli práci pro dobro všech … Myslíš, že nic neumím?… Dokážu ti pravý opak, a to hned. Hned řeknu Khasjimu, že dnešní večeři připravím já!“

„Měj slitování s těžce pracujícími!“ zvolal Chandos s líčenou hrůzou. „Zrovna dnes se na večeři tolik těším a Khasji dovede vařit tak, jak to nedokážeš nikdy … Jestliže to s tou prací myslíš doopravdy, prosím tě na kolenou, začni někde jinde … Jsem přesvědčen, že Paul-Louis tě rád zaměstná při nějaké lehčí práci v dole nebo v huti.“

Florry přijala bratrovo vtipkování se smíchem, ale v nitru trpce cítila hluboké pokoření, kterého se jí dostalo od mladšího bratra. A pevně se rozhodla, že se stůj co stůj vybaví z tíživé závislosti na druhých a že se zbaví ještě tíživějšího pocitu méněcennosti. Styděla se, že nedokáže ničím splatit práci těch, kdo pracovali i pro ni, a nakonec se po poradě s Khasjim a paní O’Molloyovou pustila do tajemných příprav.

Výsledkem bylo deset obrovských dortů, zhotovených z rozdrcených sucharů, třtinové šťávy, kokosového mléka a zdobených vinnými zrnky. Dorty byly do zlatova upečeny v Coédicově peci a rozeslány do každé vesnice jeden. Všude se jim dostalo uznání a pochvaly.

V Paříži nebo v Kalkatě by asi nezískaly tak lichotivé ocenění, ale trosečníci z *Junony* neměli příležitost zakousnout se do pečiva již po dlouhé měsíce, a proto ta chvála a sláva. Obdiv vyvrcholil tím, že pan Réty, nedbaje vzdálenosti pěti kilometrů, přišel s celou kapelou oběma dámám zahrát dostaveníčko. Z ostatních vesnic poslali

květiny nebo nadšené verše, většinou hodně kostrbaté, ale plné citu a chvály.

Florry a paní O'Molloyová byly se svým pokusem tak spokojeny, že se rozhodly vytrvat. Pomáhaly v kuchyních, veřejně oznámily, že vyperou a spraví prádlo každému, kdo jim je svěří, sbíraly léčivé byliny, pomáhaly oběma lékařům v nemocnici, zkrátka staly se vzornými hospodyněmi.

Nejzajímavější bylo – a to i pro ně samé – že práce je bavila, že už se nenudily a že byly vrcholně spokojeny, třebas večer co večer je bolelo celé tělo.

Jak rázem stouply v očích druhých! Námořníci a vojáci mají úctu pouze k práci a pracujícím. Budižkničemu je u nich ta nejhorší nadávka. Ačkoli mlčeli, často se divili, že ty dvě ženy nejsou vůbec k ničemu, a odsuzovali jejich zahálčivost zejména v době, kdy bylo tolik třeba, aby každý přiložil ruku k dílu. Tím víc však teď vzrostla jejich úcta k oběma snažícím se ženám a dokazovali ji při každé sebemenší příležitosti. Název „princezny" byl brzy zapomenut a vtipy na „nemakavost" zůstaly nadále vyhrazeny pro pana Rétyho a jeho hudebníky, kteří pod záminkou, že jsou umělci, byli nejhoršími pracovníky ze všech obyvatelů ostrova.

„Tak se zdá, žes dnes od hudby!" stalo se na ostrově běžným rčením pro lenocha nebo neobratného pracovníka.

Nikdo nemohl být šťastnější z Florrina přerodu k dobrému, než byl Paul-Louis. Ačkoli to byl mladík prostého srdce a skromný, přece jen mu lichotilo, že právě jeho osobní vliv a příklad měly největší zásluhu na této přeměně. Byl na to hrdý a trochu ho to i rozcitlivělo. Nemohl nevidět, že nezvyklá práce dívku nejen nepřipravila o její vrozený půvab a roztomilost, nýbrž že je rozvila v harmonický celek krásy tělesné i duševní. Florry teď tak dokonale odpovídala jeho dosud plně neujasněnému ideálu správné ženy, že promluvilo jeho srdce. Teď už ho její společnost neunavovala! Naopak! Rád ji vídal a ještě raději s ní hovořil, svěřoval se jí se všemi plány a nadějemi do budoucnosti a nesvěřil jí jen jeden plán – svůj plán osobní. K tomu ten statečný a rázný mladý muž neměl dost odvahy!

Dny rychle plynuly všem v stálé činnosti. A práce všeho druhu se zvolna dokonale zaběhly. Skoro na měsíc přesně se už dalo říci, kdy

a jak se zlepší životní úroveň a pohodlí obyvatelů ostrova a kdy přijde onen slavný den, v němž bude dohotovena loď, na které budou moci ostrov opustit.

Ale po tom dni nikdo ani příliš netrpělivě netoužil. Všichni se již sžili s novou vlastí a viděli ji vzkvétat svým přičiněním. Ztroskotání, tajemné zločiny Afgáncovy a jeho trest, svízele a utrpení, to vše upadlo v zapomnění, třebas od té doby neuplynulo mnoho měsíců.

Byly na den tři měsíce od doby, kdy čluny *Junony* přistaly u ostrova a její tesaři už v zátoce za mysem Spásy – nedaleko přirozeného přístavu vytvořeného skálami – složili zpracovaná dřeva, z kterých měla vyrůst záď nové fregaty.

Plány na novou loď zhotovil Paul-Louis za účasti Maucarutovy, několika lodních důstojníků a po dlouhých poradách s lodními tesaři. Mělo to být plavidlo o dvou palubách, několika neprodyšných odděleních, dlouhé dvaaosmdesát metrů a vybavené parním strojem, jestliže se Paulu-Louisovi podaří nalézt na ostrově alespoň tu trochu mědi a zinku, které byly nutné k zhotovení některých nejjemnějších součástek.

Nebude-li měď a zinek, nebude mosaz, a to bude znamenat, že fregata bude jen plachetníkem.

Bylo naplánováno, že bude dohotovena a vybavena vším potřebným do osmnácti měsíců, zkrátka že za půldruhého roku bude schopna vyplout na širé moře. Tento plán neměl v sobě nic nemožného, jestliže uvážíme, že při stavbách lodí nejdéle trvá konečné, přepychové vybavení a že trosečníci se musili spokojit jen se skutečně nepostradatelným.

Když plány fregaty byly předány tesařům, Paul-Louis a Chandos poprvé od příchodu na ostrov měli trochu volného času. Rozhodli se využít ho k výpravě na nejsevernější bod ostrova, který dosud nebyl prozkoumán. Khasji šel s nimi.

Již dlouho kráčeli po měkkém písku neširoké pláže, chráněné vysokými skálami, když Chandos vítězně pravil bratranci:

„Pořád mi říkáš, že vše promítám jen do snů o Robinsonovi, a podívej se tamhle! Není to totéž, co kdysi na svém ostrově zažil i on? Nejsou to stopy bosých nohou?“

A ukazoval na jasně viditelný pruh lidských stop, táhnoucích se po písku ještě vlhkém, který ustupující moře obnažilo sotva před čtvrthodinou.

Stopy vedly od moře k zemi a byly jasně otištěny v písku. Byly to nesporně stopy člověka, podle velikosti dorostlého a statného muže, stopy dlouhých, plochých nohou, jejichž palec se výrazně odchyloval od ostatních prstů.

Paul-Louis se nedal do smíchu, jak Chandos očekával. Sklonil se nad stopami a zřejmě byl překvapen jejich objevením v tomto kraji.

„Asi některý z našich soudruhů se tady před chvílí koupal a šel z moře bos k místu, kde měl šaty a boty," pravil. „Jenom jednomu se divím, že jsme ho nespatřili. Kudy jen mohl odtud jít k některé vesnici? Snad se vypravil jako my do kraje za mys Spásy. To by vysvětlovalo vše."

„Já budu raději věřit, že jsou to stopy nějakého lidojeda. Tak to bude zajímavější," mínil Chandos, který se nechtěl vzdát svého snu, „Podívej se tady na ten odstupující palec. To znamená, že ten člověk chodí většinou a snad vůbec jenom bos."

„Podle toho palce bys mohl stejně dobře usuzovat na gorilu nebo orangutana," usmál se Paul-Louis. „Ale snad sis také všiml, jak se námořníci nejraději pohybují na palubě a zvláště po stožárech, když jim to dovolí teplé počasí."

Oba bratranci se pak vydali na další pochod.

Khasji nepromluvil ani slovo, avšak stejně jako oba bratranci pozorně prohlížel otisky ve vlhkém písku, ba snad ještě pozorněji než oni. A kdyby si byli všimli jeho tváře, byli by viděli, jak se na ní zračí výraz podivu, který na okamžik byl vystřídán záchvěvem hrůzy.

Paul-Louis na něho musil třikrát zavolat, než se Bengálec od stop odtrhl, a nemohl nepozorovat zasmušilost v jeho tváři.

Ale Khasji zůstal i tentokrát svůj – stejně nesdílný jako vždy jindy.

17.

KŮL

Večer po návratu Paul-Louis a Chandos vyprávěli o stopách nohou, které spatřili na severním pobřeží.

Kapitána Maucaruta toto sdělení zajímalo víc, než mladý inženýr očekával. Ihned nařídil, aby se ve všech vesnicích zjistilo, zda se někdo v té době koupal na pláži za severním mysem.

„Jsem zvyklý nezanedbávat ani zdánlivou maličkost," vysvětloval. „Byl-li tam někdo z našich, dozvíme se to. Jestliže ne, pak je jisté, že na ostrově jsou přece jen obyvatelé nebo že je čas od času navštěvován lidmi ze sousedních ostrovů, o kterých nemáme ani tušení. A to by bylo pro nás velmi důležité, neboť někde tam by mohli žít naši lidé z člunů, které se k tomuto ostrovu nedostaly."

Podrobné vyšetření dokázalo, že nikdo z trosečníků se na severní pláži nekoupal, ba že kromě Paula-Louise a Chandose dosud nikoho vůbec nenapadlo ona místa navštívit.

Byly to tedy stopy cizího člověka. Ale těžko uvěřit, že po tak dlouhou dobu by někdo mohl na ostrově žít, aniž již dříve byly zjištěny známky jeho přítomnosti. Nejpravděpodobněji to byly šlépěje muže, který navštívil ostrov z nějakého nepříliš vzdáleného sousedství.

„Je až nepochopitelné, že jsme mohli zameškat průzkum svého okolí," řekl Maucarut na nejbližší schůzi rady. „A to ještě všichni víme, že na jihu za útesy je vidět několik vrcholků palem! Řekli jsme si trochu lehkomyslně, že to je nějaký nepatrný kousek země, a s tím jsme se spokojili. Ale kdo nám ručí za to, že ten malý ostrůvek není jen předvoj celého řetězu ostrovů a ostrůvků, jak to bývá u jihomořských ostrovních skupin?… Jen pracovní vypětí omlouvá naši nedbalost v této věci… Ovšem teď se výzkumná výprava na jih stala nutností!"

Proti Maucarutovu mínění se nepozvedl jediný hlas odporu a rada rozhodla, že výprava na jih vyrazí ihned, jakmile dva čluny budou urychleně opatřeny palubními kryty. Výpravu povede osobně kapitán Maucarut a plukovník Hugon byl pověřen řízením vojenských operací, kdyby se ukázaly nutné. Posádku obou člunů bude tvořit pětadvacet námořníků a pětadvacet vojínů námořní pěchoty.

Chandosovi bylo na jeho žádost dovoleno, aby se výpravy zúčastnil. Musil se však zříci společnosti bratrancovy, poněvadž rada požádala Paula-Louise, aby zastupoval Maucaruta po dobu jeho nepřítomnosti.

Očekávalo se, že s Chandosem bude chtít jít i Khasji, ale to byl mylný názor. Khasji nic takového nepožadoval, ba zdálo se, že chce spíše zůstat v blízkosti Florry.

Za tři dny po rozhodnutí rady bylo vše hotovo. Oba čluny byly opatřeny palubami a vybaveny stožáry, plachtami, zásobami potravin i střeliva. A za krásného jitra čtvrtého dne výprava vyrazila.

Bylo vidět, jak oba čluny využívají mocného proudu až k západnímu mysu ostrova, jak odbočují do směru levého proudového

ramene, zatáčejí na jih a odvážně si razí cestu mezi zpěněnými úskalími. Poté zmizely divákům za obzorovou čárou.

Toho dne nikdo neočekával jejich návrat. Většina trosečníků neočekávala výpravu ani nazítří, ačkoli bylo rozhodnuto, že se muži na své průzkumné cestě nevydají daleko na jih, jestliže nespatří nějaký velký ostrov na dohled. Po objevení lidských stop byli totiž mnozí přesvědčeni, že jejich ostrov je součástí nějaké větší ostrovní skupiny.

Příštího dne k poledni paní O'Molloyová vyšla na práh domku, aby „mrkla" na veliký hrnec, v němž se před domkem na otevřeném ohništi vařila polévka. A tu spatřila skupinu mužů přicházejících od zátoky. Zavolala Florry, aby svým mladším a bystřejším zrakem zjistila, kdo to přichází na návštěvu. Majorka byla jednou z těch, kdo nevěřil v brzký návrat výpravy, a byla proto velice překvapena, když jí Florry řekla, že mezi muži určitě rozeznává Chandose.

Paní majorku však čekalo ještě jiné překvapení.

V čele skupiny svižně kráčel muž, jehož oblek byl ve velmi zanedbaném stavu, jestliže se ty jeho hadry vůbec daly oblekem nazvat. Při pohledu z větší blízkosti by se mohlo zjistit, že ty hadry kdysi bývaly elegantním cestovním oděvem, ale zároveň že ten oděv asi zažil velmi trpké dny od chvíle, kdy vyšel z ruky prvotřídního krejčího. Vzhled mužův pak odpovídal stavu obleku. Dlouhý, rozcuchaný vlas splýval s hustým plnovousem, obrůstajícím takřka celý obličej. Majorka usoudila, že to rozhodně není džentlmen, spíše asi nějaký tulák, kterému je radno se na hon cesty vyhnout.

Ale co to? Ten rozedranec mává a zdá se, že mává na ni…

Ted se ten muž rozběhl… Ano, běží sem, k domku. Než se rozhodla zmizet a přibouchnout za sebou dveře, sevřely ji dvě silné paže a na obou tvářích ji zaškrábaly polibky. Zároveň ten drzoun vydechl: „Alexandro!"

Ještě před půl rokem, kdyby byl paní O'Molloyovou nějaký tulák objal, políbil a nazval křestním jménem, byla by omdlela úlekem a hnusem. Dnes však už na tuhle drzost reagovala jinak. Její sevřená pěst udeřila tuláka do žaludku.

„Cože?… Alexandro, což mě nepoznáváš?… To mě těch pár měsíců tak změnilo, že mě nezná vlastní žena?"

Nebylo pochyby, byl to major O'Molloy, třebas i jeho hlas byl docela jiný. Ztratil svou obvyklou únavu a hrobovost. Majorka poznala tulákovu totožnost, teprve když se odvážila otevřít a pozvednout oči. A na chvíli se změnila v majorku z dřívějších časů.

„O'Molloyi!" zvolala káravě. „Jak to vypadáš? To jsi džentlmen? … Nestydíš se takhle přijít na oči vlastní ženě, a dokonce ji líbat?"

Major se na chvíli zarazil. Povolil své objetí, spustil paže … Ale pak se dal do bouřlivého smíchu, do kterého vpadli ostatní příchozí, shromáždění před vchodem do domku.

Všeobecný smích majorku donutil, aby teď opravdu zmizela uvnitř a přibouchla za sebou dveře.

Majora se chopili oba lékaři a zatáhli ho do nemocnice, kde ho důkladně vykoupali a pak zbavili nežádoucího přebytku vlasů a vousů. Plukovník Hugon s Chandosein vyhledali zatím ve skladišti vhodné prádlo a šaty, takže když o půl hodiny později major zaklepal na dveře domku a paní O'Molloyová otevřela, octla se před nikoli prvotřídně, ale slušně oděným mužem, kterému už nemohla upřít název džentlmen.

Naopak! Její zrak se zalíbením spočinul na zušlechtěné tváři manželově a sama a bez pobídky mu teď splatila oba nedávné, pichlavé polibky.

„O'Molloyi," pravila mírně, „víš, že ses spravil, žes omládl o patnáct let?"

Byla to pravda. Major skutečně zesílil, chorobná žluť jeho tváří se změnila v hněď, kterou však prorážela červeň krve, tváře se vyplnily, zmizely kruhy pod očima. Změnil se celý – k svému prospěchu.

„Nespravil jsem se ovšem proto, že jsem dobře jedl a pil," odpověděl major ženě vesele. „Po celou tu dobu jsem pil jen kokosové mléko, když bylo, a jedl jsem kokosové ořechy, ale hlavně kraby, mušle a sem tam nějakou tu rybu. Snad budou mít pravdu ti doktoři odvedle, že to způsobil ten půst. Vždyť zmizely i bolesti jater…"

„A co tomu říkáš ty?"

„Pít se přestane, ono zde stejně není co. A bude se jíst. Nejdřív opatrně, jak to chtějí ti doktoři, později všechno a dost… S

překvapením vidím, že ses tady dala do vaření. A to je výborné! Budu mít zajištěnou dietu. Nic příliš kořeněného, zprvu hodně zeleniny a jen lehké maso.“

„Dobře, O’Molloyi! Ale nezapomeň, ani teď, ani později … Jíst dostaneš, co budeš potřebovat… Já vařím pro celou zdejší skupinu a tebe také nemine nějaká práce. Tady musí dělat každý!“

„To je toho! Dovedeš si představit, co mi někdy dalo práce, než se mi podařilo chytit rybu?… Když se dělá, tak se bude dělat… a je to …! Třebas mě vycvičíš na pomocného kuchaře.“

Tentokrát bylo jejich objetí vzájemné …

Po večeři major vyprávěl všem, co pověděl již manželce, jak se dostal na nepatrný ostrůvek, z kterého jej vysvobodila Maucarutova výprava. Člun prvního poručíka z *Junony* byl vichrem a bouří zahnán mezi úskalí za západním mysem ostrova. On neví, zda člun na úskalí ztroskotal nebo se dostal za ně. Toho se už nedočkal. Bylo mu těžko, chtěl se nadýchat vzduchu a vlny ho srazily do moře. Hrály si s ním jako s míčem, ale zůstával stále na jejich hřebenu. Přičítá to dvěma prázdným lahvím, které mu zůstaly v kapsách.

Ran dostal při nárazech na skály víc než dost, ale vážně zraněn nebyl. Pak byl na něco hozen a chytil se toho. Byl to kmen palmy na pokraji malého ostrůvku. Podařilo se mu odlézt ještě o kus dál a vlny už k němu nedosahovaly.

Byl to maličký ostrůvek, dvě tři sta čtverečných metrů plochy, s dvaceti kokosovníky a s trochou trávy pod nimi. Bez pramenité vody. Sladká voda se udržovala ve výmolech mezi skálami, ale jen několik dní po dešti. Když zmizela, byl odkázán na mléko kokosových ořechů, které taky byly jeho hlavní potravou vedle mušlí a syrového masa krabů …

Poznal, že v sousedství je velká země. Ale jak se k ní dostat? Byla hodně daleko a on neumí plavat. Několikrát vylezl na nejvyšší palmu a dával znamení máváním. Marně!

Nejhorší bylo, že kokosové ořechy rychle ubývaly a nové rostou pomalu … Už viděl blížit se den, kdy sní poslední ořech … Výprava se objevila včas, skoro na den včas. To by tak bylo všechno, co může říci… Zda viděl nějaké domorodce nebo jejich plavidla?… Ne, nic takového! … Zda se v pobřežním písku za dobu jeho pobytu na

ostrůvku neobjevily stopy bosých nohou?… Neobjevily a ani nemohly objevit, protože na jeho ostrůvku žádný písek není, jen samé skály!

Kapitán Maucarut doplnil stručné vyprávění majorovo:

„Za pásem úskalí je skutečně růženec ostrůvků, ale bezvýznamných, příliš malých, neobydlených a zřejmě také nikdy neobývaných. Jestliže se major na jeden z nich dostal, byl to opravdu skoro zázrak. Asi proto, že spadl do vody. Žádný člun z *Junony* tam rozhodně nemohl přistat. I za klidného počasí se tam mocný proud žene prudce k jihu. Výprava se o tom přesvědčila, když se chtěla vrátit. Vesla byla proti síle proudu bezmocná, a tak oběma člunům nezbylo než obeplout ostrov a vrátit se od severu. Cestou se zastavili na místě, kde byly zjištěny stopy nohou. Ty staré samozřejmě už zmizely, prvý příliv je spláchl, a nové tam nebyly. Také vojíni námořní pěchoty marně pátrali v širokém okolí… Nenašli nic, ani známku, že by tam někdy tábořil člověk… Výprava měla jen jediný zisk, že našla a zachránila majora O'Molloye. Tedy přece jen nebyla zbytečná."

Khasji pozorně vyslechl kapitánovu zprávu, ale podle svého neměnného zvyku ničím neprojevil, jak na něho zapůsobila. Chandos však toho večera zjistil, že Khasji obnovil svůj zvyk spát na prahu dveří jeho ložnice, ačkoli to byla společná ložnice pro šest osob. Zeptal se Bengálce, zda se snad nedomnívá, že se To-Ho zachránil stejně jako major. Khasji v odpověď zamručel něco nesrozumitelného a předstíral, že usíná.

Příštího dne se všichni členové výpravy věnovali zase plně práci na svých obvyklých místech. Paul-Louis dokonce dostal nového pomocníka, O'Molloye. Major mu totiž prozradil, že kdysi sloužil u signalizačního útvaru a že rozumí optické telegrafii. Mladý inženýr se ho zeptal, zda pokládá za možné zřídit mezi jednotlivými osadami sluneční nebo jiný telegraf, – a major se pro návrh okamžitě rozhořel. Paul-Louis dodal ze své hutě zrcadla, sice jen z leštěného železa, ale majorovi stačila. V každé vesnici si vybral tři bývalé námořníky a do týdne je vycvičil v obsluze kombinovaného telegrafu, jak pojmenoval své signalizační zařízení, které podle počasí a denní

doby zprostředkovalo zprávy bud zrcadly, ohni, nebo kouřem. Ale osvědčilo se a to bylo to hlavní.

Za dva měsíce po O'Molloyově zachránění stála již v zátoce Přistání dohotovená kostra budoucí fregaty a tesaři ji opatřovali palubními kryty a bočními stěnami. Před dešti a vichrem ji chránila obrovská kolna vystavěná z cihel. Cihelna, jeden z dalších úspěchů Paula-Louise, pálila cihly o překot a dodala již materiál nejen na kolnu loděnice, nýbrž i na vzorné skladiště nářadí a na rozsáhlou sýpku, jež byly také nejvýš potřebné. Huť chrlila spoustu výrobků, kovadliny, kladiva, pluhy, hřebíky a nářadí všeho druhu. Prvá žeň pak vydala bohatou úrodu obilí, sice drobného, ale i tak vítaného. Vyrobené předměty i obilí bylo ovšem nutno chránit před nepřízní počasí. Pět větrných mlýnů se staralo o přeměnu obilí v mouku a sedm vodních pil dodávalo materiál k výrobě doplňků pro železné zboží.

Paul-Louis se obíral hlavně parním strojem, který měl být již brzy dokončen. Mladý inženýr mu věnoval všechen volný čas, stále něco upravoval, zlepšoval a doufal, že nejpozději do dvou měsíců budou mít pro novou fregatu energii, která ji učiní nezávislou na rozmarech větru.

Nijak nebyly také zanedbávány a podceňovány práce zemědělské. Druhá obilní žeň byla již přede dveřmi. Prvá dala sice hojnost zrní, ale přesto nestačila úplně krýt denní potřebu. Dosud jen některý den v týdnu se pracovníci mohli zakousnout do koláče nebo bochánku chleba. Mouka musila být částečně nahrazována brambory a jedlými kaštany. Právem se však očekávalo, že nová žeň tento nedostatek odstraní.

V celé kolonii vládla celkem spokojenost a dobrá nálada. Nespokojeni byli jen tři lidé: Khasji, Réty a pan Gloaguen starší.
Proč nebyl úplně spokojen Khasji? … Nikdy o tom nemluvil. Ale jeho zasmušilost á ostražitost, se kterou sledoval každé hnutí Chandosovo a Florryno, i nenávistné pohledy, které vrhal na kandaharskou plaketu, když ji archeolog někdy před ním vyjímal z pouzdra, to vše prozrazovalo, že podléhá obavám a strachu jako v dřívějších dobách. Zdálo se, že vyciťuje nějaké nebezpečí, které hrozí jeho milým, že je přímo čichá ze vzduchu.

Zato j>an Réty mluvil o příčině své nespokojenosti s každým, kdo ho chtěl poslouchat. Paul-Louis marně pátral na celém ostrově po ložisku mědi, kterou nutně potřeboval pro parní stroj. Až nakonec objevil nikoli měď, nýbrž přímo mosaz, a to v hudebních nástrojích Rétyho kapely. A dal si odhlasovat v radě zajištění všech trombónů, trub a trubek, ba dokonce i činelů a mosazného oplechování bubnů, aby mohl být parní stroj dohotoven. A to byla příčina pochopitelné rozmrzelosti pana Rétyho; mohl sice s kapelou zatím dál vyhrávat „své“ skladby, ale ty skladby měly teď pochmurný, skoro pohřební ráz.

Příčina nespokojenosti pana Gloaguena staršího byla čistě osobní. Zřízení telegrafu mezi osadami ho zbavilo jeho nejmilejší práce, pojížděk po ostrově. Nepřestával totiž při nich doufat, že jednou narazí i na tomto ostrově na archeologický objev, a tato jeho naděje teď pohasla. K tomu ještě čas od času musil vyslechnout synovy narážky, zabalené sice do pochvalného uznání, že otcovy botanické znalosti se velice zasloužily o zlepšení životní úrovně obyvatelstva, ale archeologie že je na pustých ostrovech věda zbytečná.

On ten kluk má vlastně pravdu, doznával si nakonec archeolog. Na místech, kde nikdy nebyla pražádná civilizace a kultura, se nemůže nic najít.

Ale náhoda chtěla, že právě ve chvíli, kdy začal svou zamilovanou vědou pohrdat, se objevila možnost zajímavého nálezu i na pustém ostrově.

Obyvatelé jedné z vesnic na pobřeží ostrova se rozhodli upravit si cestu vedoucí podél mořského břehu. Nehluboko pod povrchem narazili na velký kus dřeva, který nesporně byl opracován lidskou rukou. Byl to čtyřhranný kůl a každá jeho strana byla opatřena dobře znatelnými a pravidelnými zářezy. Blízko vršku kůlu bylo lze ještě rozeznat vypálená písmena ND a nad nimi číslici 9.

Vzhled nálezu byl velmi starobylý. Kůl byl téměř černý, jako by při dlouhém pobytu pod zemí už pomalu uhelnatěl. Za konzervaci asi vděčil pronikání různých solí z mořské vody do písečné půdy, která ho kryla. Nálezci si kůl dosti pozorně prohlédli, ale nakonec rozhodli, že je to bezcenná věc, asi zbytek nějakého dávného ztroskotání.

jenže obyvatelé ostrova se již tak sžili, že tvořili vlastně jednu velikou rodinu, jejímž členům byly známy přednosti, chyby i koníčky druhých. A tak mezi nálezci se vyskytl, jeden, který navrhl:

„Nesmíme zapomenout na našeho archeologa. Víte přece, co se nás navyptával, dokud k nám jezdil, zda jsme někde nespatřili střepy starých hrnců a vůbec staré věci. Je to dobrý člověk, proč bychom se mu tedy nepostarali o trochu zábavy, po které se tak sháněl?“

Návrh byl přijat s velkým pochopením a kůl putoval do správní budovy. Archeolog převzal dar nikoli bez podezření, protože on zase už dávno poznal zálibu mnohých bývalých námořníků v různých žertech a žertících.

„Tyhle zářezy jsou mi velice podezřelé,“ vysvětloval Chandosovi, který u toho ovšem nesměl chybět. „Takové obyčejně dělají naši rolníci na veřejích sýpky, aby věděli, kolik pytlů obilí tam bylo dovezeno a vysypáno. Uvidíme, zda vzhled starobylosti nálezu byl získán popelem ze dřeva.“

Vyrobil si rýžák ze stonků listů, donesl si teplou vodu a začal pečlivě umývat jednu stranu kůlu. Jeho tvář se rozjasňovala, čím více dřel a drhl. Starobylost nepouštěla.

Poprvé od chvíle, kdy se dostal na tento opuštěný ostrov, prožíval zase rozkoše objevitele luštícího archeologický rébus v podobě nečitelného nápisu.

„Ty zářezy jsou úplně pravidelné a zřejmě záměrné. Šest krátkých, sedmý dlouhý, zase šest krátkých, zřejmě značky pro sedm dní týdne,“ pobroukával si. „A každý třicátý nebo jedenatřicátý je ještě delší než ten sedmý … značka pro konec měsíce… To je velice zajímavé … Vždyť je to totéž, co známe jako sloupový starořímský kalendář … Nález něčeho takového na jihomořském ostrově … to by přece znamenalo…“

A Gloaguen starší myl a myl, teď již opatrně, s velkou něhou.

„Mohl bych vám snad pomoci, strýčku?“ hlásil se o práci Chandos.

„Jestli chceš, hochu! Budu rád… Pomoz mi ten kůl obrátit.“

Spojenými silami se jim to podařilo a objevila se druhá strana kůlu.

„Nálezci mi vzkázali," vysvětloval archeolog, „že je to pravděpodobně troska z nějaké staré lodi. Ale já tak nesoudím. Myslím, že to byl jakýsi návěstní kůl, nejspíše kůlový kalendář."

„Kůl je to jistě," souhlasil Chandos. „Podívejte se! Tenhle konec je zkosen a zpevněn opálením. Tou stranou byl zaražen do země. Opačný konec je trochu zploštěn a vyhlazen. A jsou tu nějaká písmena."

„Inu, mladým očím nic neujde! … Jsou to dvě písmena *a* jedna číslice … Pomoz mi opatrně očistit jejich okolí."

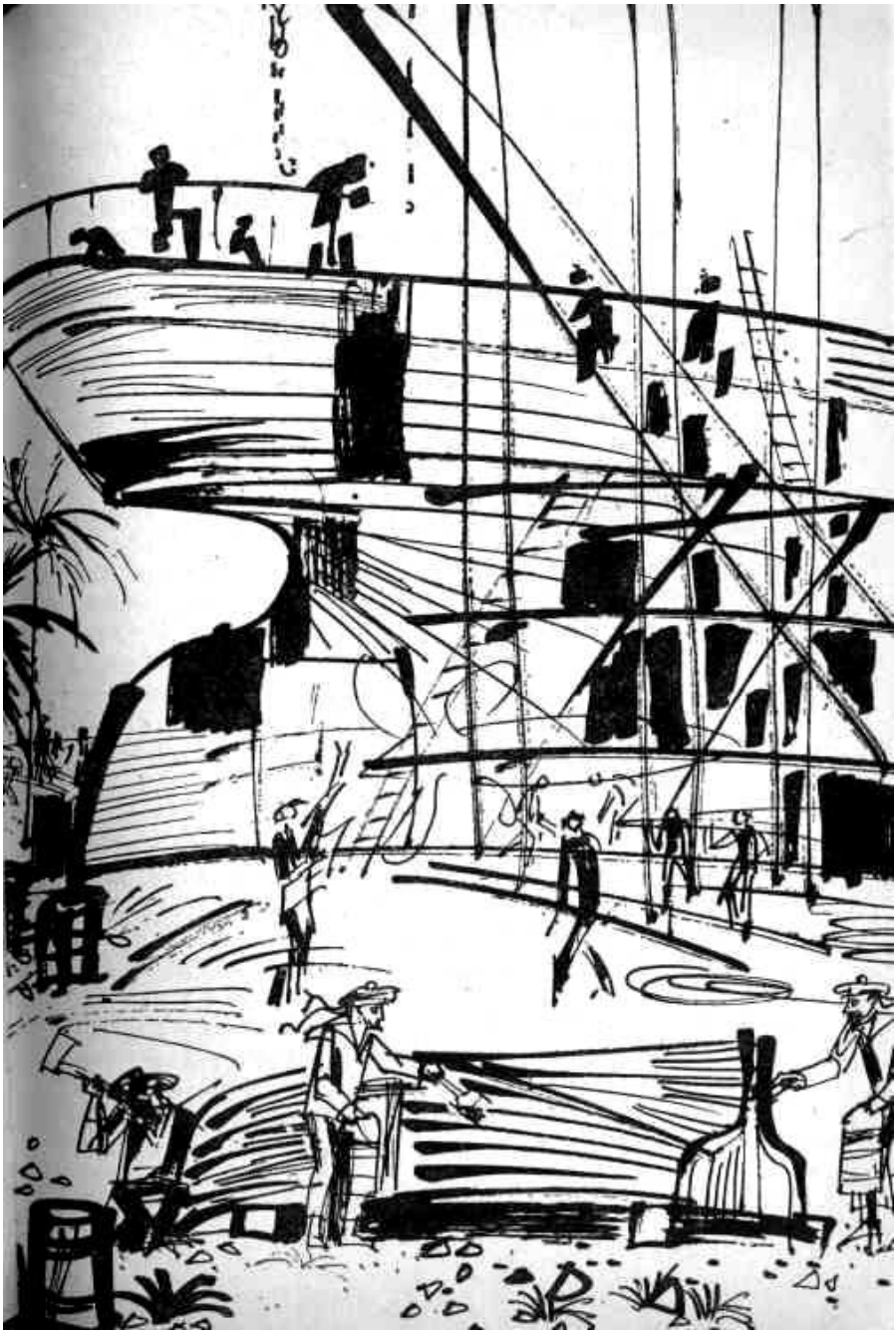
Oba se dali do mytí, oškrabování, čištění… Brzy se objevily další číslice a písmena. Byly do sloupu jistě vypáleny nebo vryty s úmyslem, aby něco oznamovaly. To stačilo, aby se horlivost archeologa a jeho žáka rozhořela plamenem.

Za čtvrt hodiny byl konec sloupu dokonale očištěn a jeho plocha poskytovala očím obou luštitelů tento obraz:

I C ME
IN T IS I LAND
SEP 30
659

Co ten nápis znamenal? … V které řeči byl psán? Tak se ptal sám sebe pan Gloaguen starší.

Tohle nebylo tak snadné rozluštit. Slova *in* a *sep* znamenala asi jméno měsíce září, *september*, a mohla patřit stejně tak latinskému jazyku jako angličtině, franštině, portugalštině nebo španělštině. Pan Gloaguen by byl nejraději viděl, aby nápis byl latinský, ale byl natolik kritický, že přání nikdy neovlivňovalo jeho snahu zjistit

skutečnou pravdu. A umínil si, že sloupu jeho tajemství vyrve, že objeví tu opravdovou pravdu. Pečlivě si zlomek nápisu obkreslil do zápisníku a odešel do svého pokojíku.

Jeho život měl zase náplň a cíl.

18.

NÁPIS PROMLUVÍ

„Strýčku, už jste to rozluštil?“ ptal se Chandos archeologa příštího rána.

„Myslím, že ano,“ odpověděl Gloaguen starší. „Ani mi to dlouho netrvalo, nebylo to nic nesnadného. S výhradou omylu a dodatečné opravy soudím, že jde o tento anglický nápis: I CAME IN THIS ISLAND, SEPTEMBER 30th 1659 – dostal jsem se na tento ostrov 30. září 1659 – … Chybí vlastně jen devět písmen, možná ještě míň, jestliže slovo september bylo napsáno ve zkratce sept., což se v angličtině často dělá. Ale to nebylo rozhodné. Hlavní bylo uhodnout, že A patří za písmeno C, H za T a S mezi I a L.

Tedy opravdu nic těžkého, a proto tvrdím, že rozluštění je správné.“

Vysvětlení Gloaguenovo bylo krátké, nijak nepřekvapující, a přece Chandos zíral na archeologa s vypoulenýma očima, s otevřenými ústy a s tvářemi zrudlými vzrušením.

„Jakže! Je to opravdu anglicky, strýčku? Opravdu I CAME IN THIS ISLAND, SEPTEMBER 30th 1659?“

„Soudím tak, ne, mohu říci, že jsem o tom přesvědčen.“

„Ale pak … pak…,“ zajíkal se Chandos, „pak už se nedá pochybovat! … Ne… nedá … Víme, kdo je původcem toho nápisu, a následkem toho také, kde jsme!“

„To je jasné. Původcem nápisu byl nějaký anglický námořník, který …“

„Ano, anglický námořník, ale ne nějaký!“ přerušil ho Chandos vzrušeně. „Určitý a velmi známý anglický námořník – sám Robinson Crusoe!“

Ten hoch se zbláznil, myslil si archeolog.

Chandos mu vyčetl jeho myšlenku z očí.

„Ne, nezbláznil jsem se, uvidíte," bránil se přesvědčivě. „Stál ten sloup těsně u pobřeží ostrova trojúhelníkovitého tvaru nebo ne? Je to pobřeží dlouhé asi patnáct anglických mil a je nebo není u něho prudký proud směřující dále k jihu? Je to sice neznámý ostrov, ale našli jsme na něm nepopiratelné stopy evropské kolonizace! … Přečtěte si tedy tohle, strýčku!"

A Chandos tahal z kapsy ošuntělý francouzský překlad Robinsona Crusoea, nervózně v něm listoval a pak strčil nalezenou stránku archeologovi před oči. Gloaguen četl:

„Na pobřeží u místa, kde jsem vstoupil na ostrov, jsem postavil vysoký čtyřhranný sloup s tímto nápisem: *Dostal jsem se na tento ostrov 30. září 1659.* Do stěny sloupu jsem každý den vyryl vrub. Sedmý vrub byl dvojnásobně dlouhý a ten, který mi označoval konec měsíce, trojnásobně dlouhý. Tak jsem si pořídil kalendář."

Gloaguen nevěřil zraku. Znova a znova pročítal odstavec, díval se na titul a datum vydání knihy a potom porovnával nápis na sloupu, aby se přesvědčil, že nesní. Ale vše se shodovalo: popis ostrova, místo nálezu, přibližné stáří sloupu, vrypy na jeho hranách a hlavně ten nápis na jeho hlavici. Ne, těch shod bylo tolik, že nemohlo jít o náhodu!

A přece se rozum bránil uvěřit něčemu podobnému. Což se Robinson Crusoe nezrodil ve fantazii Defoeově? Nebyl to neskutečný hrdina neskutečného příběhu? … Ano, tohle by bylo vysvětlení… Někdo z bývalých osadníků si z dlouhé chvíle trochu pohrál, vyrobil sloup a zakopal jej na pobřeží, aby si ztropil žertík z budoucího nálezce… Ale něco je tu protismyslného!… Kdyby šlo o úmyslný žert, pak výrobce sloupu by jej jistě nezakopával, nýbrž postavil někde tak říkajíc na ráně… A mohl vůbec předpokládat, že někdo si dá práci s doplňováním nápisu nebo že svědkem nálezu bude takový znalec Robinsonova příběhu jako Chandos? A že ten člověk pak dospěje k závěru, který by byl nenapadl ani jeho, Gloaguena, třebas on Robinsona četl také? Ne, to by bylo protismyslnější než ten Chandosův objev!

A Gloaguen se jal přecházet sem a tam. Uvažoval, porovnával všechna pro i proti, až si nakonec řekl:

Konec konců, na světě není nic nemožného. Proč by Robinson Crusoe nemohl být skutečná osoba? Vždyť ten hoch uvedl Paulu-Louisovi již dříve velmi závažné důkazy pro to, že Robinson Crusoe skutečně existoval. A to v době, kdy nemohl ani zdaleka tušit, že někdo objeví na ostrově sloup, který tak do podrobnosti odpovídá popisu Robinsonově! … Nebylo by to poprvé, že nějaká osoba, dlouho považovaná za plod lidských bájí, se stala skutečnou, historickou… Přihodilo se to i celým městům, a proto se to může stát i malému tichomořskému ostrůvku… Je to už takový zvyk, že se všechno popírá, dokud se mínění nezmění pod váhou nezvratitelných důkazů. A v archeologii především! Co se říkalo kdysi o Pompejích, Kartágu a Tróji s jejím králem Priamem? … Nikdo ve skutečnou existenci Tróje nevěřil, dokud Schliemann neobjevil její trosky, a skutečně zuhelnatělé požárem! … Celý středověk a ještě dlouho do doby renesance se věřilo, že Aeneas, Hektor, Achilles a Agamemnon se zrodili jen v Homérově fantazii, a skončilo to mnoha důkazy opaku – dokonce nálezem Agamemnonova hrobu …

Zatímco Gloaguen se oddával archeologickým úvahám, Chandos byl doslova jako na jehlách. Netrpělivě čekal na strýcovu odpověď, která pro něho znamenala rozsudek, zda jeho přesvědčení bude nadále pokládáno za projev přemrštěné dětské fantazie nebo bude bráno alespoň trochu vážně. Nakonec to už nevydržel. Zatahal strýce za rukáv a ptal se hlasem, který se chvěl vzrušením:

„Strýčku, co tomu všemu říkáte?“

„Co tomu říkám, hochu? … Říkám, že ani v téhle věci se nesmí soudit ukvapeně. Budeme pátrat, zkoumat a hledat další důkazy. Zatím se soudu zdržíme.“

„Tedy, strýčku,“ zvolal Chandos se zářícím zrakem, „i vy se kloníte k názoru, že je to možné? … Nepovažujete všechno za holý nesmysl?“

„Vůbec ne … Jenom je třeba najít ještě další důkazy, a budeme je hledat společně … Zatím uděláme nejlíp, když nebudeme mluvit veřejně ani o svých názorech, ani o tvých nadějích, když nebudeme o případu mluvit vůbec… Čas povědět vše ostatním nadejde teprve tehdy, až sami budeme pevně přesvědčeni.“

Chandos si poskočil a zatleskal. Mít společné tajemství s učeným strýcem, to pro něho znamenalo vrchol nadšení.

„Buďte jist, že ty důkazy najdeme!“ zvolal. „Ale to nesmím nic říci ani Florry? Ta by měla radost! … A Paulu-Louisovi, abychom ho trochu poškádlili?“

„Budiž,“ svoloval archeolog. „Ale řekni jim, ať zatím mlčí… Dovedeš si představit, co bychom vytrpěli žertů a vtipů, kdybychom svou domněnku nedokázali podepřít nespornými důkazy?“

Chandos nečekal na další výzvy k opatrnosti. Běžel oznámit nejdřív sestře a pak bratranci velký objev dnešního rána. Florry, jak Chandos správně předpokládal, sdílela jeho názor i radost. Inu, měla v žílách přece taky Robinsonovu krev! … Paul-Louis se netajil podivem, že jeho otec se tak snadno rozehřál pro více než odvážný závěr. Znal však přísnost postupu jeho vědeckých úsudků i jeho bohaté zkušenosti, a proto‘ nepodlehl ukvapenému soudu. Řekl si, že na Chandosovu koníčku snad „přece jen něco je“. Jestliže není, bude mít otec aspoň trochu rozptýlení. A slíbil, že bude mlčet.

Pan Gloaguen starší zatím pozorně pročítal Chandosovo rozebírací vydání Robinsona a pořídil si z něho již řadu užitečných

výpisků. Především to byl popis ostrova, který skutečně odpovídal přesně ostrovu jejich. Dále si opsal tuto stať:

Vyvolil jsem si malou rovinku u paty vysokého kopce, jehož přední strana byla kolmá jako stěna domu, takže shora se na mne nemohl nikdo dostat. V této skalní stěně byla prohlubenina ohraničená výstupky, dosti podobná vstupu do sklepa … Přímo před touto prohlubeninou jsem se rozhodl zarazit nosný kůl stanu. Rovinka byla nejvýš sto yardů široká a asi dvojnásob dlouhá. Tvořila před mým obydlím zelený koberec, končící na všech stranách nepravidelnými skalnatými svahy, směřujícími k níže položeným místům na břehu. Rozkládala se na severoseverovýchodním úpatí kopce, takže byla chráněna před odpoledním slunečním žárem až do chvíle, kdy se slunce octlo téměř na jihozápadě, což v této zemské šířce je v létě místo jeho1 západu.

Než jsem stan postavil, narýsoval jsem před prohlubeninou půlkruh o poloměru deseti yardů, a tím jsem ohraničil budoucí stan na rovince v šířce dvaceti yardů u skalního úpatí a do hloubky deseti yardů. Do země jsem na obvodu půlkruhu zarazil dvojnásobnou řadu kůlů tak hluboko, že vytvořily pevnou palisádu, vysokou pět a půl stopy a nahoře zahrocenou. Mezi první a druhou řadou sloupů byla vzdálenost asi šest palců.

Pak jsem vzal kusy lan, které jsem si odnesl z lodi, a propletl jsem jimi obě řady sloupů do výše pěti stop. Zvnitřku jsem poté palisádu podepřel kratšími šikmými sloupy, a tím ji zpevnil tak, že žádný člověk a žádné zvíře by ji nedokázali porazit, stejně jako se nemohli dostat přes ni.

Když jsem dostavil palisádu, začal jsem tesat skálu na místě, kde byla ona prohlubeň. Vyhloubil jsem si tak jeskyni, jakýsi sklep, který byl přímo za stanem. Vykopané kamení jsem odnášel k palisádě a tam jsem z něho vytvořil vnitřní terasu vysokou asi půldruhé stopy.

A pak hned o kus dál:

Sloupy mé palisády se ujaly, zapustily kořeny. Zvolna se z nich staly husté stromy, které úplně zakryly mé obydlí.

„Všimněte si, jak ten popis je podrobný a přesný," pravil archeolog Chandosovi a Florry, kteří využívali každé volné chvíle, aby se mohli účastnit jeho práce. „Je tu vše, popis polohy i popis vzhledu. Proto se naše další pátrání může omezit na to, zda na ostrově najdeme místo, které popisu odpovídá. Objevíme-li je, bude po všech pochybách. Jestliže nenajdeme nic, pak si budeme moci říci, že ten kůl je buď mystifikace, nebo náhodná shoda."

„Ale vzhled míst na ostrově se mohl za tak dlouhou dobu hodně změnit," namítl Chandos, kterého vědecká přesnost archeologova jaksi zneklidňovala.

„To se nedá předpokládat. Za dvě století se neobydlený ostrov nemůže příliš změnit, zvlášť když se nezdá, že by byl sopečného původu," odpověděl mu učenec. „Nanejvýš mohlo někde dojít k sesutí půdy … Ale tak se mi zdá, že je tu jedno ale … Jestliže si dobře vzpomínám, Robinson mluví o výbuchu sopky na ostrově … Pak by tento ostrov nemohl být jeho ostrovem!"

„Defoe si mohl něco přidat," mínil Chandos. „V mém svazku se o sopečném výbuchu nepíše, jen o zemětřesení."

„A co když si přidal právě popis Robinsonova obydlí?"

„To… to by … to by znamenalo…," začal koktat hoch.

„Že musíme pátrat a nedat se ničím ovlivnit," potěšil ho archeolog. „I když zde Robinson skutečně žil, Defoe k jeho příběhu jistě přidal hodně svého."

„Tak se do toho dejme hned! Už běžím pro motyku a sekyru!"

„Budiž," svoloval archeolog.

Florry se rozhodla, že půjde s nimi. Zamířili k poměrně nepříliš vzdálenému, vysokému vrchu, odkud mohli mít daleký rozhled.

„Strýčku," začal hovořit Chandos, „něco bych se rád dověděl. Proč stará města a starobylosti vůbec jsou vždy objeveny pod zemí?"

„Asi proto, že by je nebylo třeba objevovat, kdyby byly nad zemí," zavtipkoval archeolog, ale hned přešel do vážného tónu. „To máš tak: Když nějaké město nebo budova jsou opuštěny, začínají chátrat. Ničí je déšť, vítr i mráz. Střechy se propadají, klenby trhají a sloupy řítí. Zdi nejsou chráněny a pomalu se drolí. Suť padá k patě zdi a na podlahy bývalých síní. Tak se jejich původní úroveň zvyšuje. A je tu ještě vítr a déšť, které s sebou přinášejí prsť a

pozůstatky rostlin. Ty se zarážejí o dosud stojící zdi a zvyšují nános. Pochopíte jistě, kam to musí vést, jestliže to trvá staletí a staletí. Nános nakonec převýší zdi města nebo budovy a na jejich místě se objeví kopec. Prsť nánosu je úrodná, a proto na ní brzy vyroste tráva a rostliny, uchytí se keře a stromy. Nikoho nemůže napadnout, že ten zalesněný vrch není přirozený, že je to příkrov prastarého města … Nánosy mají pro archeologii blahodárný vliv. Zamezují přístup vzduchu k nejspodnějším částem, kde je vykládaná dlažba, pilíře nebo sochy, a konzervují je. Tak je to skoro se všemi starobylými památkami a v jádru to je docela prosté. Jistě jste si už všimli, jak se poměrně rychle zanáší silniční příkop. Tam se děje v malém to, co jsem vám právě vylíčil.“

Chvíli šli všichni tři mlčky.

„Khasji na nás zas už dává pozor!“ oznamoval najednou Chandos. „Kryje se, ale dobře jsem ho viděl a poznal.“

„Mně už to jde na nervy!“ zvolala Florry. „Člověk nemůže bez dohledu udělat ani krok!“

„Už jsem mu to říkal,“ vysvětloval jí bratr. „A není to nic platné. Myslí to dobře, proto nejlíp si ho nevšímat…“

Došli na vrchol kopce a začali se rozhlížet na všechny strany. Poznali, že jsou skutečně na ostrově trojúhelníkového tvaru, ale nikde neviděli nic, co bylo jejich cílem.

„Zdá se, že jsme si zvolili špatné místo,“ vysvětloval oběma průvodcům archeolog. „Ta stará strmá stěna je pravděpodobně průčelní, od nás odvrácená. Měli jsme jít rovnou na východní pobřeží a tam si najít nějaký vhodný výhled.“

Sestoupili, aby se vydali na další cestu. Ale než se tak stalo, Chandos se otočil, ukazoval na bílou skvrnu na úpatí nedalekého pahorku a volal:

„Tamhle to asi je! … Tam, co je nad zelení vidět dlouhý, světlý pruh … To je pravděpodobně ona Robinsonova příkrá stěna … Vidíte ji?“

Když Gloaguen starší usoudil, že všechno je možné, Chandos se rozběhl k onomu pahorku. Florry a archeolog šli pomalým krokem za ním.

Za čtvrt hodiny byl hoch zpátky u nich všecek udýchán, rudý, ale s radostnou září v očích.

„Je to tam!“ volal už zdaleka. „Ta rovinka, příkrá stěna i palisáda … Ty stromy jsou už obrovské a ták blízko u sebe, že tvoří skutečnou zeď … Naštěstí dva nebo tři už padly a zůstala po nich proluka … Pojďte rychle, prosím vás …“

A v běhu se vracel. Také Gloaguen a Florry zrychlili krok, neboť i oni podlehli zvědavosti a touze přesvědčit se, co je na Chandosově objevu pravdivého. Rovinka u úpatí vrchu tu byla, a to skutečně dvě stě anglických yardů dlouhá, asi sto yardů široká, a svažovala se v povlovném sklonu. Byla na severoseverovýchodním úpatí vrchu a nad ní se tyčila kolmá stěna. A k dovršení všeho – před touto stěnou byla zeď věkovitých stromů, dvojitá hradba, která jasně prozrazovala, že na její vznik zapůsobila lidská ruka. Jen na dvou místech byla hradba prolomena, tam, kde stromy odumřely.

Velkolepost divadla, která se naskytla zrakům stárnoucího učence a mladé dívky, donutila oba, že se zastavili a zamyslili. Bylo jim, jako by stanuli před hrobem nebo památníkem. Vždyť zde žil tolik let člověk bez druhů, úplně osamělý, zde pracoval, trpěl a čekal na vysvobození. K melancholii, jakou vyvolávají místa, která byla svědky těžkých a statečně snášených životních zkoušek, družila se u Florry ještě myšlenka, že ten ubohý člověk snad byl jejím pradědem. A myšlenka na prapředka vyvolala vzpomínku na otce … Oči se jí zalily slzami…

Chandos se zatím již hradbou dostal ke skalní stěně a teď se vracel smutný, zklamaný … Ve stěně neobjevil žádný vchod, ani stopu po obydlí.

Jeho strýc však nebyl z těch, kdo se snadno vzdávají. Ze zkušenosti věděl, že při vykopávkách se člověk nesmí spoléhat jen na vzhled a především že nesmí zahazovat flintu do žita. Protáhl se otvorem, kterým se právě vrátil Chandos, sundal kabát a začal zkoumat stěnu sekerou. Postupoval od kraje ke středu. Jeho očekávání ho nezklamalo. Již dvacátý úder zazněl dutě.

Obrátil sekeru a ostřím napadl dutě znějící místo. Netrvalo dlouho a ve stěně se objevil temný otvor, z něhož mu zavála vstříc vlhkost. Otvor brzy nabyl podoby nevelkých dveří. Jen zbytky

rostlinných látek a nános písku a prachu zatarasily vchod během dlouhých let nepevným příkrovem.

Otvor byl vchodem do jeskyně zpola zasypané úlomky a drtí z jejích stěn. Ty bylo nutno odstranit motykou, neboť čas jim propůjčil nejen vzhled, ale i tvrdost pískovce. Když se tak stalo, v polotemnu se objevily předměty, které jasně dokazovaly – bylo-li takového důkazu vůbec třeba – že jeskyně bývala obývána.

Zčervivělá prkna, železné i dřevěné kolíky a hřeby, na nichž tu a tam ještě visely kusy kůže nebo zpuchřelé látky, dva nebo tři hrnce neumělých tvarů, pokryté plísní, to vše bylo dopraveno na denní světlo.

Bylo to víc, než kolik bylo třeba pro nesporný důkaz. Gloaguen a Chandos se vrátili k Florry, která na ně čekala před ohradou, a všichni se vydali na zpáteční cestu.

Byli plni dojmů a úvah, a proto1 šli dlouhý kus cesty mlčky. A byl to archeolog, který posléze nedokázal nesdílet s někým své myšlenky.

„Je to velmi zajímavý objev, ne-li přímo velmi závažný," začal. „Můžeme směle říci, že dnešního dne jsme plně využili!… A snad můžeme být rádi, že jsme se dostali na tento ostrov, a proto můžeme odpustit osudu všechny útrapy, které jsme zažili od chvíle ztroskotání *Junony!* … Vždyť jsme dnes nejen dokázali, že Robinson Crusoe byl skutečná, historická osobnost, nýbrž zároveň nalezli i místo, kde žil! … To znamená, že jsme přispěli jak poznatkům historie, třeba snad historie literární, tak i poznatkům zeměpisným! … Rozhodně jsme dnešní den nepromarnili! … A já byl tak zoufalý, že se nesplnil můj sen o návštěvě Egypta, Indie a o objevech v Kambodži! … Myslil jsem, že jsem ztratil rok života. A zatím kandaharská plaketa a dnešní objev mi tu ztrátu nahrazují více než bohatě a ospravedlňují mou letošní cestu jako vědeckou i v očích nejpřísnějších kritiků!"

„A nám již nebude nikdo moci upírat přímý původ od Robinsona Crusoea," ozval se Chandos.

„To je trochu jiná otázka … Ačkoli už nemůže být sporné, že Robinson Crusoe skutečně žil, není to ještě důkazem, že je vaším předkem v přímé linii, když chybějí zápisy o jeho zrození i smrti…

Ale rozhodně dnešní den velmi podpořil tvou pevnou víru, Chandosi.“

„To tedy budeme už smět mluvit o svém původu veřejně a před každým?“ ptala se Florry.

„Hm… Snad by bylo moudřejší ještě mlčet… Já alespoň se držím názoru, že o každém novém objevu se má mluvit teprve tehdy, když je dokonale zpracován. Abyste mi líp porozuměli, uvedu příklad. Povíme-li po návratu o svém objevu, jistě již zítra se jeskyňka naplní spoustou zvědavců. Někteří z nich třeba budou také kopat a hledat, aby se stali objeviteli. A pravděpodobně více zničí, než naleznou … Budeme-li mlčet, budeme moci pátrat sami, a to znamená hledat opatrně. Kdo může říci, co se nám ještě podaří objevit?“

„Správně, strýčku!“ zvolal Chandos. „Ponechme si pro sebe vědomí, že žijeme na Robinsonově ostrově! Jako objevitelé máme k tomu právo a druhým tím neubližujeme.“

„Ale Paulu-Louisovi bychom to snad povědět mohli,“ navrhovala Florry.

„Proč ne, když tak jako tak se už stal naším důvěrníkem v této věci,“ odpověděl Chandos. „Ovšem nějak zvlášť si to nezasluhuje, protože nikdy nechtěl uvěřit, že Robinson je můj předek.“

„Pokud jde o mého syna, to si rozhodněte samy, děti,“ řekl archeolog. „Nebudu vám radit ani tak, ani onak. Ale před ostatními ani muk. Uvažte jen, že kniha o Robinsonovi popisuje ještě další jeho obydlí, které on nazýval »můj dvůr«.“

„Ten jeho dvůr byl na volném prostranství v některém údolí na západní straně ostrova. Z toho asi nic nezbylo, když to byla jen chatrč z větví a ohrada z téhož materiálu… Ale měl ještě jeden útulek, jeskyni, kterou popisuje vzletnými slovy…,“ namítl Chandos.

Kniha putovala ven z kapsy, a to tentokrát z kapsy Gloaguenovy. Chandos v ní zalistoval a nalezl skoro okamžitě příslušnou stránku.

Stál jsem pod klenbou vysokou asi dvacet stop a mohu směle říci, že na celém ostrově jsem do této chvíle nespatřil nic krásnějšího a hodnějšího pohledu, než bylo toto podzemí. Světlo obou svíček, které jsem rozžal, se odráželo tisícerými odlesky od stropu a stěn jeskyně. Nemohu říci, co toho bylo příčinou, zda diamanty, jiné drahokamy nebo zlato; myslím, že nejspíš to bylo zlato. Krátce, byla

to ta nejkrásnější jeskyně, jakou si jen lze představit. Postrádala sice úplně jakékoli osvětlení, ale její půda byla rovná, suchá a pokrytá jemným pískem. Nikde ani stopy po jedovatém plazu, po nezdravých výparech, po vlhkosti a plísni…

Gloaguen dočetl, vsunul knihu do kapsy a rozhodl:

„Tedy ujednáno, že kromě mého syna nikomu ani muk! Pěkně potají budeme hledat tu nádhernou jeskyni. Jestliže ji najdeme, pák nám bude musit uvěřit i ten nejpochybovačnější skeptik.“

19.

JESKYNĚ PŘEKVAPENÍ

Jeskyni nebylo lze tak snadno najít jako Robinsonovu pevnost, jak Robinson sám ve svých pamětech nazývá své „první obydlí“.

Od příštího dne Gloaguen ve společnosti Chandose a Florry se pustili do pátrání. Vyzbrojili se sekyrami, noži a provazy, a nezapomněli ani na několik svíček vlastní výroby a větší počet zápalek. Ale po několik dní už marně prohledávali skalnaté části ostrova. Nespatřili nic, co by se podobalo vchodu do jeskyně.

Po pravdě řečeno zprávy o tomto Robinsonově obydlí byly mnohem méně přesné než údaje o pevnosti. Kniha uváděla jen tolik, že jeskyně byla v lese, její vstup nízký a zakrytý velkým skaliskem. Skála byla zarostlá křovím, které Robinson musil vysekat, aby vchod do jeskyně snadněji nalezl, a to i když ji předtím už několikrát navštívil. Dvě stě let jistě dostačilo, aby křoví znova vyrostlo a snad i dorostlo do výše stromů. Proto bylo velmi nepravděpodobné, že jeskyně bude vůbec kdy vypátrána.

Bylo však také možné, že třem pátračům pomůže náhoda. V to věřili a tato víra je posilovala, že se dosud nevzdali tak pochybného úkolu.

Bloudili lesy, prolézali křovinami a neminuli ani jedinou větší skálu, aby ji alespoň částečně nezbavili křovinatého porostu a pak neoklepali, zda nezní dutě. Ale ostrov byl dosti rozsáhlý, jeho lesy hluboké, a tak by asi byli hledali dlouho a marně, kdyby jim

nečekaně nepomohl prazvláštní ukazatel, kterým směrem se mají brát.

Tento ukazatel – všimla si ho Florry – se skládal ze záseků na pních velkých stromů. Byly to záseky nepříliš staré a v takové vzdálenosti od sebe, že od jednoho bylo vidět k druhému. Zřejmě značily jakousi cestu.

Bylo to v severní, nenavštěvované části ostrova, nepříliš daleko od místa, kterému Chandos dal jméno zátoka Bosých nohou. Kdo byl původcem záseků? Pan Gloaguen usoudil, že asi nějaký vojín námořní pěchoty, a došel k závěru, že značky vedou k hledané jeskyni. Vždyť to bylo jediné vysvětlení, proč před časem nebyl zjištěn ten, kdo zanechal stopy svých nohou na nenavštěvovaném břehu. Jistě jen proto se hledaný přes všechny výzvy nepřihlásil, že nechtěl vysvětlovat důvod své přítomnosti na tomto odlehlém místě…

„Ale proč by to tajil, i kdyby jeskyni nalezl?“ zapochyboval tentokrát Chandos.

Někam však záseky vedly. Kam, to se pozná. A tak všichni s pochopitelnou zvědavostí lidí, kteří již čtrnáct dní marně prolézali lesy a křovinami, se vydali podle značek. Brzy poznali, že je to skutečně značená cesta. Záseky byly v pravidelných vzdálenostech od sebe a ve stále stejné výši nad zemí. Vypadalo to spíš, jako by cesta byla vyznačena v zájmu veřejném, a nikoli jako stezka vedoucí k cíli, který měl být utajen.

Trojice sledovala značky asi půl hodiny, až došla na mýtinu, nad níž se tyčila holá skála. Zrychlili krok a za chvíli již spatřili za skaliskem zející otvor.

Byl to vchod do hledané jeskyně?

Proti popisu v Robinsonově příběhu nebyl nijak nízký; měl tvar a rozsah skutečných dveří. Nikdo z trojice neváhal, vešli. Octli se v jakési podzemní předsíni. Zprvu mnoho neviděli, neboť jejich oči jen zvolna přivykaly temnotě. Když však rozžali svíčky, uviděli v pozadí předsíně další vchod a nepochybovali již, že jsou opravdu v Robinsonově jeskyni. Vždyť kniha o Robinsonovi výslovně uvádí, že před vlastní jeskyní je jakási chodba. Popisuje ji sice jako deset yardů dlouhou a nízkou a dodává, že je nutné jí prolézat po čtyřech, ale tato

chodba byla prostorná a vysoká, takže se vůbec nemuseli shýbat. Robinson ji asi někdy později rozšířil a upravil.

Ve světle svíček zamířili všichni tři k druhému vchodu a vstoupili do skutečné Robinsonovy jeskyně. Jejich zrakům se naskytl pohled na nepředstavitelnou nádheru, který daleko převyšoval to, co četli v Robinsonovi. Stěny jeskyně v tisících záblescích odrážely světlo, jako by byly vykládány démanty; odrazy se mnohonásobně křížily a oslňovaly zrak, že příchozí zprvu jen stěží rozlišovali podrobnosti rozsáhlé podzemní prostory. Poznávali jen, že strop jeskyně je vysoký jako klenba gotického chrámu a že jejich nohy se boří do jemného a hebkého písku jako do koberce.

Když oči přivykly oslňujícímu lesku, Gloaguen, Florry a Chandos počali rozeznávat předměty, kterých by se v tomto místě nejmíň nadáli. U jedné stěny bylo vysoké lože s nebesy, naproti němu zasklená knihovna a příborník plný stříbra, uprostřed místnosti vysoká křesla, na jedné straně obrovské broušené zrcadlo a na druhé stojací kyvadlové hodiny v ozdobné skříni. V pozadí ve výklenku, tvořícím jakousi pracovnu, stál masívní, široký psací stůl, pokrytý papíry a knihami. A jako vrchol překvapení: v křesle u psacího stolu seděl muž!

Muž v obleku z doby Ludvíka XIV., v bílých punčochách, v (krátkých spodcích, v rudém kabátě s ocelovými knoflíky, v paruce s copem, se širokým krajkovým nákrčníkem a s krajkovými manžetami.

Muž seděl bez hnutí, zády obrácen k návštěvníkům, a zdálo se, že jejich přítomnost vůbec nevnímá.

Gloaguen přistoupil k neznámému a pozdravil. Právě se chystal pronést omluvu, že sem tak vpadli, když vtom se zachvěl hrůzou a upustil svíčku …

Ten muž, to nebyl živý člověk, byla to mumie!

Bezmasá ruka držela ještě pero zhotovené z husího brku, ale z toho zbyl jen střední stvol, prapor se dávno rozpadl v prach. Široké brýle se upíraly na list pergamenu na stole, za brýlemi však byly místo očí jen prázdné důlky a na pergamenu vysoká vrstva prachu. Zežloutlá a vyschlá tvář se skláněla nad stůl v tak přirozené poloze, že ten muž opravdu působil dojmem živého, píšícího člověka.

Suché podzemní jeskyně mívají často zvláštní schopnost, že nedovolí tělu shnít, nýbrž je vysuší v mumii.

Kolik dlouhých roků nebo vlastně století byl už ten mrtvý v jeskyni, skryté v rozsáhlém pralese opuštěného ostrova, kde seděl v pozici, ve které ho asi překvapila smrt? Kdo to byl? Jak se jmenoval, jaký byl jeho životní úděl?

Těmihle myšlenkami by se asi byl teď zabýval archeolog Gloaguen, kdyby byl měl na to čas. Ve skutečnosti se musil zabývat dívkou, která se při hrozném pohledu na mumii zapotácela a byla by se zhroutila, kdyby ji byl Gloaguen nezachytil.

Její nevolnost netrvala dlouho. Za chvíli se již probírala z mdloby na okraji lůžka s nebesy. Doušek čerstvé vody z broušené sklenky stojící na stolku vedle lůžka ji přivedl úplně k vědomí… Pan Gloaguen si v tom rozčilení neuvědomil divný protiklad: v tomto staletém hrobě se jako zázrakem octla sklenka s čerstvou vodou, sklenka ještě vlhká, která byla jistě teprve nedávno ponořena do

pramene … Snad si to neuvědomil proto, že v této jeskyni překvapení následovalo1 za překvapením.

Chandos, jakmile viděl, že sestra přichází k sobě, odhodlaně přistoupil k mumii, posvítil si na ni ze všech stran a pozorně si ji prohlížel v slabém, mihotavém světle. Jeho srdce sice divoce bušilo, ale jeho heslem bylo, že řádný muž musí dovést přemoci každou hrůzu. A nejenže to dokázal, dokonce i vesele pravil:

„Je oděn jako herec Golding v Molierově komedii, kterou jsme viděli v Kalkatě. Stejné střevíce s přezkami, stejně nakadeřená paruka, nákrčník a manžety – opravdu, všechno stejné … Zdá se, že tenhle člověk byl jako pan de Buffon, který se vždycky hodil do gala, než si sedl k psacímu stolu … Oblek tady toho je jen zašlejší a myslím, že v pořádném světle by se ta zašlost projevila ještě nápadněji … Myslíte, strýčku, že tady takhle sedí od doby královny Anny a vévody z Malboroughu?“

„Alespoň se to zdá velmi pravděpodobné,“ odpověděl archeolog.

„Podívejte se, jaký řetízek s přívěskem má! Bylo by snad nemístné, kdybych mu sáhl do kapsy a podíval se, jaké se tehdy nosily hodinky?“ ptal se Chandos.

„Proč? … Nechceme mu přece nic vzít, chceme jen objasnit tajemství jeho osoby a této jeskyně.“

Chandos na víc nečekal. Uchopil řetízek a vytáhl hodinky, velké a silné. Na emailovaném ciferníku bylo jméno výrobce: *Chapman, Poultry.*

„Hleďme, byl to tedy Angličan jako já!“ zvolal Chandos a hned dodal na vysvětlenou: „Poultry je ulice v Londýně, to vím.“

A hoch pokračoval v prohledávání kapes mrtvého. Z kapsy ve vestě vytáhl stříbrnou tabatěrku, ve které byl ještě zčernalý tabákový prach, a tři zlaté mince. Na jedné z mincí byl portrét královny Anny, o které se právě před chvílí zmínil. V šosech rudého kabátu nalezl velký kostkovaný kapesník, pouzdro na brýle a dopis – prastarý dopis na ručně vyrobeném silném papíru, pomačkaný, otřepený a s viditelnou stopou po zelené pečeti. Na druhé straně obálky byla adresa, ale písmo bylo zažloutlé, bledé, skoro nečitelné…

Chandos přiblížil dopis k plameni svíčky a vyrazil výkřik překvapení:

„Strýčku! … Florry! … Podívejte se! … A řekněte mi, že nesním!“

Pan Gloaguen vzal opatrně dopis hochovi z ruky, levou rukou si líp posvítil na adresu a četl:

Senhor Robinson Crusoe
York, Yorkshire
England

Zprvu nevěřil svému zraku stejně jako Chandos. Ale ten dopis nemohl být podvržen. Byl to opravdu prastarý dopis na starém papíru, psaný portugalsky a datovaný v Lisabonu v lednu roku 1715…

„To je neuvěřitelné!“ bručel archeolog. „Může člověk pochopit, že tady před námi je mumie Robinsona Crusoea?“

„Já tomu věřím, strýčku!“ vykřikl Chandos. „Nějaký vnitřní hlas mi říká, že je to pravda!“

„A já se ho už nebudu bát,“ ozvala se Florry a zvedla se z okraje lůžka, na kterém do té chvíle seděla. „Chudák pradědeček! … Tak tady zemřel, osamělý a bez pomoci!“

„Snad nám tenhle pergamen poví víc,“ řekl Chandos, vzal se stolu pergamen a začal z něho oklepávat prach. Pak jej podal archeologovi, který poměrně snadno četl pravidelné, velké písmo, jen poněkud roztřesené.

This is my will. On the eighth day of March A. D. 1717, I Robinson Crusoe, of York in Yorkshire, in the Kingdom of England, being 84 years old, sound in body and mind, although much weakened by age … (Toto je má poslední vůle. Já, Robinson Crusoe z Yorku v Yorkshire, Anglie. 84 let stár, tělesně i duševně zdráv, ač velmi zesláblý věkem, píši dnes, 8. března roku 1717 …)

Pan Gloaguen by byl četl dál, ale prudká rána, která se rozlehla jeskyní, ho donutila pozvednout hlavu. Jako by někdo vystřelil, nebo jak by se nablízku zřítila nějaká zeď. Všem třem živým účastníkům

této fantastické scény náhle bylo, jako by je ovál ledový vichr. Chandos se zapálenou svící v ruce se vrhl k vstupu do jeskyně.

„Jsme zde uvězněni," zvolal téměř vzápětí. „Vnitřní dveře v chodbě, kterých jsme si vůbec nevšimli, protože byly přiraženy ke zdi, se zavřely a já je nemohu otevřít."

Archeolog a Florry šli k němu, ale mohli jen zjistit, že Chandosovo hlášení odpovídá skutečnosti. Těžké jednokřídlové dveře z dubových fošen, otáčející se na silných železných závěsech, uzavíraly teď východ z jeskyně. Zámek a závory byly na jejich vnitřní straně, ale přesto ani spojeným silám všech tří se nepodařilo jimi pohnout. Bylo jasné, že i na vnější straně dveří musí být zámek nebo závory.

Uzavřely se dveře náhodou nebo šlo o záměrný úklad? Odpověď na tuto otázku nedala na sebe dlouho čekat.

Uprostřed dveří se otevřelo okénko a v něm se objevila temná tvář s vítězoslavným úsměvem.

Pan Gloaguen se znova zachvěl. Vždyť ta tvář tam byla tvář člověka, který utonul v oceánu za prudké bouře …

Nebylo pochyb. Byl to To-Ho. Což je možné, že i on se zachránil?

„To-Ho?!" zvolal.

„Syn sedmého ráje a vykonavatel Alláhovy spravedlnosti, která vás všechny konečně stihla!" dostalo se mu v odpověď.

Panu Gloaguenovi titul „Syna sedmého ráje" rázem vše vysvětlil. Bylo mu známo, že všude, kde žijí muslimové, jsou v činnosti členové tajné společnosti, jejímž úkolem je mstít skutečné i domnělé urážky islámu. Věděl, že často stačilo, aby se neopatrný běloch usmál klanění muslimů při modlitbě – a brzy poté zahynul nějakou podivnou náhodou. Věděl také, že tato společnost se nemstí přímo, že nevraždí ty, jež odsoudila, nýbrž jen proti nim připravuje úklady, kterým odsouzení hanobitelé islámu mohou, ale také nemusí podlehnout. Vykonavatelé Alláhovy spravedlnosti, což je titul těch členů tajné společnosti Synů sedmého ráje, kterým bylo uloženo vykonat na někom mstu za urážku islámu, jsou mohamedáni věřící neochvějně v kismet – v osud. Věří, že se stane pouze to, co je psáno v knize osudu, a proto při každém úkladu ponechávají odsouzenci

možnost záchrany, jeli tak v knize osudu psáno. Hrůzné však je, že nepřestávají po jednom úkladu, že vrší úklad za úkladem a že jejich msta postihuje nejen viníka, nýbrž celou jeho rodinu.

Činnost společnosti není namířena výhradně proti bělochům, nevěřícím. Právě naopak. Proti nevěřícím pouze tehdy, když jejich provinění bylo veřejné a mohlo podle soudu Synů sedmého ráje poškodit vážnost islámu v očích věřících. Většinou jejich msta postihuje muslimy, a to často i za zcela nepatrné provinění, a mnohdy nejen celou rodinu viníka, nýbrž i celý kmen, jehož je viník členem.

Pan Gloaguen rázem pochopil, proč zemřel plukovník Robinson a proč proti jeho dětem bylo zosnováno tolik úkladů. Kandaharská plaketa, které se plukovník neprávem zmocnil v afgánské mešitě, ta byla všeho příčinou! A to ho vedlo k návrhu, který učinil s velkou bolestí v srdci, ale o němž věřil, že je nejen vysvobodí z Robinsonovy jeskyně, nýbrž že odstraní i nebezpečí, které hrozí plukovníkovým dětem v budoucnosti.

„Poslyšte, vy tam v chodbě!“ pravil tváři v okénku. „Ať už jste skutečně nosič uhlí To-Ho nebo kdokoli, něco vám navrhnu. Je mi teď jasné, že jste vykonavatelem msty za krádež zlaté plakety v mešitě Ram-Mohunu. Tu plaketu mám zde s sebou a vydám vám ji, propustíte-li nás odtud se slibem, že už nebudete ukládat o život těmto nevinným dětem. Říkám vám však, že ta plaketa nemá nic společného s islámem, že byla zhotovena dávno již mrtvým národem v době, kdy na světě ještě nebyl ani islám, ani křesťanství, ani buddhismus. Proto ji plukovník Robinson v Ram-Mohunu vzal, proto já jsem ji přijal jako dědictví.“

„Krásně řečeno a pravdivě řečeno,“ dostalo se mu v odpověď. „I já vím, že ten kousek zlata byl vyroben dávno vymřelým národem, že ze stanoviska pravého věřícího je to jen fetiš. S islámem má však mnoho společného. Posiloval jeho sílu, protože mnozí věřící věřili a věří v jeho kouzelnou moc. Věří,“ zasmála se tvář v okénku, „protože kromě nás, Synů sedmého ráje, nikdo neví, že plaketa z Ram-Mohunu zmizela. Nám také na tom fetiši zvlášť nezáleží. Plukovník Robinson zemřel proto, že svými botami veřejně znesvětil posvátnou

půdu stánku Alláhova. A proto zemřou i jeho děti, zemřou hladem – bude-li to Alláhova vůle!“

Mluvčí v okénku doprovodil svá poslední slova úsměvem a to probudilo v archeologovi novou naději.

„Zdá se,“ pravil, „že jste vzdělaný člověk a že stejně jako já pramálo věříte v nadpřirozené věci. Proč tedy ta nesmyslná msta?“

„Vzdělaný člověk! Ano, vzdělání mi daly vaše školy. Ale daly mi i zkušenost, že vy bílí pohrdáte všemi, kdo mají temnější barvu kůže, a daly mi i poučení, že my všichni se staneme sluhy a nevolníky bílých, jestliže se proti nim nepostaví síla, která zmaří jejich chamtivé plány. Dějiny dokázaly, že islám je silou, která je schopna postavit se bílým. Proto jsem zasvětil svůj život upevňování moci islámu, stal se vojínem bojujícím za jeho sílu. A bojující vojín nepřemýšlí o rozkazech, poslouchá! Proto zemřou děti znesvětitele mešity, jak bylo rozhodnuto. S nimi zemřete i vy, protože nelze jinak. Zemřete hladem – bude-li to Alláhova vůle!“

To-Ho se ještě jednou zasmál a pak okénko zaklaplo.

Archeolog vzal obě děti za ruce a odvedl je do pozadí jeskyně. Tam je usadil do křesel nedaleko mumie, jako by je svěřoval ochraně jejich prapředka, který silou vůle dokázal ve svém pohnutém životě tolikrát uniknout z nejrůznějších nebezpečí.

Pak usedl sám vedle nich, zkřížil ruce a čekal.

20.

POSLEDNÍ KAPITOLA ROBINSONOVA PŘÍBĚHU

„Strýčku,“ zeptal se po několika minutách ticha Chandos, „jak dlouho trvá, než člověk zemře hladem?“

„To nelze určit se všeobecnou platností. Závisí to na věku, povahové síle, tělesné zdatnosti a na zdraví.“

„Ale v našem případě,“ naléhal hoch, „kolik dní asi můžeme vydržet bez jídla?“

„Nejmíň čtyři až pět, nejvýš osm až deset.“

„Pak už se vůbec nebojím, strýčku… Buďte jist, že naši přátelé nás budou hledat, a také nás najdou. Soudím podle sebe. Být na

jejich místě, obrátil bych celý ostrov vzhůru nohama. Je jich na to dost a spolehněte se, že to taky udělají.“

„Ano, musíme v to doufat,“ odpověděl mu archeolog, ale sám pramálo věřil v tuto možnost. „Myslím, že po dobu čekání bychom si měli najít nějakou vážnou práci, která jedině nás může zbavit nudy nebo chmurných myšlenek. Co byste říkali tomu, kdybychom se pustili do přepisu a překladu toho starého pergamenu? … Řekl bych, že je to jediná zajímavá práce, kterou si zde můžeme opatřit.“

„Ano, ano! … Dejme se do toho!“ souhlasili Florry a Chandos. „Snad nám pak ještě zbude čas napsat poslední vůli, jeli nám určeno zemřít po boku našeho prapředka,“ dodala dívka zcela vážně.

Události a hrůzy několika posledních hodin zřejmě spíše posílily její odvahu, než aby ji oslabily.

„Především uděláme nejlíp, když necháme svítit jen dvě svíčky,“ navrhl archeolog. „Máme jich jenom šest a musíme se zajistit pro pokud možno nejdelší dobu.“

Zařídili se podle jeho návrhu a se dvěma rozsvícenými svíčkami se usadili u psacího stolu v sousedství mumie. Chandos s tužkou v ruce nad několika listy vytrženými ze zápisníku a Gloaguen s Florry skloněni nad pergamenem. Jestliže archeolog nerozluští některé nečitelné slovo, bystré oči a lepší znalost angličtiny jeho neteře mu pomohou.

Archeolog začal číst a Chandos psal podle jeho diktátu.

Toto je má poslední vůle. Já, Robinson Crusoe z Yorku v Yorkshire, Anglie, 84 let stár, tělesně i duševně zdráv, ač velmi zeslábly věkem, píši dnes, 8. března roku 1717, tyto řádky v úmyslu, abych dokončil své paměti a zároveň doplnil i opravil tu jejich část, kterou jsem před třinácti lety zanechal ve svém domově.

Dopustil jsem se klamu a teď jsem za to stižen spravedlivým trestem. Ze sobectví a ješitnosti jsem klamal svět, udávaje nesprávně polohu ostrova. Chtěl jsem si ponechat svůj objev jen pro sebe a zapomněl jsem, že každý nový objev nepatří pouze objeviteli, nýbrž celému lidstvu, neboť jedinec je tvor pomíjející a jen lidstvo jako celek je věčné. Oklamal jsem své současníky a snad i budoucí generace především tím, že jsem tento ostrov v pamětech umístil do Atlantského oceánu do oblasti Karibského souostroví, ačkoli ve

skutečnosti leží v prostoru obrovské tišiny ve středním Pacifiku, kam se lodi dostanou jen tehdy, jsou-li tam zahnány bouří.

Ať jste kdokoli, kdo po letech nebo snad i staletích naleznete tuto zpověď umírajícího, čtěte ji pozorně a poučte se, že sobectví a pýchu vždy stihne spravedlivý trest.

V prvém díle svých pamětí jsem vyprávěl, jak jsem byl vržen na pustý ostrov, jak jsem tam žil a posléze po dlouhé době osamělosti se setkal s lidmi. Čtenáři mých pamětí vědí, že jsem tam jako osadníky zanechal hrstku španělských trosečníků a několik vzbouřenců – anglických námořníků. Dočetli se také, že jsem se později vrátil do svého království, jak jsem ostrov pyšně nazýval, že jsem tam dopravil různá rostlinná semena a mnoho druhů domácího zvířectva, že jsem pák dal osadníkům zákony a znova ostrov opustil, abych se na něj už nevrátil.

Nevyprávěl jsem však nic o tom, jak jsem se všestranně postaral, aby ostrov zůstal mým tajemstvím, a jak se mohlo stát, že jeho existence nevešla ve všeobecnou známost po mém odjezdu.

Angličtí vzbouřenci byli prostí lidé, kteří neměli dostatečné námořní znalosti, aby dovedli určit polohu ostrova. Jen jejich kapitán, kterému jsem zachránil život a který mi prokázal stejnou službu, to dovedl a polohu ostrova znal. Ale právě on byl původcem plánu, abychom existenci ostrova zatajili. Proto jsme na ostrově nechali všechny inteligentnější námořníky a ty, které jsme vzali s sebou, jsme propustili na peruánských březích, kde jsme si najali posádku novou. Námořníci, které jsme přivezli do Evropy, nevěděli nic o svých předchůdcích, a ti, které jsme nechali v Jižní Americe, se rozešli za novými dobrodružstvími a pravděpodobně na vše brzy zapomněli. Rozhodně se nikdo z nich nevrátil do Anglie, což bylo pochopitelné, neboť se museli obávat, že tam jako vzbouřenci budou postaveni před soud, odsouzeni a – oběšeni.

Tak se stalo, že já a kapitán jsme zůstali jedinými pány tajemství ostrova. Kapitán se však nakazil žlutou zimnicí a zemřel krátce po našem přistání v Lisabonu.

Ostrov se stal mým výhradním vlastnictvím. Ale ješitnost mě svedla, abych své paměti dal k dispozici známému londýnskému spisovateli. Mnohé údaje o ostrovu v nich ovšem byly nesprávné a

kromě toho jsem počítal s tím, že spisovatel sám ještě mnohé změní, aby zpestřil mé suché deníkové záznamy.

Když jsem se rozhodl na ostrov se vrátit, učinil jsem všechna možná opatření, abych cíl cesty utajil. Za námořníky jsem najal pouze úplné analfabety, schopné jen výkonů, k nimž je třeba tělesné síly. I oba důstojníky, kteří mě měli cestou zastupovat, jsem si vyhledal mezi nejlehkomyslnějšími a vázal jsem je neobvyklou smlouvou: že na palubě budou vykonávat pouze mé rozkazy, že nebudou mít přístup k mapám a měřicím přístrojům a že jen já budu měřit polohu lodi. Ve své lehkomyslnosti na smlouvu přistoupili. Pravděpodobně si myslili, že jsem hlupák, když většinu práce udělám za ně, a nechápali, že pojedou přes nesmírné oceánské pláně jako slepci neznající ani směr, ani cíl. Ten, kdo se delší dobu plavil po mořích, jistě dobře ví, kolik námořníků i důstojníků žije na lodi v pravém smyslu ze dne na den a s jediným životním cílem: hodně se vybouřit při zastávkách v přístavech. A proto také pochopí, že pro mne nebylo zvlášť nesnadné utajit cíl plavby, zvláště když při cestě jsem vždy volil nejméně navštěvované oblasti.

Tehdy jsem byl v moci dvou protichůdných tužeb. Proslavit se svými dobrodružstvími a zároveň utajit existenci „svého“ ostrova. Docílil jsem toho různými nepravdami ve druhém díle svých pamětí. Tento díl je vlastně skoro úplně vymyšlen. Proto také jsem nevydal deník svých dobrodružství vlastním nákladem, nýbrž svěřil jsem jej spisovateli, aby ho zpracoval jako román. To abych nemohl být viněn z podvodu, kdyby se náhodou prokázala nepravdivost mých pamětí.

Ale pravdivý je skoro celý první díl a úplně odpovídá skutečnosti ta část, kde popisuji své cesty po Asii až do návratu domů v roce 1705.

Tehdy mi bylo dvaasedmdesát let. Byl jsem zámožný a otcem tří dětí, dívky a dvou synů. Zdálo by se proto přirozené, že po tak pohnutém a bouřlivém životě se budu těšit z pracně zaslouženého odpočinku a že dožiji své dni v místě, kde stála má kolébka.

Ale v mém nitru dosud nevyhasla touha po dalekých cestách a dobrodružstvích, ta touha, která mě vehnala do tak těžkých životních zkoušek. Zachoval jsem si zdatnost a energii jako málokdo v tak vysokém věku. Snad to bylo proto, že jsem stále vedl činný život a že

život se se mnou nemazlil. Abych to řekl ,krátce, necítil jsem se starcem. Zdálo se mi, že jsem stále ještě schopen zápasit s nebezpečími všeho druhu, a často jsem litoval minulých časů trpkých zkoušek, místo abych vychutnával nynější klid a pohodlí. Bránil jsem se proti těm nebezpečným vzpomínkám i proti volání dálek. Bránil jsem se tak, že jsem se co nejplněji věnoval povinnostem otce rodiny, aby vědomí povinnosti udusilo sžíravou a neuhasitelnou touhu věčného tuláka.

Ale osud si rád s člověkem divně hraje. V mém případě se rozhodl, že postupně uvolní všechny svazky, které mě poutají k rodině. Milovanou ženu jsem pohřbil už před svou poslední cestou. A pak mi zemřel starší syn na mor v Londýně, kde měl skromné místo obchodního příručího. Krátce poté byl mladší syn, důstojník pěšího vojska, poslán do Nového světa. Dcera se provdala již dříve, a to dosti daleko od Yorku. Znova jsem osaměl na světě a vzpomínky mě táhly k velké rodině, kterou jsem zanechal na svém ostrově. Má stále ještě čilá obraznost nalézala tisíce záminek, aby rozumovými důvody podepřela mé tulácké sny. Člověk se tak snadno dokáže přesvědčit o správnosti toho, co si přeje! A já se brzy přesvědčil, že je mou povinností navštívit „své poddané“, jak si má ješitnost zvykla nazývat osadníky na dalekém, neznámém ostrově.

Skončilo to tím, že jsem rozprodal všechen svůj majetek a za získané peníze koupil a vystrojil škuner, který jsem naložil nábytkem, domácími potřebami, hospodářským nářadím a semeny všeho druhu. Posádku jsem najal stejně opatrným způsobem jako při předešlé cestě. A prvního května roku 1716 jsme vypluli. Tehdy jsem už překročil dvaaosmdesátý rok věku. Vy, kdo jednou snad budete číst tyto řádky a budete se usmívat mé pošetilosti, poslyšte též něco o následcích, které ta neuváženost pro mne měla.

9. září jsme se dostali k „mému“ ostrovu a příštího rána jsme se vylodili, bouřlivě vítáni všemi osadníky. Od mého odjezdu se ve vodách ostrova neobjevila žádná loď a jeho obyvatelé, ztracení uprostřed nesmírné pouště Tichého oceánu a neschopní zbudovat si to nejprostší plavidlo, radostně uvítali změnu, kterou pro ně znamenal náš příjezd.

Z osadníků jen málokteří mě znali osobně, neboť ti staří byli většinou už mrtví. Ale všichni o mně slyšeli vyprávět a přijali mě s úctou jako skutečného pána a vládce. A tato úcta se změnila téměř ve zbožňování, když jsem dal loď vykládat a začal rozdělovat dovezené bohatství. Brzy jsem se však měl přesvědčit, že žádný z těchto jejich projevů nebyl ani upřímný, ani opravdový.

Ale postupujme pěkně po pořádku! Počet obyvatel ostrova dostoupil v té době výše jednoho sta šestatřiceti hlav; z toho asi jedna třetina byly ženy. Obyvatelé se rozdělili do čtyř vesnic, které stojí ještě dnes, ačkoli jsou opuštěné. Obdělávali asi patnáctinu ostrovní plochy a v mírném podnebí se jim tu dobře dařilo.

Při prohlídce ostrova se mi však zdálo, že v pracích osadníků není vidět pokrok, spíše úpadek. Byl to asi vliv věčného jara a s tím spojená snadnost obživy, které změkčily povahu osadníků, spoléhajících se už nikoli na své síly a schopnosti, nýbrž na štědrost přírody. Alespoň jsem pozoroval na mnoha místech, že úroda zůstala na polích a že mnoho půdy ležící teď ladem bylo kdysi vzděláváno.

Osadníci se zřejmě dostali do stavu chronické lenosti a poživačné lehkomyslnosti. Myslili jen na slavnosti, tanec a na ubíjení času ve veselých zábavách. Chuť a potřeba práce se staly přežitkem, ale zato kvetla nestřídmost a opilství. K zločinům docházelo zřídka, protože všichni měli dostatek všeho, co potřebovali, a mezi jednotlivci nebylo sociálních rozdílů. Ale neplatily již zákony a řády a logickým důsledkem toho bylo, že si každý dělal, co se mu líbilo, a tím došlo k uvolnění společenských svazků a k všeobecnému úpadku morálky.

Obyvatelé ostrova byli šťastni, jestliže štěstím lze nazvat bezpracné ukojování všech tužeb. Po pravdě řečeno, všichni se na ostrově nudili, protože postrádali vzpruhu ideálu, zápasu o bytí, práce a cíle. Ženy věnovaly většinu času zdobení a zkrášlování svého zjevu a muži, změkčilí a zženštilí nedostatkem práce a zájmů, je v tom napodobovali až do směšnosti. Někdy mi připadalo, že jsem se jakýmsi zázrakem octl mezi obyvatelstvem antické Cythery, o níž nám starořečtí básníci zanechali zkazky.

Všichni však v srdcích tajili velkou touhu: podívat se do Evropy. Většina z nich o Evropě věděla jen z vyprávění, všelijak zkrášleného, což mělo za následek, že v jejich očích byly kraje, od kterých je dělil

nepřekročitelný oceán, pohádkovým rájem, ještě daleko krásnějším, než byl ten jejich ráj skutečný. Z toho se zrodil pocit domnělé křivdy, takže mnozí z osadníků se pokládali za vyhnance, ne-li přímo za odsouzence. Slyšeli od starých o divech techniky, o krásách umění a chyběl jim vznět, aby sami vynalézali, sami tvořili. Jejich nevědomost a změkčilost byla tím pravým poutem vážícím je ke kousku země ztracené uprostřed oceánu, ale zároveň země oplývající blahobytem pro každého.

Pravým viníkem jejich domněle bezútěšného stavu jsem byl v jejich očích já, který je nebo jejich rodiče usadil na tomto kousku země 1 a potom po mnoho let zanedbával svou samozřejmou povinnost dopřát jim styky s tím pohádkovým, rajským světem tam v dáli. Brzy jsem se ke své škodě přesvědčil, že to je jejich skutečné mínění o mně, i když mě naoko zahrnovali projevy úcty a lásky.

Mou prvou starostí po návratu na ostrov bylo povzbudit osadníky mého ostrova k činorodé práci a k nějakému zájmu, a tím je vyléčit z hrozné nudy, jež by jinak nutně končila ještě horším morálním úpadkem. Bydlil jsem střídavě v jejich vesnicích, uváděl na pravou míru jejich sny o ráji za oceánem a navrhoval, co by se mělo dělat, aby si zde vytvořili pravý domov a svými silami dosáhli spojení se starým světem, aby se tak mohli přesvědčit, že mluvím pravdu, a aby se pak radostně vrátili do svého domova s cílem, že z něho vytvoří vzor, kterým se ten starý svět bude jednou řídit. Bylo mnoho řečí, mnoho nadšení, ale žádná chuť ke skutečné práci. Místo toho vznikla mezi jednotlivými vesnicemi řevnivost. Obyvatelé každé z nich tvrdili a byli vážně přesvědčeni, že té druhé dávám přednost, že jí věnuji více času.

To mě donutilo, že jsem začal pomýšlet na zřízení vlastního domova. A vzpomněl jsem si na jeskyni, kterou jsem kdysi nazval jeskyní Umírajícího kozla. Námořníci z mé lodi mi pomohli změnit ji v snesitelné obydlí. Rozšířili a upravili jsme nízkou chodbu vedoucí k jeskyni, opatřili jsme nové obydlí dveřmi, upravili i vnitřek jeskynní prostory a dopravili do něho z lodi nábytek. Ale má touha po soukromém obydlí měla nejen nečekaný, nýbrž v pravém smyslu slova zhoubný následek.

Jeden z mých námořníků býval kdysi zlatokopem v Americe. Při opracovávání stěn jeskyně poznal, že jsou posety zrny zlatonosného křemene. Prohledal okolí pahorku, v jehož nitru jeskyně je, a brzy objevil skoro na povrchu zlatou žílu a celá hnízda zlatých zrn.

Se svým objevem se pochlubil druhům, a také nějaké ženě na ostrově. Novinka se rozkřikla po všech vesnicích a probudila zlatou horečku. Lidé, kteří zlato neznali a ani je nepotřebovali, protože peníze byly na ostrově věcí neznámou, rázem opustili do jednoho své vesnice a s motykami a rýči se utábořili kolem mé jeskyně. A teď se dali opravdu do horečné práce. Kopali a ryli, shromažďovali zlato, které nemělo pro ně pražádnou cenu, a to všechno jen proto, že věděli, jakou cenu mu přikládá ke své škodě Starý svět.

Jeden důl otevřeli na boku pahorku proti vchodu do jeskyně; ten byl tak hluboký, že sahal skoro až ke stěně jeskyně. Alespoň jsem jasně slyšel údery špičáku.

Každý tehdy našel přinejmenším tolik zlata, že ho měl plný pytlík. Pokusil jsem se vysvětlit svým druhům šílenost jejich počínání a vysmíval jsem se jejich honu za kovem, který pro ně byl bez užitku. Ale narazil jsem na nečekaný odpor. Řekli mi, zda myslím, že Starý svět není pro všechny, nýbrž jen pro někoho. Zda se domnívám, že majitelé zlata a zlatého dolu mají v úmyslu zůstat zajatci ostrova.

Rozzlobilo mě to. Odpověděl jsem jim, že ostrov je můj a že proto je můj i zlatý důl, zvláště když je na místě, které jsem si vyhradil jako soukromé vlastnictví.

A vyvolal jsem povstání a vzpouru. Stal jsem se zajatcem osadníků ostrova, z kterých jsem chtěl vychovat nové, lepší lidi. Narazil jsem na bezmezné sobectví. Byl jsem postaven před jejich soud a obviněn, že jsem zotročil sto šestatřicet lidí a snažím se je v otroctví udržet. Byl pro mne navrhován trest smrti a umírněnějším se podařilo jen s největším úsilím změnit návrh v trest trvalého vězení až do chvíle, kdy poslední osadník opustí ostrov. Pak prý mohu sám žít na ostrově, když se mi život na něm tak líbí.

Uvěznili mě v jeskyni. Dveře opatřili zvenčí závorami a pořídili ještě jedny na začátku chodby. Prožil jsem tak tři měsíce v

nejpřísnější samovazbě, bez styku s kýmkoli. Jídlo mi podávali okénkem, které prořízli ve dveřích.

Teprve později jsem poznal, co se zatím dělo. Všichni pak pokračovali v těžbě zlata. Osadníci se s námořníky dohodli, že společně odplují do obydlených končin, kde vytěžené zlato zajistí blahobytný život všem.

Jednoho dne se dveře mého vězení otevřely. Vyšel jsem a spatřil jen jediného člověka, jak běží pryč. Jinak bylo všude pusto a prázdno.

Byl jsem věznením zesláblý, a proto jsem jen pomalu a s velkou námahou vystoupil na vrchol pahorku, o kterém jsem věděl, že je z něho vidět ona část moře, kde kotví má loď. Výstup mi trval několik hodin. Když jsem se konečně dostal na vrchol, loď jsem uviděl, ale již odjíždějící pod plným plachtovím.

To se stalo před dvěma roky.

Znova jsem osaměl na ostrově, který se teď stal opravdu mým, pouze mým. Ale jaký rozdíl mezi dneškem a dnem, kdy jsem na ostrov vstoupil poprvé! Tehdy jsem postrádal všechno, zrnko obilí nebo rýže bylo pro mne pokladem, na obyčejném prknu jsem

pracoval tři dny a na prosté židli týden. Potřeboval jsem více důmyslu na pořízení obleku a čepice z kozích kůží, než ho deset lidí z civilizovaného světa potřebuje většinou za celý život. Byl jsem však mladý, zdatný. Měl jsem sílu i zdraví a nikdy mě neopouštěla naděje v šťastný konec mého dobrodružství. Zvykl jsem si na prostý život poustevníka a nepřestal bojovat za jeho zlepšení. A boj je život!

Dnes mi nechybí nic. Mám šaty, nábytek, dostatek jídla, a dokonce knihy. Mám dost prádla a vůbec všechny věci potřebné k životu. Spím v měkkém lůžku a nade mnou i kolem mne je plno zlata … Ale chybí mi to hlavní, mládí a síla. Tíha stáří, která se mi vyhýbala tak dlouho, dolehla na mne teď plnou silou a není tu to, co by ji mohlo učinit snesitelnou – soucitná, přátelská ruka.

V srdci pohasla všechna naděje. Co mohu očekávat od lidí, kteří mě tak bezohledně opustili? Ti se nevrátí a jistě nikomu nepovědí, že zde žiji sám a sám. Vlastně oni ani nemohou, i kdyby chtěli!

Řekl jsem již, že posádka mé lodi se skládala z nejzaostalejších námořníků a ze dvou důstojníků, kteří byli sami nanejvýš schopni plavit se podél břehu. Žádný z nich neznal polohu ostrova a neuměl ji určit. Neznali ji ani osadníci a těch několik bývalých námořníků mezi nimi bylo stejně nevědomých jako lidé z mé poslední plavby. Jestliže se jim vůbec podaří doplout do obydlených končin, bude to zázrak, ale nikdy, nikdy nenajdou cestu zpátky! Spíše jsem přesvědčen, že první prudší bouře je všechny pohřbí v mořských hlubinách, a s nimi i tajemství ostrova.

Můj ostrov zůstane ještě dlouho – a možná navždy – neznámým ostrovem. Já sám snad budu některým lidem ještě nějaký čas znám, ale jen jako neskutečný hrdina vymyšleného románu.

Spravedlivý trest za vinu, že jsem chtěl pro sebe zachovat objev, který patří všemu lidstvu! A také trest za to, že jsem se považoval za člověka povolaného k tomu, aby na ostrově vychoval vzor nového, lepšího člověka, nezatíženého pověrami a chybami naší civilizace, k mnohým tak macešsky nespravedlivé. Já, jedinec, jsem chtěl vytvořit to, co se může zrodit jen ze společné snahy a společné práce všeho lidstva!

Přál bych si, aby tato má poslední vůle byla přece jen nalezena, než ji zničí čas. Lidem v ní odkazuji poučení, aby se vystříhali chyb,

kterých jsem se dopustil já. Odkazuji jim svůj ostrov a všechno zlato na něm s prosbou, aby obého použili k boji za cíl, v kterém já jako jedinec ztroskotal, musil ztroskotat.

Jsem sám, bez naděje, a třesoucí se rukou píšu tyto řádky. Poslední vůli! Skutečně poslední vůli, neboť vím, že se blíží chvíle vysvobození, toho konečného. Cítím již chlad křídel smrti, který stoupá od nohou k srdci. Chvějící se plamének života brzy zhasne … Zrak se mi kalí, údy těžknou a jsem tak znaven…

Mé srdce jistě už brzy přestane bít a vysvobození…

Zde rukopis končil. V jeho slovech, zesilovaných tragickou situací čtoucích a přítomností mrtvoly toho, kdo jej psal, byl takový výraz skutečnosti – snad by bylo výstižnější říci časovosti – že Chandos a Florry se dali do pláče a vzdali hold mrtvému slzami, které neměli pro svůj osud vlastní. Připadalo jim, jako by se to vše bylo odehrálo včera, jako by osobně znali a milovali tohoto svého předka. A nepoznali ho z jeho pamětí a z jeho poslední vůle líp, než mnoho dětí zná své dědečky?

I pan Gloaguen byl dojat. Ale zároveň byl rád, že čtení rukopisu oddálilo chvíli, kdy si jeho poručená uvědomí svou vlastní situaci v plné její hrůze.

Luštění a překlad rukopisu si vyžádaly hodně času. Bylo již jedenáct hodin v noci, když Gloaguen konečně přemluvil neteř, aby ulehla na lůžko s nebesy. On a Chandos se na noc uvelebili v křeslech.

Pak archeolog zhasil svíčku a oko neúprosného mstitele, který se nezapomínal čas od času podívat, co dělají jeho vězňové, v temné a ztichlé jeskyni už nic nevidělo.

21.

PAUL-LOUIS JE TU!

Asi byl již dávno bílý den, když se zajatci Robinsonovy jeskyně probudili, ale temno jeskyně jim nemohlo říci, kolik je hodin. Bylo stejně neproniknutelné ve dne jako v noci. Teprve když pan Gloaguen rozžal svíčku a podíval se na hodinky, oznámil společníkům, že už je devět hodin.

„Kdybych měl soudit podle kručení v žaludku," vesele pravil Chandos, „řekl bych, že už je devět hodin večer. Mám hlad, že bych jedl hřebíky, a člověk nemůže očekávat, že po prapradědečkovi by tamhle v tom příborníku zbylo něco k jídlu."

Žertem otevřel obě křídla dvířek a co nenašel! Na jedné míse bylo něco, co kdysi mohlo být masem nebo ovocem, ale teď už nebylo k poznání. Dvě tři skleněné láhve zřejmě kdysi obsahovaly likéry, ovšem teď byly prázdné. Jejich obsah byl buď dávno vypit, nebo se za dvě staletí vypařil, ačkoli na lahvích byly zabroušené zátky.

Chandosův zrak se přenesl na knihovnu. Byly tam svazky různých velikostí, vesměs vázané v kůži.

„Vida, když nemáme maso, budeme moci hryzat aspoň kůži," smál se hoch, jehož dobrá nálada neustoupila ani před hladem. „Docela malinký kousek šunky by mi však byl milejší! … Ty nemáš hlad, Florry?"

„Hlad? Ani nevím … Posnídala bych ovšem, ale vzpomněla jsem si na jídlo teprve tehdy, když jsi začal mluvit o hladu," odpověděla dívka. „Mně stačí vědomí, že nemám co k jídlu, abych dostala okamžitě chuť. Pozorovala jsem to už často, zvláště ve vlaku nebo při výletech do hor."

„To já tě mohu ujistit, že mám opravdu hlad, hlad skutečný, a nikoli jen něčím podmíněný," vysvětloval Chandos. „Hlad jako vlk! … Takhle kdyby byl pěkný kousek skopové kýty, hezky krvavý a obložený brambůrky a různou zeleninou! To bych si dal!"

„Já bych si taky dala říci, jen by nesměla být ta kýta příliš krvavá," přiznávala se Florry.

„A ten hlupák tam v chodbě nám brání ve splnění tak skromného přání,“ horlil Chandos. „Co z toho vlastně bude mít, když zde zemřeme hlady?… To-Ho, nebo jak se jmenuješ, jsi tam nebo ne, starý tygře?“

Při těchto slovech hoch přistoupil ke dveřím a bušil na ně v taktu své řeči.

Okénko se otevřelo. Chandos teď už věděl, proč tu to okénko je a proč dveře jeskyně mají závory i zvenčí.

V okénku se objevil obličej neúprosného mstitele. Jeho čelisti se pohybovaly, jako by něco žvýkal. Vsunul obličej co nejdál do výřezu, snad aby Chandos nepřehlédl, že si na něčem pochutnává.

Na tom obličeji v okénku byl tak výsměšný úsměv, že v Chandosovi vzplanul vztek. Hoch hrábl rukou do hustých vlasů žalářníkových a táhl ze všech sil. Chtěl protáhnout tu hlavu okénkem.

Byl to nápad pudový, ale byl by vyřešil situaci, kdyby se povedl. Jakmile by hlava okénkem prošla, sklaplo by na žalářníkův krk a To-Ho by se stal z věznitele spoluvězněm.

Naneštěstí otvor byl příliš úzký. Hlava sebou prudce trhla a Chandosovi zůstala v rukou jen hrst zkrvavených kadeří.

Hoch odskočil od dveří a hledal předmět, který by mu mohl posloužit za zbraň. Očekával, že dveře se teď otevřou a že neúprosný mstitel se na něho vrhne. Nedaleko dveří stála motyka, která byla Chandosovou stálou průvodkyní při výzkumných vycházkách. Hoch se jí chopil.

Ale dveře se ani nepohnuly. Jejich strážce bud neměl čím zaútočit, nebo spíše zůstával věren příkazu své společnosti, která mstitelům Alláhovým zakazovala prolévat krev a útočit přímo. Oběti msty zemřou hlady – bude-li to Alláhova vůle.

Chandosovi vřela krev v žílách. Touha po boji v něm převládla nad touhou po jídle. Rozpřáhl se a ze všech sil udeřil motykou do dveří. Motyka odskočila. Na dveřích zbyl sotva znatelný šrám.

Chandos chtěl osvobodit strýce a sestru stůj co stůj.

„Škoda, že jsme s sebou nevzali pušku nebo alespoň pistoli,“ vzdychl si. „Ale snad to půjde jinak!“

Napadlo ho, že by mohl dveře zapálit. Až prohoří, motyka dokoná dílo osvobození. Ten tam v chodbě zřejmě nemá zbraň a neodolá jejich útoku.

Vzal svíčku a ze strany se pokoušel zapálit vyschlé dubové dřevo. Za čtvrt hodiny dokázal jen trochu očadit dveře na místech, kde spočívaly na železných závěsech. Dřevo mělo takřka pevnost železa a odolávalo slabému plameni.

„Snad bychom se mohli prokopat stěnou, když máme motyku," navrhla Florry.

Chandos okamžitě začal návrh uvádět ve skutek. Horečně se pustil do kopání v koutě jeskyně. Odkopal asi deset centimetrů písku a narazil na skálu, od které se motyka odrážela stejně jako před chvílí od dubových dveří.

Za dveřmi bylo ticho a okénko zůstávalo zavřené. Jestliže je žalářník pozoroval, pak asi jen nějakou škvírou ve dveřích.

Vězňové dali hlavy dohromady a tiše se radili, co počít, aby se dostali na svobodu. Marně však namáhali mozky. Nevymyslili nic, co by stálo za námahu.

„Snad bychom na to mohli takto," šeptem navrhoval nakonec Chandos. „Zhasneme svíčku a já se ve tmě odplížím ke dveřím. Vy zůstaňte zde a ani se nehněte! Možná že To-Hoa oklameme. Nebude vědět, co se zde děje, a podlehne zvědavosti. Otevře okénko. Jakmile uslyším jeho skřípot, udeřím. Budu-li mít štěstí, trefím se mu do lebky."

Pan Gloaguen se v duchu návrhu usmál, ale svolil. Vždyť ten návrh znamenal šetřit světlem.

Zhasili a Gloaguen hlasitě mluvil na dívku, aby se Chandos mohl nepozorovaně přiblížit ke dveřím. Pak se všichni ztišili a čekali…

Čekali asi čtvrt hodiny, ale jim se zdálo, že uplynuly již hodiny. V předsíni bylo stejné ticho jako v jeskyni…

Archeolog si v duchu říkal, že usuzoval správně. Jejich inteligentní žalářník nepochybně pochopil, jaký mají úmysl …

Tu ucítil škubnutí rukávem.

„Strýčku," šeptal dívčí hlas. „Neslyšíte nic?… Pojďte sem až ke stěně a přitiskněte na ni ucho… Mně se už hezkou chvíli zdá, že slyším četné a pravidelné údery do stěny …"

Gloaguen se tiše přišoural ke stěně, dívčí dlaně mu sevřely hlavu a přitiskly ji uchem ke stěně …

Ano, Gloaguen slyšel. Slyšel vzdálené, pravidelné údery, které nepřestávaly … To jistě špičáky útočí na bok pahorku, který kryje jeskyni.

„Přicházejí nám pomoci," šeptal dívce. „Už nás našli. Jen nechápu, jak to dokázali, když zřejmě neobjevili vstup do jeskyně. To by přece přišli chodbou."

„Třebas ten hluk znamená něco jiného, než si myslíme," šeptem odpovídala dívka. „Ty údery jsou tak daleko …"

„Ne, jsou to skutečné údery špičáků, a nikoli příliš vzdálené. Nanejvýš dvacet třicet metrů od nás … Přátelé přicházejí … Kdybychom jim jen mohli říci, aby zaútočili v bývalém zlatém dolu… Oni o něm nevědí …"

„Jeli tam Paul-Louis, nalezne jej," zašeptala dívka v pevné důvěře v mladého inženýra.

„Doufejme!"

„Mám zavolat Chandose?"

„Zavolat ne, protože zvláště teď nesmíme vzbudit pozornost žalářníka, který v chodbě ty údery nemůže slyšet. Odpliž se k bratrovi a pošeptej mu, co se děje. Ať se sem vrátí s tebou, ale dříve se přesvědčte, zda vnitřní závory dveří jsou zastrčeny. Nemůžeme vědět, oč se náš žalářník pokusí, až pozná, že nám přichází pomoc."

Když se Florry a Chandos zase přidružili ke Gloaguenovi, údery špičáků se už ozývaly mnohem jasněji, ale na jiném místě, u stěny proti vstupním dveřím. Zdálo se, že zachránci pracují velmi blízko, asi již nalezli starou důlní štolu.

„Věděla jsem to, Paul-Louis je tu!" šeptala Florry.

Ale právě po těchto jejích slovech klapot oceli o kámen ustal. V jeskyni i venku zavládlo ticho.

Tak uplynulo několik minut. Zajatci skoro již podléhali zoufalství. Byly ty údery jen klamem rozjitřených smyslů?… Ne, to nebylo možno! … Vždyť všichni tři je jasně slyšeli! … Spíše to znamená, že jejich přátelé hledají jiné místo, kde by jejich úsilí vedlo rychleji k cíli.

„Měl jsem jim dát ranami motyky do stěny znamení, že je slyšíme," zalitoval Chandos. „Ale to se dá na.."

Temné zaburácení, jako když někde blízko udeří hrom, přerušilo Chandose a zároveň vysvětlovalo, proč před chvílí práce zachránců ustala. Zajatci jeskyně po zaburácení jasně slyšeli hluk řítícího se kamení, někde proti vchodu do jeskyně. To znamenalo, že jejich přátelé použili nálože střelného prachu, aby urychlili své dílo.

„Ještě vyhodí do povětří i nás," se smíchem řekl pan Gloaguen.

Neobával se, že by se to mohlo stát. Byl jist, že práce tam venku řídí jeho syn, a o tom věděl, jak dobře se vyzná v odstřelu zemských vrstev.

„Je tam Paul-Louis," potvrzovala jeho nevyslovené mínění Florry, „a ten ví, co dělá. Nemám strach, že by se nám mohlo něco stát."

„Výborně, děvenko. Já taky ne!"

Údery špičáků se ozvaly znovu. A tentokrát kromě nich bylo slyšet i mručení mnoha hlasů. Záchrana byla blízko, každé chvíle mohla stěna jeskyně povolit.

Archeolog vybízel své poručence k ústupu do středu jeskyně, aby snad nebyli raněni padajícím kamením, až dojde k průlomu.

Florry poslechla, ale nikoli Chandos. Ten se naopak vrhl k místu, odkud hluk zněl nejzřetelněji, a řval ze všech sil:

„Jen do toho, kamaráde! Slyšíme tě!"

Zapomněl, že jeho hlas musí zaniknout v hluku nárazů oceli o skálu.

Archeolog k němu přiskočil, uchopil ho za paži a táhl od stěny. A právě včas. Takřka vzápětí se kus stěny sesul a do jeskyně vniklo denní světlo.

„Florry, jste tam?" ozval se od otvoru hlas. A již také jakési tělo se provleklo otvorem a dopadlo na písek v jeskyni. Dívka chtěla odpovědět, ale pevné objetí její odpověď zdusilo. Paul-Louis se nejnázorněji přesvědčil, že dívka žije, a teprve pak věnoval pozornost otci a Chandosovi.

„Tak se mi zdá, že nám dvěma se dostává záchrany jen jaksi nádavkem," zažertoval archeolog vesele.

„Že jsme v tom jen…"

I Chandos chtěl uplatnit nějaký vtip, ale nebylo mu dopřáno, aby domluvil. Opět ho přerušilo zaburácení, tentokrát mnohem slabší, podobné výstřelu, který jako by třeskl v chodbě. A vzápětí se dveře rozechvěly prudkým bušením.

Chandos se shýbl pro odhozenou motyku a prudce se obrátil ke dveřím. V okénku se rýsovala tvář, ale byla to tvář Khasjiho. Hoch rychle odstrčil závory a teď i jemu se dostalo vřelého objetí.

„A To-Ho?" ptal se Khasjiho.

„Leží tam venku. Byl to jen člověk!"

Hochovi ušlo, jak podivně mu Bengálec odpověděl. Pochopil, že Khasji tajemného mstitele zastřelil a na vyptávání teď nebyl čas, neboť jeskyně se začínala plnit lidmi, seskakujícími proraženým otvorem.

Teprve po slavnostní večeři uspořádané ve správní budově na počest zachráněných i zachránců, hutníků Paula-Louise, dověděli se Gloaguen, Florry a Chandos, co vše se přihodilo v době, kdy byli

zajatci Robinsonovy jeskyně. Poznali, že za svou záchranu vděčí Khasjimu, který v této chvíli kamsi zmizel a byl marně hledán.

Když po večeři, při které si Chandos konečně pochutnal na toužené obložené skopové kýtě a Gloaguen, Florry, Chandos, manželé O'Molloyovi, Paul-Louis, Maucarut a plukovník Hugon osaměli v sále správní budovy, kapitán Maucarut začal zachráněným vyprávět:

„Byl to náš inženýr, kdo včera večer vyvolal poplach, když se sháněl no otci, sestřenici a bratranci, a nikoho z nich nenašel. Paní O'Molloyová věděla jen tolik, že se každého dne vypravujete na výzkumné výpravy po ostrově a že se často vracíte velmi pozdě. Nebyla proto vaší nepřítomností nijak znepokojena. I já jsem usoudil, že není příčiny k obavám, že jste se zatoulali někam dál a že jste se rozhodli přenocovat pod širým nebem. Mé mínění však nesdílel zde přítomný pan Gloaguen mladší Běhal od jednoho k druhému a vyptával se, kdo a kde vás naposled viděl. Vyslýchal i Khasjiho a ten mu pověděl, že vás sledoval a že jste mu zmizeli na severní straně ostrova na místě, které mu přesně popsal. Bengálec do té chvíle nevěděl, že jste se dosud nevrátili …

Asi za dvě hodiny, bylo již skoro jedenáct hodin, zabouchal Khasji na dveře mé ložnice a přál si se mnou mluvit. Začal prosbou, abych se mu nevysmál pro to, co mi řekne. A říkal věci, kterým bych se opravdu vysmál, kdyby nebylo vaší nepřítomnosti.

V mládí prý sloužil ve vojenském pátracím oddílu a naučil se poznat stopu každého člověka, kterou jednou viděl. Zcela vážně tvrdil, že v těch stopách na severním pobřeží, po jejichž původci jsme marně pátrali, bezpečně poznal stopy To-Hoa. Považte jen, bezpečně poznat stopy člověka, který za prudké bouře byl spoutaný vržen do moře! A k tomu ještě do toho míchal nějaké povídání o džinech a afrítech! Nedivte se mi, že jsem mu nevěřil. A také jsem inu to řekl s vysvětlením, že ho tak znervózňuje strach o vás.

Ale Khasji se nedal. Upřímně doznal, že má strach o život dětí plukovníka Robinsona a že proto sledoval každé jejich hnutí od chvíle, kdy poznal stopy na severním pobřeží. A dnes jste mu zmizeli právě na severním pobřeží u kopce, kde našel stopy po dávném dolování a na jednom místě v prachu stopu To-Hoa.

Tohle bylo již vážnější. I když jsem nevěřil, že by utopenec mohl oživnout, nebylo vyloučeno, že jste spadli do nějaké staré důlní šachty. Oblekl jsem se a s Khasjim jsme šli hledat inženýra. Nehledal jsem dlouho. Nalezl jsem ho na lavičce před domkem našich dam s hlavou v dlaních, v hlubokém zamyšlení …“

Zraky všech se obrátily k Paulu-Louisovi. Všichni musili vidět, jak tvář mladého inženýra rudne. Ale stejně rudla i tvář Florry, která seděla mezi Paulem-Louisem a Chandosem, jemuž na tváři hrál šibalský úsměv. Teprve další slova kapitánova vysvobodila oba mladé lidi z rozpaků.

„Pověděl jsem mu, co mi vyprávěl Khasji. Pro Bengálce bylo štěstím, že zatím zase už někam zmizel. Inženýr by ho byl snad zabil za to, že mu nepověděl to, s čím se svěřil mně. Chudák Khasji! Jak by se byl mohl odvážit povídat o džinech a jiných nadsmyslných tvorech člověku, o němž věděl, že věří jen v to, co může ohmatat. Jistě ho stálo mnoho přemáhání, než se odvážil přijít ke mně …

Ale pak už vše šlo jako na drátkách. Za necelou hodinu se náš inženýr vrátil v čele svých horníků, vyzbrojených všemi potřebami nutnými k dolování. Musil vstát i zde přítomný plukovník Hugon a vydat inženýrovi stovku patron a ještě nějaké nářadí. Byla asi půlnoc, když jsme vyrazili. Měli jsme dokonce vojenský doprovod – plukovníka Hugona a majora O’Molloye. Jen po Khasjim jsme se marně sháněli, aby nás vedl. Nebylo ho však nutně třeba. Inženýr dobře věděl, kam má jít – snad ho vedlo srdce.“

Poznámka Maucarutova vyvolala na tvářích přítomných úsměvy Pochopení. A usmíval se i Paul-Louis. Snad proto, že právě v té chvíli do jeho dlaně pod stolkem vklouzla malá dívčí ruka a děkovala mu vřelým stiskem!

„Co bylo dále, naši šťastně zachránění výzkumníci už vědí. Snad jim musím jen ještě říci, že k ránu jsme se dostali k jeskyni prapradědečka našeho milého Chandose. Tam jsme se setkali s Khasjim, který nám ukázal, kde objevil ty stopy po dolování. Jak se dokázal v úplně tmě a bez světla dostat k jeskyni před námi a kam potom zase hned zmizel, to by vám mohl říci jen on sám. A jistě ještě mnoho zajímavého k tomu. Ale všichni znáte Khasjiho a víte, že řekne jen to, co chce. On se svou neutuchající péčí o děti plukovníka

Robinsona to však byl, kdo se zasloužil o včasnou záchranu našich výzkumníků, ne-li o jejich záchranu vůbec. Samozřejmě tím nechci nijak pomíjet zásluhy našeho inženýra a jeho pomocníků, které všichni uznáváme. Na Khasjiho mě mrzí jen to, že zastřelil To-Hoa nebo kdo to vlastně byl. Tak rád bych se byl dověděl, co bylo příčinou té jeho nenávisti k plukovníku Robinsonovi, a před soudem by byl určitě promluvil…“

„Něco o tom mohu říci sám,“ ozval se archeolog. „A někteří z vás jste sami vinni, že to nevíme už dávno. Mám na mysli především svého syna a Chandose, ale také tebe, kapitáne. Já spal z vyčerpání, když To-Ho byl svržen do moře. Ale ty, kapitáne, ty, Paule-Louisi, a ty, Chandosi, jste byli přímými svědky, a jak mi Chandos o tom vyprávěl v jeskyni, musili jste stejně jako on slyšet, že To-Ho pro sebe užil titul Syna sedmého ráje a mstitele Alláhova.“

„Pravda, něco takového křičel,“ doznával Maucarut.

„Tak vidíš! Kdybys mi to byl řekl, byl bych ti hned tehdy pověděl, že Robinsona pronásledovala muslimská tajná společnost, která má všude agenty, dokonce i v Evropě. Byl bych ti také řekl, že msta této společnosti stíhá nejen viníka, ale celou jeho rodinu až do posledního člena. Jen se divím, že o tom nic nevíte, když jste tak dlouho žili v Indii, a to mezi jejím muslimským obyvatelstvem.“

„Mezi služebnictvem se něco takového šuškalo,“ ujala se teď slova i paní O’Molloyová, která napodiv dnes tak dlouho vydržela tiše poslouchat, „ale kdo by takovým pohádkám věřil!“

„Jako by promluvil můj syn!“ usmál se pan Gloaguen. „Co není moderní, je všechno jen pohádka! Většina lidí se totiž mylně domnívá, že myšlenkový postup domorodců je stejný jako jejich. Jestliže ovšem považují domorodce vůbec za schopné myslit! Tak se stává, že naši lidé žijí léta v prostředí, které jim zůstává cizí, které nechápou, protože se o to nesnaží. A ke škodě obou stran!“

„Tvá slova mě nabádají doporučit všem,“ promluvil po chvilce ticha Maucarut, „abychom o našich příhodách na ostrově nemluvili. Jak v zájmu Florry a Chandose, tak i – a to hlavně – v zájmu Khasjiho. Khasji toho Alláhova mstitele zastřelil na místě, odkud jeho tajné společnosti nemůže dojít zpráva o neúspěchu a smrti jejího člena. Ale Khasji zároveň zastřelil neoprávněně člověka, o kterého

by se velmi zajímal námořní soud, kdyby se dověděl o jeho existenci. Musíte vědět, že po návratu do vlasti budu sám pohnán před válečný tribunál. Stane se tak každému kapitánu vojenské lodi, který přišel o svou loď. Že budu odsouzen a přinejmenším dán předčasně na odpočinek, s tím počítám. Hrubě jsem zanedbal předpisy, když jsem nepodržel ve vazbě podezřelého domorodce, který se vloudil na vojenskou loď; ba dokonce jsem mu umožnil volný pohyb, kterého pravděpodobně využil ke zkáze fregaty. Tak bude znít výrok soudu, jako bych jej slyšel už teď! … Ať tedy To-Ho zůstane duševně méněcenným domorodcem, který nezemřel zde na ostrově, nýbrž za bouře v moři. Gloaguen chce vzít Khasjiho s sebou do Francie a tam by byl Khasji odsouzen, kdyby se soud dověděl jeho účasti na mém případu a Bengálec byl k soudu předvolán. Pro zabití by byl jistě odsouzen na dva roky nucených prací a k zákazu pobytu ve Francii a všech jejích državách po odpykání trestu.

Ten výrok slyším už předem, a to počítám s tím nejmírnějším. Pěkná odměna pro muže, který nám prokázal tolik dobrého! … Naštěstí se při tom shonu kolem jeskyně vše zamotalo tak, že o činu Khasjiho kromě nás nikdo neví; inženýrovi lidé byli na druhé straně kopce. Proto také jsem při večeři tak nápadně mluvil o důmyslném zařízení dveří Robinsonovy jeskyně, které samočinně zapadají za vetřelcem. Však jsem měl hodně strachu, Gloaguene, abys mě nechtěl opravovat, když jsi na mne tak poulil své krátkozraké oči! A byl jsem tolik rád, že náš inženýr má sluch a oči jen pro svou společnici. Ten by byl asi můj tlach nesnesl! … Nic ve zlém, inženýre! Ale bylo vaše štěstí, že jste mě neslyšel. Měl jsem proti vám a technice připraven výpad, který by vás byl připravil o dech. Byl bych se vás zeptal, proč jste si dal tolik práce s prorážením boku kopce, ,když jste mohli mnohem snadněji rozbít dvoje dveře. Opakuji, nic ve zlém! … Všiml si někdo pořádně těch dveří?“

Nikdo se nehlásil.

„Vidíte! Jsou upraveny tak, že byste kolem nich mohli jít stokrát a nevšimli byste si jich. Ne, není to úprava z doby Robinsonovy, nýbrž nedávná, ale dokonalá. Úbočí pahorku, kde je vchod do jeskyně, je porostlé mechem a vysokou trávou. A náš hloupý To-Ho dokázal, že mechem a trávou obrostly i ty dveře. Když se tráva

trochu upraví na místech, kde dveře zapadají do skály, nikdo je nenajde. A dá se to udělat tenkou větévkou i zvnitřku. Ke všemu jsou dveře kryty skalním výstupkem. Proto jste je nemohl najít, inženýre, zvláště ne za ranního šera, a když nás Khasji zavedl na opačnou stranu pahorku. Naši čiperní výzkumníci je našli jen proto, že To-Ho je před nimi nejen otevřel, ale nápadně k nim vyznačil vstup. Nenašel je ani Khasji. Ovšem Khasji je tvor velmi podezíravý a velmi zkušený. Byl sice přesvědčen, že jste spadli někam do starého dolu, ale stejně pevně byl přesvědčen, že To-Ho na vás nalíčil past a že bude číhat někde v okolí. Číhal proto také. Měl pušku a vylezl si na strom na té straně pahorku, kde nepracovali lidé. Náhodou to byl strom blízko vstupu do jeskyně. A když horníci stěnu jeskyně prorazili, náhle spatřil, jak se bok pahorku otvírá a jak se v otvoru objevuje známá mu hlava. Namířil, střelil – a trefil. Dveře se svou váhou pomalu otevřely dokořán a na zem padlo tělo. Khasji se přesvědčil, že mířil dobře, odtáhl tělo do houštiny, vyvedl z jeskyně Chandose a oba společně vyhledali mne. Ostatní už všichni známe … Jen jedno ještě nevíte! Že Khasji touto dobou již asi prokázal poslední službu člověku, který mu způsobil tolik nesnází. Poslal jsem ho, aby ho pohřbil a odstranil v jeskyni i v jejím okolí všechny stopy po To-Hoovi, který přece nikdy nemohl být na tomto ostrově, když utonul v moři, dřív než jsme zde přistali. Na to nezapomeňte! Což by v dnešní době někdo uvěřil vyprávění o zázraku, že spoutaný člověk byl nesen vlnami dál než dva kilometry a neutonul? Tím končím.“

Potlesk mu byl odměnou i slibem, že přítomní se budou řídit jeho radou.

A potlesk se ozval znovu, když povstal pan Gloaguen starší a dovoloval si zvát přítomné, aby se zde ode dneška za týden opět sešli a v úzkém kroužku rodinném oslavili zasnoubení slečny Florence Robinsonové s jeho synem, panem Paulem-Louisem Gloaguenem. Tato slavnost bude zakončena četbou poslední kapitoly příběhu Robinsona Crusoea, prapradědečka jeho milé neteře a budoucí snachy.

22.

ZÁVĚR

Než nastal den slavnosti zasnoubení, oznámený panem Gloaguenem, ostrovní rada zasedala téměř každý den. Rozhodovalo se o vážném problému: zda při četbě poslední kapitoly Robinsonova života má nebo nemá být vynechána ona část, kde Robinson mluví o nálezu zlata a o následcích, které tento objev vyvolal, a co se má se zlatem na ostrově stát.

Mínění v radě, dosud vždy jednomyslné, se tentokrát rozcházelo. Polovina členů se obávala, aby se neopakovaly události z doby Robinsonovy, druzí se domnívali, že nynější osadníci jsou nad něco takového vysoce povzneseni.

Maucarut zastupoval názor druhé skupiny. Pravil:

„Znám své námořníky. Je pravda, že jsou trochu lehkomyslní, jestliže dostanou do ruky peníze, ale touhu po mamonu má jen málokterý z nich. Jsou to ovšem také chudí lidé a mnozí mají doma rodiny žijící v bídě. Jestliže vytěžíme zdejší zlato, všichni budou mít po srážce státní daně nárok na podíl, který přijde jejich rodinám nebo i jim vhod. Je pravda, že dolování nás zdrží v nutných pracích, ale snad to náš inženýr dokáže zařídit tak, aby na práce u Robinsonovy jeskyně stačilo dvacet jeho lidí. Vždyť je to jen povrchový důl a zlato nebude zpracováváno, nýbrž odvezeno jako ruda. Každá loď musí mít přítěž a musí ji mít i naše. Proč jako přítěž nepoužít zlaté rudy místo kamení nebo litiny, kterou musíme také vyrábět? Navrhuji proto přečíst celou Robinsonovu závěť a pak zahájit dolování zlata. Podaří-li se nám zlatý důl vyčerpat úplně, tím líp pro budoucí osadníky. Ubude nebezpečný svod! Jediná potíž tu je, že musíme uplatnit jakési mocenské právo rady, totiž zakázat přístup k Robinsonově jeskyni. A zákazy bych tu nerad viděl, když všichni žijeme v dokonalé rovnosti, ve shodě s řádem, který se vytvořil z nutnosti takřka sám a všemi byl dobrovolně uznáván. Každý zákaz má za nutný následek opatření, aby byl dodržován i těmi, kdo by ho rádi překročili. To znamená stráže, dokonce i ozbrojené stráže, bez kterých jsme se dosud obešli a podle mého mínění měli obejít až do

dne odjezdu. Uvažte má slova a navrhněte popřípadě nějaké řešení! Já jako předseda rady se nepokládám za oprávněného něco navrhovat.“

O slovo se zuřivě hlásil Camberousse. A když mu bylo uděleno, začal:

„Jaképak obavy! Navrhuji svolat valnou schůzi všech na dopoledne před slavností! Přečte se ta závěť celá a soudruhům se řekne, oč jde. Ať si sami rozhodnou, co má být dál. A řeknou-li dolovat, pak tím odhlasují i zákaz přístupu k dolu pro všechny, kdo tam nebudou pracovat. Stráže nebudeme potřebovat. Každá vesnice si zvolí výbor deseti pořádných chlapů, kteří budou odpovědni za to, že z jejich vesnice nikdo neuteče k dolu. Jak to dokážou, to už bude jejich věc. Ale dokážou to, já bych to v naší vesnici taky dokázal, a bez námahy … Jen něco bych ještě navrhoval… Tady se četla poslední kapitola Robinsonova života. Já vím, kdo to Robinson byl, ale ten jeho životopis jsem nečetl, protože jsem dosud nečetl vůbec žádnou knihu – přiznávám se otevřeně. A mezi námi bude hodně těch, kdo o Robinsonovi ani neslyšeli… Nedalo by se to nějak udělat, aby nám někdo před schůzí pověděl obsah celé té knihy?“

Přihlásil se Paul-Louis.

„Beru za svůj návrh kapitána Maucaruta a vítám návrh našeho malého pašy. Pojmenujme oba návrhy návrhem dvou pašů a hlasujme o nich jako o celku… Těch dvacet lidí na dolování stačí a mohu je už postrádat. Jen na nedaleký odvoz rudy k severní zátoce bude třeba ještě dalších lidí a potahu. Ale na to bude čas po žních…

A teď ještě k obsahu Robinsonových pamětí. Máme zde člověka, který vám odříká celého Robinsona zpaměti. Všichni ho znáte a máte ho rádi! Je to náš Chandos. Jeho celé jméno je Chandos Crusoe Robinson a s největší pravděpodobností je to poslední žijící mužský potomek toho Robinsona, o jehož životě vám jistě rád bude vypravovat.“

„Když je to tak,“ promluvil po inženýrovi zástupce rolníku, „pak ručím za odvoz rudy. A ručím také za to, že přispějeme pořádkovým výborům všech vesnic, když toho bude třeba. Co tomu říká tamhle Charoux, náš lovec?“

„Že na ostrově se nehne noha, abychom o tom nevěděli," odpověděl tázaný. „Kdyby někdo měl nápad vykrást se z některé vesnice a jít dolovat do vlastní kapsy, buďte jisti, že mu ten nápad rozmluvíme."

Maucarut dal o návrhu hlasovat a bylo jednomyslně rozhodnuto, že s výhradou schválení valnou schůzí se vytěží všechno zlato a že za pořádek na ostrově po dobu dolování ručí rolníci a lovci. Paul-Louis byl pak pověřen, aby požádal Chandose o slavnostní řeč na téma „Robinsonův život" a o přečtení závěti. Ještě byl stanoven pořad slavnosti a členové rady se rozešli na svá pracoviště s veselými tvářemi. Spadl jim balvan ze srdce.

Zatímco o Chandosovi se jednalo v ostrovní radě, hoch v doprovodu Khasjiho kráčel na návštěvu. Na návštěvu do jeskyně k mrtvole prapředkově. Zabýval se plánem, jehož provedení spěchalo. Rozhodl se mumii Robinsona Crusoea důstojně pohřbít, dřív než okolí jeskyně oživne prací horníků. Radil se s Paulem-Louisem a došli k názoru, že nejlíp bude odstranit psací stůl z výklenku a mumii v něm usadit v témže křesle, ve kterém zemřel. Výklenek se pak zazdí a opatří pamětní deskou.

Ale jak tu pamětní desku pořídit? Z čeho?

Poradil mu přítel Coédic. Desku lze vyrobit z kaolínové hlíny, nápis se do ní snadno vyryje, pokud bude ještě měkká, a on ji pak vypálí v peci. Jen musí znát žádané rozměry.

A to byla příčina, proč Chandos s Khasjim (kráčeli k severnímu pobřeží. Kráčeli mlčky, neboť Khasji nebyl nikdy hovorný společník. Když došli v místa, kde stromy byly značeny záseky, Chandos si vzpomněl na jejich původce.

„Khasji, chtěl bys mi něco upřímně vysvětlit?" ptal se svého průvodce.

„Ano. Snad."

„Řekni mi tedy, proč jsi tak bezohledně zastřelil To-Hoa a proč jsi tehdy řekl, že to byl jen člověk?"

Khasji se zamyslil a teprve za chvíli odpověděl:

„Řeknu. Snad ti to bude někdy v životě dobré… Narodil jsem se v Bengálsku, ve vesnici, kde bylo smíšené obyvatelstvo, mohamedáni a vyznavači indického boha Višny. Mezi nimi jako všude v Indii docházelo k rozbrojům i bitkám pro náboženství. To znáš! Já byl muslim a věřil jsem všemu, co nám říkal náš kněz. I v zlé duchy, džiny a afríty, kteří se někdy vtělují v lidskou podobu, aby lidem škodili… Při jednom náboženském sporu byl zabit můj otec… a já zabil jeho vraha. Bylo mi tenkrát patnáct let…

Utekl jsem z domova, potuloval se od místa k místu, až jsem se dostal do vojenské služby. Jako voják jsem často musil zakročovat při bitkách mezi mohamedány a Hindy a zvolna jsem poznával nesmyslnost náboženských sporů a náboženství vůbec. Vždyť si to mezi sebou obyčejně vyřizovali osobní spory jen duchovní obou vyznání – a jejich věřící to platili životy. Přestal jsem věřit, věřil jsem jen své šavli. Pak jsem se dostal jako osobní sluha k tvému otci. Byl to dobrý člověk k domorodcům a mne poučil o mnohém, co jsem ještě nevěděl. Byl zabit za to, že u Kandaharu vzal z mešity tu zlatou plaketu, kterou teď má tvůj strýc.“

„Ne, pro tu ne!“ přerušil ho hoch.

„Dobře, to mi povíš potom… Ale já tomu věřím… Pak začaly útoky na tebe a tvou sestru. Podařilo se mi odkrýt vraha v domnělém topiči To-Hoovi a námořníci ho hodili do moře. Oddychl jsem si… Ale na ostrově jsme našli stopy nohou a byly to stopy toho vraha … Vrátily se mi vzpomínky z mládí, začal jsem pochybovat, zda skutečně na světě nejsou síly, které neznáme, zda skutečně nejsou džinové… Což spoutaný člověk by se byl mohl v takové bouři dostat živ na ostrov? … Pátral jsem po celém ostrově, ale nikoho jsem nespatřil. To už jsem začal věřit opravdu zase v džiny… Ne, pochyboval jsem … a chtěl jsem se přesvědčit… Při pátrání jsem nosil krátkou pušku a v té kulku namaštěnou vepřovým sádlem. Ta podle pověr mého lidu jedině působí proti džinům.

Každý se má rozplynout, jeli zasažen … A tu se náhle otevřela skála a v otvoru se objevila hlava – džina. Střelil jsem … Byl jsem napolo šílený z toho, co jsem viděl, a strachem o vás … A oddychl jsem si slovy »byl to jen člověk«, když se domnělý džin nerozplynul,

nýbrž na zem padlo lidské tělo a z hlavy tekla krev… A cos mi to chtěl prve říci?“

„My jsme s tím člověkem mluvili a nabízeli mu plaketu, když nás pustí. Vysmál se nám a o plaketě mluvil jako o fetiši dobrém pro balamucení lidu. Byl to člen muslimské tajné společnosti, která mstí urážky náboženství. Byl to vzdělaný člověk, studoval v Evropě a sám také nevěřil. Jeho společnost mu uložila, aby potrestal otce a jeho rodinu za to, že otec vstoupil do kandaharské mešity v botách a tím ji znesvětil… Plnil příkaz své společnosti, snad jen proto, že musil… Ale divím se, že se nemstil i tobě.“

„Jsem muslim a při táboření před Kandaharem jsem neměl na nohou boty z vepřové kůže, nýbrž trepky, a v těch jsem byl s tvým otcem v mešitě.“

Tím skončil rozhovor mezi Chandosem a Khasjim o této věci a nikdy se již k němu nevrátili. Rozhovor mezi oběma měl však za následek, že jejich vzájemný vztah zvroucněl a změnil se takřka v poměr syna k otci.

Jejich návštěva v jeskyni splnila svůj úkol. Neuplynulo ještě čtrnáct dní a rány špičáků a odstřelů dosud nerušily ticho severního pobřeží, když tělo věčného tuláka našlo klid posledního odpočinku pod deskou s prostým nápisem:

Zde odpočívá
ROBINSON CRUSOE,
prvý obyvatel tohoto ostrova.
Narodil se v Yorku r. 1634,
zemřel v této jeskyni r. 1718.

Coédic vypaloval brzy poté další desku. Byla to deska pro památník postavený na místě, kde kdysi stával Robinsonův kalendář. Nápis na desce hlásal, že ostrov Crusoe byl zabrán francouzskou republikou právem objevu a je nadále její nedílnou součástí. Stalo se tak podle rozhodnutí valné schůze, která také přijala návrh Chandosův, aby ostrov byl pojmenován po svém prvním obyvateli.

Schůze potvrdila rozhodnutí ostrovní rady v plném rozsahu. Začalo se dolovat zlato až do úplného vyčerpání ložiska. Mělo to jiný

vliv, než se očekávalo. Urychlilo to práci na lodi, protože každý chtěl být co nejdřív doma. Tak se stalo, že krátce po žních a zpracování obilí nová fregata sjela po skluzu na mořské vlny. Za pouhých dvanáct měsíců od začátku její stavby, ačkoli bylo počítáno s osmnácti.

Pan Gloaguen starší doprovodil její brzké dohotovení básnickým povzdechem:

„Ó pošetilé plémě lidské, co všechno bys dokázalo, kdybys své síly spojilo k společné práci pro dobro všech, místo aby ses vyčerpávalo přípravami k vzájemnému vraždění! Běda, jak dlouho ještě bude trvat, než pochopíš tuto prostou pravdu všech pravd!“

Hébé, tak byla nová fregata pojmenována, byla po mnohé stránce zvláštní lodí. Zlatá byla nejen její přítěž, ale z tvrzeného zlata byly některé součástky jejího parního stroje a zlaté bylo i plátování jejího trupu.

„Jen bych rád věděl, proč jste ji pojmenovali *Hébé,*“ divil se pan O’Molloy. „Proč to není zase *Junona?*“

„Copak nevíte, že Hébé byla Junonina dcera?“ odpověděl mu pan Gloaguen starší.

21. srpna se všichni trosečníci nalodili na fregatu a 11. listopadu, po krátké zastávce ve Valparaísu, kde se fregata zásobila uhlím, se dostali na dohled francouzských břehů. Ve čtyři hodiny odpoledne téhož dne zakotvila *Hébé* v brestské rejdě. Tiše, neokázale, třebas to byla zlatá loď.

A co říci dále?

Pan Gloaguen starší má těžké svízele s dokazováním svého názoru o kandaharské plaketě. Napsal o ní mnoho článků do vědeckých časopisů a ještě víc článků bylo napsáno jeho vědeckými odpůrci. Nalezli se mnozí, kdo upírají plaketě chaldejský původ z mnoha různých, závažných i pošetilých důvodů, ba nalezl se i člověk, který vážně dokazoval, že plaketa není nic jiného než perská turbanová agrafa, sice starého, ale nikoli starobylého původu. Ale pan Gloaguen starší nezoufá. Pevně věří, že svět mu jednou dá za pravdu, a zatím se hádá a hádá, samozřejmě pouze učeně.

Zato pan Gloaguen mladší je šťasten vrcholně a bez výhrad. Jeho mladá manželka se projevila opravdu jako jeho ideál vzorné ženy, třebas nikdy plně ujasněný. Nejen jako hospodyně, ale i jako spolupracovnice, která má zájem o jeho práci a snaží se pilně dohonit to, co zameškala, dokud byla jen frivolní, k ničemu nepotřebnou loutkou. Paul-Louis ve svém štěstí ani nepozoruje, že je zároveň tak trochu pod pantoflem. Jak by se jinak mohlo stát, že se naučil dobře jezdit na koni, hrát polo, kriket, a dokonce i výborně tančit. Ale nevadí mu to. Získal tím stejně, jako Florry získala prací. A nevadí to ani jeho práci a růstu. Snad spíše naopak. Přes své mládí je jedním z nejlepších a nejvšestrannějších francouzských inženýrů, stále v čele pokroku, a stal se velmi oblíbeným a váženým i společensky.

Florry je šťastna dvojnásobně. Jednou svým manželským štěstím a podruhé Chandosovým rozhodnutím. Hoch přemohl své robinzonovské tužby po dálkách, ba neníní ani splnit otcovo přání a stát se vojínem. Chce vstoupit ve šlépěje svého nového vzoru, bratrance a švagra Paula-Louise, stát se jako on inženýrem a budovatelem lepšího světa. Pro Florry to pak znamená, že ještě

dlouho se nebude musit odloučit od bratříčka, který bydlí a bude bydlet u ní.

Paní O'Molloyová se rozhodla pro delší pobyt v Paříži, kde se jí velmi líbí. Slevila mnoho ze svých anglosaských zvyků a názorů, soudě alespoň podle jejích klobouků a šatů. Majorovým nejzamilovanějším „pracovištěm" je bulvár des Capucines. Chutná mu francouzské šampaňské, ale pije s mírou a jeho „liver" mu dává pokoj, jeho hlas je jasný a tváře ruměné. Vážně tvrdí, že to na něho tak příznivě působí pařížské, ani příliš horké, ani příliš mlhavé podnebí.

Khasji je samozřejmě tam, kde jsou děti jeho plukovníka, a počítá mezi ně teď i Paula-Louise. Toho rád doprovází na jeho střídající se pracoviště a Paul-Louis o něm říká, že je škoda, že se mu nedostalo vzdělání nebo není mladší, aby je získal. Bengálcovy nápady jsou prý obdivuhodné, byl prý by z něho výborný technický pracovník. Před námořním tribunálem se jeho jméno vůbec neobjevilo, a tak má zajištěno, že klidně dožije svůj odpočinek u Gloaguenových, lze-li totiž o odpočinku vůbec mluvit. Vždyť Khasji přes protesty mladé hospodyně radí a přikládá ruku k dílu i v kuchyni a pro pana Gloaguena staršího se stal jakýmsi příručním naučným slovníkem o indickém lidu, jeho zvycích a o Indii vůbec, když osud chudáku archeologovi nedopřál, aby to vše poznal z vlastní zkušenosti, třebas ho do Indie zavál.

Námořní tribunál, před kterým mnoho dočasných obyvatelů ostrova Crusoe vystoupilo jako svědci, soudil a odsoudil Maucaruta, Camberousse a také – což nikdo neočekával – plukovníka Hueona. S přihlédnutím ke všem polehčujícím okolnostem, zvláště že škoda vzniklá státu ztrátou *Junonii* byla vyvážena novou lodí, že Francie získala nové území a její pokladna byla obohacena podílem ze zlatého pokladu, byl kapitán Maucarut přeložen na trvalý odpočinek a Camberousse propuštěn z vojenských námořních služeb. Oběma to mnoho nevadí. Maucarut dostal již mnoho nabídek od soukromých loďařských společností a Camberousse si s několika svými druhy, plachtaři z ostrova, zařídil v Marseille podnik pro výrobu plachet a sítí. Vedou jej společně a daří se jim výborně. Plukovníku Hugonovi

soud kladl za vinu, že jako vojenskou hodností nejvyšší nezakročil proti propuštění To-Hoa z vazby a že nezabránil jeho svržení do moře, jehož se zúčastnili i čtyři jeho podřízení vojíni námořní pěchoty. Jemu byl vyměřen trest mírnější, penzionování na dva roky. Trest pak byl oslaben slibem, že bude jmenován guvernérem ostrova Crusoe, který bude kolonizován.

Jenže ta kolonizace je ve stejné dálce jako ostrov Crusoe v jižních mořích a inženýr Paul-Louis Gloaguen k tomu ještě prohlašuje, že základy ostrova nejsou příliš pevné a že by dostačil prudší záchvěv mořského dna, aby ostrov stihl osud tolika jiných ostrovů v této oblasti. Nevylučuje dokonce, že se to může stát dřív, než se ostrov Crusoe dočká zakreslení do map.

VERNÚV ŽÁK LAURIE – KOMUNARD Z ROKU 1871

Psal se 18. březen 1871 … Obyvatelé Paříže se probudili do nového dne třeskem výstřelů a neobvyklým ruchem, vyvolaným v ulicích města stavbou barikád. Francouzský národ povstal proti tyranské vládě císaře Napoleona III., jenž Francii zavedl až k porážce u Sedanu a její lid uvrhl do bídy a utrpení. V čele revolučního hnutí stál od počátku pracující lid, zejména dělnictvo, ,který si po pádu císařství zvolil také novou státní moc – ústřední výbor národní gardy. 28. března toho roku byla pak před městskou radnicí slavnostně vyhlášena Pařížská komuna, avantgardní bojový orgán, a ta se až do května, tedy přes dva měsíce, statečně bila za lepší, spravedlivější sociální řád a přinesla této velké myšlence těžké oběti…

Jedním z předních bojovníků Komuny byl i Paschal Grousset, jehož jméno je u nás takřka úplně neznámé. Zato naší starší generaci je dobře známé jméno spisovatele Andrého Laurieho, žáka a přítele francouzského mistra dobrodružných románů Julese Věrna. V prvních deseti letech našeho století bylo u nás vydáno v překladu několik knih Laurieho, jež si získaly mezi českými čtenáři značnou oblibu. Ale málokdo se tehdy dověděl, že jméno André Laurie je spisovatelský pseudonym Paschala Grousseta a kdo to vlastně Grousset byl. Otevřme proto dnes knihu jeho života, abychom se blíže seznámili s jeho životními osudy a s jeho dílem.

Paschal Grousset se narodil roku 1845 v Corte na Korsice a v mládí studoval na pařížské universitě medicínu. Už při studiu se však hodně věnoval novinářství a brzy se stal spolupracovníkem časopisu *Figaro* a později redaktorem pokrokového časopisu *Marseillaise*, založeného v Paříži Victorem Henrim Rochefortem. Groussetovo jméno proniklo do širší veřejnosti už v lednu roku 1870, a to v souvislosti s tzv. Noirovou aférou, při níž se už jasně projevila bouřlivá revoluční nálada pařížského lidu. V *Marseillaise* vyšel tehdy kritický článek namířený proti zhýralému životu Petra Bonaparta, příbuzného císaře Napoleona III., a Bonaparte na něj odpověděl tím, že vyzval na souboj vedoucího redaktora listu

Rocheforta. Paschal Grousset, Rochefortův přítel, poslal k Petru Bonapartovi své sekundanty, aby mu přednesli i jeho vyzvání na souboj. Princ Bonaparte jednoho z Groussetových svědků, spisovatele a novináře Victora Noira, ve svém bytě zastřelil. Tento čin vzbudil v Paříži všeobecné rozhořčení a v den Noirova pohřbu došlo v Paříži k veliké demonstraci, jež málem skončila vypuknutím revoluce. K revolučnímu povstání však došlo teprve o rok později po porážce Francie Pruskem.

Jak jsme už řekli, po založení Pařížské komuny se Grousset postavil odhodlaně do jejích řad a byl dokonce zvolen předsedou její komise pro zahraniční věci. A když byla Komuna poražena, Grousset by zatčen a odsouzen ,k doživotní deportaci. Byl deportován do galejí na Novou Kaledonii. V roce 1874 se mu však podařilo uprchnout s Rochefortem přes Austrálii a Ameriku do Evropy a dostal se do Anglie, kde přijal jako spisovatel pseudonym Philíppe Daryl. Po vyhlášení amnestie se vrátil do Francie a v roce 1893 byl zvolen poslancem. Umírá čtyřiašedesátiletý ve francouzském městečku Saint-Mandé. V té době je už oblíbeným spisovatelem, známým pod svým nejčastějším pseudonymem André Laurie.

Obraťme teď list a podívejme se blíže na Laurieho literární činnost. Laurie je především spisovatel pro mládež, autor deseti svazků výchovné knihovničky *Život studentů ve všech zemích a ve všech dobách* a desítky dobrodružných příběhů, které byly v jeho době hojně čteny. Pět jeho dobrodružných románů bylo počátkem našeho století vydáno i v českém překladu; nejznámější z nich jsou: *Atlantis, Mágovo tajemství, Rubín Dalajlamův* a *Magnetová hora.* Laurie se nám jeví ve svých knihách jako výrazný epigon Vernův, který před svým vyhnanstvím měl asi příležitost svého učitele dobře poznat a seznámit se s jeho tvorbou. Proto také námětově stojí Laurie Vernovi velmi blízko. Nejvíce se blíží svému vzoru *Magnetovou horou,* v níž se snaží vyřešit otázku pohonu letadla vzájemným působením energie dvou různých kovů. *Rubín Dalajlamův* je zase příběh vynálezce letadla těžšího než vzduch a jeho strýce, chemika a výrobce prvních umělých rubínů.

Mluvíme-li však o Vernově vlivu na Laurieho, nesmíme přehlédnout na druhé straně zase působení Laurieho na Verna.

Zamyslíme-li se hlouběji nad Vernovými romány, poznáme, že Verne musil mít ve svém nejbližším okolí někoho, kdo byl nositelem a obhájcem pokrokových názorů a v tom směru také na Verna působil. Kdo to byl, na to dává nejlepší odpověď román *Trosečník* z *Cynthie*, jehož autoři jsou dva: Jules Verne a André Laurie. Laurie se snažil vést svého učitele k pokrokovějšímu názoru na sociální spravedlnost, než byl soudobý humanismus, což se nejlépe obráží právě na této jejich společné práci, ale nechává stopy i na některých jiných dílech Vernových (např. na známém *Patnáctiletém kapitánu* aj.). O těsné, třebas nevyslovené spojitosti mezi Vernem a Groussetem najdeme i jiný důkaz, a to ve Vernově románu *Bratří Kipové*. V tomto detektivně zaměřeném příběhu jako by Verne použil pro svou fabuli podrobností ze života Groussetova, totiž podrobností o úniku Grousseta a Rocheforta z galejí na Nové Kaledonii. A nebudeme daleko pravdy, když si řekneme, že to byl asi také Verne, kdo nepřímo Groussetovi umožňoval vydávat jeho práce ve Francii pod jménem André Laurie v době, kdy Grousset musil žít ve vyhnanství.

A teď se nakonec podívejme ještě blíže na nejlepší román Laurieho, *Dědice Robinsonova.* Právě před chvilkou jste ho dočetli a teď jste se seznámili blíže i s jeho autorem. Ale ještě knihu nezavírejte a neodkládejte, chceme vám o ní říci několik zajímavých podrobností. Za svého pobytu v Anglii Grousset Laurie poznal, jak je mezi anglickým lidem oblíben Defoeův *Robinson Crusoe.* Sám měl však k této knize některé výhrady a zejména se mu příčil soud tehdejší anglické literární kritiky, že Defoeovi sloužily za podnět k *Robinsonu Crusoeovi* příhody námořníka Selkirka, který byl z trestu vysazen svou lodí na ostrov Juan Fernandez a prožil tam pak dva roky samoty. Laurie měl v Anglii možnost zjistit, že Defoe Selkirkův případ rozhodně nemohl znát, a to mu vnuklo myšlenku napsat *Dědice Robinsonova,* svou nejlepší a nejznámější práci vůbec.

V jádru je *Dědic Robinsonův* pokusem o vylíčení nového, zdravého státu budoucnosti, a to v rámci příběhu vzdáleného potomka Robinsonova, jemuž je jeho pradědeček – Robinson Crusoe – vzorem i výstrahou. Na tomto fantasticko-dobrodružném příběhu je pro nás nejcennější Laurieho správný postoj k práci, náboženství a

majetku, vyznívající v oslavu činorodé práce, spravedlnosti a rovnoprávnosti i v oslavu všeobecné lidské pospolitosti.

Pro spojitost, která váže Vernovo životní dílo s Paschalem Groussetem, a hlavně na paměť Pařížské komuny, která nedávno oslavila devadesáté výročí svého hrdinného boje za svržení buržoazie, vkládáme do vašich rukou, milí čtenáři, *Dědice Robinsonova*, dobrý a poutavý dobrodružný román, doplněný těmito řádky o životě a díle jeho autora, a to s přáním, abyste se k této knize rádi vraceli.

Arnoštka Kubelková

OBSAH

1.Paul-Louis a jeho otec 5
2.V Kalkatě 6
3. Chandosův koníček 29
4. Dodatek závěti plukovníka Robinsona 42
5. Muž s kobrou 51
6. Junona *61*
7. Velrybí pagoda 73
8. Tajemný domorodec 84
9. Camberousse nechápe 94
10. Námořní soud 102
11. Výbuch 117
12. To-Ho a Khasji 129
13. Drama v bouři 140
14. Země! 150
15. Kde jsme? 160
16. Florry a Paul-Louis l72
17. Kůl l84
18. Nápis promluví 196
19. Jeskyně překvapení 207
20. Poslední kapitola Robinsonova příběhu217
21. Paul-Louis je tu! 228
22. Závěr 241
Vernův žák Laurie – komunard z roku 1871 251

KNIHY ODVAHY A DOBRODRUŽSTVÍ
Svazek 61
Řídí Jiří Šeda

André Laurie

DĚDIC ROBINSONŮV

Z francouzského původního vydání L'Héritier de Robinson, vydaného nakladatelstvím Hachette v Paříži, přeložil a upravil Zdeněk Hobzík. Doslov napsala Arnoštka Kubelková. Ilustroval Jiří Hejna. Obálku navrhl Jan Zbánek
Vydalo jako svou 2098. publikaci Státní nakladatelství dětské knihy, n. p., v Praze roku 1962
Odpovědná redaktorka dr. Arnoštka Kubelková
Výtvarný redaktor Zdeněk Mlčoch

Z nové sazby písma Kolektiv, s 35 ilustracemi v textu vytiskla Stráž, n. p., závod 4, Vimperk
15,21 AA (text 12,98, ilustr. 2,23), 15,46 VA, D10*20326
Náklad 25 000 výtisků – 1. vydání

1316762 – 14/4 – Brožovaný výtisk 11,90 Kčs
Vázaný výtisk 16,30 Kčs – 56/V 115

André Laurie: Dědic Robinsonův

Kdo z vás, milí čtenáři, nezná slavnou knihu anglického spisovatele Daniela Defoea, nazvanou *Robinson Grusoe!* Defoe, od jehož narození uplynulo nedávno tři sta let, určil původně svého Robinsona čtenářům dospělým, ale brzy se tato kniha stala oblíbenou knihou mládeže a je jí dodnes. Zaujala silně i Andrého Laurieho, francouzského spisovatele z konce minulého století, který navázal zajímavou formou na příběh Defoeova Robinsona vlastní napínavý fantastickodobrodružný román, nazvaný *Dědic Robinsonův.*

V Indii narozený a vychovaný Chandos Robinson, syn anglického plukovníka, stále touží se podobat svému pradědovi Robinsonu Crusoeovi a sní o tom, aby mu osud dopřál prožít něco z toho, co prožil jeho slavný předek. A chlapcovo přání se zcela neočekávaně splní. Chandos se svou sestrou a několika přáteli musí narychlo odjet z Indie, aby unikli pronásledování tajemného mstitele, a jejich zdánlivě úplně bezpečná plavba končí tragickým ztroskotáním. Laurieho hrdinové pak prožijí na osamělém ostrově, ztraceném v jižních mořích, kolektivní robinzonádu, jež všem ukáže cenu tvůrčí práce, lidské solidarity a obětavosti. Chandose však na ostrově čeká ještě navíc veliké překvapení — objevení jeskyně s pozůstatky Robinsona Crusoea a jeho písemný odkaz, v němž slavný cestovatel vysvětluje poslední léta svého života, jak je skutečně prožil. Stateční trosečníci musí svést ještě poslední zápas s tajemným mstitelem a pak teprve se dočkají dne, kdy se na lodi vlastní výroby mohou vrátit do vlasti.

Vázaný výtisk Kčs 16,30 14/4
13 - 167 - 62

Z VYŠLÝCH SVAZKŮ:

J. Conrad: Gaspar Ruiz — *E. Kästner:* Emil a detektivové — *K. May:* Syn lovce medvědů — *F. Molnár:* Chlapci z Pavelské ulice — *J. F. Cooper:* Poslední Mohykán — *E. Kästner:* Kulička a Toník — *B. Žitkov:* Na moři — *A. Dumas:* Tři mušketýři — *A. Ransome:* Zamrzlá loď kapitána Flinta — *F. Bret Harte:* Ztraceni v pustině — *T. Mayne Reid:* Bezhlavý jezdec — *F. Velkoborský:* Jabloňová stezka — *J. Fabricius:* Plavčíci kapitána Bontekoea — *D. Defoe—J. V. Pleva:* Robinson Crusoe — *R. Kipling:* Mauglí — *E. Kästner:* Emil a tři dvojčata — *V. Řezáč:* Kluci, hurá za ním — *R. L. Stevenson:* Černý šíp — *K. May:* Duch Llana estacada — *N. Čukovskij:* Čtyři kapitáni — *A. Ransome:* Boj o ostrov — *W. Makowiecki:* Příhody Řeka Melikla — *M. Pašek:* Ebenová karavana — *V. Ananjan:* Zajatci Pardálí soutěsky — *A. Grin:* Cesta nikam — *A. Ransome:* Trosečníci z Vlaštovky — *A. Někrasov:* Dobrodružství kapitána Žvanilkina — *M. V. Kratochvíl:* Podivuhodné příběhy a dobrodružství Jana Kornela — *J. Hronek:* Zlato na Espaňole — *V. Kocourek:* Vzpoura na lodi Bounty — *J. F. Cooper:* Lovec jelenů — *W. Makowiecki:* Tři útěky z Korintu — *A. Ransome:* Petr Kachna — *E. Kästner:* Létající třída — *F. Mowat:* Stopy ve sněhu — *A. Rutgers van der Loeff-Basenauová:* Laviny nad vsí — *M. Pašek:* Modrý leopard — *J. F. Cooper:* Poslední Mohykán — *R. Fischer:* Neznámému na stopě — *R. Teldy Naim:* Sedm sluncí na sněhu — *A. Laurie:* Dědic Robinsonův.

PŘIPRAVUJEME:

R. Sabatini: Odysea kapitána Blooda — *J. O. Curwood:* Kočovníci severu

André Laurie: Dědic Robinsonův

Kdo z vás, milí čtenáři, nezná slavnou knihu anglického spisovatele Daniela Defoea, nazvanou *Robinson Grusoe!* Defoe, od jehož narození uplynulo nedávno tři sta let, určil původně svého Robinsona čtenářům dospělým, ale brzy se tato kniha stala oblíbenou knihou mládeže a je jí dodnes. Zaujala silně i Andrého Laurieho, francouzského spisovatele z konce minulého století, který navázal zajímavou formou na příběh Defoeova Robinsona vlastní napínavý fantasticko-dobrodružný román, nazvaný *Dědic Robinsonův.*

V Indii narozený a vychovaný Chandos Robinson, syn anglického plukovníka, stále touží se podobat svému pradědovi Robinsonu Crusoeovi a sní o tom, aby mu osud dopřál prožít něco z toho, co prožil jeho slavný předek. A chlapcovo přání se zcela neočekávaně splní. Chandos se svou sestrou a několika přáteli musí narychlo odjet z Indie, aby unikli pronásledování tajemného mstitele, a jejich zdánlivě úplně bezpečná plavba končí tragickým ztroskotáním. Laurieho hrdinové pak prožijí na osamělém ostrově, ztraceném v jižních mořích, kolektivní robinzonádu, jež všem ukáže cenu tvůrčí práce, lidské solidarity a obětavosti. Chandose však na ostrově čeká ještě navíc veliké překvapení – objevení jeskyně s pozůstatky Robinsona Crusoea a jeho písemný odkaz, v němž slavný cestovatel vysvětluje poslední léta svého života, jak je skutečně prožil. Stateční trosečníci musí svést ještě poslední zápas s tajemným mstitelem a pak teprve se dočkají dne, kdy se na lodi vlastní výroby mohou vrátit do vlasti.